

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

ATEBETÜ'L-HAKAYIKTA İSTEM (VALENZ)

Yazar

Ramazan DALKILIÇ

Danışman

Doç. Dr. SERPİL ERSÖZ

MANİSA-2023

**Ramazan
DALKILIÇ**

ATEBETÜ'L-HAKAYIKTA İSTEM (VALENZ)

2023

TAAHHÜTNAME

Bu tezin Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, tezin yazımında akademik ve etik kurallara aykırı herhangi bir yapay zekâ ve program kullanmadığımı beyan ederim.

Ramazan DALKILIÇ

ÖZET

Yüksek Lisans

Ramazan DALKILIÇ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Serpil ERSÖZ

Bu çalışmada Atebetü'l-Hakâyık'ta fiillerin istemleri incelenmiştir. İstem, yönetici sözcüğün (fiil, edat, fiilimsiler vb.) cümlede anlamını tamamlayabilmesi için isteği ya da ihtiyacı olan ek olarak tanımlanmaktadır. İstem, bir yüklemın dilbilgisel anlamda tamamlanmış bir cümle kurabilmesi için ihtiyacı olan durum eklerini ifade etmektedir.

Çalışmada fiillerde istem ele alınmıştır ancak fiilimsiler de incelemeye dahil edilmiştir. Fiiller cümlede yönetici olabileceği gibi fiilimsi ekleri olarak yardımcı unsur olarak da görev yapabilmektedirler. Fiilimsi ekleri olarak yardımcı unsur olduklarında “isim” olarak değerlendirilirler. Ancak, artık isim olmuş olsalar bile fiilken sahip olduğu yönetim alanını kaybetmezler ve isteme ihtiyaç duyarlar. Bu sebeple tezde fiilimsiler de çalışmaya dahil edilmiştir.

Tezin asıl amacı, Atebetü'l-Hakâyık'taki tüm fiillerin istemlerinin tespit edilmesidir. Bu sebeple istem çalışması, Atebetü'l-Hakâyık'ın tüm nüshaları ayrı ayrı dikkate alınarak yürütülmüştür. Bunlar, Arap ve Uygur harfli Ayasofya; Uygur harfli Semerkant; Arap harfli Topkapı ve Arap harfli Hollanda nüshalarıdır. Tespit edilen istemler, Helbig ve Schenkel'in önerdiği istem gösterimi modeliyle ile sunulmuştur.

Tezin diğer amacı ise seçilen eserin nüshaları arasında fiillerin istem tercihlerinde bir farklılık olup olmadığını ve eğer varsa bunların sebeplerinin neler olduğunu belirleyebilmektir. Ayrıca, istem tercihlerindeki farklılıklar noktasında Karahanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında da bir karşılaştırma yapılması da hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atebetü'l-Hakâyık, İstem, Valenz, Dilbilim, Fiillerin İstemi, Fiilimsilerin İstemi, İstem Değişmesi, Hâl Ekleri, Karahanlı Türkçesi

2023, 276 sayfa

ABSTRACT

M.Sc.

Ramazan DALKILIÇ
Manisa Celal Bayar University
Graduate School of Education
Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Serpil ERSÖZ

This study examines the valencies of verbs in Atebetü'l-Hakâyık. Valency is the term used to express the logical, semantic and syntactic gap that a word (verb, preposition, verbals, etc.) opens in a sentence. This gap is filled by the request or need of the word that is the head of the sentence, in order to complete its meaning. Valency is also used to express the case endings that a predicate needs to form a grammatically complete sentence.

The study encompasses not only verbs but also verbals. Verbs can act as heads of sentences and auxiliary elements by taking verbal endings. When they take verbal endings and become auxiliary elements, they are considered as "nouns". However, even if they have become nouns, they do not lose their governing area and still require valency. Hence, verbals are also included in the study.

The main purpose of the thesis is to determine the valencies of all verbs in Atebetü'l-Hakâyık. For this purpose, the valency study was carried out by taking into account all the copies of Atebetü'l-Hakâyık separately. These are Ayasofya with Arabic and Uyghur letters; Samarkand with Uyghur letters; Topkapı and Holland with Arabic letters. The determined valencies are presented with the valency representation model proposed by Helbig and Schenkel.

The other purpose of the thesis is to determine whether there is any difference in the valency preferences of verbs among the copies of the selected work and if so, what are the reasons for them. In addition, it is also aimed to make a comparison between Karakhanid Turkish and Türkiye Turkish in terms of valency differences.

KEY WORDS: Atebetü'l-Hakâyık, Valency, Linguistics, Valency of Verbs, Change of Valency, Case Suffixes, Karakhanid Turkish

2023, 276 pages

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışma Karahanlı Türkçesi Dönemine ait Atebetü'l-Hakâyık adlı eser ve bu eserdeki fiillerin istemleri üzerinedir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, istemle ilgili temel konu ve kavramlara değinilmiştir. İstem düzeyleri, mantıksal istem, anlamsal istem, sözdizimsel istem, fiillerde ve fiilimsilerde istem ile istem değişmesine sebep olan yapılar ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Karahanlı Türkçesi, bu döneme ait bir eser olarak Atebetü'l-Hakâyık ve nüshaları, eserin yazarı hakkında bilgi ve Atebetü'l-Hakâyık'taki hâl ekleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Atebetü'l-Hakâyık'ta tespit edilen fiillerin ve fiilimsilerin istem gösterimleri alfabetik sıra ile verilmiştir. İstem gösterimleri tamamlandıktan sonra Atebetü'l-Hakâyık'ın nüshaları arasında tespit edilen istem farklılıkları, Atebetü'l-Hakâyık özelinde Karahanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında istem konusu bağlamındaki benzerlik ve farklılıkları, bu farklılıkların istem değişmesindeki nedenleri açıklanmıştır.

Çalışmanın her aşamasında yanımda olan, bilgiyi doğrudan vermek yerine bilgiye ulaşma yolların gösteren danışman hocam Doç. Dr. Serpil ERSÖZ'e, bilgi ve tecrübelerini benden hiçbir zaman esirgemeyen ve tez yazma aşamasında bana her daim yardımcı olan Doç. Dr. Betül Bülbül OĞUZ'a, her zaman olduğu gibi bu çalışmanın da her aşamasında beni destekleyen Emine UĞURLU'ya ve tüm eğitim hayatım boyunca yanımda olan, maddi ve manevi beni her zaman destekleyen aileme teşekkür ederim.

Ramazan DALKILIÇ

Manisa, 2023

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

A	: Ayasofya Nüshası
AH	: Atebetü'l-Hakayık
AU	: Ayasofya Uygur Harfli Nüshası
Bkz.	: Bakınız
H	: Hollanda Nüshası
M.S.	: Milattan sonra
R.R.A.	: Reşit Rahmeti ARAT
S	: Semerkant Nüshası
T	: Topkapı Nüshası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TT	: Türkiye Türkçesi
Vd.	: Ve diğerleri

TABLÖLAR

Tablo 1: Atebetü'l-Hakâyık'ta Yükleme ve Fiilimsi Yapısında Olan Fiillerin İstemi.....	238
--	-----

GRAFİKLER

Atebetü'l-Hakâyık'ta İstem Olan Hâl Eklerinin Dağılımı.....	264
---	-----

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLolar.....	VIII
GRAfİKLER.....	IX
İÇİNDEKİLER.....	X
GİRİŞ.....	1
A.KONU VE AMAÇ	1
B.KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.....	1
C.YÖNTEM.....	2
Ç. LİTERATÜR TARAMASI.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	8
1.1. İSTEM KAVRAMI(VALENZ)	8
1.2. İSTEM DÜZEYLERİ.....	9
1.2.1. Mantıksal İstem	9
1.2.2. Anlamsal İstem Düzeyi.....	9
1.2.3. Sözdizimsel İstem	10
1.3. FİİLİN YÖNETME ÇERÇEVESİ.....	12
1.3.1. Zorunlu İstem	13
1.3.2. Seçimli İstem.....	13
1.3.3. Eklentiler.....	14
1.4. FİİLLERDE İSTEM.....	14
1.5. FİİLİMSİLERDE İSTEM	15
1.6. İSTEM DEĞİŞMESİNE SEBEP OLAN YAPILAR.....	16
İKİNCİ BÖLÜM	18
2.1. KARAHANLI TÜRKÇESİ VE ATEBETÜL HAKAYIK	18

2.1.1. KARAHANLI TÜRKÇESİ	18
2.1.2. EDİP AHMET B. MAHMUT YÜKNEKÎ VE ATEBETÜ'L-HAKAYIK ...	18
2.1.3. ATEBETÜ'L-HAKAYIK NÜSHALARI.....	19
a.Semer kand Nüşhası:	19
b.Ayasofya Nüşhası:	19
c.Topkapı Nüşhası:	20
d.Hollanda Nüşhası:	20
2.1.4. KARAHANLI TÜRKÇESİ DURUM EKLERİ	20
a.Belirtme Durumu:	20
b.Yönelme Durumu:.....	20
c.Bulunma Durumu:	21
ç.Ayrılma Durumu:	21
d.Eşitlik Durumu:	21
e.Yön Gösterme Durumu:	21
f.Vasıta Durumu	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	22
3.1. ATEBETÜ'L-HAKÂYIK'TA İSTEM GÖSTERİMİ	22
3.2. ATEBETÜ'L-HAKÂYIK'IN NÜSHALARI ARASINDA TESPİT EDİLEN İSTEM FARKLILIKLARI	219
3.3. KARAHANLI TÜRKÇESİNDEN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE İSTEM FARKLILIKLARI.....	225
3.4. İSTEM DEĞİŞİMİNİN NEDENLERİ	227
SONUÇ	233
EKLER	235
KAYNAKÇA	261

GİRİŞ

A.KONU VE AMAÇ

Bu çalışmanın konusu Atebetü'l Hakâyık'taki (=AH) fiillerin ve fiilimsilerin istemleri üzerinedir. İstem terimi literatürde, bir cümlede bulunan isimlerin, yönetici sözcüğe (fiil, ad, önad ya da ilgece) bağlanırken hangi durum işaretleyicisiyle işaretlendiğini, sözdizimsel açıdan hangi pozisyonda bulunduğunu ve anlamsal olarak hangi rolü yüklendiğini anlatan çok yönlü bir terim olarak tanımlamaktadır (Aydın Özkan, 2018, s 34).

Bu tezde istem konusu, Atebetül Hakayık özelinde incelenmiştir. Tezin öncelikli amacı Atebetül Hakâyık'taki tüm fiillerin istemlerinin tespit edilmesidir. Bu bağlamda şu soruların cevapları aranmıştır:

1. Atebetü'l Hakâyık'taki fiillerin istemleri nelerdir?
2. Atebetü'l Hakâyık'taki fiilimsilerin istemleri nelerdir?
3. Atebetü'l Hakâyık'taki fiillerin, cümle içerisinde yüklem ya da fiilimsi olmaları durumunda aldıkları istemlerde bir değişiklik var mıdır?
4. Atebetü'l Hakâyık'ın nüshaları arasında istem farklılıkları var mıdır? Varsa bunların nedenleri neler olabilir?
5. Karahanlı Türkçesinden Türkiye Türkçesine kadarki süreçte fiillerin istem tercihleri konusunda bir değişiklik var mıdır? Varsa bunların sebepleri nelerdir?

Tüm bu soruların yanı sıra, tezin en önemli amacı, Türk dilinin tarihî ve günümüz lehçeleri ile ilgili yapılacak karşılaştırmalı istem çalışmalarına, az da olsa bir katkı sağlamaktır.

B.KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

İstem çalışmaları herhangi bir lehçe, ağız ya da eser özelinde yürütülebilir. Yahut da yalnızca belirli fiiller, edatlar veya isimler üzerine odaklanabilir. Ayrıca tüm bu çalışmalar, modern dönemleri kapsayabileceği gibi, tarihî dönemlerle de ilgili olabilir. Bu geniş çerçevede dikkate alındığında elinizdeki tezin yalnızca Karahanlı Türkçesi dönemine ait tarihî bir metin olan AH adlı eser ve bu eserdeki fiiller ile sınırlandırıldığını belirtmek gerekir.

Fiiller ile ilgili olarak, sadece basit yapıdakiler (örn. *ti- kel- kiç-*) değil; türemiş (örn. *bilin- sevün-*) ve birleşik yapıda (örn. *hamd ay-, delil arka-*) olan fiiller de bu çalışmanın

kapsamına dahil edilmiştir. Bu kapsam çerçevesine fiillerin yanında fiilimsiler dahil edilmiştir. Çünkü fiilimsilerin ana cümlede olmasa bile daha alt birimlerde kendilerine ait bir yönetim alanları vardır ve orada yönetici durumundadırlar. Alt yönetim alanında yönetici olan fiil, ana cümlede kendini fiilimsi şeklinde göstermektedir. Bu sebeple tezdeki istem çalışması fiilimsileri de kapsamaktadır.

C.YÖNTEM

Tez konusu belirlendikten sonra ilk olarak Atebetü'l Hakâyık'ın Arap harfli Ayasofya (=A), Uygur harfli Ayasofya (=AU); Uygur harfli Semerkant (=S); Arap harfli Topkapı (=T); Arap harfli Hollanda (=H) nüshalarının tıpkıbasımlarına ulaşılmıştır. A, AU, S ve T nüshalarının tıpkıbasımları için Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Atebetü'l Hakâyık/Edib Ahmed bin Mahmud-ı Yükneki¹ adlı eserden; Hollanda nüshasının tıpkıbasımı için ise Serkan Çakmak tarafından hazırlanan Atebetü'l Hakâyık İnceleme- Tenkitli Metin-Tıpkıbasım² adlı eserden faydalanılmıştır. Ulaşılan bu nüshalar transkibe edilmiştir. Metinlerin Türkiye Türkçesine aktarımı için Reşit Rahmeti Arat'ın çevirisi esas alınmış, ancak istem odaklı değerlendirmeler yapıldığı için yer yer bu aktarımdan uzaklaşılarak yeniden aktarma yapılmıştır.

Nüshalar arasında en hacimli olması sebebiyle Arap harfli Ayasofya nüshası temel olarak kabul edilmiş, istem gösterimleri bu nüsha üzerinden yapılmıştır. Her beyitle ilgili açıklama yapılmış, istemlerin diğer nüshalardaki durumları tek tek incelenmiş ve temel nüsha üzerinde karşılaştırılmıştır. Kimi zaman diğer nüshalarda olmasına rağmen temel kabul edilen nüshada benzer beyitlerin bulunmadığı görülmüştür. Bu sebeple nüshalar arasında beyitlerin kontrol sırası en hacimlisinden en azına doğru olacak şekilde belli bir sıra ile yapılmıştır. Bu sıra A, T, AU, S ve H olacak şekildedir.

İkinci olarak, transkripsiyonu yapılan nüshaların her biri ayrı ayrı Excel programında fişlenmiştir. Cümlelerde hem yüklem hem de fiilimsi durumundaki tüm fiiller fişlenmiştir. İnceleme sonunda toplamda üç bin beş yüze yakın fiş oluşturulmuştur.

Elde edilen veriler, Işıl Aydın Özkan'ın Evrensel Dilbilgisi ve Türkçede İstem³ adlı eserinin yol göstericiliğinde incelenmiştir. Buna göre fiillerin istemi mantıksal, anlamsal ve söz

¹ *Atebetü'l Hakâyık/Edib Ahmed bin Mahmud-ı Yükneki*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2020.

² Çakmak, Serkan (haz.), *Edip Ahmet Yükneki, Atebetü'l Hakâyık (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2019.

³ Aydın Özkan, *Evrensel Dilbilgisi ve Türkçede İstem*, Gece Akademi, 2018

dizimsel düzeylerde ele alınmıştır. Anlamsal roller konusunda, Nuh Doğan'ın⁴ doktora tezinde kullandığı rollerden faydalanılmıştır. Anlamsal sınırlılık için ise Katz ve Fodor'un listesi kullanılmıştır.⁵ İstem gösterimi konusunda Helbig ve Schenkel'in⁶ önerdiği model esas alınmıştır. Buna göre yapılan inceleme modeli şu şekildedir:

İncelenecek olan fiil ilk satırda koyu harfle yazılmıştır (örn.: “**HAMD AY-**”). Daha sonra yanına fiilin sözlüksel kütüğünde olan zorunlu istem sayısı köşeli parantez içinde “[₂₁]” şeklinde yazılmıştır. Daha sonra fiilin zorunlu istemlerinin cümlede hangi öge olarak yer aldığı “[Özne, Dolaylı Nesne]” şeklinde verilmiştir. Bunun yanına tırnak içinde sözlük anlamı (ör.: “**(birine) hamd et-**”) yazılmıştır. Bu şekilde ilk satır tamamlanmıştır:

HAMD AY- [₂₁]: [Özne, Dolaylı Nesne] “**(birine) hamd et-**”

İkinci satırda, ele alınan fiilin cümledeki yüklem mi yoksa bir fiilimsi mi olduğu bilgisi yazılmıştır:

HAMD AY- [₂₁]: [Özne, Dolaylı Nesne] “**(birine) hamd et-**”

Yüklem:

Üçüncü satırda ise ilgili beyit içerisinde istem alan sözcüklerin yanına sırasıyla köşeli parantez içinde zorunlu istem, yay ayraç içerisinde ise seçimli istem ve eklenti sayıları ile bunların cümle içinde hangi ögede oldukları “[1] + (0) + (1): [Özne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)” şeklinde gösterilmiştir. Köşeli parantez zorunlu istem sayısını göstermektedir. Yanına + işareti koyularak yay ayraç içinde seçimlik istem sayısı gösterilmiştir. Onun yanına da + işareti konulduktan sonra yine yay ayraç içinde eklenti sayısı verilmektedir. Aynı sıra ile karşılıklarına da cümle içinde hangi ögede oldukları yazılmıştır. Eğer cümlede zorunlu istem, seçimlik istem veya eklenti yoksa sayı değeri “0” ile, öge durumu “Ø” ile ifade edilmiştir. Fiilin sahip olduğu zorunlu istem, seçimli istem ve eklenti cümlede birden fazla ise anlamsal olarak cümlede yer aldıkları sıraya göre verilmiştir. Verilen örnekte zorunlu istem, özne ve dolaylı nesnedir; seçimli istem yoktur; eklenti ise belirteç tümlecedir. Bunların aldığı ekler ise kelimedden + işareti ile ayrılıp koyu harflerle “**İlâhi, öküş**[Belirteç Tümleci] **hâmd ayur**[Özne, 1.t.k.] **sañ+ga**[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef].(Al)Tanrım, sana çok hamdederim.” örneğindeki gibi gösterilmiştir.

⁴ Nuh Doğan, Türkiye Türkçesi Fiillerinde İsteme Göre Anlam Değişiklikleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2011, ss. 67-76.

⁵ Aydın Özkan, Evrensel Dilbilgisi ve Türkçede İstem, Gece Akademi, 2018, s. 117.

⁶ Aydın Özkan, Evrensel Dilbilgisi ve Türkçede İstem, Gece Akademi, 2018, s. 164.

Zorunlu istem olan özne, cümlede her zaman bir sözcük halinde gelmemektedir. Bazen mikro istem düzeyinde kendini göstermektedir. Çalışmamızda mikro istem gösterimi, ...*kördüm*_[Özne, 1.t.k.] şeklinde yapılmıştır.

Ç. LİTERATÜR TARAMASI

İstem terimi, dilbilim alanına hem Bağımsal Dilbilgisinin kurucusu olan hem de İstem Dilbilgisinin kurucusu sayılan Lucien Tesniere tarafından aktarılmıştır. Tesniere bu sözcüğü kimyada zıt elektrik yükündeki atomların diğer atomlarla birleşmesini ifade eden “valence” teriminden esinlenerek bir tür sözcükler arası ilişkiyi tarif eden istem kavramı için kullanmıştır.⁷

İstem kavramını Türkiye’de ilk kullanan isim Tahsin Banguoğlu’dur. Banguoğlu “Türkçenin Grameri” adlı eserinde nesne konusunu ele alırken eylem kapsamında istem konusunu da işlemiştir. “*Genellikle geçişli fiiller kimi ve kim hallerinde nesne ister (régit) deriz. (régir=istemek). Burada fiil isteyen (régissant), isim hali istenen (regime), diye anılır. Nesnenin yükleme göre bu hallenmesine de istem deriz.*” (Banguoğlu, 2007, s. 601) şeklinde istemi anlatmaktadır.

Işıl Aydın Özkan istemi, “bir cümlede bulunan isimlerin, yönetici sözcüğe (fiil, ad, önad ya da ilgece) bağlarken hangi durum işaretleyicisiyle işaretlendiğini, sözdizimsel açıdan hangi pozisyonda bulunduğunu ve anlamsal olarak hangi ‘rol’ü yüklediğini anlatan çok yönlü bir terim” olarak tanımlamaktadır (Aydın Özkan, 2017, s 34).

Muharrem Ergin ise “Türkçe Dil Bilgisi” adlı eserinde istem konusunu ele almamış ancak durum biçimbirimleri hakkında açıklama yaparken, “Bu ekler ismi isimlere, edatlara ve bilhassa fiillere bağlayarak birçok münasebetler kurarlar ve bu münasebetlerden birçok isim, edat ve fiil gurupları ile cümleler doğar. ... Fakat hâl ekleri esas itibariyle ismi fiile bağlayan eklerdir” şeklinde bir tanımlama ile durum biçimbirimleri ile eylem arasındaki ilişkiyi ele almıştır (Ergin, 2013, s. 227-228).

Özil (1980)’in “Almanca ve Türkçede İlgeçler” adlı makalesinde, “bağımsal dil bilgisi” yöntemi ele alınarak Almanca ve Türkçede ilgeçler ve istemler konusu incelenmiştir. Makale kapsamında Özil, birincil ilgeçler olarak da adlandırılan doğru vb. ilgeçlerin istem potansiyellerinin olduğunu ifade etmiştir (Özil, 1980, s. 19-22).

⁷ Aydın Özkan, Işıl, Evrensel Dilbilgisi ve Türkçede İstem, Gece Akademi, 2018, s.17.

Korkmaz'ın “Batı Anadolu Ağızlarında Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı” (1995) isimli çalışmasında ağızlarda belirtme ve yönelme durumunun karışması ele alınmıştır. Söz konusu çalışma, ağızlarda çeşitli durumlarda karşılaşılan bu durumun istem ile olan ilişkisini ele alan ilk çalışma niteliğini taşımaktadır.

Karahan'ın Fiil-Tamlayıcı İlişkisi Üzerine (1997) adlı çalışmasında fiiller ile ilgili sınıflandırmaların fiil-tamlayıcı hususundan hareketle yapılabileceği ifade edilmektedir. Tamlayıcı olarak belirtilen biçim bilgisel istemin fiilin anlamına göre tespit edildiğini belirten Karahan, bu kapsamda Türkçedeki fiillerin tamlayıcısız fiiller ve tamlayıcılı fiiller olarak iki grup altında incelemektedir. Bu çalışmada eylemlerin durum biçimbirimleri ile ilişkisinden hareket edilerek Türkçedeki eylemlerin bu bağlamda sınıflandırılması yapılmıştır.

İleri'nin Türkçedeki Fiillerin Birleşim Değeri(1997) adlı çalışmada Türkçedeki fiillerin birleşim değeri incelenmiştir. Yazar bu çalışmasında birleşim değeri olarak adlandırdığı istemin özellikle de farklı dillerde bilinçli bir biçimde elde edildiğine ve anadiller ise konuşanların bu bağlamda sahip olduklarını ifade etmektedir. Bağımsal dil bilgisi konusunu kısa bir biçimde ele alan yazar, Türkçede çeşitli eylemlerin istemlerini birçok düzeyde incelemektedir.

Özkan (1999) tarafından ele alınan “Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkisi ve Fiillerin İstem Değiştirmesi” isimli çalışmada çeşitli eylemlerin istemlerinin Türkçedeki çeşitli dönemlerden günümüze kadar değişimi ele alınmaktadır.

Uğurlu tarafından ele alınan Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi(2001) adlı çalışmada Türk lehçelerinin aktarımında valenzin önemi ele alınmaktadır. Uğurlu'ya göre; “Bitimli bir cümlenin veya bitimsiz bir dil birliğinin merkezinde fiil tabanı, gereklilik derecesine göre anlam yönünde boşluklar açar. Bu boşlukların sayısı fiilden fiile değişiklik gösterir ve o dile hâkim olanlar tarafından önceden bilinir. Buna göre fiiller bir, iki, üç boşluk açan fiiller olarak sınıflandırılabilir. Boşlukları dolduran dil birliği, tamlayıcı (aktant) olarak adlandırılmaktadır. Fiil tabanının ilk boşluğu dolduran dil birliği, birinci tamlayıcı, ikinci tamlayıcı vb. şekilde adlandırılmaktadır. Mesela etken bir fiil tabanının birinci tamlayıcısı cümle içinde özne, ikinci tamlayıcısı nesne olarak vazife görmektedir. Tamlayıcılar, bulunmamaları halinde fiilin anlamı eksik kalan “mecburi tamlayıcılar” ve bulunmaları halinde fiilin anlamını biraz daha belirginleştiren “ihtiyari tamlayıcılar” olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. Tamlayıcılar, isim cinsinden olmak üzere tek bir kelimeden oluşabilecekleri gibi bir kelime grubundan da oluşabilirler ve fiile onun istediği halde bağlanırlar.”(Uğurlu, 2001)

Erdem (2004) “Eski Anadolu Türkçesinde Fiiller ve Unsurları” adlı çalışmasında bazı fiillerin bazen Eski Anadolu Türkçesinde bazen bir ifade ile ve bazen de bir eğilimle kullanıldığını belirtmektedir. Fiilin anlamını tamamlamak için cümlede bir arada bulunması gereken unsurları “zorunlu ve isteğe bağlı unsurlar” olarak değerlendirmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde “ikili kullanımı” belirlenen fiillerin Orhon Türkçesi, Karahanlı Türkçesi ve Harezmi Kıpçak Türkçesi dönemlerinde de bu görünümü sergilemiş olup olmadıklarını incelemektedir (Erdem, 2004, s. 954-957).

“Türk Dillerinde Gösterge-Geçici Hal Durum Eki Değişikliği: Bir Değerlendirme” (Erdem 2015) adlı çalışmada ise kimi zaman gösterge durumu, kimi zaman eğilim durumu gerektiren fiillerin morfolojik taleplerinin diğer Türk dillerinde nasıl işaretlendiği araştırılmaktadır.

Yine Erdem tarafından yapılan “Türkmen Türkçesinde Hareket Fiillerinin İsteme Göre Anlam Değişimleri” (2006) adlı çalışmada ise Türkmen Türkçesinde hareket fiillerindeki anlam değişiminin nedeni, bağımlı dil bilgisine dayalı irade değişikliğine bağlanmaktadır. “Zorunlu ve isteğe bağlı irade” gibi ayrımları göz önünde bulundurarak iradeyi inceleyen bu çalışma, anlam değişikliği ile irade değişikliği arasındaki ilişkiyi teori kapsamında inceleyen sistematik bir çalışma özelliği taşımaktadır.

Demirci (2007) tarafından yapılan “Türkçede Hal Eki Nöbetleşmeleri” isimli çalışmada nöbetleşme terimini “birbirinin yerine kullanılmak” anlamında kullanan Demirci, bu durumun Eski Türkçeden günümüze kadar devam ettiğini ve bu değişimlerin sadece Türkçede değil, bazı Altay ve Ural dillerinde de görüldüğünü ifade etmektedir. Bu görüşü Fince ve Moğolca gibi dillerden ve Türkçenin tarihsel dönemlerinden seçilen örneklerle pekiştiren Demirci, söz konusu değişimlerin nedenlerinin ayrıntılı bir teorik incelemeye ihtiyaç duyduğunu ve dolayısıyla konunun derin yapı-yüzey yapı ve istem çerçevesinde incelenmesi gerektiğini öne sürmektedir.

Karaca, “Kazak Türkçesinde Fiil İstemleri” (2011) adlı çalışmada Kazak Türkçesinde fiil istemleri ele alınmıştır. Bu çalışmanın giriş bölümünde eylemin istemi ve istemi belirleyen unsurlar ele alınmaktadır.

Doğan “Türkiye Türkçesi Fiillerinde İsteme Göre Anlam Değişiklikleri” (2011) adlı çalışmada Türkiye Türkçesindeki fiiller ve istem potansiyelleri bağımsal dil bilgisi kapsamında ele alınmıştır. Çalışma kapsamında araştırmacı, fiillerin anlam değişikliği ve çok anlamlılık kazanmalarının sebeplerinden birinin istemler olduğunu belirtmektedir.

İlker “Ağız Alanlarında Yükleme ve Yönelme Eklerinin Birbiriyle Değişme Sebepleri Üzerine Yeni Bir Bakış” (2013) adlı çalışmada ağızlarda istemin görünümüne derin yapı ve yüzey yapı kapsamında ele alınmıştır. Bu çalışma, lehçe verilerinin tarihsel süreçte iradenin değişmesinin veya değişmemesinin nedenlerini açıklayabilecek bilgiler içerdiğine dikkat çekmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.İSTEM KAVRAMI(VALENZ)

İstem, bir sözcüğün (fiil, edat, fiilimsiler vb.) cümlede açtığı mantıksal, anlamsal ve sözdizimsel boşluğu ifade etmektedir. Bu boşluk, yönetici olan sözcüğün anlamını tamamlayabilmesi için isteği ya da ihtiyacı ile doldurulmaktadır. Yönetici sözcüğün cümlede yönettiği sözcüklere de *katılan* adı verilmektedir. İstem, bir yüklemın dilbilgisel anlamda tamamlanmış bir cümle kurabilmesi için ihtiyacı olan durum eklerini ifade etmektedir.

Çağdaş dil bilimde istem (valenz) teorisi Lucien Tesnière tarafından üretilmiş, olup cümlede fiilden yola çıkan Tesnière cümleinin diğer öğelerini eyleyen (actants) ve tümleyen (circontants) olmak üzere ikiye ayırmıştır. Fiillerin belirli bir sayıda eyleyen alma kabiliyetlerini atomun birleşim değerleriyle karşılaştıran Tesnière; eyleyenlerin (isim ve isimle eş-değerde olan öğeler) zorunlu, tümleyenlerin ise (zaman, yer, niteleme zarfları) seçimli olduğunu kabul etmiştir (Barlas, 2015).

“Tesnière’in dilbilim alanına aktardığı istem, aslında bir kimya terimidir. Doğada atomlar bir arada bulunabilmek için birbiriyle iletişime girerler. Bu iletişim bir tür kimyasal bağ kurma ilişkisidir. Belli atomlar arasında bir birleşim kapasitesi vardır ve bu kapasite yeni bir kimyasal bağ oluşturur. Sözgelimi bir su molekülünün oluşması için iki hidrojen ve bir oksijen atomu gerekmektedir. Su molekülünün bu atom gereksinimi kimyada onun değerlik yapısı; yani istemi olarak adlandırılır. Tesnière de tümcede eylemden yola çıkarak eylemlerin belli sayıda katılanı yönetme özelliğini atomun değerlik yapısıyla karşılaştırmış ve bu süreci ifade etmek için bu terimi kullanmıştır” (Aydın Özkan, 2018, s. 99).

1.2. İSTEM DÜZEYLERİ

1.2.1. Mantıksal İstem

Mantıksal istem, istem alabilme potansiyeline sahip herhangi bir sözcüğün (fiil, edat, fiilimsi vd.), kaç tane isteminin olduğunu belirleyen bir kavramdır. Mantıksal istem, bir sözcüğün açtığı istem boşluklarını ve bu boşlukların sayı değerini karşılamaktadır (Doğan, 2011, s.51).

Mantıksal istem, yönetici ögenin mantıksal açıdan var olmak için etrafında açtığı istem boşluklarının sayısal değeridir. Fiil temelli yaklaşımlarda bu tanımlama fiilin mantıksal açıdan gerçekleşmesi için gerek duyduğu üye ya da tamlayıcı sayısı olarak tanımlanır. Ancak istem boşluğu açan tek öge fiil olmadığı için bu tanımlama daha da genişletmek gerekir. Aydın Özkan (2018), mantıksal istemi bir fiilin, adın ya da sıfatın kaç istemi olduğunu yansıtan kavram olarak tanımlar (Aydın Özkan 2018, s.112).

Mantıksal istem evrenselidir ve dilden dile değişiklik göstermez. Farklı dillerde aynı anlamda kullanılan fiillerin söz dizimsel yapıdaki bileşenleri farklı olsa bile mantıksal istemleri aynıdır. Çünkü belli bir fiilin gerçekleşme süreci ancak belli koşullar sağlanırsa tamamlanabilir. Haliyle bu koşullar aynı fiil söz konusuysa paralel olacak ve bir evrensellik sergileyecektir. Bu nedenle evrensel dil bilgisine göre mantıksal istem derin yapıda tüm dillerde aynıdır. Türkçe *uçmak (1), görmek (2)*, İng. *to fly (1), to see (2)*, Alm. *fliegen (1), sehen (2)* fiillerinin zorunlu mantıksal istemleri, aynı bağlamda kullanıldığında, aynıdır (Aydın Özkan 2018, s.115).

Tüm bu açıklamalardan hareketle mantıksal istem bir fiilin sözlüksel kütüğünde olan ve almak zorunda olduğu istem sayısını ifade etmektedir. Aynı anlamı taşıyan diğer bütün dillerde de fiilin derin yapıda anlamını tamamlayabilmesi için bu istemleri almak zorundadır. Zorunlu istem derin yapıda varlığını hissettirir ve cümle kuruluşunda yüzey yapıya çıkar. Fiilin mantıksal istemi, sözlüksel anlamından yola çıkarak tespit edilebilmektedir. Örneğin “al-” fiilinin ifade ettiği anlam “birinin birinden bir şeyi alması”dır. Bu anlamdan yola çıkarak al-fiilinin mantıksal isteminin üç olduğu tespit edilebilir. Birincisi, almak fiilini yapan; ikincisi alınan şey; üçüncüsü alan kişi.

1.2.2. Anlamsal İstem Düzeyi

Tesnière, istemle ilgili kuramını ortaya koyduğunda anlamsal istemi göz ardı etmiştir. Ancak istemle ilgili daha sonraki çalışmalarda anlamsal istem düzeyinin, tıpkı mantıksal istem

gibi ayrı bir istem düzeyi olduğu anlaşılmıştır. Anlamsal istem, bir fiilin almak zorunda olduğu mantıksal istemin cümlede hangi anlamsal rol ve sınırlılıkta olduğunu belirleyen düzeydir (Aydın Özkan 2018, s.115-117). Bu durumu bir örnekle açıklayacak olursak;

Ben *[Eden/ İNSAN]* okula *[Hedef/ YAPI]* geldim.

Burada istemlerin anlamsal rolleri eden ve hedeftir. Anlamsal sınırlılığı ise insan ve yapıdır.

1.2.3. Sözdizimsel İstem

Sözdizimsel istem aslında tüm istem kavramının temelidir, denilebilir. Amacı bir anlamsal bütünlük sağlamak olan cümle söz dizimsel çerçevede bir araya gelebilmekte ve bütün olabilmektedir. Anlamsal, mantıksal ya da şekil bilgisel istem, ancak söz dizimsel istem doğru ve ilkesel olarak gerçekleştiğinde söz açılabilir ifadeler olurlar. Öte yandan söz dizimsel istem derin yapıda kurgulanan anlamın yüzey yapıya yansıyan kısmıdır. Başka bir ifadeyle derin yapının dillerdeki görünümüdür (Karacan, 2021, s. 30).

Söz dizimsel istem düzeyinde bir sözlüksel birimin istemi hem nitel hem nicel açıdan tanımlanmak zorundadır. Çünkü fiilin yönettiği cümlenin gerçekleşmesi yüzey yapıda söz dizimsel istemin çeşitli işaretleyiciler aracılığıyla fiilin yönettiği diğer üyelerle bağlantısını kurmasına bağlıdır (Aydın Özkan 2018, s.120).

Söz dizimsel istem, zorunlu ve seçimlik istemlerle ya da eklentiler olarak adlandırılan tüm tamlayıcıların söz dizimsel özellikleriyle, diğer bir deyişle söz dizimsel gerçekleşme durumlarının zorunlu ya da seçimlik olmasıyla ilgilidir (Helbig 1992:9 akt. Aydın Özkan 2018, s.120).

Fiillerin sözlüksel özelliklerine göre alacağı durum tamlayıcıları da farklılık gösterir. İstem çerçevelerini, geçişli-geçişsiz yapılarına göre biçimlendirirler. Geçişli fiiller, geçişsiz fiillerden farklı olarak nesne durum tamlayıcısı alabilmektedir. Yine bir fiilin hangi öbek yapılara ihtiyaç duyduğu, o fiilin bildirdiği iş, oluş ve durumla bağlantılıdır. Dolayısıyla sözdizimsel istem de fiilin bu özellikleri doğrultusunda şekillenir (Uzun, 2000, s.96).

1.2.3.1. Biçimbilgisel İstem Düzeyi

Biçimbilgisel istem düzeyi, cümlede yer alan fiilin ihtiyaç duyduğu istemin aldığı durum işaretleyicilerinin ifade eden istem düzeyidir (Aydın Özkan 2018, s.121). Bu durumu bir örnekle açıklayacak olursak;

Ben _[Yalın] okul+a _[Yönelme] geldim.

Burada sözcüklerin aldığı biçimbilgisel istemler yalın ve yönelmedir.

1.2.3.2. Makro ve Mikro İstem Düzeyi

Özne, her cümlede yer alan zorunlu bir istemdir. Bu istem, Türkçe cümlelerde makro veya mikro olmak üzere iki farklı düzeyde bulunabilir.

Makro istem, öznenin cümlede ayrı bir öge olarak yer almasıdır (Aydın Özkan 2018, s.122-123). Aşağıdaki örnekte “ben” sözcüğü cümlede ayrı bir öge olarak bulunmaktadır:

Ben_{ÖZNE} okula geldim.

Mikro istem ise, cümlede öznenin ayrı bir öge olarak bulunmayıp çekimli fiilde yer alan biçimbilgisel işaretleyicilerle kendini göstermesidir (Aydın Özkan 2018, s.122-123). “Okula gittim” cümlesindeki “gittim” sözünde bulunan kişi işaretleyicisi (+m eki) ile özne, mikro düzeyde belirtilmiştir:

Okula gittim_{ÖZNE [1.t.k.]}

1.3. FİİLİN YÖNETME ÇERÇEVESİ

Chomsky'nin 'Üretici Dönüşümsel Dil Bilgisi Kuramı' 1957'de yayımladığı *Syntactic Structures* (Sözdizimsel Yapılar) adlı çalışmasının bir bölümünü oluşturur. Temelde bu kuram, bir dildeki sınırlı sayıdaki kurallarla bu kurallara uygun sınırsız sayıda tümce üretilebileceğini savunur. Kuramın yapısı, derin yapı / yüzey yapı ve edinç / edim olmak üzere iki temel karşıtlık üzerine kuruludur. *Kurama göre bütün diller, konuşurlarının doğuştan getirdiği soyut ve tek bir derin yapıya sahiptir. Yüzey yapı ise derin yapıya kodlanmış bu soyut özelliklerin taşınması ve dönüşmesiyle ortaya çıkar* (Chomsky, 1957). Derin yapılar doğuştan edinilen yapılardır. Yüzey yapı ise dile ait, sonradan edinilen ya da öğrenilen bilgileri içerir. Derin yapıya ait bilgiler çeşitli dönüşüm kurallarına göre yüzey yapıya aktarılır. Dilin mantığı çerçevesinde hem derin hem de yüzey yapıda değiştirilebilen ve değiştirilemeyen ögeler mevcuttur. Bu ögeler aynı zamanda dilin üretiminin de merkezini oluşturur. Dilin konuşuru dil yetisi sayesinde edinmiş olduğu kalıplardan yeni anlamlar, göstergeler⁸ ve yeni dil birimleri ortaya koyabilmektedir.

Chomsky'nin 'Üretici Dönüşümsel Dil Bilgisi Kuramı'nın içinde yer alan 'Yönetim ve Bağlama Kuramı', fiilin yönetim çerçevesini anlamak için gerekli en temel kuramdır. Bu kurama göre her dil çeşitli evrensel ilkelere dayanır. Örneğin her dilde öbek yapıların bulunması bir ilkedir. *Dillerde öbek yapıların farklı şekillenmesi ise değiştirgenler olarak açıklanır. Bir öbekte yönetici unsur olan baş'ın (head) ya da yönetilen unsurun başta veya sonda olması değiştirgenlere bağlıdır. Bir öbekte yönetilen yapıların yeri yönetici değiştirgeni (head parameter) tarafından belirlenir* (Kerimoğlu, 2014, s. 80). Çeşitli araştırmalarda cümlelerde yönetimi göstermek amacıyla şemalar üzerinden bir anlatım yapılır. Bu dallanma

⁸ Ferdinand de Saussure *Genel Dilbilim Dersleri* adlı eserinde dile ilişkin şöyle bir tanımlama yapar: "Dil, kavramları belirten bir göstergeler dizgesidir (Saussure, 1985, çev. Vardar s.36). Gösterge, gösteren ve gösterilen olmak üzere iki düzlemde oluşmaktadır. Gösteren, sözcük, resim, şekil, işaret vb. ögelere denir, yani diğer bir deyişle gösteren, gösterilenin dil ile ifade edilmiş şeklidir. Gösterilen ise, gösterenin zihnimize uyandırdığı kavramlardır. Örneğin "/S/, /U/" seslerinin bir araya gelmesi su kelimesinin gösterenidir. "su" kelimesini duyduğumuzda zihnimize oluşan kavramlaşma ise gösterileni ifade etmektedir. İnsan zihninde oluşan su belirli bir su, örneğin içme suyu, deniz suyu, nehir suyu, bulaşık suyuna değil genel bir su kavramına gönderme yapar. Gösteren ve gösterilen kavramlarının fiilin istemi bağlamındaki işlevi ise ilgili bölümde verilmiştir.

modellerinden hareketle Türk dilinin özelliği göz önünde bulundurularak dalın sağ tarafında bulunan üyenin solunda yer alan üyenin yöneticisi olduğu belirtilir.

Her fiilin derin yapısında sahip olduğu bir anlam vardır. Fiilin sahip olduğu bu anlam, ona cümle kurabilme gücü sunar. Fiilin yönetme çerçevesi, onun cümle kurabilme gücüdür. Fiilin yönetme çerçevesi, onun cümleyi hangi unsurlarla kurup, hangi unsurlarla kuramayacağını belirler (Aydın Özkan 2018, s.129).

1.3.1. Zorunlu İstem

Zorunlu istem, bir yüklem dilbilgisel anlamda tamamlanmış bir cümle kurabilmesi için cümlede kullanılması zorunlu olan katılanları ifade eder. Zorunlu katılanlar cümleden çıkarıldığında cümle dilbilgisel olarak eksik kalır ve yüklem konumunda olan sözcüğün anlamı tamamlanmaz. Evrensel olarak bir cümlede yüklem varsa mantıksal olarak da özne olmak zorundadır (Aydın Özkan, 2018, s.131).

Yani zorunlu istem bir fiilin cümle içerisinde anlamsal olarak kendini tamamlayabilmesi için gerekli olan istemlerin yüzey yapıda yer almasıdır. Örneğin; “Ahmet aldı.[Örnek cümle 1]” cümlesindeki yönetici konumunda olan al- eylemi, anlamını tamamlayabilmesi için bir nesneye ihtiyaç duyar. Dolayısıyla zorunlu istemleri özne ile nesnedir. “Ahmet aldı.” cümlesi dilbilgisel olarak eksik bir cümledir. “Ahmet arabayı aldı.[Örnek cümle 2]” cümlesi dilbilgisel olarak tamamlanmış olur. İkinci cümlede yüzey yapıda özne ve nesne zorunlu katılan olarak belirtilmiş ve fiil anlamını tamamlamış olur.

1.3.2. Seçimli İstem

Seçimli istem, fiilin derin yapısında yani mantıksal ve anlamsal istem düzeyinde var olan yapılardır. Seçimli istemlerin, yüzey yapıda yani sözdizimsel düzeyde yer almaları zorunlu değildir. Cümlede kullanılmadıkları takdirde dilbilgisel olarak bir eksikliğe neden olmazlar (Aydın Özkan, 2018, s.135).

Mantıksal bağlamda bu katılanların yokluğu fiilin gerçekleşmesine engel değildir. Fiilin mantıksal istem düzeyinde belirlediği, ancak sözdizimsel istem düzeyinde kullanmadığı yapılar, konuşurun veya dinleyicinin zihninde tamamlanmaktadır. Bu yapıların istem boşlukları ve anlamsal rolleri konuşurun veya dinleyicilerin derin yapısında tamamlanmış olur (Doğan, 2011, s.55).

Zorunlu istemin, dilbilgisel olarak ifade edilmesi gerekmektedir ancak seçimli istem sözdizimsel olarak kullanılsa da dilbilgisel olarak bir boşluk oluşturmamaktadır. Fiil, anlamını zorunlu istemle tamamlamış durumdadır.

1.3.3. Eklentiler

Eklentiler, bir cümlede zorunlu ve seçimli istemleri gibi fiilin gerçekleşme sürecinde mantıksal veya anlamsal olarak fiili tamamlayan veya katkı sağlayan unsurlar değildir. Sadece fiille ilgili yüzey yapıda daha fazla bilgi sağlamaktadır. Bu bağlamda eklentinin cümlede kullanılıp kullanılmaması dilbilgisel açıdan bir eksiklik yaratmaz. Cümlede birçok eklenti kullanılarak fiilin ifade ettiği anlam detaylandırılabilir veya hiç eklenti kullanmadan ifade edilebilir. Eklentiler cümlede anlamsal olarak yer, zaman, tarz vb. belirteç tümleci oluşturan ifadelerdir (Aydın Özkan, 2018, s.138).

1.4. FİİLLERDE İSTEM

Yönetim ve bağlama teorisine göre bir ana unsurun kümedeki diğer yapılarla ilişkisi bir yönetim ilişkisidir. Yani asıl unsur cümlede yapıda düşünüldüğünde cümle eylem cümlesi ise bu fiil hüküm verici, cümledeki diğer yapılar yönetilen konumunda ise bu fiil hüküm verici konumundadır. Yöneten, yönetilenlerin durumuna belirli işaretler dayatmak için cümledeki hükümdar konumundaki eylemi emretmektedir. Örneğin bir nesnenin Türkçede durum işaretçisi ile nesne olarak işaretlenmesi komuta dayalı yönetim ile açıklanmaktadır (İmer vd., 2013, s. 279).

Fiilleri diğer kelime gruplarından ayıran en önemli özellik, cümlede öncü konumda olmaları ve birlikte kullanılacak öğeleri seçebilmeleridir. Buna fiilin yönetim çerçevesi denir. Fiilin yönetim çerçevesi eden, konu, hedef vb. olarak tanımlanabilir. Rol yükleme, irade potansiyeline sahip fiillerin veya diğer sözlüksel unsurların kendi kendilerine gerçekleştirdiği bir olgu olmamakla birlikte söz konusu rollerin üyelere iradenin potansiyelini koruyan eylemler veya yapılar aracılığıyla yüklendiği gibi anlamsal rollerle yakından ilişkilidir (Uzun, 2000, s. 103).

1.5. FİİLİMSİLERDE İSTEM

Eylemler ve eyleme bağılı istemler sözdiziminde bir eylemler dizisi oluşturur. Türkçedeki bu fiil dizilerinin başlıcaları çekimli fiil ve fiilimsidir (Özil, 1985, s. 23). Buradaki fiilimsi kavramı ile kastedilen, madde yüklemidir; yani eylemle ilgili özelliklerini bir dereceye kadar koruyan eylemden türetilmiş yapılardır.

Türkçe fiil cümlelerinde cümlenin fiil ve yüklemi olan fiiller gibi fiilimsiler de kendi yönetim çerçevelerinde boş alanlar oluşturur ve belirledikleri zorunlu ve isteğe bağılı taleplerle bu boş alanları doldurarak cümleler oluştururlar. Fiilimsinin yönetici olduğu bir madde yapısı varsa, etrafında yönettiği ve belirlediği çeşitli talepler varsa, fiil neredeyse bir yüklem çekimi fiili gibi çekimli ve motive olmaktadır. Demir ve Yılmaz bu tür yapıları “Türk tipi bağımlı cümle yapım araçları” olarak değerlendirmekte ve bu yapıların ana cümlelerden ancak sonunda aldıkları morfemlerle ayrıldığını belirtmektedirler. İsimlerin, öneklerin ve zarfların cümle kurarken öğeleri yönetme gücünün sınırlı olduğunu, ancak adeylem, ortaç ve ulaçların bir ana maddede ve bir ana maddede olabildiğince çok öge alabildiğini belirterek bu yapıların istemli potansiyeline vurgu yapmaktadırlar (Demir ve Yılmaz, 2012, s. 243).

Özellikle ortaçların yapısı göz önüne alındığında bu yapılar geleneksel ifadeye sahip bir isim ifadesidir. Yani bir isim ifadesi oluşturuyor gibi görünmektedir. Cümle yapısında yöneticilik görevini üstlenen isme, Türkiye’de yazılmış gramer kitaplarındaki cümle denir. Türkçe tip ortaçlar yapılar aslında derin yapıda basit ve düzenli bir fiil cümlesinin türevidir. Derin yapıdaki basit ve düzenli fiil cümlesi, yüzey yapısında bir isim cümlesi oluşturarak çeşitli taşıma ve dönüşüm süreçlerine maruz kalmaktadır. Derin yapıdaki cümlenin öznesi ve diğer katılımcıları da dönüşüm sürecinden sonra yüzey yapısına taşınır (Karabulut ve Ulutaş, 2011, s. 1316). Aslında fiillerin türetildikleri fiilin istemli potansiyelini korumasının temel nedeni budur:

Tıpkı fiiller gibi, irade potansiyelini koruyan fiilimsiler de zorunlu, isteğe bağılı ve ek olarak sınıflandırılabilir. Bu yapıları birbirinden ayırt etmek için kullanılan testler ve yöntemler fiilimsilerin istemleri üzerine de uygulanabilmektedir.

1.6. İSTEM DEĞİŞMESİNE SEBEP OLAN YAPILAR

Sözcüklerin anlam değiştirmesi veya yeni anlamlar kazanmasının pek çok sebebi vardır. Fakat en önemli sebebi dilin değişme ihtiyacıdır. Her sözcüğün bir temel anlamı vardır. Fakat sözcükler, kullanıldıkları durum veya bağlama göre farklı anlamlar kazanabilmektedir. Sözcüklerin anlam yapısını; anlam genişlemesi, anlam kaybı, deyim aktarımı vb. unsurlar etkilemektedir. Sözcüğün birden fazla anlam kazanmasına sebep olmaktadır (Aydın Özkan, 2018, s.205).

Bir fiilin isteminin değişmesine sebep olan diğer unsurlardan biri de fiilin çatısıdır. Ettirgen veya edilgen gibi biçimbilgisel değişimler fiilin istem potansiyelinin değişmesine neden olabilmektedir (Aydın Özkan, 2018, s.189). Örneğin:

Çocuk_[Özne] uyudu.

Annesi_[Özne] çocuğu_[Dolaysız Nesne] uyuttu.

Yukarıdaki örnekte çatı ile ilgili istem farklılıkları, fiilin istem sayısında değişikliğe neden olmuştur. Edilgen, ettirgen veya işteş oluşlarına göre istem sayısı artar ya da azalır. Bu istem değişiklikleri anlam değişikliğine yol açmaz (Doğan, 2011, s.106).

T. Kahraman, Türkçede kelimelerin çokanlamlılık kazanmasını onunla bağlantılı olan tamlayıcı arasındaki ilişkiye bağlamaktadır. Aynı ses yapısına sahip farklı fiiller veya bir fiil, yan anlamlarına ihtiyaç duyulup kullanıldığı zaman durum ekli tamlayıcıları farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle de fiilin zorunlu ve seçimli istemlerinde farklılık meydana geldiğini belirtmektedir (Kahraman, 1996, s.412). @

Fiiller farklı sözdizimsel ve semantik bağlamları seçerek çok anlamlılık kazanabilmektedir. Bir fiil, yan anlamını kullanarak bir cümle kurduğunda, seçtiği istemler değişebilmektedir (Uzun, 1997, s. 14).

Aydın Özkan'a göre bu değişmelerin temel nedenleri kimi zaman hem anlamsal hem sözdizimsel olabilirken, kimi zaman bu değişmeler sadece anlamsal süreçlerden kaynaklanmaktadır (Aydın Özkan, 2017, s.134).

İstemi etkileyen ve değişimine neden olan en önemli süreçler, anlam değişmesi ve çokanlamlılıktır. Anlam değişmesi ve çokanlamlılık fiilin mantıksal, semantik ve sözdizimsel istem düzeyi üzerinde etkilidir. Fiilin yönetim çerçevesini değiştirmektedir. Bu durum sözdizimsel düzeyde fiilin katılanlarının niteliksel ve niceliksel olarak farklılaşmasına neden olur (Aydın Özkan, 2017, s. 44).

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. KARAHANLI TÜRKÇESİ VE ATEBETÜL HAKAYIK

2.1.1. KARAHANLI TÜRKÇESİ

“X. yüzyılın başına doğru müstakil bir devlet kuran Karahanlı Türkleri, bütün Orta Asya Türk kavimlerini bir yönetim altında topladıktan sonra idarî, siyasî ve kültürel bakımdan bir güç merkezi olarak bölgede kendilerini yaklaşık 3 asır hissettirmişlerdir” (Akar, 2005, s.140). “Cemal Karşî’den adı tespit edilen ilk Karahanlı hakanı Bilge Kül Kadir Han’dır” (Ercilasun, 2019, s.289). “Satuk Buğra Han’dan sonraki Karahanlı nispeten aydınlıktır. Karahanlılara çağdaş veya onlardan hemen sonra yazılmış pek çok İslamî kaynak, Karahanlı tarihini ayrıntılı olarak öğrenmemizi sağlar” (Ercilasun, 2019, s.290). “Karahanlılar döneminde (912-1212) Türk devletinin sınırları Doğu Türkistan’dan Maverâünnehr’e kadar genişlemiş, değişik Türk uruk ve boyları birbirleriyle karışmış, böylece kültürel ve sosyal ilişkiler gelişmiştir. Devletin bünyesinde çeşitli boylar olmakla birlikte asıl kitleyi Uygurlar ve Karluklar oluşturuyordu” (Akar, 2013, s.141). “Devletin resmî yazı dili olan Karahanlı Türkçesi 10-12. Yüzyıl Doğu Türklüğünün müşterek yazı dili olmayı başarmış. Türk illerini aynı yazı dili etrafında birleştirmiştir” (Argunşah, Yüksekaya, 2016, s.14).

Karahanlı Türkçesi, Köktürk-Uygur yazı geleneğinin gelişmiş bir devamı olarak, Uygur yazı dilinin geliştiği ortamda, ondan biraz farklılaşmış şekil ve yapılarla oluşmuş bir yazı dilidir (Akar, 2013, s.140). Karahanlı Türkçesi, 11-12. yüzyıllarda ilk eserlerini Doğu ve Batı Türkistan’da vermiştir, yerini daha sonra Harezmi Türkçesine (13-14. yy.) bırakmıştır. Karahanlı Türkçesi İslamî dönemin ilk Türk edebî dili olarak tanımlanmaktadır (Eker, 2006, s.194). Karahanlı Türkçesi dönemine ait günümüze kadar ulaşan eserler şunlardır: Kutadgu Bilig (1069-1070), Divan-ü Lügati’t-Türk (1074), İlk Kur’an Tercümeleri, AH, Hukuk belgeleri, Ahmet Yesevî Hikmetleri (Ercilasun, 2012, s.293).

2.1.2. EDİP AHMET B. MAHMUT YÜKNEKÎ VE ATEBETÜ’L-HAKAYIK

AH, 12. yüzyılda Edip Ahmet b. Mahmut Yüknekî tarafından Karahanlı Türkçesiyle yazılmış manzum bir eserdir (Argunşah, Yüksekaya, 2016, s.14). Edip Ahmet, eserinde insanları Türk İslâm kültürü çerçevesinde eğitmeyi amaçlamış, düşüncelerini ayet ve hadislerle desteklemiştir (Akar, 2013, s. 155).

Eserin adı konusunda eserin mevcut tüm nüshalarını kıyaslayarak tenkitli metnini neşreden Reşit Rahmeti Arat Semerkant nüshasının bilinen en eski tarihli nüsha olması nedeniyle bu nüshada yazan *Atebetü'l-Hakâyık* isminin orijinal, diğer nüshalardaki şekillerin de bu ismin müstensihlerce yanlış yazılmasıyla ortaya çıktığını ifade eder (Arat, 1992, s. 9).

Eser Muhammed Dâd Ispehsalar Beg için yazılmıştır. Bu bilgiye eserin içeriğinden ulaşılmaktadır: “Dad ispehsalar beg üçün bu kitab (A67) / çıkardım (A68). *Dad Ispehsalar Bey için bu kitabı çıkardım.*” (A67, T69, AU67, S67).

2.1.3. ATEBETÜ’L-HAKAYIK NÜSHALARI

Eserin bilinen dört nüshasından bugün mevcut bulunan üç nüshası, araştırma ve incelemelere konu olmuştur. Bu nüshalar dışında oldukça eksik bir nüshası, Köprülü tarafından tanıtılmış ancak daha sonrasında kaybolmuştur. Eserin tenkitli metin neşrini yapan Arat, bahsi geçen nüshalar dışında eserden birkaç dizeyi muhtevi üç yazmadan daha bahseder. Bu nüshalara ek olarak bugüne kadar hiç ele alınıp değerlendirilmeyen son ve eksik bir nüshası ise Hollanda’da Groningen Üniversitesi Kütüphanesindedir. Avrupa’da 1873’ten beri hazırlanan farklı kataloglarla tanıtılmasına rağmen bu nüsha, araştırmacıların dikkatinden kaçmıştır (Çakmak, 2019, s. 28).

Tezde kullanılan nüshalar; Semerkand Nüshası, Ayasofya Nüshası (Arap ve Uygur harfli iki nüsha olarak değerlendirildi), Topkapı Nüshası ve Hollanda Nüshası.

a.Semerkand Nüshası: Ayasofya Kütüphanesi 4012 numarada kayıtlıdır, eserin en doğru ve sağlam nüshasıdır. Metin Uygur harfleriyle, başlıklar ise Arap harfleriyle yazılmıştır. 1444’te Şaruh döneminde Semerkant’ta Zeynelabidin adlı bir hattat tarafından yazılmıştır (Akar, 2013, s. 155). Eser toplamda 454 beyitten oluşmaktadır.

b.Ayasofya Nüshası: Eserin bir makale ile tanıtılan ve ilmî neşri yapılan ilk nüshasıdır. Nüshayı ilim âlemine tanıtan ve neşrini yapan Necîb Âsım, bu nüshayı Ayasofya Camii içinde Sultan I. Mahmûd tarafından oluşturulan kütüphanede, lügatler arasında 4757 numarada kayıtlı bir mecmuanın içerisinde keşfetmiştir (Çakmak, 2019, s.30) . Bu nüsha Uygur ve Arap harfleriyle yazılmıştır. Bu sebeple tezde iki ayrı müstakil eser olarak değerlendirildi. Arap harfli Ayasofya nüsha, 506 beyitten oluşmaktadır. Nüshalar içerisinde en hacimli olanı budur. Uygur harfli Ayasofya nüshası ise 484 beyitten oluşmaktadır.

c.Topkapı Nüshası: Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nin Hazîne kısmında, 35552 numarada kayıtlı olan nüshadır. Sonradan başka el ile yazılmış olan: Hibetü'l-Hakayık başlığı ile kayıtlıdır (Arat, 1992, s. 30). Tamamı Arap harfli olan nüsha toplamda 489 beyitten oluşmaktadır.

d.Hollanda Nüshası: Bugüne kadar hiç ele alınıp değerlendirilmeyen son ve eksik bir nüshası ise Hollanda'da Groningen Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir. Avrupa'da 1873'ten beri hazırlanan farklı kataloglarla tanıtılmasına rağmen bu nüsha, araştırmacıların dikkatinden kaçmıştır (Çakmak, 2019, s. 28). Tamamı Arap harfli olup nüshalar arasında en az hacimli olanıdır. Toplamda 404 beyitten oluşmaktadır.

2.1.4. KARAHANLI TÜRKÇESİ DURUM EKLERİ

a.Belirtme Durumu: $+nI$, $+(I)n$, $+(I)g/(U)g$, $+I$, $+\emptyset$

Karahanlı Türkçesinde belirtme durum eki çeşitlilik göstermektedir. Bir taraftan Eski Türkçe isimlere gelen $+(I)g/(U)g$ eki devam ederken diğer taraftan Eski Türkçede zamirlere gelen $+nI$ eki isimlere de gelmeye başlar. İsim tabanları çoklukla $+nI$ biçimini alır. Ayrıca yalnız iyelikten sonra gelen $+(I)n$ eki ile daha az rastlanan $+I$ eki de vardır (Argunşah, Yüksekaya Sağol, 2013, s. 65).

AH'de tespit edilen belirtme durum ekleri:

$+nI$: *havadarlıkımın, mün, ajunnı*

$+I$: *Osmanı, Anuşirvânı*

$+In$: *pendin, tatıkın, biligin*

$+\emptyset$: *Bu söz sözlemegil.*(bu sözü söyleme.)

b.Yönelme Durumu: $+GA$, $+A$

Karahanlı Türkçesi yönelme durumu eki $+GA$ 'dır. İyelik eklerinden sonra yaygın olarak $+A$ biçimi de kullanılır (Argunşah, Yüksekaya Sağol, 2013, s. 65).

AH'de tespit edilen yönelme durum ekleri şunlardır:

$+GA$: *sangga, şâhımga, tuzakka*

$+A$: *dostına, yuduza*

c.Bulunma Durumu: +DA

Bu ekin ana işlevi bulunma ifade etmesidir. Kelime öbeklerinde ve cümlelerde fiilin gerçekleştirdiği yeri ve zamanı bildirir.

AH'de tespit edilen bulunma durum ekleri şunlardır:

+DA: *yolunda, ajunda, songıda*

ç.Ayrılma Durumu: +DA, +DIn, +DAn

Yaygın ayrılma durumu eki +DIn'dır. +DA eki de bulunma yanında Eski Türkçedeki gibi ayrılma işleviyle de kullanılır (Argunşah, Yüksekaya Sağol, 2013, s. 65-66).

AH'de tespit edilen ayrılma durum ekleri şunlardır:

+DA:

+DIn: *otdın, andın, utdın*

+DAn: *ajundan*

d.Eşitlik Durumu: +çA

+çA: *munça, tilekçe, köngülçe*

e.Yön Gösterme Durumu: +rA, +gAr

+rA: *içre*

+gAr: *angar*

f.Vasıta Durumu: +n, birle

+n: *adakın, yumakın*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. ATEBETÜ'L-HAKÂYİK'TA İSTEM GÖSTERİMİ

1. ABADAN BOL- [1]: [Özne] “(bir şey) mamur ol-”

Yüklem:

ABADAN BOL- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Abadan bol- [Yer] + (Ø) + (Ø)

Harābāt oramı[Özne, Yalın, Etkilenen] *bolub ābādān* (A395) Meyhane muhiti mamur oldu.

Abadan bol- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A395, AU393, S336, H326 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

2. ACIG BOL- [1]: [Özne] “(bir şey) acı gel-”

Yüklem:

ACIG BOL- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Acıg bol- [Konu] + (Ø) + (Ø)

Acık bolga yarın koğub barduğung[Özne, Yalın, Etkilenen] (A432) Yarın bırakıp gitmek acı gelir.

Acıg bol- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A432, T417, AU428, S371, H362 şeklindedir.

3. ACIT- [2]: [Özne, Dolaysız Nense] “(bir şeyi) acıt-”

Fiilimsi:

ACIT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Acıt- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Basal yib acıtma [Özne, 2.t.k.] *ağız*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *yi asel* (A158). Soğan yiyip ağzını acıtma, bal ye.

Acıt- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A158, T161, AU158, S159, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

4. AÇ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) aç-”

Yüklem:

AÇ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Aç- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Nikab kötrür acun, birer yüz[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilene] *açar*[Özne, 3.t.k.] (A217). Dünya peçeyi götürür, yüzünü açar.

Aç- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A217, T220, AU217, S212, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

5. ADLİNG BOL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) adaletli ol-”

Fiilimsi:

ADLİNG BOL - [1] + (0) + (1): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Eğer)

Adling bol- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Eger bolsa[Özne, 2.t.k.] *adling katıgılık man+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] (A38). Eğer adaletini kullanırsan bu benim için felaket olur.

Adlin bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekini almıştır (birine adaletli ol-). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A38, T40, AU48, S38, H40 şeklindedir.

6. AKI BOL- [1]: [Özne] “cömert ol-”

Yüklem:

AKI BOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Akı bol- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Akı bol[Özne, 2.t.k.] *akılık sini sevdürür* (A256). Cömert ol, cömertlik seni sevdirebilir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A256, T259, AU256, S231, H193 şeklindedir.

7. AL- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) al-”

Yüklem:

AL- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Al- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Yime[Eklenti] *pendim*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *algıl*[Özne, 2.t.k.], *uzatma emel* (A289). Gel, fazla emel besleme, yine öğüdümü al.

Al- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümleci, eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A289, T292, AU289, H222 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

8. ALIP BİRME- [1]: [Özne] “(bir şey) alıp verme-”

Fiilimsi:

ALIP BİRME- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Alıp bir- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Alıp birmegen il[Özne, 3.t.k.] *ilig kutsuzı* (A248). Alıp vermeyen el ellerin kutsuzudur.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A248, T251, AU248, S223, H185 şeklindedir.

9. ANGA-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-/anla-”

Yüklem:

ANGA- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Anga- [Varlık] + (Ø) + (İyice)

Çıkarır, körer sen mu+nu[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *ket*[Belirteç Tümleci] *anga*[Özne, 2.t.k.] (A18).

Çıkarır, görürsün; bunu iyice bil.

Anga- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâl eki almaktadır (bir şeyi bilmek). “Ket” sözlüğü ise eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde bir değişiklik olmamıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A18, T18, AU18, S16, H18 şeklindedir.

10. ANUN- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) hazırlan-”

Yüklem:

ANUN- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Anun - [Ø] + (Ø) + (Ø)

Süçüg tatting erse ackıg+ka[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *anun*[Özne, 2.t.k.] (A205). Tatlıyı tattığında acıya hazırlan.

Anun- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A205, T208, AU205, S200, H159 şeklindedir.

11. ARI- “TEMİZLEN-”

Arı- fiili beyitlerde üç kez geçmiştir. Fiil istemsiz olarak kullanılmıştır. Günümüz anlamında da istemsizdir. *Arı-* fiili kelime kökü olarak edilgenlik eklerinden birini almamıştır ama yine de edilgen yapıdadır. Yani *arı-* fiili edilgendir, edilgenlik eklerine ihtiyaç duymamıştır. 12.1. ve 12.2. örneklerinde *arı-* fiili seçimli istem olarak vasıta hâlini almıştır.

11.1.ARI-[1]: [Özne] “temizlen-”

Fiilimsi:

ARI- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Arı- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ne türlüğ arıgsız[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *arır*[Özne, 3.t.k., Etkilenen] *yumak+ın*[Belirteç Tümleci, Vasıta, Araç] (S108). Nice türlü şeyler yıkamakla temizlenir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Belirteç tümlecinde bulunan vasıta eki seçimli istem olarak kullanılmıştır. Bu beyitte S nüshasını kullanmayı tercih etmemizin sebebi seçimli istemde oluşan farkı gösterebilmektir. A, T ve AU nüshalarında *yumak+ın* değil *yudısık* şeklinde kullanılmıştır ve seçimli istem olan vasıta hali kullanılmamıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A109, T110, AU109, S108, H95 şeklindedir.

11.2.ARI-[1]: [Özne] “temizlen-”

Filimsi:

ARI- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Arı- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Arımas[Özne, 3.t.k.] *neçe yusa kan*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *birle*[Belirteç Tümleci, Vasıta] *kan* (A324). Ne kadar yıkanırsa yıkansın kan, kan ile temizlenmez.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Belirteç tümlecinde bulunan vasıta hâli eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A324, T327, AU324, S282, H257 şeklindedir.

11.3.ARI-[1]: [Özne] “temizlen-”

Filimsi:

ARI- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Arı- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Cāhil[Özne, Yalın, Etkilenen] *yup arımas arıgsız erür* (A110). Cahil yıkanıp da temizlenmeyen bir kirdir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A110, T111, AU110, S109, H96 şeklindedir.

12. ARKA-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) ara-”

Yüklem:

ARKA- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Durum ifadesi)

Arka- [İnsanlar] + (Ø) + (Çin’de Bile Olsa)

Bilig [Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *Çinde erse* [durum ifadesi] *Siz*[Özne, 2.ç.k] *arkang tidi* (A102). Bilgi Çin’de bile olsa, arayınız! dedi.

Arka- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Durum ifadesi eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A102, T103, AU102, S101, H88 şeklindedir.

13. ARTA- [1]: [Özne] “bozul-”

Yüklem:

ARTA- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Arta- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Sen artaḵ sen anın ajun artadı*_[Özne, 3.t.k.] (A391). Sen bozuldun, dünya bozuldu.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A391, AU389, S332, H322 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

14. ART- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) art-”

Yüklem:

ART- [1] + (0) + (0)[Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Art - [Zaman] + (Ø) + (Ø)

*Anın künde*_[Eklenti] *arta turur*_[Özne, 3.t.k.] *bu bida* _{Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu]} (A400) Onun için bu bida’ her gün artmaktadır.

Arta tur- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Künde kelimesi eklentidir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A400, T393, AU398, S341, H331 şeklindedir.

15. ARTUT KİL- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, birine) hediye et-”

Yüklem:

ARTUT KİL- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Artut kıl- [İnsan, Yönetici] + (Ø) + (Ø)

*Men*_[Özne, 1.t.k.] *artut kılayın şāhum* + *ḡa*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *a + nu*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A40). Ben onu şahıma hediye edeyim.

Artut kıl- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve yönelme hâlini almıştır (bir şeyi, birine hediye etmek). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. S nüshasında yönelme hâli eki +ka şeklindedir. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A40, T42, AU40, S40, H42 şeklindedir.

16. AŞKARA BOL- [1]: [Özne] “(bir şey) aşikâr ol-”

Fiilimsi:

AŞKARA BOL- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Aşkara bol- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Şamug yaşru işing[Özne Konu] bolub[özne] aşkarā (A167) / Bu körge işitgen sanga külmesün (A168). Bütün gizli işlerin aşikâr olup/ gören ve duyan sana gülmesin.

Aşkara bol- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A167-168, T1170-171, AU167-168, S169-170, H121-122 şeklindedir.

17. AŞUNDUR- [1]: [Özne] “geçir-”

Yüklem:

AŞUNDUR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Aşundur- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Sening māling ol mal aşundurduğung (A429). Senin malın öbür tarafa geçirdiğin maldır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A429, T414, AU426, S368, H360 şeklindedir.

18. ATA KIL-[3][Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(biri, birine, bir şeyi) bağışla- / ihsan et-”

Yüklem:

ATA KIL- [1] + (1) + (1): [Dolaylı Nesne] + (Dolaysız Nesne) + (Belirteç Tümlecisi)

Ata kıl- [Kutsal Varlık, İnsan] + (Şeref, İnsaniyet, Mertlik) + (Yine)

Yana[Belirteç Tümlecisi] mecd müriüvvet fütüüvvet[Dolaysız nesne] uğan[Özne 3.t.k.] (A61) / ‘Atā kıldı şahım+ğā[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] bu cümle+ni[Dolaysız nesne] (A62). Yine şeref, insaniyet, mertlik bunların hepsini Tanrım şahıma bağışladı.

Ata kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A61-62, T63-64, AU61-62, S61-62, H63-64 şeklindedir.

19. ATI KAL-[2]:[Özne, Belirteç Tümlecisi] “(bir yerde) adı kal-”

Filimsi:

ATI KAL- [1] + (0) + (0): [Belirteç Tümlecisi] + (Ø) + (Ø)

Atı kal- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Çıkardım ajun+da[Belirteç Tümlecisi, Bulunma, Yer] *atı kalsu*[Özne, 3.t.k.] *tib* (A68). Dünyada adı kalsın diye yazdım.

Atı kal- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâlini almıştır(bir yerde adı kal-). Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A68, T70, AU68, S68, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

20. AY- “söyle-”

Ay- fiili, metinlerde basit fiil olarak 6 kez geçmektedir. Birleşik fiil olarak da bulunur ancak onlar bu başlık altında toplanmamıştır. Sadece *ay-* fiilleri bu başlık altında toplanmıştır. *Ay-* fiili, anlamını tamamlayabilmesi için belirtme hâl ekine ihtiyaç duymaktadır *bir şey / bir şeyi söyle-*. Ancak tüm beyitlerde yüzey yapıda bu durum belirtilmemiştir. 20.1, 20.2, 20.4, 20.6 numaralı *ay-* fiilleri istemsiz olarak kullanılmıştır. Bağlam sayesinde derin yapıda var olduğu anlaşılmasına rağmen yüzey yapıda belirtme kullanılmamıştır. 20.3 ve 20.5 numaralı *ay-* fiilleri belirtme hâlini zorunlu tamlayıcı olarak almıştır.

20.1.AY- [1]: [Özne] “söyle-”

Yüklem:

AY- [0] + (0) + (1): [0] + (Ø) + (Belirteç Tümlecisi)

Ay- [Ø] + (Ø) + (kudretimle)

Unar+ça[Belirteç Tümlecisi] *ayayın*[Özne, 1.t.k.], *yārı bir manga*. (A4) Gücüm yettiğince söyleyeyim, bana yardım et.

Bu örnekte, *ay-* fiilinin mantıksal istemi öznedir. Fiil, anlamını tamamlayabilmek için belirtme hâl ekine ihtiyaç duymaktadır. Beyit incelendiğinde eksiz olarak *bir şey ay-* anlamının derin yapıda var olduğunu açıktır ancak yüzey yapıda bu zorunlu tamlayıcı yoktur. Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var, yönetilenler yoktur. Belirteç tümlecinde bulunan ve

eklenti olan +ça eki diğer nüshalarda da aynı şekilde eklenti olarak işlev görmektedir. Diğer nüshalarda istemde bir değişiklik saptanmamıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A4, T4, AU4, S4, H4 şeklindedir.

20.2.AY-[1]: [Özne] “söyle-”

Yüklem:

AY- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ay- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Bilgisiz ne aysa ayur*_[özne, 3.t.k.] *uğmadın* (A117). Bilgisiz ne söylese anlamadan söyler

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var, yönetilenler yoktur. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A117, T118, AU117, S116, H103 şeklindedir.

20.3.AY- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümleci] “(birine, bir şeyle, bir şeyi) söyle-”

Yüklem:

AY- [1] + (1) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Dolaysız Nesne) + (Belirteç Tümleci)

Ay- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Kamug til*_[Belirteç Tümleci, Eksiz Vasıta, Araç] *akı er*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Hedef] *senası*+*n*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *ayur*_[Özne, 2.t.k.] (A225). Bütün diller, cömert adamın methini söyler.

Ay- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Dolaysız nesnede bulunan sıfır belirtme seçimli istemdir. Belirteç tümleci ise eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A225, T228, AU225, şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

20.4.AY- [1]: [Özne] “söyle-”

Yüklem:

AY- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ay- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Ayayın men*_[Özne, 1.t.k.] *anı kulağ tut manga* (A262). Söyleyeyim ben onu, bana kulak ver.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A262, T265, AU262, S237, H199 şeklindedir.

20.5.AY- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) söyle-”

Yüklem:

AY- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ay- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ayayın men[Özne, 1.t.k.] anıng cavabı+n[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] kese[Eklenti] (A286). Ben onun kesin cevabını söyleyeyim.

Ay- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Kese kelimesi eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A286, T289, AU286, H219 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

20.6.AY- [1]: [Özne] “söyle-”

Yüklem:

AY- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ay- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ayur sen[Özne, 2.t.k.] keğim ton şarāb aş kerek (A293). Dersen ki, giyecek, yiyecek ve içecek lazımdır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A293, T296, AU293, S258, H226 şeklindedir.

21. AY AL- [1]: [Özne] “karşı konul-”

Fiilimsi:

AY AL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ay al- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Öküş yanşagan til ay almas yağı (A130). Çok gevezelik eden dil karşı konulmaz düşmandır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A130, T133, AU130, S131, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

22. AYB BOL- [1]: [Özne] “ayıbı ol- / kusurlu ol-”

Yüklem:

AYB BOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ayb bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Neçe pür-hünerde birer ‘ayb bolur[Özne, 3.t.k.] (A358) Ne kadar hünerli olsa, bir kusuru olur.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A358, T361, AU358, H289 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

23. AYMA- “(bir şey) söyleme-”

Ayma- fiili iki kez kullanılmıştır. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini eksiz olarak almıştır.

23.1.AYMA-[2: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) söyleme-”

Yüklem:

AYMA- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Ayma- [Sır] + (Ø) + (Sakın)

İşim tib inanıb sır [Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *ayma*[Özne, 2. t.k.] *sakın*[Belirteç Tümlenci] (A169).

Arkadaşım deyip, inanıp sakın sırrını söyleme

Ayma- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A169, T172, AU169, S171, H123 şeklindedir.

23.2.AYMA-[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) söyleme-”

Yüklem:

AYMA- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ayma- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Cıgaylık tip ayma[Özne, 2.t.k.] *azuk tokluğu*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A184). Fakirlik diyip karın tokluğunu söyleme.

Ayma- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümleci, eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A184, T187, AU184, S185, H138 şeklindedir.

24. AYT- “(bir şeyi) söyle-”

Metinlerde ayt- fiili ile iki kez geçmiştir. Zorunlu olarak belirtme hâline ihtiyaç duyar ancak 25.1.’de zorunlu tamlayıcı kullanılmamıştır. 25.2.’de kullanılmıştır.

24.1.AYT- [1]: [Özne] “(bir şeyi, bir şeyle) söyle-”

Yüklem:

AYT- [0] + [1] + [0]: [Ø] + [Belirteç Tümleci] + [Ø]

Ayt- [Ø] + [Araç] + [Ø]

Aytmış[Özne, 3.t.k.] *edib rikkat-i til bile*[Belirteç Tümleci, Vasıta, Araç] (A496) Edip (bunu) gönül rikkati ile söylemiştir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda *bir şeyi söyle-* anlamı vardır ancak yüzey yapıda bu belirtilmemiştir. Belirteç tümleci seçimli istem olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A496, T477, S430, şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

24.2.AYT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) söyle-”

Fiilimsi:

AYT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ayt- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Galat maniler+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ayıtmış*[Özne, 3.t.k.] *yana* (A504) Yanlış manalarını söylemişler yine.

Ayt- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A504, T485, S438, şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

25. AYU- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) söyleyebil-”

Yüklem:

AYU- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] +(Ø)+(Ø)

Ayu- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Senā[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *mu ayuğay sezā bu tilim*[Özne, 3.t.k.]. (A3). Bu dilim layık bir şekilde övgü mü söyleyebilecek!

Ayu- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Cümleye bakıldığında bir tane istem olduğu saptanmıştır. *Ayu-* fiili zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalar da incelendiğinde bir farklılık tespit edilmemiştir. *Ayu-* fiili tüm nüshalarda belirtme hâlini zorunlu tamlayıcı olarak almıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A3, T3, AU3, S3, H3 şeklindedir.

26. AYU BİR- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) söyleyiver-”

Yüklem:

AYU BİR- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ayu bir- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ayu bir[Özne, 2.t.k.] *man+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *bu negüke nerek* (A310). Sen bana söyleyiver, bu neye yarar.

Ayu bir- fiilinin mantıksal istemi *özne* ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A310, T313, AU310, H243 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

27. AZ BOL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) az ol-”

Yüklem:

AZ BOL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Az bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Nevadir süzük[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *az bolur*[Özne, 3.t.k.] *hezl öküş* (A475) Hezl çok, fakat nadir ve süzölmüş az olur.

Az bol- fiilinin mantıksal istemi *özne* ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A475, T456, AU471, S409, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

28. AZ KIL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) kısa kes-”

Yüklem:

AZ KIL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Az kıl- [Organ] + (Ø) + (Ø)

Küdezigil tilningni kel az kıl[Özne, 2.t.k.] *sözünig*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A145). Dilini sıkı tut, gel sözünü kısa kes.

Az kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A145, T148, AU145, S154 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

29. AZLA- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) azımsa-”

Yüklem:

AZLA- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Azla- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bir er düşman erse a+nı[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *azlama* (A356) Bir er düşmanın olsa onu azımsama.

Azla- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A356, T359, AU356, S314, H287 şeklindedir.

30. AZURLA- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) düzelt-”

Yüklem:

AZURLA- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Azurla- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Kirip halkda köksüng azurlap[Özne, 2.t.k.] *tili+n*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A274). Halka karşı gögsünü kabarttıysan dilini hemen düzelt.

Azurla- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A274, T277, AU274, S249, H207 şeklindedir.

31. BAK- “gör-/bak-”

Bak- fiili anlam olarak 33.2.’de *bir şeye bak-* anlamında kullanıldığında zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâline ihtiyaç duymaktadır. Ancak 33.1.’de *bir şey gör-* anlamında kullanıldığı durumda zorunlu tamlayıcı olarak dolaysız nesne olarak kullanılmıştır. Bu durum Saussure⁹ ikiliklerinde gösteren-gösterilen ilişkisi ile açıklanabilir. Gösteren değişmiyor ama gösterilen değişiyorsa istemde de bir değişiklik meydana geliyor.

Gösteren *Gösterilen*

Bak- bir yerden bak-

Bak- bir şey gör-

Bu değişiklik gösterilenin anlam dünyası içinde kendini tamamlayabilmesi için alması gereken istem durumunu değiştirmektedir. Bakmak; *bir şeye bak-* zorunlu tamlayıcısına ihtiyaç duyarken görmek; *bir şeyi gör-* zorunlu tamlayıcısına ihtiyaç duymaktadır.

31.1.BAK- [1]: [Özne] “gör-”

Fiilimsi:

BAK- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bak- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bezedim [Özne, 1.t.k.] *kitābnı muva’af mesel* (A75) / *Bakıglı okuğlı asıg alsu tib* (A76).

Gören ve okuyan istifade etsin diye, kitabı nadir sözlerle süsledim.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Ancak fiilin dolaysız nesne (*kitab+ını*) ihtiyacı bağlamdan sağlanmaktadır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A75-76, T76-77, AU75-76, S75-76 şeklindedir. H nüshasında bu beyitler yoktur.

31.2.BAK- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeye) bak-”

Fiilimsi:

BAK- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bak- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bakıp taş[Dolaysız Nesne, Sıfır Ayırılma, Kaynak] *bezekin körüb sen munga / köngül bamaking bil hatalar başı* (A215). Bakıp, dış süslemesini görüp buna gönül bağlayan, bil ki hataların başıdır.

⁹ Ferdinand de Saussure, Genel Dilbilim Dersleri 1, çev. Berke Vardar, TDK Yayınları, 1976.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Ancak fiilin dolaylı nesne (*munga*) ihtiyacı bağlamdan sağlanmaktadır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A215, T218, AU215, S210 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

32. BAKA KÖR-[1]: [Özne] “bakıp gör-”

Yüklem:

BAKA KÖR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Baka kör- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Baka körgil[Özne, 2.t.k.] *emdi uka sınayu* (A97). Şimdi anlayarak ve sınayarak bakıp gör.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A97, T98, AU97, S96, H83 şeklindedir.

33. BAR- “öl-/git-”

33.1.BAR- [1]: [Özne] “(biri) git-”

Yüklem:

BAR- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Bar- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Eri[Özne, Yalın, Etkilenen] *bardı kaldı kuruğ tek yiri* (A198). Halkı gitti, kuru dik yeri kaldı.

Bar- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A198, T201, AU198, S193, H152 şeklindedir.

33.2.BAR- [1]: [Özne] “öl-/git-”

Yüklem:

BAR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bar- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ajunda at edgü[Eklenti] *kodup bardı*[Özne, 3.t.k.] *kör* (A236). Dünyada iyi ad bırakarak öldü, gör.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Edgü kelimesi eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A236, T239, AU236, S221, H173 şeklindedir.

33.3.BAR- [1]: [Özne] “git-”

Yüklem:

BAR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bar- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tawar asğı neymiş, barur sen[Özne, 2.t.k.] yaling (A283). Malın faydası nedir ki, kendin çıplak gidersin.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) ve özne var. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A283, T286, AU283, H216 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

33.4.BAR- [1]: [Özne] “git-”

Yüklem:

BAR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bar- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Sözüm munda kalur barur[Özne, 3.t.k.] men özüm (A466). Ben kendim giderim, sözüm burada kalır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A466, AU462, S401, H397 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

33.5.BAR- [1]: [Özne] “git-”

Yüklem:

BAR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bar- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kelür küz barur[Özne, 3.t.k.] yaz kiçer bu 'ömür (A467) Güz gelir, yaz gider, bu ömür geçer.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) ve özne var. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A467, AU463, H398 şeklindedir. T ve S nüshalarında bu beyit yoktur.

33.6.BAR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir yere) var-”

Yüklem:

BAR- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bar-[Kavram] + (Ø) + (Ø)

Barur sen[Özne, 2.t.k.] bu malığ yagın+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] kalur (A427). Sen gidersin, bu malın düşmana kalır.

Bar- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A427, T412, AU424, S366, H352 8şeklindedir.

T412:Barur sen[Özne, 2.t.k.] bu malığ acun+da[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] kalur. (bir yerde varıp kal-)

34. BAR KIL- [1]: [Özne] “(bir şeyi) var et-”

Yüklem:

BAR KIL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø)+ (Eklenti)

Bar kıl- [Ø] + (Ø) + (Ø)

İkinç[Eklenti] bār kıılır sen[Özne, 2.t.k.]; muķir men munga (A10) tekrar var edersin; ben buna ikrar ederim.

Bu örnekte, *bar kıl-* fiilinin mantıksal istemi öznedir. *Bar kıl-* fiili derin yapıda “bir şeyi var et-” şeklinde kullanılmaktadır ancak cümlede bu durum yüzey yapıda belirtilmemiştir ve istem almadan kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A10, T10, AU10, S9, H10 8şeklindedir.

35. BAŞI BOL- [1]: [Özne] (bir şeyin) başı ol-”

Yüklem:

BAŞI BOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Başı bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yarın kopsa bolsun[Özne, 3.t.k.] yaranlar başı (A488) Yarın kalktığı zaman yaranlar başı olsun.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A488, T469, AU484, S422 8şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

36. BAŞIKTUR- [1]: [Özne] “yarala-”

Yüklem:

BAŞIKTUR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Başıktur- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bu til / başıktursa bütmes büter ok başı (A135-136). Bu dil yaralarsa kapanmaz, ok yarası kapanır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A136, T139, AU136, S137 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

37. BEKTE TUT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) muhafaza altında tut”

Yüklem:

BEKTE TUT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bekte tut- [İnsan, Organ] + (Ø) + (Ø)

Tiling[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *bekte tutgıl*[Özne, 2.t.k.] *tişing sınmasun* (A127). Dilini muhafaza altında tut, dışın kırılmasın

Bekte tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A127, T130, AU127, S128 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

38. BELEK İT- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, birine) hediye et-”

Yüklem:

BELEK İT- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Belek it- [İnsan, Eşya, İnsan] + (Ø) + (Ø)

Belek ıdtım[Özne, 1.t.k.] *a+nu*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *şahım+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *muning* (A77). Bunu şahıma hediye ettim.

Belek it- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A77, T78, AU77, S77 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

39. BELGÜLÜĞ BOL-[1]: [Özne] “belli ol-”

Yüklem:

BELGÜLÜĞ BOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Belgüług bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bilig bildi boldı[Özne, 3.t.k.] *eren belgüług* (A91). Bilgi bildi, insan belli oldu (insan bilgisiyle tanınır).

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A91, T92, AU92, S92, H77 şeklindedir.

40. BERK TUT-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) sıkı tut-”

Yüklem:

BERK TUT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Berk tut- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tevāzu’ +nı[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *berk tut*[Özne, 2.t.k.] *yapuş keç anga* (A264). Tevazunu sıkı tut ve ona sıkı sarıl.

Berk tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A264, T267, AU264, S239, H201 şeklindedir.

41. BEZE- “(bir şeyi) süsle-”

Beze- fiili dört kez geçmektedir. Hepsinde zorunlu istem olarak belirtme ekini almıştır. Seçimli istem olarak da vasıta ekini almıştır.

41.1.BEZE-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümleci] “(bir şeyi, bir şey ile) süsle-”

Yüklem:

BEZE- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Belirteç Tümleci) + (Ø)

Beze- [İnsan, Kutsal Varlık] + (araç) + (Ø)

Şāhım medhi birle[Belirteç Tümleci, Vasıta, Araç] *bezeyin*[Özne, 1.t.k.] *kitāb*[Dolaysız Nesne, Eksiz Belirtme, Etkilenen] (A41). Kitabı şahımın medhi ile süsleyeyim.

Beze- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A41, T43, AU41, S41, H43 şeklindedir.

41.2.BEZE-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) süsle-”

Yüklem:

BEZE- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlecisi)

Beze- [İnsan, Eşya] + (Ø) + (nadir sözlerle)

Bezedim [Özne, 1.t.k.] *kitāb* + **ni** [Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *muva'af mesel* [Belirteç Tümlecisi] (A75) / *Bakıglı okuğlı asıg alsu tib* (A76). Gören ve okuyan istifade etsin diye, kitabı nadir sözlerle süsledim.

Beze- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır (bir şeyi süsle-). AU nüshasında belirtme eki +nı şeklinde değil +ı şeklinde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A75-76, T76-77, AU75-76, S75-76 şeklindedir. H nüshasında bu beyitler yoktur.

41.3.BEZE-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey, bir şeyi, bir şeyle) süsle-”

Yüklem:

BEZE- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (0) + (Ø)

Beze- [İnsan, İnsan] + (araç) + (Ø)

Ağız [Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *til* [Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *bezeki* [Özne, 3.t.k.] *köni* [Belirteç Tümlecisi, Eksiz Vasıta, Araç] *söz turur* (A155). Ağız ve dil süsü, doğru sözdür.

Beze- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak *ağız* ve *til* kelimeleri sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A155, T158, AU155, S152, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

41.4.BEZE-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlecisi] “(bir şeyi, bir şeyle) süsle-”

Yüklem:

BEZE- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Belirteç Tümlecisi) + (Ø)

Beze- [İnsan, Kutsal Varlık] + (araç) + (Ø)

Köni söz + **le** [Belirteç Tümlecisi, Vasıta, Araç] *Söz* + **ni** [Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *tilig* + **ni** [Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *beze* [Özne, 2.t.k.] (A156). Doğru sözle sözünü dilini süsle.

Beze- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlecinde bulunan vasıta eki seçimli

istemdir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A156, T159, AU156, S153 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

42. BĪNAMĀZ BOL- [1]: [Özne] “namazsız ol-”

Yüklem:

BĪNAMĀZ BOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bīnamāz bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Harāb boldı mescid boğun[Özne, 3.t.k.] *bīnamāz* (A396) Mescit harap oldu, halk bi-namaz oldu.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A396, AU394, S337, H327 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

43. BİÇ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) biç-”

Yüklem:

BİÇ- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Biç- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Tiken eylegen er üzüm[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *biçmes ol*[Özne, 3.t] (A372) Diken eken kişi üzüm biçmez.

Biç- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A372, T375, AU371, H303 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

44. BİL- “bil-”

Bil- fiili yüklem ve fiilimsi olarak toplamda yirmi bir kez kullanılmıştır. İstem gösterimleri aşağıda yapılmıştır.

44.1.BİL-[1]: [Özne] “bil-”

Yüklem:

BİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Töretmişde yok bil*_[Özne, 2.t.k.] *anga tuş tenge* (A24). Bil ki, yaratılanlarda onun eş(i) ve deng(i) yoktur.

Bu örnekte, *bil-* fiilinin bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. **Bil-** fiili derin yapıda “bir şeyi bil-” şeklinde kullanılmaktadır ancak cümlede bu durum yüzey yapıda belirtilmemiş, fiilin bu ihtiyacı bağlamdan karşılanmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A24, T24, AU24, S22, H24 şeklindedir.

44.2.BİL-[2]:[Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (1)

Bil- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Havadarlığım + **ni**_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *tükel*_[Eklenti] *bilsü*_[Özne, 3.t.k.] *tib* (A78). Sevgimi tam bilsin diyerek.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A78, T79, AU78, S78 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

44.3.BİL-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) bil-”

Yüklem:

Bil- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [İnsan, Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bilig _[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *bil*_[özne 2.t.k.] *sa’âdet yolını bula* (A82). Saadet yolunu bularak bilgi edin.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A82, T83, AU82, S82, H68 şeklindedir.

44.4.BİL-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [İnsan, Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bilig[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *bildi*[Özne, 3.t.k.] *boldı eren belgölüg* (A91). Bilgi bildi, insan belli oldu (insan bilgisiyle tanınır)

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A91, T92, AU92, S92, H77 şeklindedir.

44.5.BİL-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Bilig[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *bil*[Özne, 2.t.k.] *üşenme bil ol haķ Resül* (A101). Bilgiyi bil, üşenme; bil ki o hak resul.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A101, T102, AU101, S100, H87 şeklindedir.

44.6.BİL-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

Bil- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bilig bil üşenme bil[Özne, 2.t.k.] *ol haķ Resül*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A101). Bilgiyi bil, üşenme; bil ki o hak resul.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A101, T102, AU101, S100, H87 şeklindedir.

44.7.BİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [İnsan] + (Ø) + (Ey Dost)

Bilig tatagı+*n*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *ay dost biliglig*_[Özne, 3.t.k.] *bilür* (A104). Ey dost, bilginin tadını, bilgili bilir.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. S hariç diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. S nüshasındaki beyit şöyledir:

S103: bilig kadri+*ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *hem biliglig bilür*_[Özne, 3.t.k.] .

Zorunlu istemi alan kelime değişmiştir ve bu ekte fonetik bir değişime sebep olmuştur. Zorunlu istem +*n* şeklinde değil +*nı* şeklinde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A104, T105, AU104, S103, H90 şeklindedir.

44.8.BİL-[3]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

Bil- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Bilgili Kişi] + (Her işin) + (Ø)

*Biliglig kişi*_[Özne, 3. t.k.] *kör bilür iş ödi*+*nı*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A111). Bilgili adam her işin zamanını bilir.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Seçimli istem S nüshasında kullanılmamıştır, sadece zorunlu istemi almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A111, T112, AU111, S110, H97 şeklindedir.

44.9.BİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø)+ (Ø)

Bil- [İnsan] + (Ø)+ (Ø)

*Bilüp*_[Özne, 3. t.k.] *iter iş*+*ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ökünmes kidin* (A112). İşini bilir, yapar ve sonra pişman olmaz.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. AU nüshasında *bilüp* değil *bilig* şeklindedir bu yüzden orada istem

aranmaz. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A112, T113, AU112, S111, H98 şeklindedir.

44.10. BİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi, bir şekilde) tanı-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (köni)

Bil- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Köni*_[Eklenti] *tiyü bilsün halāyık*_[özne, 3.ç.k.] *sini*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] (A162). İnsanlar seni doğru olarak bilsin.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Köni tiyü eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A162, T165, AU162, S164, H116 şeklindedir.

44.11. BİL- [1]: [Özne] “(bir şey) bil-”

Yüklem:

BİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ṭabī’atda yigi ‘ādet ‘aybsuzı (A245) / *Aklılık erür bil*_[Özne, 2.t.k.] *baḥıl körksüzi* (A246). Tabiatda daha iyisi ve adetlerin ayıplanmamanı/ cömertliktir, bil ki hasislik en çirkinidir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A245-246, T248-249, AU245-246, H182-183 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

44.12. BİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Harislik igining emi+n*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *kim*_[Özne, 3.t.k.] *bilür* (A306). Harislik hastalığının ilacını kim bilir?

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A306, T309, AU306, S271, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

44.13. BİL- [1]: [Özne] “bil-”

Fiilimsi:

BİL- [0] + [0] + [1]: [Ø] + [Ø] + [Kirtü]

Bil- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Kerek mü kereksiz mü kirtü*_[Ekleti] *bilib*_[Özne] (A364) Gerekli mi gereksiz mi gerçekten bilerek.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A364, T367, AU364, H295 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

44.14. BİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Konu] + (Ø) + (Ø)

*Öküşrek kişining içi gadr erür / Köni dostung erse taş bil*_[Özne, 2.t.k.] *mu+nu*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A380) Birçok kişinin içi vefasızlıktır, / dışı gerçek dost ise de. Bunu bil.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A380, T383, AU379, S321, H311 şeklindedir.

44.15. BİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + [0] + [1]: [Dolaysız Nesne] + [Ø] + [Aya]

Bil- [Kavram] + [Ø] + [Ey]

*Aya*_[Ekleti] *mālğa suķ er yakīn*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *bil*_[Özne, 2.t.k.] *bu māl / bu kūn kadgu sakınç yarın yük vebal* (A421) Ey mala karşı hasis adam, gerçek bil ki bu mal / bugün kaygı ve düşünce, yarın ise yük ve vebaldır.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A421, T406, AU418, S360, H352 şeklindedir.

44.16. BİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Eger bilse kaşgar tili+n[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *her kişi*[Özne, 3.t.k.] (A497). Eğer Kaşgar dilini herkes bilse...

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A497, T478, S431 şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

44.17. BİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bilür[Özne, 3.t.k.] *ol edibning nekim ayımışı*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A498) Edib’in ne söylediğini bilir/anlar.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A498, T479, S432 şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

44.18. BİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Fiilimsi:

BİL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Kişi[Özne, 3.t.k.] *til+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *bilse bilür manisin* (A499) insan dilini bilirse, manasını da bilir.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A499, T480, S433, şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

44.19. BİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Kişi*_[Özne, 3.t.k.] *tilni bilse* *bilür* *manisi+n*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A499) insan dilini bilirse, manasını da bilir.

Bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A499, T480, S433 şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

44.20. BİL- [1]: [Özne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Bilür men*_[Özne, 1.t.k.] *dise özi bilmesin* (A500) Kendi bilmediğine, bilirim, demesi ayıptır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A500, T481, S434 şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

44.21. BİL- [1]: [Özne] “(bir şeyi) bil-”

Yüklem:

BİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bil- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bilür men *dise özi*_[Özne, 3.t.k.] *bilmesin* (A500) Kendi bilmediğine, bilirim, demesi ayıptır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) ve özne var. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A500, T481, S434 şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

45. BİLDÜR- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, birine) bildir-”

Yüklem:

BİLDÜR- [3] + (0) + (0): [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bildür- [Bilgin İnsan] + (Ø) + (Ø)

*Bilig*_[Özne, 3.t.k.] *bildürür er+ge* _[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *bilig kadri+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A105). Kişiye bilginin kadrini yine bilgi bildirir.

Bildür- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve yönelme hâlini almıştır. S nüshasında istemde değişiklik vardır:

*Bilig*_[Özne, 3.t.k.] *bildürür bil bilig kadrini* (S104) “*Bilgi bildirir, bilginin kadrini bil.*”

S nüshasında zorunlu tamlayıcı olarak sadece özne vardır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A105, T106, AU105, S104, H91 şeklindedir.

46. BİLİN- “(bir şey, bir şeyle) bilin-”

Bilin- fiili iki kez kullanılmıştır. Bil- fiilinin edilgen hâlidir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve vasıta hâlini iki örnekte de almıştır. Aşağıda istem gösterimi ve açıklaması yapılmıştır.

46.1.BİLİN- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlecisi] “(bir şey, bir şeyle) bilin-”

Yüklem:

BİLİN- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlecisi] + (Ø) + (Ø)

Bilin- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bilig _[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *birle* _[Belirteç Tümlecisi, Vasıta, Araç] *bilnür sa’âdet yolu*_[özne 3.t.k.] (A81). Saadet yolu, bilgi ile bilinir.

Bilin- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme ve vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Ancak S nüshasında fiilde değişiklik olmuştur:

Bilig birle _[Belirteç Tümlecisi, Vasıta, Araç] *bulnur*_[özne 3.t.k.] *sa’âdet yolu*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (S81).

A81’de *bilin-* fiilinin yerine, S81’de *bulun-* fiili vardır. S nüshasında fiil değişmesine rağmen istemde bir değişiklik olmamıştır.

Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A81, T82, AU81, S81, H67 şeklindedir.

46.2.BİLİN- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlenci] “(bir şey, bir şeyle) bilin-”

Yüklem:

BİLİN- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlenci] + (Ø) + (Ø)

Bilin- [İlahi Varlık, Madde] + (Ø) + (Ø)

Bilig[Dolaysız Nesne, Sıfır belirtme, Etkilenen] *birle*[Belirteç Tümlenci, Vasıta, Araç] *bilnür törütgen idi*[Özne, 3.t.k.]

(A119). Yaradan Tanrı, bilgi ile bilinir.

Bilin- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme ve vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A119, T120, AU119, S118, H105 şeklindedir.

47. BİLME- “(bir şey) bilmemek”

Bilme- fiili ile iki kez karşılaşmıştır fiil olduğu ve fiilimsi olduğu durumla da karşılaşmıştır ancak istemde değişiklik meydana gelmemiştir.

47.1.BİLME-[1]: [Özne] “(bir şey)bilmemek”

Fiilimsi:

BİLME- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Bilme- [Halk] + (Ø) + (Ø)

Bilig bilmemekdin bir ança bodun[özne] / *Öz elgin but itip idim bu didi* (T122-123). Bir halk bilgisizlikten kendi eli ile put yapıp Rabbim budur dedi.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; T122-123, S120-121, H107-108 şeklindedir. Bu beyitler A ve AU nüshalarında yer almamaktadır.

47.2.BİLME-[1]: [Özne] “(bir şey) bilme-”

Yüklem:

BİLME- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bilme- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Çatığ kızle rāzing kişi[özne, 3.t.k.] *bilmesün* (A165). Sırrını iyi sakla kimse bilmesin.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Fiilin zorunlu istemi olan dolaysız nesne, bağlamdan karşılanmaktadır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; diğer nüshalardaki beyit numaraları; A165, T168, AU165, S167, H119 şeklindedir.

48. BİR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) ver-”

Yüklem:

BİR- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Bir- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ol anda yatıban^[Eklenti] *birür*^[Özne, 3.t.k.] *sanı+nu*^[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A272). Onun yanında yatarak, vücudunu verir.

Bir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A272, T275, AU272, S247 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

49. BİR- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) ver-”

Fiilimsi:

BİR- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

BİR- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bayat^[Özne, 3.t.k.] *birdi erse san+ga*^[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *sen me bir_* (A242). Tanrı verdiyse sen de ver.

Bir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A242, T245, AU242, H179 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

50. BİRİK- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlenci] “(bir şeyle, bir şey) bir araya gel-”

Yüklem:

BİRİK- [1] + [1] + [0]: [Dolaysız Nesne] + [Belirteç Tümlenci] + [Ø]

Birik- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Hüner birle^[Belirteç Tümlenci, vasıta] *devlet*^[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *birikmekliki* (A439)
Hüner ile mutluluğun bir araya gelmesi...

Birik- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci seçimli istem olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A439, T424, AU435, S374, H370 şeklindedir.

51. BİRİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini, bir şey) veril-”

Yüklem:

BİRİL- [2] + (0) + (0): [Özne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Biril- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Ḥaber bar birilse eger ādem+i*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *iki kol dinar*_[Özne, 3.t.k.] *ma ol üç kol kolur* (A307-308). Bir söz var, eğer bir kimseye iki vâdi dolusu dinar verilirse, o üç vâdi ister.

Biril- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Türkiye Türkçesinde *birine bir şey verilmek* şeklindedir ancak bu dönemde *birini bir şey verilmek* olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A307, T310, AU307, S272, H240 şeklindedir.

52. BİRİK [1]: [Özne, Belirteç Tümlecisi] “(bir yerde) bir araya gel-”

Fiilimsi:

BİRİK- [0] + (1) + (0): [Belirteç Tümlecisi] + (Ø) + (Ø)

Birik- [Ø] + (İnsanda) + (Ø)

*İki neng*_[Özne, 3.t.k.] *birikse bir er+de*_[Belirteç Tümlecisi, Bulunma, Kişi] *kalı* (A149). İki şey (nasıl) bir insanda birleşirse ...

Birik- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A149, T152, AU149, S146, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

53. BİTİ- “(bir şeye, bir şey) yaz-”

Biti- fiili metinlerde dört kez geçmiştir. İstem gösterimleri aşağıda belirtilmiştir. Yaz-fiili *bir şeyi yaz-* ve *bir şeye yaz-* şeklinde iki farklı zorunlu istem durumu vardır. *Bir şeyi yaz-*, *eldeki bir şeyi yazıya dökmek* anlamındadır ancak *bir şeye yaz-* ifadesi, *bir nesnenin üzerine yazmak* şeklindedir. İstem, anlama göre değişmektedir.

53.1.BİTİ- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye, bir şey) yaz-”

Fiilimsi:

BİTİ- [1] + [1] + [0]: [Dolaysız Nesne] + [Dolaylı Nesne] + [Ø]

Biti- [İnsan] + [Kavram] + [Ø]

San+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *renc an+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *genç*[Dolaylı Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *bitigen*[Özne, 3.t.k.] *uğan* (A459). Sana eziyet, ona hazine yazan Tanrı.

Biti- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâli almıştır. Dolaylı nesne seçimli istemdir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A459, T444, AU455, S394, H390 şeklindedir.

53.2.BİTİ- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümleci] “(bir şeyi, bir şeyle) yaz-”

Yüklem:

BİTİ- [1] + [1] + [0]: [Dolaysız Nesne] + [Belirteç Tümleci] + [Ø]

Biti- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bitidim[Özne, 1.t.k.] *kitāb+nu*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *mevā’iz mesel*[Belirteç Tümleci, Sıfır Vasıta, Araç] (A461). Bu kitabı nasihat dolu sözlerle yazdım.

Biti- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümleci seçimli istemdir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A461, T446, AU457, S396, H392 şeklindedir.

53.3.BİTİ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) yaz-”

Yüklem:

BİTİ- [1] + [0] + [1]: [Dolaysız Nesne] + [Ø] + [Bu]

Biti- [Kavram] + [Ø] + [İşaret]

Bitidim[Özne, 1.t.k.] *bu tangsuḳ ṭuraḫ sözleri+n*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A471). Bu nadide sözleri yazdım.

Biti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A471, T452, AU467, S405, H402 şeklindedir.

53.4.BİTİ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) yaz-”

Yüklem:

BİTİ- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Biti- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Sebeb erdi bu iş bitidük*_[Özne, 3.t.k.] *kitab*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A505) Bundan dolayı kitabı yazdık.

Biti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A505, T486, S439 şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

54. BİTİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) yazıl-”

Yüklem:

BİTİL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bitil- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Tar erse king erse*_[Eklenti] *bitildi*_[Özne, 3.t.k.] *rūzung*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A311). Ister dar, ister geniş, rızkın yazıldı.

Bitil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A311, T314, AU311, H244 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

55. BUL- “(bir şey) bul-”

55.1.BUL- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümleci] “(bir şeyde, bir şey) bul-”

Yüklem:

BUL- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Belirteç Tümleci) + (Ø)

Bul- [İnsan, Kutsal Varlık] + (bir şey içinde) + (Ø)

*Sening birliğinge delil arkağan*_[Özne, 3.t.k.] (A7) / *Bulur bir neng içre*_[Belirteç Tümleci] *deliller*_[Dolaysız Nesne, sıfır belirtme] *minge* (A8). Senin birliğine delil arayan, bir şey içinde binlerce delil bulur.

Bul- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. *Bul-* fiili zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâl almıştır. *Bir neng içre* yön gösterme hâli seçimlik istemdir. Bu durum diğer nüshalarda aynıdır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A7/8, T7/8, AU7/8, S7, H7/8, şeklindedir.

55.2.BUL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bul-”

Filimsi:

BUL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bul- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Bilig bil sa'ādet yolı+nu [Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *bula*[Özne, 2.t.k.] (A82). Saadet yolunu bularak bilgi edin.

Bul- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A82, T83, AU82, S82, H68 şeklindedir.

56. BULUN- “(bir şey) bulun-”

56.1.BULUN- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyde, bir şey) bulun-”

Yüklem:

BULUN- [1] + [1] + [1]: [Dolaysız Nesne] + [Dolaysız Nesne] + [Ø]

Bulun- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ming er dost+da[Dolaysız Nesne, Bulunma, Kaynak] *biri*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *bulunmaz*[Özne, 3.t.k.] *köni* (A378) Binlerce dosttan (dost arasından), doğru biri bulunmaz.

Bulun- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. *Dost+da* kelimesinde bulunan bulunma hâl eki seçimli istemdir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A378, T381, AU377, H309 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

56.2.BULUN- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) bulun-”

Yüklem:

BULUN- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bulun- [Konu] + (Ø) + (Ø)

Uküp tidi pendi+n[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *bulunmas*[Özne, 3.t.k.] *tidi* (A413). Anlayıp dedi, (onun) nasihatı bulunmaz dedi.

Bulun- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A413, AU410, S353, H344 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yok.

56.3.BULUN- [1]: [Özne,] “bulun-”

Fiilimsi:

BULUN- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bulun- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bulunmas[özne, 3.t.k.] *kamuğ kızda ol kızrak ol* (A440). Bulunmaz bütün nadirlerden daha nadirdir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A440, T425, AU436, S375, H371 şeklindedir.

57. BUŞUR- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(birini, birine) hiddetlendir-”

Yüklem:

BUŞUR- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Buşur- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Uluğlar+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *buşrup*[Özne, 3.t.k.] *san+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme] *bu mizāh* (A343). Bu mizah büyüklerini sana hiddetlendirir.

Buşur- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A343, T346, AU343, S302, H274 şeklindedir.

58. BÜKEN- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şey, birine) kapan-”

Fiilimsi:

BÜKEN- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Dolaylı Nesne) + (Ø)

Büken- [Ø] + (İnsanda) + (Ø)

Bükendi[Özne, 3.t.k.] *ol er+ke*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *mürüvvet yolu*[Dolaysız Nesne, Yalın] (A150). Mürüvvet yolu insana kapandı.

Büken- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Dolaylı nesnede bulunan yönelme hâl eki seçimli istemdir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. T nüshasında fiil değişmiştir:

T153: Tükendi[Özne, 3.t.k.] *ol er+ke*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *mürüvvet yolu*[Dolaysız Nesne, Yalın].
Mürüvvet yolu insana tükendi.(Bir şey birine tüken-)

T nüshasında fiilin değişmesi istem durumunu etkilememiştir, istemde bir değişiklik olmamıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A150, T153, AU150, S147 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

59. BÜT- “kapan-/ inan-”

Büt- fiili hem *kapanmak* hem de *inanmak* anlamlarına gelmektedir. *Kapanmak* anlamında mantıksal istem yalnızca öznedir ve yalın hâldir. Ancak *inanmak* anlamında kullanıldığı zaman ise mantıksal istemi özne ve dolaylı nesne, zorunlu tamlayıcısı da yönelme hâlidir. Buradaki istem farklılığı, gösteren gösterilen ilişkisiyle açıklanabilmektedir.

Gösteren değişmiyor ama gösterilen değişiyorsa istemde de bir değişiklik meydana geliyor.

<i>Gösteren</i>	<i>Gösterilen</i>
Büt-	kapan-
Büt-	birine inan-

Bu değişiklik, gösterilenin anlam dünyası içinde kendini tamamlayabilmesi için alması gereken istem durumunu değiştiriyor.

59.1.BÜT-_[1]: [Özne] “(bir şey) kapan-”

Yüklem:

BÜT- _[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Büt- _[İnsan] + (Ø) + (Ø)

Bu til / başıktursa bütmes büter_{[Özne, 3.t.k.] ok başı} (A136). Bu dil yaralarsa kapanmaz, ok yarası kapanır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A136, T139, AU136, S137 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

59.2.BÜT- [1]: [Özne] “(bir şey) kapan-”

Yüklem:

BÜT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Büt- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

*Bu til / başıktursa bütmes*_[Özne, 3.t.k.] *büter ok başı* (A136). Bu dil yaralarsa kapanmaz, ok yarası kapanır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A136, T139, AU136, S137, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

59.3.BÜT- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) inan-”

Yüklem:

BÜT- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Büt- [İnsan, Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Eşit büt*_[Özne, 2.t.k.] *bu söz+ke*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *kamug tangda ten* (A143) / *Kobub tilke yüknüb tazarrug kılur*(A144). Dinle ve bu söze inan ki, vücut her sabah kalkıp, eğilerek, dile yalvarır.

Büt- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A143-144, T146-147, AU143-144, S144-145, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

60. BÜTÜR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini) giydir-”

Yüklem:

BÜTÜR- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Bütür- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yarağ bolsang ofrağ yaling+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *bütür*_[Özne, 2.t.k.] (A326). Giymeye yarar elbise bulursan, çıplağı giydir.

Bitür- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A326, T329, AU326, S284, H259 şeklindedir.

61. CANI SEVİN-[1]: [Özne] “içi açıl-”

Yüklem:

CANI SEVİN- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Canı sevin- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Oğruğlı kişining sevünsün[Özne, 3.t.k.] cānı (A42). Okuyan kişinin içi açılsın.

Bulunduğı cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A42, T44, AU42, S42, H44şeklindedir.

62. CEFA KİL- [1]: [Özne] “eziyet et-”

Filimsi:

CEFA KİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Cefa kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Cefā kıldaçınga yanut kıl[Özne, 2.t.k.] vefa (A323). (Sana) eziyet edene vefa ile yanıt ver.

Bulunduğı cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda sana kelimesi olması gerekiyor bu yüzden aktarım sırasında belirtilmiştir ancak orijinal metinde yüzey yapıda yoktur. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A323, T326, AU323, S281, H256 şeklindedir.

63. CEZA KİL- [1]: [Özne] “şikâyet et

Yüklem:

CEZA KİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ceza kıl- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ceza' kılma[Özne, 3.t.k.] yā renc idisi tarub[Ekleni] (A460) Ey ıstırap sahibi, darda kalıp şikâyet etme.

Bulunduğı cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A460, T445, AU456, S395, H391 şeklindedir.

64. ÇAL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) çal-, yere vur-/at- -”

Fiilimsi:

ÇAL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Çal- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Hasîslerni kötrüp nefîs+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *çalıb*[Özne] (A443) Hasislerini götürüp nefisini yere atıp.

Çal- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. H nüshasında fiil değişmiş olsa bile istem aynı kalmıştır:

Hasîslerni kötrüp nefîs+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *koyub*[Özne]. (H374) *Hasislerini götürüp nefisini yere atıp. (bir şeyi koymak)*

Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A443, T428, AU439, S378, H374 şeklindedir.

72.1. ÇIKAR-[3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyden, bir şeyi) çıkar-”

Yüklem:

ÇIKAR- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Çıkar- [Varlık] + (Ø) + (Ø)

Ölüg+tin(Dolaylı Nesne, Ayrılma, Kaynak) *tirig*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *hem tirig+din*(Dolaylı Nesne, Ayrılma, Kaynak) *ölüg*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] / *çıkârur*[Özne, 3.t.k.] (A17-18). Hem ölüden diri hem diriden ölü (çıkartır/yapar).

Çıkar- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma ve sıfır belirtme almıştır (bir şeyden bir şeyi çıkarmak). *Tirig* ve *ölüg* kelimelerinde sıfır belirtme bulunmaktadır. *tirig+din* ve *ölüg+din* kelimelerinde ayrılma hâl eki kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde bir değişiklik olmamıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A17, T17, AU17, S15, H17 şeklindedir.

72.2. ÇIKAR-[2]:[Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) yayınla-/yaz-”

Yüklem:

ÇIKAR- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Eklenti)

Çıkar- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Dad ispehsalar beg için[Eklenti] bu kitab[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A67) /çıkardım[Özne, 1.t.k.] (A68). Dad Ispehsalar Bey için bu kitabı yazdım.

Çıkar- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır (bir şeyi yaz-/yayınla-). Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A67, T69, AU67, S67 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

72.3. ÇIKAR-[3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi, bir şeyden) çıkar-”

Yüklem:

ÇIKAR- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Çıkar- [Kavram, Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Köngül+**din**[Dolaylı Nesne, Ayrılma, Kaynak] çıkargıl[Özne, 2.t.k.] tavar suklığı+n[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A181).* Bu mal hırsını gönlünden çıkar.

Çıkar- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma ve belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A181, T184, AU181, S182, H135 şeklindedir.

72.4. ÇIKAR-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) yaz-/yayınla-”

Yüklem:

ÇIKAR- [1] + [0] + [1]: [Dolaysız Nesne] + [Ø] + [Anın]

Çıkar- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Anın[Eklenti] uş çıkardım[Özne, 1.t.k.] bu Türki kitāb[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A469) Onun için işte bu Türkçe kitabı yazdım.

Çıkar- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A469, T450, AU465, S403, H400 şeklindedir.

73.

73.1. ÇIN TUT-[3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şey, bir şeyi) doğru tut-”

Yüklem:

ÇIN TUT- [1] + (1) + (0): [Özne] + (Dolaysız Nesne) + (Ø)

Çın tut- [Kişi] + (Kavram) + (Ø)

Dād inşāf[Özne, Sıfır Belirtme, Konu] *tutar çın Anūşirvān*+*ı*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Kaynak] (A54).

Adalet ve insaf Anuşirvan’ı doğru tutar.

Çın tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Seçimli istem olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A54, T56, AU54, S54, H56 şeklindedir.

73.2. ÇIN TUT-[3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi, biri) doğru tut-”

Yüklem:

ÇIN TUT- [1] + (1) + (0): [Özne, Dolaysız Nesne] + (Dolaysız Nesne) + (Ø)

Çın tutar- [Söz] + (Kişi) + (Ø)

Bu söz+*ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *bütün çın tutar*[Özne 3.t.k.] *düşman*+*ı*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A56). Bu sözü bütün düşmanı doğru tutar.

Çın tut- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Seçimli istem olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A56, T58, AU56, S56, H58 şeklindedir.

74. ÇÖKER-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) düşür-”

Yüklem:

ÇÖKER- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Çöker- [İnsan, İnsan] + (Ø) + (Ø)

Bilgisizlik[Özne, 3.t.k.] *er*+*ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *çökerdi kodı*[Belirteç Tümleci] (A100).

Bilgisizlik insanı aşağı düşürdü.

Çöker- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A100, T101, AU100, S99, H86 şeklindedir.

75. DELİL ARKA- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) delil ara-”

Yüklem:

DELİL ARKA- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] +(Ø)+(Ø)

Delil arka- [Kutsal Varlık] + (Ø)+(Ø)

Sening birliking+ge [Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *delil arkağan*[Özne, 3.t.k.] (A7) / *Bulur bir neng içre deliller minge* (A8). Senin birliğine delil arayan, bir şey içinde binlerce delil bulur.

Delil arka- fiilin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekini almıştır (bir şeye delil aramak). Bu yönelme durumu A, T ve H nüshalarında +ge; AU nüshasında +ka şeklinde kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A7/8, T7/8, AU7/8, H7/8 şeklindedir. S nüshasında A7 beyiti bulunmamaktadır, A8 beyiti S7 beyitidir.

76. DOKUN- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümleci] “(bir şeye, bir şeyle) dokun-”

Yüklem:

DOKUN- [2] + [0] + [0]: [Dolaysız Nesne, Belirteç Tümleci] + (Ø) + (Ø)

Dokun- [Araç] + (Ø) + (Ø)

Köni kıl dokunma[Özne, 2.t.k.] *hayr*[Dolaylı Nesne, Sıfır Yönelme Hedef] *kitgölüg*[Belirteç Tümleci, Sıfır Vasıta, Araç] (A386). Doğru ol, iyiliğe kötülükle dokunma.

Dokun- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır yönelme ve sıfır vasıta hâlini almıştır. T, AU ve H nüshalarında dokun-fiili kullanılmamıştır. Bu fiil sadece A nüshasında vardır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A386, T389, AU385, H317 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

77. DOST KİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini) dost gör-”

Yüklem:

DOST KİL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Dost kıl- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Kerek kıl[Özne 2.t.k.] *men+i*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ey dost kerek kıl* ‘itāb (A470). Ey dost ister bunu kâfi bul; ister ilave et.

Dost tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A470, T451, AU466, S404, H401 şeklindedir.

78. DÜRUD TEG-[3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] **(birinden, birine) selam göndermek-**
Yüklem:

DÜRUD TEG- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Dolaylı Nesne) + (Ø)

Dürud teg- [İnsan, Benden] + (İnsan) + (Ø)

Bu kün tigsü[Özne, 3.t.k.] *min+din*[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *dürüd ol yarın (A29)/ Elig tuttaçımğa igirse mun+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] (A30). Yarın derde düşürürse elimden tutacak olana / bugün benden ona selam erişsin.

Dürud teg- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekini almıştır (birine selam göndermek). Seçimli istem olarak ayrılma hâlini almıştır (birinde selam göndermek). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Sadece S nüshasında yönelme hâl eki *+ka* şeklinde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A29-30, T29-30, AU29-30, S27-28, H29-30 şeklindedir.

79. EDERGEN BOL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] **“(bir şeyi) ararken bul-”**

Yüklem:

EDERGEN BOL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Edergen bol- [İnsan] + (Ø) + (Ararken)

Biliglig bilig+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *eğergen bolur*[Özne, 3.t.k.] (A103). Bilgili bilgiyi ararken bulur

Edergen bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A103, T104, AU103, S102, H89 şeklindedir.

80. EDGÜ BOL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini) iyi yap-”

Yüklem:

EDGÜ BOL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Edgü bol- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Bu tildir kim [Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] edgü kim isiz bolur[Özne, 3.t.k.] (A142). Bu dil ki; kimini iyi kimini kötü yapar.

Edgü bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. T nüshasında fiil değişmiştir. *Edgü bol-* değil *edgü ay-* şeklinde kullanılmıştır. İstemde bir değişiklik olmuştur aşağıda açıklaması yapılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A142, T145, AU142, S143, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

T145: Bu til+din[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynek] *kim*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *edgü kim isiz ayur.*
Bu dilden kimi iyi kimi kötü söyler. (bir şeyden bir şey iyi söyler)

Edgü bol- birleşik fiili “(birini/bir şeyi iyi yap-” anlamıyla kullanılmıştır. Mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcısı sıfır belirtmedir. Ancak **edgü ay-** birleşik fiili “(bir şeyden, bir şeyi iyi söyle-” anlamına göre zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma ve sıfır belirtme almıştır. İsim+fiil yapısıyla oluşturulmuş birleşik fiillerde istem tercihi yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi ikinci unsur olan fiil unsuruna göre gelmiştir. İsim unsurunun sabit tutulup fiilin değişmesi istemin de değişmesine sebep olmuştur.

80.1. EDGÜ BOL- [1]: [Özne] “iyi ol-”

Yüklem:

EDGÜ BOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Edgü bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

İşi edgü bolsa[Özne] *er edgü bolur* (A373) İşi iyilik olsa, kişi iyilik görür.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A373, T376, AU372, S315, H304 şeklindedir.

81. EDGÜ KİL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) iyilik yap-”

Yüklem:

EDGÜ KİL- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Edgü kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

İsiz kılğan er+ke[Dolaylı Nesne, yönelme, hedef] *edgü kıla*[Özne, 2.t.k.] (A329). Kötülük yapan adama sen iyilik yap.

Edgü kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A329, T332, AU329, S287, H262 şeklindedir.

82. EDİZREK TUT-[3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi, bir şeyden) daha yüksek tut-”

Yüklem:

EDİZREK TUT- [2] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Üstünlük)

Edizrek tut- [Yıldız] + (himmet) + (daha)

Simek+tın[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *ediz+rek*[Üstünlük, daha] *tutar*[özne, 3.t.k.] *himmet*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *ol* (A47). O himmeti Simak yıldızından daha yüksek tutar.

Edizrek tut – fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme ve ayrılma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A47, T49, AU47, S47, H49 şeklindedir.

83.

83.1. EG- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi, biri) eğ-”

Yüklem:

EG- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Eg- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Egilmez köngül+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *akı er*[Özne, Yalın, Eden] *eger* (A229). Eğilmez gönülü cömert adam eğer.

Eğ- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın ve belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A229, T232, AU229, H166, şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

83.2. EG- [1]: [Özne] “(bir şeyi) eĝ-”

Fiilimsi:

EG- [1] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Eg- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Egilmmez[Özne, 3.t.k.] *köngülñi aķı er eger* (A229). Eĝilmez gönlünü cömert adam eĝer.

Bulunduĝu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Yönetici olduĝu durum ve yönetici olmadıĝı durum aynı cümlede verilmiştir. Yönetici konumundayken belirtme ve yalın hâli, zorunlu olarak alırken yönetici olmadıĝı durumda istemsiz olarak kullanılmıştır. Diĝer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diĝer nüshalardaki beyit numaraları; A229, T232, AU229, H166 şeklinde dir. S nüshasında bu beyit yoktur.

84. EKSİL- [1]: [Özne] “(bir şey) eksil-”

Yüklem:

EKSİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Eksil- [Ø] + (Ø) + (Ø)

ķamuĝ tolĝan[özne] *irlür tükel eksilür* (A195). Her dolan azalır, her tam olan eksilir.

Bulunduĝu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diĝer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diĝer nüshalardaki beyit numaraları; A195, T198, AU195, S190, H149 şeklinde dir.

85. EMGEK TEG- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne,] “(birinden) kötülük gel-”

Yüklem:

EMGEK TEG- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Emgek teg- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Eger tegse[Özne, 3.t.k.] *emgek ķiři*+*din*[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *ķötür* (A328). Sana ķiřiden kötü eziyet gelirse tahammül et.

Emgek teg- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. Diĝer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diĝer nüshalardaki beyit numaraları; A328, T331, AU328, S286, H261 şeklinde dir.

86. EMGEK TEGÜR- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) zahmet çektir-”

Yüklem:

EMGEK TEGÜR- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Emgek tegür- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Küç emgek tegürme*_[Özne, 2.t.k.] *kişi* + **ke**_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *kalı* (A327). Başkasına zorluk ve zahmet çektirme.

Emgek tegür- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A327, T330, AU327, S285, H260 şeklindedir.

87. ELİĞ TUT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] (bir şeyi) tut-

Fiilimsi:

ELİĞ TUT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Elig tut- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Bu kün tigsü mindin dūrūd ol yarın (A29) / *Elig*_[tuttaçımğa]_[Özne, 3.t.k.] *igirse munga* (A30). Yarın derde düşürürse elimi tutacak olana / bugün benden ona selam erişsin.

Elig tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme almıştır (bir şeyi tut-). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A29-30, T29-30, AU29-30, S27-28, H29-30 şeklindedir.

88. ERTE TUR- [1]: [Özne] “gel-”

Yüklem:

ERTE TUR- [0] + (0) + (2): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci, Belirteç Tümleci)

Erte tur- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Bu māl*_[Özne, 3.t.k.] *kelse erte turur baz*_[Belirteç Tümleci] *kiçe*_[Belirteç Tümleci] (A180). Bu mal sabah gelirse, akşam yine gider.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A180, T183, AU180, S181, H134 şeklindedir.

89. ESKÜR- [1]: [Özne] “eski-”

Yüklem:

ESKÜR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Eskür- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yigit kocaca bolur yangı[Özne, 3.t.k.] eskirür (A191). Genç arzu ve hevesli olur yeni eskir

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A191, T192, AU191, H145 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

90. EŞİT- [1]: [Özne] “(bir şey) dinle-”

Yüklem:

EŞİT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Eşit- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Eşit[Özne, 2.t.k.] büt bu sözke kamug tangda ten (A143) / Kobub tilke yüknüb tazarrug kılur(A144). Dinle ve bu söze inan ki, vücut her sabah kalkıp, eğilerek, dile yalvarır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda bir şey dinle- zorunlu tamlayıcısını almıştır. Ancak yüzey yapıda gösterilmemiştir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A143-144, T146-147, AU143-144, S144-145, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

91. EYLE- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) yap-”

Fiilimsi:

EYLE- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Eyle- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Tiken[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] eylegen[Özne, 3.t.] er üzüm biçmes ol (A372) Diken eken kişi üzüm biçmez.

Eyle- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A372, T375, AU371, H303 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

92. FAZLING BOL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) faziletin ol-”

Fiilimsi:

FAZLING BOL- [1] + (0) + (0): [Özne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Fazling bol- [İnsan, İnsan] + (Ø) + (Ø)

Man+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *bolsa*[özne, 3.t.k.] *fazling* *kutuldu* *özüm* (A37). Bana faziletin olsa nefsim özüm kurtulur.

Fazling bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekini almıştır (birine faziletin ol-). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A37, T39, AU37, S37, H39 şeklindedir.

93. GARİB BOL- [1]: [Özne] “garip ol-”

Yüklem:

GARİB BOL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Garib bol- [Din] + (Ø) + (Ø)

Ġarīb erdi İslām[Özne, Yalın, Etkilenen] *ġarīb boldı bāz* (A393) İslam garipti, tekrar garip oldu.

Garib bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A393, AU391, S334, H324 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

94. GİLE KİL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) şikâyet et-”

Yüklem:

GİLE KİL- [1] + (0) + (0)[Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Gile kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Nelük bu acun+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *kılursan*[Özne, 2.t.k.] *gile* (A392) Niçin bu dünyaya şikâyet edersin.

Gile kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A392, AU390, S333, H323 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

95. GÜZİNLE- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir yerde) itibarını yükselt-”

Yüklem:

GÜZİNLE- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Güzinle- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Halayık ara[Dolaysız Nesne, Sıfır Bulunma, Kaynak] *ol güzınler özin*(T489). Halk arasında kendi itibarını yükseltir.

Güzınle- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır bulunma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; T489, S442, şeklindedir. A, AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

96. HAMD AY- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) hamd et-”

Yüklem:

HAMD AY- [1] + (0) + (1): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Hamd ay- [Kutsal Varlık] + (Ø) + (Öküş)

İlâhi, öküş[Belirteç Tümleci] *hâmd ayur*[Özne, 1.t.k.] *san+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef].(A1). Tanrım, sana çok hamdederim.

Hamd ay- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Özne A ve H nüshalarında işaretli katılan olarak bulunmaktadır. İşaretsiz katılan olarak belirtilmesinin sebebi bağlamdan hareketle orada 1.t.k.e olan *men* olmalıdır. Çünkü bağlama bakıldığında ve diğer nüshalar incelendiğinde “*o hamd eder*” değil “*ben hamd ederim*” şeklinde olması gerektiği anlaşılmaktadır. T, AU ve S nüshalarında *hamd ayur men* şeklinde özne işaretleyicisi belirtilmiştir. “Sanga” ise dolaylı nesnedir. *Hamd ay-* fiili zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâli ekine ihtiyaç duymaktadır ve bu örnekte *sang+ga* yönelme hâl ekini almıştır. İlâhi kelimesi cümle dışı unsurdur. İş yapan yani özne *ilahiye* sesleniyor. *İlâhi* orada cümle dışı unsur olarak bulunmaktadır. Bütün nüshalarda *öküş* (çok) sözcüğü eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda da istemde bir değişiklik olmamıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A1, T1, AU1, S1, H1 şeklindedir.

97. HALAL¹⁰ BİR- [1]: [Özne] “helal olandan ver-”

Fiilimsi:

HALAL BİR –[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Helal bir – [Ø] + (Ø) + (Ø)

Helal birür[Özne, 2.t.k.] *erseng 74işe 74işe74 tir* (A244). Helal olandan verirsen, ne kadar toplarsa toplansın.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A244, T247, AU244, şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

98. HARAB BOL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) harap ol-”

Yüklem:

HARAB BOL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Harab bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Harāb boldı[Özne, 3.t.k.] *mescid*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *boğun bi-namaz* (A396)
Mescit harap oldu, halk bi-namaz oldu.

Harab bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A396, AU394, S337, H327 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

99. HAYR KİL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyden) hayır gör-”

Yüklem:

HAYR KİL- [1] + (0) + (0)[Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Hayr kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Er iş edgüsin+din[Dolaylı Nesne, Ayrılma, Kaynak] *öküş hayr kılur*[Özne, 3.t.k.] (A374) Kişi işini iyisinden çok hayır görür.

Hayr kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. T nüshasında istem olarak ayrılma değil bulunma hâli kullanılmıştır:

¹⁰ Arap harfli Ayasofya nüshasında bu kelime başında gerçekte h- yoktur. Ancak biz olması gerektiğini düşünüyoruz. H-‘siz yazılmasının da muhtemelen Uygurca yazımın etkisi vardır. Uygurca imlâda Arapça veya Farsça kökenli olup da h- ile başlayan kelimeler, kelime başında h- ‘siz yazılmıştır. Ancak böyle yazılsa bile söz konusu türden kelimeler h-‘li olarak okunur. Eski Uygurca yazıda h- ‘siz olan kelimenin etkisiyle olmuştur. İlgili beyitte satır altındaki Arap harfli kelime de alal şeklinde yazılmıştır.

Er iş edgüsin+de[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *öküş hayr kılur*[Özne, 3.t.k.] (T377). Kişi işin iyisinde çok hayır görür.

Hayır görmek fiili bir şeyden hayır gör- ve bir şeyde hayır gör- şeklinde ikili kullanıma sahiptir iki anlamındaki değişiklik istemdeki değişikliğe sebep olmaktadır. İstem gösterimi aşağıda yapılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A374, T377, AU373, S316, H305 şeklindedir.

100.

100.1. HEDİYE KİL-[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) hediye et-”

Yüklem:

HEDİYE KİL-[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Hediye kıl- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Öküş az tib ayımas pezirler [Özne, 3.t.k.] *dingiz*(A63) / *Bulut hediye kılsa uşak katre+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Hedef](A64). / bulut ufak katresini hediye etse; deniz, az çok demeden kabul eder.

Hediye kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır (bir şeyi hediye et-). Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A63-64, T65-66, AU63-64, S63-64, şeklindedir. H nüshasında bu beyitlerin ikisine de yer verilmemiştir.

100.2. HEDYE KİL- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(birine, bir şey) hediye et-”

Yüklem:

HEDYE KİL- [2] + [0] + [0]: [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Hedye kıl- [Madde] + (Ø) + (Ø)

San+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *hedye kılırım*[Özne, 1.t.k.] *bu*[Eklenli] *tilsuk kitab*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A479). Bu nadide kitabı sana hediye ettim.

Hedye kıl- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme ve sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A479, T460, AU475, S413, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

100.3. HEDYE KIL- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(birine, bir şey) hediye et-”

Yüklem:

HEDYE KIL- [2] + [0] + [0]: [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Hedye kıl- [Dua] + [İnsan] + [Ø]

Man+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *hedye kılsu*[Özne, 2.t.k.] *dua*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu]’ *tib sini* (A480). Sen de bana dua hediye edersin diye.

Hedye kıl- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme ve sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A480, T461, AU476, S414, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

101.HİSAB BOL- [1]: [Özne] “hesabı ol-”

Yüklem:

HİSAB BOL- [Ø] + [0] + [0]: [Ø] + (Ø) + (Ø)

Hisab bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Hisāb[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *ol*[Özne, 3.t.k.] *eger bolsa māling helāl* (A424) eğer malın helalse onun da hesabı olur.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A424, T409, AU421, S363, H355 şeklindedir.

102.HİREDLİKMU BOL- [1]: [Özne] “adam akıllı ol-”

Yüklem:

HİREDLİKMU BOL- [0] + (0) + (0):[0] + (Ø)+ (Ø)

Hiredlıkmu bol- [0] + (Ø)+ (Ø)

Hiredlıkmu bolur[Özne, 3. t.k.] *tili baş kişi* (A133). Boş-boğaz, adam akıllı olur mu?

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A133, T136, AU133, S134, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

103. HİLM OL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) sabret-”

Yüklem:

HİLM OL- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Hilm ol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kerem bir bina teg an+gar[Dolaylı Nesne, Yön Gösterme, Hedef] *hilm ol* (A337). Kerem bir bina gibi, ona sabret.

Hilm ol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yön gösterme hâlini almıştır. S ve H nüshalarında istem yönelme olarak kullanılmıştır. *Ang+gar* değil *ang+ga* şeklinde kullanılmıştır:

Kerem bir bina teg an+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *hilm ol*. (S295) “Kerem bir bina gibi, ona sabret.”

Kerem bir bina teg an+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *hilm ol*. (H268) “Kerem bir bina gibi, ona sabret.”

Derin yapıda yönelme ve yön gösterme mantıksal olarak aynı yön kavramını ifade etmektedir. İstemdeki bu ikili kullanım, eklerin anlamsal çerçevesinin yakınlığı ile açıklanabilir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A337, T340, AU337, S295, H268 şeklindedir.

104. IDMA- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) boş bırakma-”

Yüklem:

IDMA- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Idma- [Söz, baş] + (Ø) + (Ø)

Sözüng[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *başla+g*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *idma yığa tud*[Özne, 2.t.k.] *tilnig* (A131). Sözü nü başını boş bırakma dilini sıkı tut.

Idma- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A131, T134, AU131, S132, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

105. INAN- [1]: [Özne] “(bir şeye) inan-”

Fiilimsi:

INAN- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Inan- [Ø] + (Ø) + (Ø)

İşim tib inanıb[Özne, 2. t.k.] *sır ayma sakın* (A169). Arkadaşım deyip, inanıp sakın sırrını söyleme

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A169, T172, AU169, S171, H123 şeklindedir.

106.İCABET KİL- [1]: [Özne] “kabul et-”

Yüklem:

İCABET KİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

İcabet kıl- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Kerek kıl*_[Özne, 2.t.k.] *icabet kerek kıl itab* (A506). İster kabul et ister hoş görme.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A506, T487, S440, şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

107.İÇ- [1]: [Özne] “iç-”

Yüklem:

İÇ- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

İç- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yıgar yimes içmes*_[Özne, 3.t.k.] *tutar berk anı* (A258). Toplar, yemez, içmez ve onu sıkı tutar.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A258, T261, AU258, S233, H195

108.İLİĞ SUNUL-[2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) el uzat-”

Yüklem:

İLİĞ SUNUL- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

İlig sunul- [İnsan, Madde] + (Ø) + (Ø)

*Bilgisiz süngük+ke*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *sunulmaz*_[özne 3.t.k.] *elig* (A90). Bilgisiz kemiğe (kimse) el uzatmaz.

İlig sunul- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A90, T91, AU90, S90, H76 şeklindedir.

109.İLİN- [4]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne, Belirteç Tümlenci] “(bir şey, bir şeye, bir şeyle) düşür- /yakalan-”

Yüklem:

İLİN- [1] + [1] + [1]: [Dolaysız Nesne] + [Dolaylı Nesne] + [Belirteç Tümlenci]

İlin- [Hayvan] + [Kavram] + [Araç]

Ḳazā bir+le[Belirteç Tümlenci, Vasıta, Araç] *ilnür*[Özne, 3.t.k.] *tuzağ+ka*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *ilik*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A452) Geyiği kazayla tuzağa düşüren emirdir.

İlin- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne, dolaylı nesne ve belirteç tümlecedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Dolaylı nesnede bulunan yönelme eki seçimli istemdir. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A452, T437, AU448, S387, H383 şeklindedir.

110.İNAN- [1]: [Özne] “(biri) uzak dur-”

Fiilimsi:

İNAN- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

İnan- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yıraḳ turgu yumşak tib inanmagu[Özne, 3.t.k.] (A212). Ondan uzak durmalı ve yumşak diye inanmamalı

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda ayrılma ister aktarım sırasında ayrılma kullanılmıştır ancak orijinal metinde yüzey yapıda ayrılma yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A212, T215, AU212, S207, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

111.İRDİ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) irdele-”

Yüklem:

İRDİ- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

İrdi- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bütün ḳalḡı fî’li+n[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *öte*[Belirteç Tümlenci] *irdilik*[Özne, 2.t.k.] (A317). Bütün tavır ve hareketlerini iyice irdele.

İrdi- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde

farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A317, T320, AU317, S275, H250 şeklindedir.

112.İRİL- [1]: [Özne] “(bir şey) azal-”

Yüklem:

İRİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Eril- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ḳamuğ[özne] tolğan irlür tükel eksilür (A195). Her dolan azalır, her tam olan eksilir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A195, T198, AU195, S190, H149 şeklindedir.

113.İRTE- [1]: [Özne] “araştır-”

Yüklem:

İRTE- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

İrte- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tefāvütleri yoḡ öte irtese (A288). Araştırılsa aralarında bir fark yoktur.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A288, T291, AU288, H221 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

114.İSİZ BOL- [1]: [Özne] “(biri) kötü ol-”

Yüklem:

İSİZ BOL- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

İsiz bol- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Bu tildir kim edgü kim [Özne, 3.t.k.] *isiz bolur* (A142). Dili yüzünden kimi iyi, kimi kötü olur.

İsiz bol- fiilinin mantıksal istemi öznedir. T nüshasında fiil değişmiştir. *İsiz bol-* değil *isiz ay-* şeklinde kullanılmıştır. Ayrıca *dildir* şeklindeki bitimli cümle oluşturan sözcük, *tildin* şeklinde değiştirilerek diğer cümleye dahil edilmiştir:

Bu til+din [Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynek] *kim* [Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *edgü kim isiz ayur.* (T145) Bu dille kimi iyi, kimi kötü söyler.

Bu değişiklikler, istemin de değişmesine sebep olmuştur. Burada birleşik fiil olan *isiz bol-*, “kötü olmak” anlamındadır. Ancak T nüshasındaki *isiz ay-*, “bir şeyle söylemek” anlamına gelir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A142, T145, AU142, S143, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

115.İSİZ KİL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) kötülük yap-”

Fiilimsi:

İSİZ KİL- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

İsiz kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

İsiz kılğan[Özne, 3.t.k.] *er+ke*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *sen edgü kıla* (A329). Kötülük yapan adama sen iyilik yap.

İsiz kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A329, T332, AU329, S287, H262 şeklindedir.

116.İSİZ KILIKLIK KİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) Kötü huylu yap-”

Yüklem:

İSİZ KILIKLIK KİL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

İsiz kılıkık kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Si+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *terkin isiz kılıkık kılar*[Özne, 3.t.k.] (A376) seni hemen kötü huylu yapar.

İsiz kılıkık kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A376, T379, AU375, S318, H307 şeklindedir.

117.İSİZLİK KİL- [1]: [Özne] “kötülük yap-”

Fiilimsi:

İSİZLİK KİL- [0] + [0] + [1]: [Ø] + [Ø] + [Aya]

İsizlik kıl- [Ø] + [Ø] + [Ey]

Aya[Eklenti] *edgü umğan isizlik kılib*[Özne] (A371) Ey kötülük yapıp, iyilik uman.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A371, T374, AU370, H302 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

118.İŞ İT- [1]: [Özne] “iş yap-”

Filimsi:

İŞ İT- [0] + (0) + (1): [Özne] ++ (Ø)+ (Belirteç Tümleci)

İş it- [İnsan] + (Ø)+ (Hangi)

Ne türlüğ iş itse[özne, 3.t.k.] biligsiz onğı(A113) /Ökünç ol anga yok ongından adın (A114).

Hangi işi yapsa, bilgisizin kısmeti/ Pişmanlıktır, ona başka bir (şey) yoktur.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A113, T114, AU113, S112, H99 şeklindedir.

119.

119.1. İŞİT-[3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümleci] “(bir şeyi, bir şeyden) dinle-”

Yüklem:

İŞİT- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Belirteç Tümleci) + (Ø)

İşit- [İnsan, İnsan] + (Kutsal Kişi) + (Ø)

*İşit[Özne, 2.t.k.] imdi kaç beyt[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] Habīb öğsü+**din**[Belirteç Tümleci, Ayrılma, Kaynak] (A21). Şimdi peygamberlerin fazlından birkaç söz dinle.*

İşit- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâline ihtiyaç duyar(bir şeyi dinlemek). Ayrılma eki ise seçimliktir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A21, T21, AU21, S19, H21 şeklindedir.

119.2. İŞİT-[2]:[Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) duy-”

Filimsi:

İŞİT- [1] + (0) + (0): [Özne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

İşit- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Kitabım+nu[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *körgeñ işitgeñ kişi*[Özne, 3.t.k.] (A69). Kitabımı gören duyan kişi.

İşit- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır(bir şeyi duy-). Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A69, T71, AU69, S69, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

119.3. İŞİT-[1]: [Özne] “(bir şey) duy-”

Filimsi:

İŞİT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

İşit- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ğamuğ yaşru işing bolub aşkarā (A167) / *Bu körgeñ işitgeñ*[Özne, 2.t.k.] *sanga külmesün* (A168). Bütün gizli işlerin aşikâr olup/ gören ve duyan sana gülmesin.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A167-168, T1170-171, AU167-168, S169-170, H121-122 şeklindedir.

120.İŞİTİP UK-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) dinleyip anla-”

Yüklem:

İŞİTİP UK- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

İşitip uk- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Siyâset riyâset kıyâset kerem(A59) /*Ziyâdet ’ula ‘adl iştip uk*[özne, 2.t.k.] *mu+nu*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A60). Siyâset riyâset kıyâset kerem /bunlara adalet ekle, bunu dinleyip anla. (işit ve anla).

İşitip uk- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır(bir şeyi dinleyip anla-). Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A59-60, T61-62, AU59-60, S59-60, H61-62 şeklindedir.

121.İTAB KİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) kabul et-”

Yüklem:

İTAB KİL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

İtab kıl- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Kerek kıl men+i[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ey dost kerek kıl*[Özne, 2.t.k.] *‘itāb* (A470). Ey dost ister bunu kâfi bul; ister ilave et.

İtab kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A470, T451, AU466, S404, H401 şeklindedir.

122.İTAB KİL- [1]: [Özne] “kabul et-”

Yüklem:

İTAB KİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

İtab kıl- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kerek kıl icabet kerek kıl itab (A506). İster kabul et, ister hoş görme.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A506, T487, S440, şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

123.İTER BOL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) yap-”

Yüklem:

İTER BOL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

İter bol- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

İter bolsang[Özne, 2.t.k.] *iş+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *sanıb saķnıb it* (A363) Bir işi yapacaksan, işini düşünüp taşınarak yap.

İter bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A363, T366, AU363, H294 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

124.İTİKAD TUT- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne]- “(birine) inanç besle-”

Yüklem:

İTİKAD TUT- [1] + (0) + (1): [Özne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

İtikad TUT- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

*Kim erse bu tört eş+ke*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *bed*_[Belirteç Tümleci] *itikād (T35)/tutar erse*_[özne] (T36). Kim bu dört arkadaşına kötü inanç beslerse.

İtikad tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekini almıştır (birine inanç besle-). Bu beyit sadece T, S ve H nüshalarında vardır. A ve AU nüshalarında bu beyit yoktur. H nüshasında ise fiil itikad kıl- şeklinde kullanılmıştır ancak istemde ve anlamda bir değişiklik yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; T35-36, S33-34, H35-36 şeklindedir.

125.KABUL KİL-[2]:[Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi)kabul et-”

Yüklem:

KABUL KİL-[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kabul kıl-[İnsan] + (Ø) + (Ø)

*Kabul kılsa*_[Özne, 3.t.k.] *teng yok bu az hediye+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A66). Bu küçük hediyeyi kabul ederse hayret etmemek lazımdır.

Kabul kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır(bir şeyi kabul et-). Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A66, T68, AU66, S66, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

126.KAÇ-[1]: [Özne] “kaç-”

Fiilimsi:

KAÇ- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Kaç- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yazar kol kuçar tal yana terk*_[Belirteç Tümleci] *kaçar*_[Özne, 3.t.k.] (A218). Kucaklayacak gibi kollarını açar fakat hemen kaçır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A218, T221, AU218, S213, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

127.

127.1. **KAL-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(biri) kal-”

Yüklem:

KAL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kal- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Eri bardı kaldı*_[özne, 3.t.k.] *ķuruķ tek yiri*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A198). Halkı gitti, kuru dik yeri kaldı.

Kal- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A198, T201, AU198, S193, H152 şeklindedir.

127.2. **KAL-** [1]: [Özne] “kal-”

Yüklem:

KAL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kal- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Ölür kalur*_[Özne, 3.t.k.] *āķir yiyür dūķmanı* (A260). Ölür kalır ve sonunda (onun) düşmanı (malını) yer.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A260, T263, AU260, S235, H197 şeklindedir.

127.3. **KAL-** [2]: [Özne, Belirteç Tümleci] “(biri, biriyle) kal-”

Fiilimsi:

KAL- [1] + (0) + (1): [Özne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Kal- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Tiķisi*_[Özne, 3.t.k.] *kalıķ bir adın er bile*_[Belirteç Tümleci, Vasıta, Araç] (A271). Diķisi başka bir erkekle kalıp.

Kal- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Belirteç tümleci A ve AU

nüshalarında *bile* T ve S nüshalarında *birle* olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A271, T274, AU271, S246, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

127.4. KAL- [1]: [Özne] “(bir şey) kal-”

Yüklem:

KAL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kal- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Ḳalur haber iḍisi*_[Özne, 3.t.k.] *sevâbın tutup* (A348). Sabır sahibi sevabını kazanmakla kalır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A348, T351, AU348, S306, H279 şeklindedir.

127.5. KAL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir yerde) kal-”

Yüklem:

KAL- [1] + (0) + (0)[Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kal- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Sözüm mun+da*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *ḳalur*_[Özne, 3.t.k.] *barur men özüm* (A466) ben kendim giderim, sözüm burada kalır.

Kal- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A466, AU462, S401, H397 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

127.6. KAL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir yerde) kal-”

Yüklem:

KAL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kal-[Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Barur sen*_[Özne, 2.t.k.] *bu malıg acun+da*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *ḳalur.* (T412). Sen gidersin, bu malın düşmana kalır.

Kal- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A427, T412, AU424, S366, H352 8şeklindedir.

128. KALMA- [1]: [Özne] “kalma-”

Yüklem:

KALMA- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kalma- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bidağdın yığıklı kişi kalmadı[Özne, 3.t.k.] (A399) Peygamberden sonra iman eden kalmadı.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A399, T392, AU397, S340, H330 şeklindedir.

129. KALU BAR- [1]: [Özne] “(bir şey) kalıver-”

Yüklem:

KALU BAR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kalu bar- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ḳalu barsa[Özne, 3.t.k.] *özüm*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *atım kalsu tib* (A472). Eğer geçip giderse özüm kalıversin diye.

Kalu bar- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A472, T453, AU468, S406, H403 şeklindedir.

130.

130.1. KARI- [1]: [Özne] “ihtiyarla-”

Fiilimsi:

KARI- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Karı- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ḥarīşlık karımas idisi[Özne, 3.t.k.] *karıp* (A302). Sahibi ihtiyarlarsa da harislik ihtiyarlamaz

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A302, T305, AU302, S267, H235 şeklindedir.

130.2. KARI- [1]: [Özne] “ihtiyarla-”

Yüklem:

KARI- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Karı- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Harîşlık[Özne, 3.t.k.] *karımas idisi* *karıp* (A302). Sahibi ihtiyarlasa da harislik ihtiyarlamaz

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A302, T305, AU302, S267, H235 şeklindedir.

131.KAŞ ÇAT- [1]: [Özne] “kaş çat-”

Yüklem:

KAŞ ÇAT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kaş çat- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ajun külçirer baz alın kaşı çatar[Özne, 3.t.k.] (A201). Dünya gülümser, alın buruşur, kaş çatar.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A201, T204, AU201, S196, H155 şeklindedir.

132.

132.1. KAT- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyle, bir şey) kat-”

Yüklem:

KAT- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kat- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bir elgin tutar şehd, biri[Dolaysız Nesne, Sıfır Vasıta, Araç] *zehr*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *katar*[Özne, 3.t.k.] (A202). Bir eliyle bal tutar, biriyle zehir katar.

Kat- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme ve sıfır vasıta hâlini almıştır. T nüshasında sıfır vasıta değil *biri*+*n* yani +*n* vasıta kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A202, T205, AU202, S197, H156 şeklindedir.

132.2. KAT- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şeye, bir şey) kat-”

Yüklem:

KAT- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Dolaysız Nesne) + (Ø)

Kat- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kidinrek kadaḥ+ka[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *sunup zehr*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *katar*[Özne, 3.t.k.] (A204). Biraz sonra kadehe uzanıp zehir katar.¹¹

Kat- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme ve yönelme almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A204, T207, AU204, S199, H158 şeklindedir.

133.KATLAN- [2]: [Özne, Belirteç Tümlenci] “(bir yerde) çalış-”

Yüklem:

KATLAN- [1] + (0) + (0): [Belirteç Tümlenci] + (Ø) + (Ø)

Katlan- [Mekân] + (Ø) + (Ø)

Tarıklık+da[Belirteç Tümlenci, Bulunma, Yer] *katlan*[Özne, 2.t.k.] *tarı edgölük* (A188). Tarlada çalış çabala ve iyilik ek.

Katlan- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlencidir. Zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A188, T191, AU188, H142 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

134.KAZ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) kaz-”

Fiilimsi:

KAZ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kaz- [Ø] + (Ø) + (Ø)

‘Adāvet köki+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *kazıp sen*[Özne, 2.t.k.] *köçür* (A334). Düşmanlık kökünü kazıp sen göçür.

Kaz- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. H nüshasında fiil *kaz-* değil *kes-* olarak kullanılmıştır istemde bir

¹¹ Neden kadehe sun- olarak çevirdik; Suat Ünlü Çağatay sözlük 1009. Sayfada sun- fiilinin uzanmak anlamının olduğu belirtilmiştir beyitte de istemi gösterebilmek ve anlamı daha iyi aktarabilmek için bu aktarım kullanılmıştır. Reşid Rahmeti Arat’ın aktarımında sun- ve kat- fiilleri yer değişmiş olarak aktarılmış ancak bunun beyitin anlamını ve istem gösterimini tam karşılayamadığını düşündüğümüz için aktarım değiştirilmiştir. .

değişiklik olmamıştır, istem gösterimi aşağıda yapılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A334, T337, AU334, S292, H265 şeklindedir.

H265: ‘Adāvet köki+ni^[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] kesip sen^[Özne, 2.t.k.] köçür. Düşmanlık kökünü kazıp sen göçür. (bir şeyi kes-)

135.KAZA KAYRATIL- [1]: [Özne] “kaderi değiştiril-”

Yüklem:

KAZA KAYRATIL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kaza kayratıl- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ḳazā kaytarılmas^[Özne, 3.t.k.] katıḡ ya ḳurub (A458) Kuvvetli yay kursan da kader değiştirilmez.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A458, T443, AU454, S393, H389 şeklindedir.

136.KAZA KEL- [1]: [Özne] “kaza gel-”

Yüklem:

KAZA KEL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kaza gel- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ḳazā kelse^[Özne] yüḡrük yüḡürmes urub (A457) Kaderde varsa hızlı koşan vursan da koşmaz.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A457, T442, AU453, S392, H388 şeklindedir.

137.KAZGAN- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) kazan-”

Fiilimsi:

KAZGAN- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kazgan- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Kamug[Özne, 3.ç.k.] *kazganıglı ajun malı*+*nı*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A269). Dünya malını kazananların hepsi.

Kazgan- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A269, T272, AU269, S244, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

138.

138.1. KEÇ- [1]: [Özne] “(bir şey) geç-”

Yüklem:

KEÇ- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Keç- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Keçer yıl keçer tig[Eklenti] *meze müddeti*[Özne, 3.t.k.] (A190). Zevk müddeti yel geçer gibi geçer.

Keç- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Tig kelimesi eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A190, T193, AU190, H144 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

138.2. KEÇ- [1]: [Özne] “geç-”

Yüklem:

KEÇ- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Keç- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Direngsiz keçer[Özne, 3.t.k.] *baht ya kuş bal uçar* (A220). Durmadan geçer baht veya kuş gibi uçar.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda yönelme ister ancak orijinal metinde yüzey yapıda yönelme yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A220, T223, AU220, S215, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

138.3. KEÇ- [2]: [Özne] “(bir şey) geç-”

Yüklem:

KEÇ- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Keç- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Öçer miñnet otı keçer nevbeti*_[Özne, Yalın, Etkilenen] (A347). Mihnet ateşi söner, nevbeti geçer.

Keç- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A347, T350, AU347, S305, H278 şeklindedir.

139.

139.1. KED- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) giy-”

Fiilimsi:

KED- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ked- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Tekebbür libası+n*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *keğip az şalın*_[Özne, 2.t.k.] (A273). Kibir libasını giyip hemen çıkar.

Ked- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A273, T276, AU273, S248, H206 şeklindedir.

139.2. KED- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) giy-”

Yüklem:

KED- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ked- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Ķalı*_[Dolaysız Nesne, sıfır Belirtme] *keğseng*_[Özne, 2.t.k.] *atlas unıtma bözüng* (A350). Atlas giysen de bezini unutma.

Ked- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A350, T353, AU350, S308, H281 şeklindedir.

139.3. KED- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) giy-”

Yüklem:

KED- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ked- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Qalı keğseng[Özne, 3.t.k.] *atlas*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *unutma bözüng* (A350) Atlas giysen de bezini unutma.

Ked- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A350, T353, AU350, S308, H281 şeklindedir.

140.

140.1. KEL- [1]: [Özne] “gel-”

Fiilimsi:

KEL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kel- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Küdezigil tilningni kel [Özne, 2.t.k.] *az kıl sözüng* (A145). Dilini sıkı tut, gel sözünü kısa kes.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A145, T148, AU145, S154, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

140.2. KEL- [1]: [Özne] “gel-”

Yüklem:

KEL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kel- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bu māl[Özne, 3.t.k.] *kelse erte turur baz kiçe* (A180). Bu mal sabah gelirse, akşam yine gider.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A180, T183, AU180, S181, H134 şeklindedir.

140.3. KEL- [1]: [Özne] “gel-”

Fiilimsi:

KEL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kel- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Sökünç kelgü yolnu aklılık tıyur*_[Özne, 3.t.k.] (A228). Sövmeye gelecek yolu cömertlik meneder(yasaklar)

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda yönelme ister ancak orijinal metinde yüzey yapıda yönelme yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A228, T231, AU228, H165 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

140.4. KEL- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(birinden, birine, bir şey) gel-”

Yüklem:

KEL- [1] + (2) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne) + (Ø)

Kel- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Eger kelse*_[Özne, 3.t.k.] *er+**din***_[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *san+**ga***_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *edgülik*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] (A331). Eğer bir kimseden sana iyilik gelirse.

Kel- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Er+din ve san+ga kelimeleri seçimli istem olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A331, T334, AU331, S289, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

140.5. KEL- [1]: [Özne] “(bir şey) gel-”

Yüklem:

KEL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kel- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Belā kelse*_[Özne, 3.t.k.] *şabr it ferahga küdüp* (A345). Bela gelirse ferahı bekleyerek sabret.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A345, T348, AU345, S303, H276 şeklindedir.

140.6. KEL- [2]: [Özne, Belirteç Tümlenci] “(bir şeyle) gel-”

Yüklem:

KEL- [0] + [1] + [0]: [Ø] + [Belirteç Tümlenci] + [Ø]

Kel- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Uğan hükmi bir+le*_[Belirteç Tümlenci, Vasıta, Araç] *kelür*_[Özne, 3.t.k.] *kelgen iş* (A447). Gelen iş Tanrı hükmüyle gelir.

Kel- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlencidir. Zorunlu tamlayıcı olarak bir şey gel- olması lazım ama yüzey yapıda bu yok. Belirteç tümlenci seçimli istem olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A447, T432, AU443, S382, H378 şeklindedir.

140.7. KEL- [1]: [Özne] “gel-”

Fiilimsi:

KEL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kel- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Oğlan hükmi birle kelür kelgen*_[Özne] *iş* (A447) Gelen iş Tanrı hükmüyle gelir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A447, T432, AU443, S382, H378 şeklindedir.

140.8. KEL- [1]: [Özne] “gel-”

Yüklem:

KEL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kel- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Kelür*_[Özne, 3.t.k.] *küz barur yaz kiçer bu ‘ömür* (A467) Güz gelir, yaz gider, bu ömür geçer.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A467, AU463, H398 şeklindedir. T ve S nüshalarında bu beyit yoktur.

141.

141.1. KELME- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyden, bir şeye) gelme-”

Yüklem:

KELME- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kelme- [İnsan, Sözünden] + (Ø) + (Ø)

*Sözüng+**din***[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *özün+**ke***[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *ökünç* *kelmesün*[Özne] (A166). Sözünden kendine pişmanlık gelsesin.

Kelme- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma ve yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A166, T169, AU166, S168, H120 şeklindedir.

141.2. KELME- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine, bir şey) gelme-”

Yüklem:

KELME- [2] + (0) + (1): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Kelme- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Anı bol san+**ga***[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *SÖZ*[Özne, Yalın] *sökünç*[Belirteç Tümleci] *kelmesün* (A227). Cömert ol sana kötü söz gelsesin.

Kelme- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme ve yalın hâlini almıştır. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A227, T230, AU227, H164 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

142. KEMİŞ- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümleci] “(birini, bir yere) at-”

Yüklem:

KEMİŞ- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Belirteç Tümleci) + (Ø)

Kemiş- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Tekebbür tutar er+**ni***[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *kemşür*[Özne, 3.1.k.] *koğı*[Belirteç Tümleci] (A278). Kibirli olan eri aşağı atar.

Kemiş- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümleci seçimli istem olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A278, T281, AU278, S253, H211 şeklindedir.

143.KES- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) kes-”

Fiilimsi:

KES- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kes- [Organ] + (Ø) + (Ø)

*Bu bir aybdın ötrü başı+n*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *kesgüçi*_[Özne] (A359) Bir ayıptan dolayı başını kesen

Kes- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A359, T362, AU359, H290 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

144.KESİP ÖRTE- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) kesip yak-”

Yüklem:

KESİP ÖRTE- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kesip örte- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yimişsiz yığac+n*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *kesip örtegil*_[Özne, 2.t.k.] (A320). Meyvesiz ağacı kesip yak.

Kesip örte- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A320, T323, AU320, S278, H253 şeklindedir.

145.

145.1. KİL-[1]:[Özne] “gel-”

Fiilimsi:

KİL-[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kıl-[Ø] + (Ø) + (Ø)

Kidinki kılınlı kıyaslar ara (A71). Sonraki gelen insanlar arasında

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A71, T73, AU71, şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

145.2. KIL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) yap-”

Yüklem:

KIL- [0] + (1) + (1): [Özne] + (Dolaysız Nesne) + (Eklenti)

Kıl- [İnsan] + (Bilgiyi) + (Ne yapar)

Bilig+ni [Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *biligsiz adın ne*[Eklenti] *kılur*[Özne, 3.t.k.] (A106). Bilgisiz odun bilgiyi ne yapar.

Kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Ne sözcüğü eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; şeklinedir; A106, T107, AU106, S105, H92 şeklinedir.

145.3. KIL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) kıl-”

Yüklem:

KIL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Eger mü'min erseng tevāzu' [Dolaysız Nesne, Sıfır belirtme] *kılın*[Özne, 2.t.k.] (A276). Eğer mümin isen tevazu kıl.

Kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A276, T279, AU276, S251, H209 şeklinedir.

145.4. KIL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) kıl-”

Fiilimsi:

KIL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tevāzu' [Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *kılıklıkını*[Özne, 3.t.k.], *kötrür idi* (A277). Tevazu göstereni Tanrı yükseltir.

Kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A277, T280, AU277, S252, H210 şeklinedir.

145.5. KIL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) kıl-”

Yüklem:

KIL- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Uzun sanmak sakınç öküş*_[Belirteç Tümlenci] *kıl ‘amel*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A292).

Düşünceyi uzun kılma, ameli çok kıl.

Kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A292, T295, AU292, S257, H225 şeklindedir.

145.6. KIL- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi, bir şey) yap-”

Yüklem:

KIL- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*İki kol dinar+nu*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *ol üç kol*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *kıılır*_[Özne, 3.t.k.]

(A308). İki vadi dinarı olsa (o) üç vadi yapar.

Kıl- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A308, T311, AU308, S273, H241 şeklindedir.

145.7. KIL- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi, bir şey) yap-”

Yüklem:

KIL- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Harīşlık kıılır mu+nu*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etlilenen] *edgürek*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] (A312).

Harislik onu daha iyi yapar mı?

Kıl- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A312, T315, AU312, H245 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

145.8. KIL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini, bir şey) yap-”

Yüklem:

KIL- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Dolaysız Nesne) + (Ø)

Kıl- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Kiçigler+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *küstāh*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *kılur bil yakīn* (A344). Küçüklerini küstah yapar, bu hakikattir.

Kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Küstah kelimesi sıfır belirtme ile eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A344, T347, AU344, H275 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

146.KILIN- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “yap-”

Yüklem:

KILIN- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kılın- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Sening ruzgāring*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *bu köngülçe kılın* (A410). Bu senin zamanını gölünce yap.

Kılın- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. H nüshasında sıfır belirtme değil ruzgarıng+nı belirtme kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A410, T399, AU407, S350, H341 şeklindedir.

147.KINA- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) kına-”

Yüklem:

KINA- [1] + [0] + [1]: [Dolaysız Nesne] + [Ø] + [Belirteç Tümlenci]

Kına- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Negüke bu a+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ulaşu*_[Belirteç Tümlenci] *kınar*_[Özne, 3.t.k.] (A442) Ok onu neden devamlı kınar.

Kına- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Ulaş ekleniti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A442, T427, AU438, S377, H373 şeklindedir.

148. KİÇ- [1]: [Özne] “(bir şey) geç-”

Yüklem:

KİÇ- [1] + (0) + (0)[Özne] + (Ø) + (Ø)

Kiç- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kelür küz barur yaz kiçer bu ‘ömür[Özne, Yalın] (A467) Güz gelir, yaz gider, bu ömür geçer.

Kiç- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A467, AU463, H398 şeklindedir. T ve S nüshalarında bu beyit yoktur.

149.

149.1. KİÇÜR-[1]:[Özne] (birini) bağışla-

Fiilimsi:

KİÇÜR- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Bağışla- [Kutsal Varlık] + (Ø) + (Ø)

İlāhī, kiçürgen idim sen kiçür[özne, 2.t.k.] (A35). Allahım bağışlayan rabbimsin sen bağışla.

Bu örnekte, *kiçür-* fiilinin bulunduğu cümlede sadece özne vardır. *Kiçür-* fiili derin yapıda “birini bağışla-” şeklinde kullanılmaktadır ancak cümlede bu durum yüzey yapıda belirtilmemiştir ve istem almadan kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A35, T37, AU35, S35, H37 şeklindedir.

149.2. KİÇÜR- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlecisi] “(bir şeyi, bir şeyle) geçir-”

Fiilimsi:

KİÇÜR- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Belirteç Tümlecisi) + (Ø)

Kiçür- [Ömür] + (Doğrulukla) + (Ø)

Kiçür sen[Özne, 2. t.k.] *me ömrüng*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *könilik öze*[Belirteç Tümlecisi, Sıfır Vasıta, Araç] (A154). Sen ömrünü doğrulukla geçir.

Kiçür- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlecinde bulunan sıfır vasıta seçimli istemdir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A154, T157, AU154, S151, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

150. KİL-[1]: [Özne] “gel-”

Yüklem:

KİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kil- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kil[Özne, 2.t.k.] *oğdın özüng yul ölümün önge* (A12). Gel, ölmeden önce kendini ateşten kurtar.

Bu örnekte, **kil-** fiilinin mantıksal istemi öznedir. Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A12, T12, AU12, S11, H12 şeklindedir.

151. KİR-¹² [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(birinde, bir şeyi) kabart-”

Yüklem:

KİR- [2] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kir- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Kirip[Özne, 2.t.k.] *halk+da*[Dolaylı Nesne, Bulunma, Yer] *köksüng*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *azurlap tilin* (A274). Halkda gögsünü kabarttıysan dilini hemen düzelt.

Kir- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme ve sıfır belirtme hâlini almıştır. T, S ve H nüshalarının tümünde istem değişmiş ve bulunma halinin yerini yönelme hali almıştır:

T277: Kirip[Özne, 2.t.k.] *halk+ka*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *köksüng*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *azurlap tilin. Halka karşı gögsünü kabarttıysan dilini hemen düzelt. (birine bir şeyi kabartmak)*

S449: Kirip[Özne, 2.t.k.] *halk+ka*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *köksüng*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *azurlap tilin. Halka karşı gögsünü kabarttıysan dilini hemen düzelt. (birine bir şeyi kabartmak)*

H207: Kirip[Özne, 2.t.k.] *halk+ka*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *köksüng*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *azurlap tilin. Halka karşı gögsünü kabarttıysan dilini hemen düzelt. (birine bir şeyi kabartmak)*

Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A274, T277, AU274, S449, H207 şeklindedir.

¹² Sözlükte kir- sözcüğünün anlamı için ker- maddesine yönlendiriliyor. Ker- anlamı “ger-, kabart-”dır.

152.

152.1. **KİR-**_[1]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir yere) gir-”

Fiilimsi:

KİR-_[1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kir- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Harīshlḳnı koyur harīṣ er kaçan (A303) / Ölüp yatsa toprak için+ge*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *kirip (A304)*. Haris adam ne zaman ölüp toprağın altına girse (o zaman) harisliği bırakır.

Kir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A303-304, T306-307, AU303-304, S268-269, H236-237 şeklindedir.

152.2. **KİR-**_[3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Belirteç Tümlenci] “(bir şeye, bir şeyle) gir-”

Yüklem:

KİR-_[1] + [1] + [0]: [Dolaylı Nesne] + [Belirteç Tümlenci] + [Ø]

Kir- [Yer] + [Araç] + [Ø]

*Ḳazā bir+le*_[Belirteç Tümlenci, Vasıta, Araç] *uçқан halıḳ kuşları (A455) / Ḳarığa konar hem kafes+ka*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *kirür*_[Özne, 3.t.k.] (A456) Havada uçan gökyüzü kuşları kader ile, kola konar ya da kafese girer.

Kir- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve belirteç tümlecedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci seçimli istemdir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A455-456, T440-441, AU451-452, S390-391, H386-387 şeklindedir.

153.

153.1. **KİTER-**_[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) gider-”

Fiilimsi:

Kiter-_[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (0) + (0)

Kiter- [İlahi Varlık, Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Tünetür tününgni kününg*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *kiterip*_[özne, 3.t.k.] (A15). Gününü giderip, geceni getirir.

Kiter- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâl ekine ihtiyaç duymaktadır. Kününg kelimesi sıfır belirtme almıştır (bir şeyi

gidermek). Diğer nüshalarda istemde bir değişiklik olmamıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A15, T15, AU15, H15 şeklindedir. S nüshasında bu beyit bulunmamaktadır.

153.2. KİTER-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) gider-”

Fiilimsi:

KİTER- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kiter- [İlahi Varlık] + (Ø) + (Ø)

Kününg[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Hedef] *kiterip*[Özne, 3.t.k.] *baz yaritur tanga* (A16). Gününü giderip, tekrar tanı aydınlatır

Kiter- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâl ekini almıştır(bir şeyi gidermek). *Kününg* kelimesi sıfır belirtme hâlini alarak *kiter-* fiilinin anlamını tamamlamasına yardımcı olmuştur. Diğer nüshalarda istemde bir değişiklik olmamıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A16, T16, AU16, S14, H16 şeklindedir.

154.

154.1. KİY- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) giy-”

Yüklem:

KİY- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kiy- [Eşya] + (Ø) + (Ø)

Könilik tonı+n[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *kiy*[Özne, 2.t.k.] *kodup eğrilik* (A163). Eğrilik donunu bırakıp doğruluk donunu giy.

Kiy- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A163, T166, AU163, S165, H117 şeklindedir.

154.2. KİY- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir yere) git-”

Yüklem:

KİY- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kiy- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Burun başka börk+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *kiyer baş kerek* (A296). Burun başka yöne gider, buna baş gerek.

Kiy- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A296, T299, AU296, S261, H229 şeklindedir.

155.

155.1. **KİZLE-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) sakla”

Yüklem:

KİZLE- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Kizle- [İnsan] + (Ø) + (İyi)

Ḳatıḡ[Belirteç Tümlenci] *kizle*[özne, 2.t.k.] *rāzing*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *kişi bilmesün* (A165).

Sırrını iyi sakla kimse bilmesin.

Kizle- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklentidir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A165, T168, AU165, S167, H119 şeklindedir.

155.2. **KİZLE-** [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(birine, bir şeyi) gizle-”

Yüklem:

KİZLE- [2] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kizle- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bahıl+*ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *tatıḡ*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *ya okun kizlegil*[Özne, 2.t.k.]

(A224). Cimriye okunun tadını gizle.

Kizle- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A224, T227, AU224, şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

155.3. **KİZLE-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) gizle-”

Yüklem:

KİZLE- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kizle- [Organ] + (Ø) + (Ø)

Sözüng[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *kizle*[Özne, 2.t.k.] *kiḏin başıḡ kizleme* (A354) Sözüünü

gizle ki sonra başını gizleme.

Kizle- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A354, T357, AU354, S312, H285 şeklindedir.

156.KİZLEME- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) gizleme-”

Yüklem:

KİZLEME- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kizleme- [Organ] + (Ø) + (Ø)

Sözüng kizle kiğin başıng[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *kizleme*[Özne, 2.t.k.] (A354) Sözünü gizle ki sonra başını gizleme.

Kizleme- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A354, T357, AU354, S312, H285 şeklindedir.

157.KOB- [0] “kalk-”

Fiilimsi:

KOB- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kob- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Eşit büt bu sözke kamug tangda ten (A143) / *Kobub tilke yüknüb tazarrug kılur*[Özne, 3.t.k.] (A144). Dinle ve bu söze inan ki, vücut her sabah kalkıp, eğilerek, dile yalvarır.

Derin yapıda bulunduğu yerden ayrılmak uzaklaşmak anlamında zorunlu tamlayıcıya ihtiyaç duyar ancak bu cümlede sadece yöneten olarak kendi var ihtiyaç duyduğu zorunlu tamlayıcı yok. Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A143-144, T146-147, AU143-144, S144-145, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

158.KOPUB UZA-[1]: [Özne] “uzaklaş-”

Yüklem:

KOPUB UZA- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kopub uza- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Öng arkış uzadı kopub yol tutub (A175). Kervanın başı kalkmış ve yolu tutarak uzaklaşmış.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A175, T178, AU175, S177, H129 şeklindedir.

159.

159.1. KOD- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bırak-”

Fiilimsi:

KOD- [1] + (0) + (0): [Özne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kod- [İnsan, Eşya] + (Ø) + (Ø)

Könilik tonı+n [Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *kiy* [Özne, 2.t.k.] *kodup eğrilik* (A163). Eğrilik donunu bırakıp doğruluk donunu giy.

Kod- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A163, T166, AU163, S165, H117 şeklindedir.

159.2. KOD- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir yerde, bir şey) bırak-”

Fiilimsi:

KOD- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Kod- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ajun+da [Dolaysız Nesne, Bulunma, Kaynak] *at* [Belirteç Tümlenci] *edgü kodup bardı* [Özne, 3.t.k.] *kördi* (A236). Dünyada iyi ad bırakarak öldü, gör

Kod- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A236, T239, AU236, S221, H173 şeklindedir.

159.3. KOD- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) koy-, bırak-”

Fiilimsi:

KOD- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kod- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Yirer sen zamānangnı halkı+n [Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *kodub* [Özne, 2.t.k.] (A403) Halkını bırakıp, zamanını yersin.

Kod- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A403, AU401, S344, H334 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

160.KODUP BAR- [1]: [Özne] “koyup git-”

Yüklem:

KODUP BAR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kodup bar- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Acık bolga yarın koğub barduğung*_[Özne] (A432) Yarın bırakıp gitmek acı gelir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A432, T417, AU428, S371, H362 şeklindedir.

161.

161.1. KON- [1]: [Özne] “kon-”

Yüklem:

KON- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kon- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Öng konmuş arğış*_[Özne, Eden] *neçe köçgülüg* (A176). Sonra nice göçlü kervan konmuş.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A176, T179, AU176, H130 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

161.2. KON- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Belirteç Tümleci] “(bir şeye, bir şeyle) kon-”

Yüklem:

KON- [1] + [1] + [0]: [Dolaylı Nesne] + [Belirteç Tümleci] + [Ø]

Kon- [Yer] + [Araç] + [Ø]

*Qazā bir+le*_[Belirteç Tümleci, Vasıta, Araç] *uçkan halık kuşları* (A455) / *Qarı+ga*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *konar*_[Özne, 3.t.k.] *hem kafeska kirür* (A456) Havada uçan gökyüzü kuşları kader ile, kola konar ya da kafese girer.*Kon-* fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Belirteç tümleci seçimli istemdir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A455-456, T440-441, AU451-452, S390-391, H386-387 şeklindedir.

161.3. KOY- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) bırak-”

Yüklem:

KOY- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Koy- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*‘Amel*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *koydı* *‘ālim*_[Özne, 3.t.k.] *zāhid zahir verag*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A397) Alim ameli ve zahid takvayı bıraktı.

Koy- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A397, T390, AU395, S338, H328 şeklindedir.

161.4. KOY- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, bir yerde)bırak-”

Yüklem:

KOY- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Koy- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Harīslık+nu*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *koyur*_[Özne, 3.t.k.] *harīş er kaçan* (A303) / *Ölüp yatsa toprak için+ge*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *kirip* (A304). Haris adam ne zaman ölüp toprağın altına girse (o zaman) harisliği bırakır.

Koy- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve yönelme hâlini almıştır. AU ve H nüshalarında yönelme hâli +ge şeklinde değil +e şeklinde kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A303-304, T306-307, AU303-304, S268-269, H236-237 şeklindedir.

161.5. KOY- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) düş-”

Fiilimsi:

KOY- [1] + (0) + (0)[Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Koy- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Ayıb+ka*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *koyubtur*_[Özne, 3.t.k.] *halayık ara* (A503) Halk arasında utanılacak duruma düşerler.

Koy- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A503, T484, S437, şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

161.6. KOY- [1]: [Özne] “takvayı bırak-”

Yüklem:

KOY- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Koy- [Ø] + (Ø) + (Ø)

‘Amel koydı ‘ālim zāhid_[Özne, 3.t.k.] zahir vera‘ (A397) Alim ameli ve zahid takvayı bıraktı.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A397, T390, AU395, S338, H328 şeklindedir.

162.KÖÇ- [2]: [Özne, Belirteç Tümleci] “(bir yere) göç-”

Filimsi:

KÖÇ- [1] + (0) + (0):[Özne, Belirteç Tümleci] + (Ø) + (Ø)

Köç- [İnsan, Yer] + (Ø) + (Ø)

Ribāṭ+ka_[Belirteç Tümleci, Yönelme, Hedef] tüşügli tüşer_[Özne, 3.t.k.] köçgölüg (A174). İnsan kervansaraya geçmek için iner.

Köç- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A173, T176, AU173, S175, H127şeklindedir.

163.KÖÇÜR- [1]: [Özne] “(bir şey) göçür”

Yüklem:

KÖÇÜR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Köçür- [Ø] + (Ø) + (Ø)

‘Adāvet kökini kazıp sen_[Özne, 2.t.k.] köçür (A334). Düşmanlık kökünü kazıp sen göçür.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A334, T337, AU334, S292, H265 şeklindedir.

164.KÖNGÜL TUT-[2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) gönül tut-”

Yüklem:

KÖNGÜL TUT- [1] + (0) + (0)[Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Köngül tut- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Sevünç erse kiğin köngül tut[Özne, 2.t.k.] *an+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme] (A367) Sevinç olsa sonra gönül tut ona.

Köngül tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A367, T370, AU367, H298 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

165.KÖMÜP KİZLE-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) gömüp gizle-”

Yüklem:

KÖMÜP KİZLE- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kömüp kizle- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Kereksiz sözi+ni[Dolaylı Nesne, Belirtme, Etkilenen] *kömüp kizleyür*[özne, 3.t.k.] (A116). Gereksiz sözünü gömüp gizler.

Kömüp kizle- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A116, T117, AU116, S115, H102 şeklindedir.

166.

166.1. KÖNGÜL BAĞLA-[2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) gönül bağla-”

Yüklem:

KÖNGÜL BAĞLA- [1] + (0) + (1): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Köngül bağla- [İnsan] + (Ø) + (Bunca)

Nelik māl+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *munça*[Belirteç Tümlenci] *köngül bağlamak*[Özne, 3.t.k.] (A179). Mala bunca gönül bağlamak neden.

Köngül bağla- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A179, T182, AU179, S180, H133 şeklindedir.

166.2. KÖNGÜL BAGLA- [1]: [Özne] “gönül bağla-”

Yüklem:

KÖNGÜL BAGLA- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Köngül bağla- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Köngül bağlamak*_[Özne, 3.t.k.] bir hatalar başı (A216). Gönül bağlamak bil ki hataların başı.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda yönelme ister ancak orijinal metinde yüzey yapıda yönelme yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A216, T219, AU216, S211, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

167.KÖNGÜLLER AL- [1]: [Özne] “gönüller al-”

Yüklem:

KÖNGÜLLER AL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Köngüller al- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Tiril edgü fi'lin köngüller alıb*_[Özne, 2.t.k.] (A361) İyi hareket et, gönüller alarak yaşa.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A361, T364, AU361, H292 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

168.KÖNİ BOL-[1]: [Özne] “doğruluk yap-”

Yüklem:

KÖNİ BOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Köni bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Köni bol*_[özne] könilik kıl atan köni (A161). Doğru ol, doğruluk yap ve adın doğru olsun

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A161, T164, AU161, S163, H115 şeklindedir.

169.

169.1. KÖNİ KIL-_[1]: [Özne] “doğru ol-”

Yüklem:

KÖNİ KIL- _{[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)}

Köni kıl- _{[Ø] + (Ø) + (Ø)}

Köni bol könilik kıl_[özne] atan köni (A161). Doğru ol, doğruluk yap ve adın doğru olsun.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A161, T164, AU161, S163, H115 şeklindedir.

169.2. KÖNİ KIL- _{[2]: [Özne]} “doğru ol-”

Yüklem:

KÖNİ KIL- _{[1] + (0) + (0) : [Ø] + (Ø) + (Ø)}

Köni kıl- _{[Araç] + (Ø) + (Ø)}

Köni kıl_{[özne, 2.t.k.] dokunma hayr kitgölüg} (A386). Doğru ol, iyiliğe kötülükle dokunma.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A386, T389, AU385, H317 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

170.

170.1. KÖR-_[1]: [Özne] “gör-”

Yüklem:

KÖR- _{[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)}

Kör- _{[Ø] + (Ø) + (Ø)}

Çıkarır körer sen_{[özne, 2.t.k.] muni ket anga} (A18). Çıkarır, görürsün; bunu iyice bil.

Bu örnekte, *kör-* fiilinin bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) vardır, yönetilenler yoktur. *Kör-* fiili derin yapıda “bir şeyi gör-” şeklinde kullanılmaktadır ancak cümlede bu durum yüzey yapıda belirtilmemiştir ve istem almadan kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A18, T18, AU18, S16, H18 şeklindedir.

170.2. KÖR-[2]:[Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) gör-”

Filimsi:

KÖR- [1] + (0) + (0): [Özne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kör- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Kitabım+nu[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *körgeñ işitgeñ kişi*[Özne, 3.t.k.] (A69). Kitabımı gören duyan kişi.

Kör- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır (bir şeyi gör-). Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A69, T71, AU69, S69, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

170.3. KÖR-[1]: [Özne] “(bir şey) kör-”

Filimsi:

KÖR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kör- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Çamuğ yaşru işing bolub aşkarā (A167) / *Bu körgeñ*[Özne, 2.t.k.] *işitgeñ sanga külmesün* (A168). Bütün gizli işlerin aşikâr olup/ gören ve duyan sana gülmesin

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A167-168, T1170-171, AU167-168, S169-170, H121-122 şeklindedir.

170.4. KÖR-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyde, bir şeyi) gör-”

Filimsi:

KÖR- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kör- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bakıp taş bezeki+nu[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *körüb sen*[Özne, 2.t.k.] *mun+ga / köngül bamakıñ bil hatalar başı* (A215). Bakıp, dış süslemesini görüp buna gönül bağlayan, bil ki hataların başıdır.

Kör- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. S nüshasında *bezek* kelimesinin aldığı hâl eki farklıdır:

Bakıp taş bezekli körüb sen[Özne, 2.t.k.] *munga* (S210). Sen bakıp dışı süslü görürsün.

Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A215, T218, AU215, S210, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

170.5. KÖR- [1]: [Özne] “bak-”

Yüklem:

KÖR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kör- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Akı er biligni yite bildi kör*_[Özne, 2.t.k.] (A233). Bak, cömert adam bilgiyi yenebildi.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A233, T236, AU233, S218, H170 şeklindedir.

170.6. KÖR- [1]: [Özne] “bak-”

Yüklem:

KÖR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kör- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Anın sattı malın senâ aldı kör*_[Özne, 2.t.k.] (A234). Malını onunla sattı ve övgü aldı bak.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A234, T237, AU234, S219, H171 şeklindedir.

170.7. KÖR- [1]: [Özne] “bak-”

Yüklem:

KÖR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kör- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Ajunda at edgü kodup bardı kör*_[Özne, 3.t.k.] (A236). Dünyada iyi ad bırakarak öldü, gör

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A236, T239, AU236, S221, H173 şeklindedir.

170.8. KÖR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) gör-”

Yüklem:

KÖR- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kör- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Yiyümedi bardı körüng[Özne, 2.ç.k.] *halî+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A270). Yiyemeden gitti, hallerini görün.

Kör- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A270, T273, AU270, S245, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

170.9. KÖR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini) gör-”

Fiilimsi:

KÖR- [1] + [0] + [1]: [Dolaysız Nesne] + [Ø] + [Kim]

Kör- [İnsan] + [Ø] + [Eklenti]

Kim[Eklenti] *ol malsız erse ol*[Özne, 3.t.k.] *er+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *körüb* (A419) ki o malsızsa o kişiyi görünce.

Kör- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A419 T404, AU416, S359, H350 şeklindedir.

170.10.KÖR- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, bir şeyden) bil-”

Yüklem:

KÖR [1] + [1] + [0]: [Dolaysız Nesne] + [Dolaylı Nesne] + [Ø]

Kör- [Kavram] + [Kavram] + [Ø]

Ukuşsuzlar a+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *sebeb+din*[Dolaylı Nesne, Ayrılma, Kaynak] *körür*[Özne, 3.t.k.] (A454) (Başa gelen her şey kaderden gelir) Akılsızlar onu sebepten bilir.

Kör- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Sebeb+din sözcüğü seçimli istem olarak kullanılmıştır. H nüshasında fiil değişmiştir:

Ukuşsuzlar a+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *sebeb+din*[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *bilür*[Özne, 3.t.k.] (H385). Akılsızlar onu sebepten görür.

Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A454, T439, AU450, S389, H385 şeklindedir.

170.11.KÖR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) gör-”

Yüklem:

KÖR- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kör- [Konu] + (Ø) + (Ø)

Köb il+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *körür men*[Özne, 1.t.k.] (A501). Birçok kimseleri görüyoruz.

Kör- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A501, T482, S435, şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

171.KÖRME- [1]: [Özne] “görme-”

Yüklem:

KÖRME- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Körme- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ming er dostung erse öküş körmegil[Özne, 2.t.k.] (A355) Bin er dostun olsa çok görme.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A355, T358, AU355, S313, H286 şeklindedir.

172.KÖRÜN- [1]: [Özne] “görün-”

Fiilimsi:

KÖRÜN- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Körün- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Helâl yigi kanı körünmes[Özne] *bodı* (A414) Helal yiyen hani, vücudu görünmez.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A414, AU411, S354, H345 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yok.

173. KÖTRÜ BAR- [2]: [Özne] “(bir şey, bir şeyle) götürül-”

Yüklem:

KÖTRÜ BAR- [1] + (0) + (1): [Özne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Kötrü bar- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Vebāl[Özne, Yalın] *kötrü bardı*[Özne, 3.t.k.] *özele*[Belirteç Tümlenci, Vastıta, Araç] *söküş* (A238). Vebal yüklenerek söğüş üzerine gitti.

Kötrü bar- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A238, T241, AU238, H175 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

174.

174.1. KÖTÜR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) kaldır-, aç-”

Yüklem:

KÖTÜR- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kötür- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Nikab[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *kötrür*[Özne, 3.t.k.] *acun, birer yüz açar* (A217). Dünya peçeyi götürür, yüzünü açar.

Kötür- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A217, T220, AU217, S212 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

174.2. KÖTÜR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(biri) yükselt-, yücelt-”

Yüklem:

KÖTÜR- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kötür- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tevāzu’ kılgılı+nu[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen], *kötrür idi*[Özne, 3.t.k., Yapan] (A277). Tevazu göstereni Tanrı yükseltir.

Kötür- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A277, T280, AU277, S252, H210 şeklindedir.

174.3. KÖTÜR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) yükselt-, yücelt-”

Fiilimsi:

KÖTÜR- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kötür- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Hasīsler+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *kötrüp*[Özne] *nefisni çalīb* (A443) Hasisleri yükseltip, kıymetlileri yere vurup.

Kötür- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A443, T428, AU439, S378, H374 şeklindedir.

175.KUL KİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) köle yap-”

Yüklem:

KUL KİL- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kul kıl- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Tözü kıl kılurlar[Özne, 3.ç.k.] *āzād özleri+n*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A418) Hepsini özgür (olan) kendilerini köle yaptılar.

Kul kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A418, T403, AU415, S358, H349 şeklindedir.

176.KULAK TUT- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) kulak ver-”

Yüklem:

KULAK TUT- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kulak tut- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ayayın men anı kulak tut[Özne, 2.t.k.] *man+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] (A262). Söyleyeyim ben onu, bana kulak ver.

Kulak tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A262, T265, AU262, S237, H199 şeklindedir.

177.KUR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) kur-”

Fiilimsi:

KUR- [1] + [0] + [1]: [Dolaysız Nesne] + [Ø] + [Katıg]

Kur- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Ḳazā kaytarılmas katıg[Eklenti] *ya*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *kurub* (A458) Kuvvetli yay kurmakla kader değiştirilmez.

Kur- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A458, T443, AU454, S393, H389 şeklindedir.

178.KUTUL- [2]: [Özne] “(bir şey) kurtul-”

Yüklem:

KUTUL- [1] + (0) + (1): [Özne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Kutul- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Manga bolsa[Eklenti] *fazling kutuldı özüm*[Özne, Yalın, Etkilenen] (A37). Bana faziletin olursa nefsim özüm kurtulur.

Kutul- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A37, T39, AU37, S37, H39 şeklindedir.

179.KÜÇ EMGEK TEGÜR- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) zorluk ve zahmet çektir-”

Yüklem:

KÜÇ TEGÜR- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Küç tegür- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Küç emgek tegürme[Özne, 2.t.k.] *kişi+ke*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *kalı* (A327). Başkasına zorluk ve zahmet çektirme.

Küç tegür- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A327, T330, AU327, S285, H260 şeklindedir.

180.ÖZÜNG KÜÇE- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “kendini tut-”

Yüklem:

ÖZÜNG KÜÇE- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Eklenti)

Özüng küçe- [Yer] + (Ø) + (Ø)

Hasıs nengdin ötrü[Eklenti] tip özüng[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] küçe[Özne, 2.t.k.] (A178).

Hasis maldan ötürü deyip kendini tut.

Özüng küçe- fiilin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A178, T181, AU178, S179, H132 şeklindedir.

181.KÜD- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi) bekle-”

Fiilimsi:

KÜD- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Küd- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Belā kelse şabr kıl[Özne, 2.t.k.] ferah+ğa[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] küdüp (A345). Bela gelirse ferahı bekleyerek sabret.

Küd- fiilin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A345, T348, AU345, S303, H276 şeklindedir.

182.

182.1. KÜDEZ-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) sıkı tut-”

Yüklem:

KÜDEZ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Küdez- [Organ] + (Ø) + (Ø)

Edebler başı til[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] küdezmek[Özne] turur (A126). Edeplerin başı, dili sıkı tutmaktır.

Küdez- fiilin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A126, T129, AU126, S127, H114 şeklindedir.

182.2. KÜDEZ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) sıkı tut-”

Yüklem:

KÜDEZ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Küdez- [Organ] + (Ø) + (Ø)

Küdezigil[Özne, 2.t.k.] *tilning*+*ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *kel az kıl sözüng* (A145). Dilini sıkı tut, gel sözünü kısa kes.

Küdez- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. T nüshasında istemde değişiklik olmuştur, yine belirtme eki zorunlu istem olarak kullanılmış ancak *tiling*+*ni* şeklinde değil *tiling* şeklinde sıfır belirtme kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A145, T148, AU145, S154, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

182.3. KÜDEZ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) gözet-”

Yüklem:

KÜDEZ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Küdez- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Küdezigil[Özne, 2.t.k.] *aya dost uluğlar haķı*+*n*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A341). Ey dost büyüklerin hakkını gözet.

Küdez- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A341, T344, AU341, S299, H272 şeklindedir.

182.4. KÜDEZ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyden) sakın-, uzak dur-”

Yüklem:

KÜDEZ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Küdez- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Asığsız cedel hem mizāh+*dın*[Dolaylı Nesne, Ayrılma, Kaynak] *sakın*[Özne, 2.t.k.] (A342). Gereksiz mizah(tan) ve mücadeleden sakın.

Küdez- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. Bu ayrılma hâli eki *cedel hem mizah* şeklinde kurulmuş olan bağlama grubuna getirilmiştir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A342, T345, AU342, S300, H273 şeklindedir.

183.

183.1. KÜDEZİL- [1]: [Özne,] “(bir şey) tutul-”

Fiilimsi:

KÜDEZİL- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Küdezil- [Organ] + (Ø) + (Ø)

*Küdezilse bu til*_[Özne, 3.t.k.], *küdezlür özüng* (A146). Dil tutulursa; kendini korunmuş olursun.

Küdezil- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A146, T149, AU146, S155 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

183.2. KÜDEZİL- [1]: [Özne,] “(bir şey) korun-”

Yüklem:

KÜDEZİL- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Küdezil- [Organ] + (Ø) + (Ø)

*Küdezilse bu til, küdezlür özüng*_[Özne] (A146). Dil tutulursa; kendini korunmuş olursun.

Küdezil- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A146, T149, AU146, S155 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

184. KÜL- [1]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye/birine) gül-”

Yüklem:

KÜL- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Kül- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Çamuğ yaşru işing bolub aşkarā (A167) / *Bu körgeñ işitgen*_[Özne, 3.t.k.] *san+ga*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *külmesün* (A168). Bütün gizli işlerin aşikâr olup/ gören ve duyan sana gülmesin

Kül- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A167-168, T1170-171, AU167-168, S169-170, H121-122 şeklindedir.

185.KÜLÇİR- [1]: [Özne] “(biri) gülümse-”

Yüklem:

KÜLÇİR- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Külçir- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ajun[Özne, Yalın, Etkilenen] *külçirer baz alın kaşı çatar* (A201). Dünya gülümser, alın buruşturur, kaş çatar.

Külçir- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A201, T204, AU201, S196, H155 şeklindedir.

186.KİÇ- [1]: [Özne] “geç-”

Yüklem:

KİÇ- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Küzeb)

kiç- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Eren hayrı şerr[Özne, 3.t.k.] *i küzeb*[Eklenti] *kiçmes ol* (A369) İnsanların iyilikleri ve kötülükleri arzu etmekle geçmez.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A369, T372, AU369, H300 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

187.LA’N ID-[2]:[Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) lanet gönder-”

Yüklem:

LA’N ID- [1] + (0) + (1): [Özne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Qılur erse[Eklenti] *ming*[Belirteç Tümleci] *la’n ıdar men*[özne, 1.t.k.] *an+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] (T36). ... yaparsa ona bin lanet gönderirim.

La’n id- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekini almıştır (birine lanet gönder-). Bu beyit sadece T, S ve H nüshalarında vardır. A ve AU nüshalarında bu beyit yoktur. T, S ve H nüshalarında istemde bir farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; T36, S34, H36 şeklindedir.

188.

188.1. MECAZ BOL- [2]: [Özne] “(bir şey) hayal ol-”

Yüklem:

MECAZ BOL- [1] + [0] + [1]: [Özne] + [Ø] + [Kanı]

Mecaz bol- [Kavram] + [Ø] + [Hani]

Mecāz boldı dostluk_[Özne] haqīkat kanı_[Ekleni] (A377) Hayal oldu dostluk, hakikat hani.

Mecaz bol- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A377, T380, AU376, S319, H308 şeklindedir.

188.2. MECAZ BOL- [1]: [Özne] “(biri) hayal ol-”

Yüklem:

MECAZ BOL- [1] + [0] + [Özne]: [Ø] + (Ø) + (Ø)

Mecaz bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

‘İbādet riyā boldı ‘ābid_[Özne, Yalın, Eden.] mecāz (A394) İbadet riya oldu, ibadet eden hayal oldu.

Mecaz bol- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A377, T380, AU376, S319, H308 şeklindedir.

189. MİHRÜBÂN BOL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birini) merhametli ol-”

Yüklem:

MİHRÜBÂN BOL- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Mihrübân bol- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Musulmān+ka_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] müşfik bolup_[Özne, 3.t.k.] mihrübān (A321). Müslümana şefkatli ve merhametli ol.

Mihrüban bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. *Birini bağışlamak* ama nesne eksikliği yüzünden birine bağışla şeklinde zorunlu istem almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A321, T324, AU321, S279, H254 şeklindedir.

190. MUNGA İGİR-[1]: [Özne] “Sıkıntıya düşür-”

Yüklem:

MUNGA İGİR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Munga iger- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bu kün tigsü mindin dūrūd ol yarın (A29)/ Elig tuttaçımğa igerse[Özne, 3.t.k.] munga (A30).

Yarın derde düşürürse elimi tutacak olana / bugün benden ona selam erişsin.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A29-30, T29-30, AU29-30, S27-28, H29-30 şeklindedir.

191. MÜŞFİK BOL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) şefkatli ol-”

Fiilimsi:

MÜŞFİK BOL- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Müşfik bol- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Musulmān+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] müşfik bolup[Özne, 3.t.k.] mihribān (A321).

Müslümana şefkatli ve merhametli ol.

Müşfik bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A321, T324, AU321, S279, H254 şeklindedir.

192.

192.1. OKI-[1]: [Özne] “Oku-”

Fiilimsi:

OKI- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Okı- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Okuğlı[Özne, 2.t.k.] kişining sevüinsün cānı (A42). Okuyan kişinin içi açılsın.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A42, T44, AU42, S42, H44 şeklindedir.

192.2. OKI- [1]: [Özne] “oku-”

Fiilimsi

OKI- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Okı- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Okusa tatır t[Özne, 3.t.k.] il yimiş teg ‘asel (A462) Dil okursa bal yemiş gibi tatlı olur.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A462, T447, AU458, S397, H393 şeklindedir.

193.OKLA- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) avla-”

Yüklem:

OKLA- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Okla- [Canlı] + (Ø) + (Ø)

Yılan teg bu ajun yılan[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] oklağı[Özne, 3.t.k.] (A209). Bu dünya yılan gibidir, yılanı avlamak (lazım).

Okla- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. H nüshasında fiil değişmiştir *awla-* şeklinde kullanılmıştır ancak istemde bir değişiklik olmamıştır:

H163: Yılan teg bu ajun yılan[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] awlağı[Özne, 3.t.k.] .Bu dünya yılan gibidir, yılanı avlamak (lazım). (bir şeyi avlamak)Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A209, T212, AU209, S204, H163 şeklindedir.

194.

194.1. OKU- [1]: [Özne] “(bir şey) oku-”

Fiilimsi:

OKU- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Oku- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bezedim kitābnı muva’af mesel (A75) / Bağıklı okuğlı asığ alsu[Özne,3.t.k.] tib (A76). Gören ve okuyan istifade etsin diye, kitabı nadir sözlerle süsledim.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A75-76, T76-77, AU75-76, S75-76 şeklindedir. H nüshasında bu beyitler yoktur.

194.2. OKU- [1]: [Özne] “(bir şey) oku-”

Yüklem:

OKU- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Oku- [Ø] + [Dua] + [Ø]

Okusang[Özne, 2.t.k.] *dua'da unutma mini* (A478) Bunu okursan beni duada unutma.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A478, T459, AU474, S412 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

195. ONGA-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) anla-”

Yüklem:

ONGA- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Onga- [İnsan, İnsan] + (Ø) + (Ø)

Ukuş hūş bititip[Eklenti] *Sözüm+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *onga*[Özne, 2.t.k.] (A22). Akıl ve dikkatini bileyip, sözümü anla.

Onga- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. *Onga-* fiili zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâl ekini almaktadır (bir şeyi anlamak). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A22, T22, AU22, S20, H22 şeklindedir.

196. OTALAP ONGUL- [1]: [Özne] “tedavi edil-”

Fiilimsi:

OTALAP ONGUL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Otalap ongul- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bahillik oṭalap ongulmas yig ol (A249). Hasislik ilaç ile iyileşmez bir hastalıktır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A249, T252, AU249, S224, H186 şeklindedir.

197. OTUN-[1]: [Özne] “uyan-”

Yüklem:

OTUN- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Otun- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Aya şek yolında yiligli otun[Özne, 2.t.k.] (A11). Ey şüphe yolunda koşan, uyan.

Bu örnekte, *otun-* fiilinin mantıksal istemi öznedir. Cümleye bakıldığında istem saptanamamıştır. *Uyan-* fiili cümlelerin yöneticisidir ancak özne dışında isteme ihtiyaç duymamıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A11, T11, AU11, S10, H11 şeklindedir.

198. OZ-[3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyde, bir şeyden) geç-, üstün ol-”

Yüklem:

OZ- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Dolaylı Nesne) + (Ø)

Oz- [İnsan, İnsan] + (beceri) + (Ø)

Tetiklik+de[Dolaylı Nesne, Bulunma, Yer] *kendü ayaz+dın*[Dolaylı Nesne, Ayrılma, Kaynak] *ozuk*[Özne, 3.t.k.] (A53). Zekilikte Ayaz’ı geçer (üstündür.).

Oz- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. Seçimli istem olarak bulunma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A53, T55, AU53, S53, H55 şeklindedir.

199. ÖÇ-[1]: [Özne,] “(bir şey) sön-”

Yüklem:

ÖÇ- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Öç- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Öçer miḥnet ot+ı[Özne, Belirtme, Etkilenen] *keçer nevbeti* (A347). Mihnnet ateşi söner, nevbeti geçer.

Öç- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A347, T350, AU347, S305, H278 şeklindedir.

200. ÖÇÜR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) söndür-”

Yüklem:

ÖÇÜR- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Öçür- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Halîmlik suvın saç ol od+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *öçür*[Özne, 2.t.k.] (A336). Yumşaklık suyunu saç ve o ateşi söndür.

Öçür- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A336, T339, AU336, S294, H267 şeklindedir.

201.

201.1. ÖG-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini) öv-”

Yüklem:

ÖG- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ög- [İnsan, İnsan] + (Ø) + (Ø)

Biliglig+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ögdi* ‘Acem hem ‘Arab[Özne, 3.t.k.] (A122). Bilgiliyi hem Acem hem Arap övdü.

Ög- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A122, T125, AU122, S123, H110 şeklindedir.

201.2. ÖG-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini) öv-”

Yüklem:

ÖG- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ög- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Akı er+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *öggil*[Özne, 2.t.k.] *öger erse sen* (A223). Öveceksen cömert insanı öv.

Ög- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A223, T226, AU223 şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

201.3. ÖG- [1]: [Özne] “(birini) öv-”

Yüklem:

ÖG- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ög- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Akı erni öggil öger erse sen*_[Özne, 2.t.k.] (A223). Öveceksen cömert insanı öv.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda belirtme hâli istemesine rağmen, bu ihtiyaç bağlamdan karşılandığı için yüzey yapıda belirtme hâli bulunmamaktadır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A223, T226, AU223, şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

201.4. ÖG- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) öv-”

Fiilimsi:

ÖG- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ög- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bahîllik+*nu*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkililenen] *kanı*_[Eklenti] *öger til kanı* (A231). Hani hasisliği öven dil nerede?

Ög- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. *Kanı* sözcüğü eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A231, T234, AU231, S216, H168 şeklindedir.

201.5. ÖG- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi, biri) öv-”

Yüklem:

ÖG- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Dolaysız Nesne) + (Ø)

Ög- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Akıllık+*nu*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkililenen] ‘*ām hāṣ tözü halk*_[Özne , Yalın] *öger* (A232).

Cömertliği âm, hâs, bütün halk över.

Ög- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A232, T235, AU232, S217, H169 şeklindedir.

202.ÖGE BİL-_[1]: [Özne] “öveme-”

Fiilimsi:

ÖGE BİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Öge bil- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Öge bilmes*_[Özne] *erke ögüt öğretür* (A43). Medhetmesini bilemeyen kişiye ögüt öğretir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A43, T45, AU43, S43, H45 şeklindedir.

203.ÖGRET-_[2]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(birine, bir şey) öğret-”

Yüklem:

ÖGRET- [2] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ögret- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

*Öge bilmez er+ke*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *ögüt*_[Dolaysız Nesne, Yalın] *öğretür*_[özne] (A43).

Medhetmesini bilemez kişiye ögüt öğretir.

Ögret- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın ve yönelme hâlini almıştır(bir şeyi birine öğretmek). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A43, T45, AU43, S43, H45 şeklindedir.

204.

204.1. ÖK-_[2]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, bir yerde) öv-”

Fiilimsi:

ÖK- [1] + [1] + [0]: [Dolaysız Nesne] + [Dolaylı Nesne] + [Eklenti]

Ök- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Aya*_[Eklenti] *hükmi+n*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ajun taba*_[Dolaylı Nesne, Sıfır Bulunma, Kaynak]

ökküçi (A445) Ey hükmünü dünya üzerinde öven,

Ök- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Seçimli istem olarak sıfır bulunma hâlini almıştır. Aya sözcüğü eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A445, T430, AU441, S380, H376 şeklindedir.

204.2. ÖK- [2]: [Özne] “(bir şey) öv-”

Fiilimsi:

ÖK- [0] + [0] + [1]: [Ø] + [Ø] + [Belirteç Tümleci]

Koy- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yirib mını birer yana[Belirteç Tümleci, Eklenti] *ökküçi*[Özne, 3.t.k.] (A446) Bunu yerip tekrar öven

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. *Birer yana* olan belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A446, T431, AU442, S381, H377 şeklindedir.

205.

205.1. ÖKÜN- [1]: [Özne] “pişman ol-”

Yüklem:

ÖKÜN- [0] + (0) + (0): [0] + (Ø)+ (Ø)

Ökün- [İnsan] + (Ø)+ (Ø)

Bilir iter işni ökünmez[Özne, 3. t.k.] *kidin* (A112). İşini bilir, yapar ve sonra pişman olmaz.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda alması gereken *bir şeyden (pişman ol-)* istemi, bağlamdan karşılandığı için yüzey yapıda yer almamıştır. Bu yüzden fiil, burada istemsiz olarak değerlendirilmiştir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A112, T113, AU112, S111, H98 şeklindedir.

205.2. ÖKÜN- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyde)pişman ol-”

Fiilimsi:

ÖKÜN- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ökün- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Öküş sözlegen+de[Dolaysız Nesne, Bulunma, Yer] *öküngen tilim* (A139). Çok konuşunca pişman olan çoktur.

Ökün- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâlini almıştır. *Öküş* sözcüğü eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A139, T142, AU139, S140 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

206.

206.1. **ÖL-**_{[1]: [Özne]} “öl-”

Yüklem:

ÖL- _{[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)}

Öl- _{[Ø] + (Ø) + (Ø)}

*Biliglig er*_[Özne, 3.t.k.] öldi *atı ölmedi* (A93). Bilgili insan öldü, adı ölmedi.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A93, T94, AU93, S92, H79 şeklindedir.

206.2. **ÖL-**_{[1]: [Özne]} “öl-”

Yüklem:

ÖL- _{[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)}

Öl- _{[Kavram] + (Ø) + (Ø)}

*Ölür*_[Özne, 3.t.k.] *kalır āhir yiyür düşmanı* (A260). Ölür kalır ve sonunda (onun) düşmanı (malını) yer.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A260, T263, AU260, S235, H197 şeklindedir.

207. **ÖLME-**_{[1]: [Özne]} “ölme-”

Yüklem:

ÖLME- _{[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)}

Ölme- _{[Ø] + (Ø) + (Ø)}

*Biliglig er öldi atı*_[Özne, 3.t.k.] *ölmedi* (A93). Bilgili insan öldü, adı ölmedi.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A93, T94, AU93, S92, H79 şeklindedir.

208.ÖLÜP YAT-[1]: [Özne] “ölüp yat- , öl-”

Yüklem:

ÖLÜP YAT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ölüp yat- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Harislıkını koyur haris er kaçan (A303) / Ölüp yatsa[Özne, 3.t.k.] toprak içinge kirip (A304).

Haris adam ne zaman ölüp toprağın altına girse (o zaman) harisliği bırakır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A303-304, T306-307, AU303-304, S268-269, H236-237 şeklindedir.

209.ÖTÜN-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey)sun-”

Yüklem:

ÖTÜN- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ötün- [Varlık] + (Ø) + (Ø)

Aya til jörüt medh[Dolaysız Nesne, Sıfır belirtme] ötüngil[Özne, 2.t.k.] kanı (A39). Ey dil medih yarat ve sun, hanı.

Ötün- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A39, T41, AU39, S39, H41 şeklindedir.

210.PEZİRLE-[1]: [Özne] “(bir şeyi) kabul et-”

Yüklem:

PEZİRLE- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (1)

bezirle- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Öküş az tib aymas[Eklenti] pezirler [Özne, 3.t.k.] dingiz (A63) / Bulut hediye kılsa uşak katreni (A64). Bulut ufak katresini hediye etse; deniz, az çok demeden kabul eder.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Eklenti olarak öküş az tip aymas vardır sadece zorunlu ve seçimli istem yoktur. Zorunlu tamlayıcı olan dolaysız nesne, yüzey yapıda yoktur ancak fiil bunu bağlamdan karşılamaktadır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A63-64, T65-66, AU63-64, S63-64 şeklindedir. H nüshasında bu beyitlerin ikisine de yer verilmemiştir.

211.PUS- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir yerde) saklan--”

Yüklem:

PUS- [2] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Pus- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Emel asrasın+da[Dolaylı Nesne , Bulunma, Yer] *busuğlı ecel*[Özne, Yalın] (A290). Emel altında ecel saklıdır.

Pus- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın ve bulunma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A290, T293, AU290, H223 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

212.RAHAT KİL-[1]: [Özne] “rahat gel-”

Yüklem:

RAHAT KİL- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Rahat kil- [Ø] + (Ø) + (Birer Birer)

Birin[Belirteç Tümleci] *kılsa*[Özne, 3.t.k.] *rāḥat kılur renç onun* (A206). Birer birer gelse rahat, onar onar gelse zahmet gelir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A206, T209, AU206, S201, H160 şeklindedir.

213.RAHMET İT- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Belirteç Tümleci] “(birine, bir zamanda) rahmet et-”

Yüklem:

RAHMET İT- [1] + [1] + [0]: [Dolaylı Nesne] + [Belirteç Tümleci] + [Ø]

Rahmet it- [Konu] + (Ø) + (Ø)

Uğan[Özne, 3.t.k.] *rahmet itsün bu saat*[Belirteç Tümleci, Sıfır Bulunma, Zaman] *an+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] (A487) Tanrı bu saatte ona rahmet eylesin.

Rahmet it- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Belirteç tümleci seçimli istem olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A487, T468, AU483, S421 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

214.RAKS ÇIKAR- [1]: [Özne] “dans et-”

Yüklem:

RAKS ÇIKAR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Raks çıkar- [Ø] + (Ø) + (Ø)

‘*Arif rakş çıkardı*’_[Özne, 3.t.k.] *ayur hoş semā*‘ (A398) Arif dans edip hoş sema söyler.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A398, T391, AU396, S339, H329 şeklindedir.

215.RENÇ KIL-[1]: [Özne] “zahmet gel-”

Yüklem:

RENÇ KIL- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Renç kıl- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Birin kılsa rāḥat kılur’_[Özne, 3.t.k.] *renç onun*’_[Belirteç Tümleci] (A206). Birer birer gelse rahat, onar onar gelse zahmet gelir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A206, T209, AU206, S201, H160 şeklindedir.

216.RİYA BOL- [2]: [Özne] “riya ol-”

Yüklem:

RİYA BOL- [1] + (0) + (0)[Özne] + (Ø) + (Ø)

Riya bol- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

‘*İbādet*’_[Özne, Yalın, Etkilenen] *riyā boldı* ‘*ābid mecāz*’ (A394) İbadet riya oldu, ibadet eden hayal oldu.

Riya bol- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A394, AU392, S335, H325 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

217.SABR İT- [1]: [Özne] “sabret-”

Yüklem:

SABR İT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Sabr it- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Belā kelse şabr it[Özne, 2.t.k.] *ferahğa küdüp* (A345). Bela gelirse ferahı bekleyerek sabret.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A345, T348, AU345, S303, H276 şeklindedir.

SAC- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) saç-”

Yüklem:

SAC- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Saç- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Halîmlik suvı+**n**[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *saç*[Özne, 2.t.k.] *ol odnu öçür* (A336). Yumşaklık suyunu saç ve o ateşi söndür.

Saç- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A336, T339, AU336, S294, H267 şeklindedir.

218.

218.1. SAKIN-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) düşün-”

Yüklem:

SAKIN- [1] + (0) + (0):[Özne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Sakin- [İnsan] + (Ø) + (İyi)

Serib sinde rāzing singip turmasa (A171) / *Serer mü işingde mu*+**n**[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *ket*[Belirteç Tümlenci] *sakin*[Özne, 2.t.k.] (A172). Sırrın sende sabredip saklanmasa arkadaşında sabreder mi (hiç), bunu iyi düşün.

Sakin- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A171-172, T174-175, AU171-172, S173-174, H125-126 şeklindedir.

218.2. SAKIN- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) düşün-”

Yüklem:

SAKIN- [2] + [0] + [0]: [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Sakin- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ol işning öngi+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *songı+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *sakın* (A366)

O işin başını sonunu düşün.

Sakin- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A366, T369, AU366, H297 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

218.3. SAKIN- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyden) düşün-”

Yüklem:

SAKIN- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Sakin- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Ökünç erse andın ozarak[Belirteç Tümlenci] *sakın*[Özne, 2.t.k.] (A368) Pişmanlık gelse ondan daha önce düşün.

Sakin- fiilinin mantıksal istemi öznedir. *andın ozarak* ifadesi eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A368, T371, AU368, H299 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

219.SAL- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlenci] “(bir şeyi, bir şeye) sal-”

Fiilimsi:

SAL- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlenci] + (Ø) + (Ø)

Sal- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Söz oldur tekebbür+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *yir+din*[Belirteç Tümlenci, Ayrılma, Kaynak] *salıp* (A263). O kibrini yere salarak;

Sal- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteçtir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve ayrılma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A263, T266, AU263, S238, H200 şeklindedir.

220.

220.1. SALIN- [1]: [Özne,] “gez-, dolaş-”

Fiilimsi:

SALIN- [1] + (0) + (1): [Özne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Salın- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tekebbür libasın keğip az[Belirteç Tümleci] şalın[Özne, 2.t.k.] (A273). Kibir libasını giyip az gez.

Salın- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Belirteç tümleci, eklenti olarak kullanılmıştır.

Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A273, T276, AU273, S248, H206 şeklindedir.

220.2. SALIN- [2]: [Özne, Belirteç Tümleci] “(bir şeyle) dolaş-”

Yüklem:

SALIN- [0] + [1] + [0]: [Ø] + [Belirteç Tümleci] + [Ø]

Salın- [Ø] + [Kavram] + [Ø]

Aya artag işlig sevinç+in[Belirteç Tümleci, Vasıta, Araç] salın[Özne, 2.t.k.] (A409) Ey ahlaksız sevinçle dolaş.

Salın- fiilinin mantıksal istemi öznedir seçimli istem olarak vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A409, T398, S350, H340 şeklindedir. AU nüshasında bu beyit yoktur.

221.

221.1. SAN-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) sayıl-”

Yüklem:

SAN- [1] + (0) + (0): [Özne, Dolaysız Neyse] + (Ø) + (Ø)

San- [İnsan] + (Kumu, taşı) + (Ø)

Sanur mu[Özne, 3.t.k.] ediz kum uşak taş sanı[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A58). Büyük kum ve ufak taşların sayısı sayılır mı?

San- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır (bir şeyi saymak). Fiil sadece AU nüshasında *say-* şeklinde kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A58, T60, AU58, S58, H60 şeklindedir.

221.2. SAN-_[1]: [Özne] “(bir şey) düşün-”

Fiilimsi:

SAN-_[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

San-_[Ø] + (Ø) + (Ø)

*Sanıb sözlegen er sözi*_[Özne] söz sagı (A129). Düşünerek söyleyen kişinin sözü, sözlerin en iyisidir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) ve özne var. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A129, T132, AU129, S130 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

221.3. SAN-_[1]: [Özne] “(bir şey) düşün-”

Fiilimsi:

SAN-_[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

San-_[Kavram] + (Ø) + (Ø)

Uzun sanmak saķınç öküş kıl ‘amel (A292). Düşünceyi uzun kılma, ameli çok kıl.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. *Öküş* sözcüğü eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A292, T295, AU292, S257, H225 şeklindedir.

221.4. SAN-_[3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(birine) düşün-”

Yüklem:

SAN-_[2] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

San-_[Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Sanga sandukung+nu*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkenlene] *Müslüman+ga*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *san*_[Özne, 2.t.k.] (A322). Kendine düşündüklerini Müslümanlara da düşün.

San- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A322, T325, AU322, S280, H255 şeklindedir.

221.5. SAN- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) düşün-”

Fiilimsi:

SAN- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

San- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

San+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *sandukungni*[Özne, 2.t.k.] *Müslümanga san* (A322). Kendine düşündüklerini Müslümanlara da düşün.

San- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A322, T325, AU322, S280, H255 şeklindedir.

222.SANA-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) say-”

Fiilimsi:

SANA- [1] + (0) + (1): [Özne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Sana- [Şah] + (Ø) + (Ø)

Aya şahım erdemleri+n[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *sanağan*[Özne 3.t.k.] (A57). Ey şahım, erdemlerini sayan.

Sana- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır (bir şeyi saymak). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A57, T59, AU57, S57, H59 şeklindedir.

223.SANÇIL- [4]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne, Belirteç Tümlenci] “(bir şey, bir şeye, bir şeyle) bat-”

Yüklem:

SANÇIL- [1] + (1) + ([1]: [Dolaysız Nesne] + [Dolaylı Nesne] + [Belirteç Tümlenci])

Sançıl- [Madde] + [Organ] + [Araç]

Ḳazā birle[Belirteç Tümlenci, Vâsıtâ, Araç] *sançılır*[Özne, 3.t.k.] *adağ+ka*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *tiken*[Dolaysız Nesne, Yalın, J] (A451) Diken ayağa emir ile batar.

Sançıl- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne, dolaylı nesne ve belirteç tümlecedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Dolaylı nesnede bulunan yönelme eki seçimli istemdir. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A451, T436, AU447, S386, H382 şeklindedir.

224.SANIP SAKNIP İT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “bir şeyi düşünüp taşınarak yap-”

Yüklem:

SANIP SAKNIP İT- [1] + (0) + (1): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümelci)

Sanıp saknıp it- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

İter bolsang[Belirteç Tümelci]. *iş+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *sanıb saknıb it*[Özne, 2.t.k.] (A363)

Bir işi yapacaksan, işini düşünüp taşınarak yap.

Sanıp saknıp it- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A363, T366, AU363, H294 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

225.SANMA- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “sanma-”

Yüklem:

SANMA- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

SANMA- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bayat birdi erse san+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *sanma*[Özne, 2.t.k.] *bir* (A242). Tanrı verdiyse yalnızca sana sanma.

Sanma- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A242, T245, AU242, H179 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

226.SARIN- [1]: [Özne] “sarın-”

Fiilimsi:

SARIN- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Sarın- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Uyalıb birürler[Özne] *şarınğu bözüng* (A428) Sarınacak bezini utandıkları için verirler.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A428, T413, AU425, S367, H359 şeklindedir.

227.SAT- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlecı] “(bir şeyi, biriyle) sat-”

Yüklem:

SAT- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Belirteç Tümlecı) + (Ø)

SAT- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Anı+n[Belirteç Tümlecı, Vasıta, Araç] sattı[Özne, 3.t.k.] malı+n[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] senā aldı kör

(A234). Malını onunla sattı ve övgü aldı

Sat- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlecinde bulunan vasıta, seçimli istem olarak kullanılmıştır. H nüshasında *sat-* fiili değil *bir-* fiili kullanılmıştır:

H171:Anı+n[Belirteç Tümlecı, Vasıta, Araç] birdi[Özne, 3.t.k.] malı+n[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] senā aldı kör: Malını onunla sattı ve övgü aldı. (bir şeyi biriyle ver-)

Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A234, T237, AU234, S219, H171 şeklindedir.

228.SENA AL- [1]: [Özne] “övgü al-”

Yüklem:

SENA AL- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Sena al- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Anın sattı malın, sena aldı[Özne, 3.t.k.] kör (A234). Malını onunla sattı ve övgü aldı.

Sena al- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâl kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A234, T237, AU234, S219, H171 şeklindedir.

229.SEHV KIL- [1]: [Özne] “yanlışlık yap-”

Yüklem:

SEHV KIL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Sehv kıl- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Neçe tetik erdin birer sehv kılur[Özne, 3.t.k.] (A357) İnsan ne kadar akıllı olsa yine bir yanlışlık yapabilir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A357, T360, AU357, H288 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

230.SELAM ID-[2][Özne, Dolaylı Nesne] (birine) selam gönder-

Yüklem:

SELAM ID- [1] + (0) + (1): [Özne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Selam id- [İnsan, İnsan] + (Ø) + (Yine)

Yime [Belirteç Tümlenci] *tört işin+ge*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *ıdır men*[Özne, l.t.k.] *selam* (H31).

Yine dört arkadaşına selam gönderirim.

Selam id- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekini almıştır (birine selam gönder-). *Yime* eklenti olarak kullanılmıştır. AU nüshasında fiil *selam ay-* şeklinde kullanılmıştır. Anlam yine *selam söyle-* şeklindedir ve istemde bir farklılık yoktur. *birine selam ay-* şeklinde zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekini almıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A31, T31, AU31, S29, H31 şeklindedir.

231.SEMA‘AYUR- [1]: [Özne] “sema söyle-”

Yüklem:

SEMA‘AYUR- [0] + [0] + [1]: [Ø] + [Ø] + [Belirteç Tümlenci]

Semag ayur- [Ø] + (Ø) + (Ø)

‘Arif rakş çıkardı ayur[Özne, 3.t.k.] *hoş*[Belirteç Tümlenci] *sema*‘ (A398) Arif dans edip hoş sema söyler.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A398, T391, AU396, S339, H329 şeklindedir.

232.SER- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birinde) sız”

Fiilimsi:

SER- [0] + (1) + (0): [Özne] + (Dolaysız Nesne) + (Ø)

Ser- [İnsan] + (Sende) + (Ø)

Serib sin+de[Dolaysız Nesne, Bulunma, Yer] *rāzing singip turmasa* (A171) / *Serer mü işingde muni ket saşın* (A172). Sırrın sende sabredip saklanmasa, arkadaşında sabreder mi (hiç), bunu iyi düşün.

Ser- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak derin yapıda belirtme hâlini almıştır. Dolaysız nesnede bulunan bulunma hâli seçimli istem olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A171-172, T174-175, AU171-172, S173-174, H125-126 şeklindedir.

233.

233.1. SEV- [1]: [Özne] “(birini) sev-”

Yüklem:

SEV- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Sev- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Akı bol akıllık[Özne. 3.t.k.] *sin+i*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *sevdürür* (A256). Cömert ol, cömertlik seni sevdirebilir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A256, T259, AU256, S231, H193 şeklindedir.

233.2. SEV- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini) sev-”

Yüklem:

SEV- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Sev- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

A+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ne halâyık*[Özne, 3.t.k.] *sever ne Hâlik* (A268). Onu ne tanrı sever ne halayık.

Sev- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A268, T271, AU268, S243, H205 şeklindedir.

234. SEVÜL- [1]: [Özne] “sevil-”

Yüklem:

SEVÜL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Sevül- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Sevülmek[Özne.] *tileseng kişiler ara* (A255). İnsanlar arasında sevilmek istersen.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A255, T258, AU255, S230, H192 şeklindedir.

235.SI- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) kır-”

Yüklem:

SI- [1] + (0) + (0): [Özne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Sı- [İnsan, Organ] + (Ø) + (Ø)

*Azabı çıksa bekte tişing+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *sıyur*_[Özne, 3.t.k.] (A128). Eğer muhafaza altından çıkarsa, dişini kırar.

Sı- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A128, T131, AU128, S129 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

236.SINMA- [1]: [Özne] “(bir şeyi) kırılma-”

Yüklem:

SINMA- [1] + (0) + (0): [Özne] + (Ø) + (Ø)

Sınma- [Organ] + (Ø) + (Ø)

*Tiling bekte tutgıl, tişing*_[Özne, Yalın, Etkilenen] *sınmasun*_[Özne, 2.t.k.] (A127). Dilini muhafaza altında tut, dişin kırılmasın.

Sınma- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. T nüshasında *sınma-* fiili kullanılmamıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A127, T130, AU127, S128 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

237.SINA-[1]: [Özne] “sına-”

Fiilimsi:

SINA- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Sına- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bağa körgil emdi uka sınayu (A97). Şimdi anlayarak ve sınayarak bakıp gör.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A97, T98, AU97, S96, H83 şeklindedir.

238.SINGU SAL- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümleci] “(bir şeyden, bir şeyi) kenara çek-”

Yüklem:

SINGU SAL- [1] + [1] + [0]: [Dolaysız Nesne] + [Belirteç Tümleci] + [Ø]

Singu sal- [İnsan] + [Kavram] + [Ø]

*İsizlik+**tin***[Belirteç Tümleci, Ayrılma, Hedef] *öz+**ni***[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *singu salı*b (A362)

Kötülükten kendini bir yana çek.

Singu sal- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlecindeki ayrılma hâli seçimli istemdir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A362, T365, AU362, H293 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

239.SILIG TUT- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(birine, bir şeyi) tatlı kıl-”

Yüklem:

SILIG TUT- [1] + [2] + [0]: [Dolaysız Nesne] + [Dolaylı Nesne] + [Ø]

Sılığ tut- [Kavram] + [İnsan] + [Ø]

*Uluğ+**ka***[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *kiçig+**ke***[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *sılığ tut*[Özne, 3.t.k.]

*Sözün*g[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A352) Büyüğe, küçüğe sözünü tatlı kıl.

Silig kıl- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme ve sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A352, T355, AU352, S310, H283 şeklindedir.

240.SİNGİP TUR-[1]: [Özne] “sabret-”

Yüklem:

SİNGİP TUR- [0] + (0) + (0):[Ø] + (Ø) + (Ø)

Singip tur- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Serib sinde rāzing singip turmasa (A171) / *Serer mü işingde muni ket*[Özne] *sakın* (A172).

Sırrın sende sabredip saklanmasa, arkadaşında sabreder mi (hiç), bunu iyi düşün.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A171-172, T174-175, AU171-172, S173-174, H125-126 şeklindedir.

241.SÖKÜL- [1]: [Özne] “sövül-”

Fiilimsi:

SÖKÜL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Sökül- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yirilgen sökülgen tirip birmegen*_[Özne, 3.t.k.] (A243). Yerilen ve sövülen kimse, toplayıp da vermeyendir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A243, T246, AU243, H180 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

242.SÖZ AY- [2]: [Özne, Belirteç Tümlecisi] “(bir şey) söz söyle-”

Yüklem:

SÖZ AY- [0] + (1) + (0): [Ø] + (Belirteç Tümlecisi) + (Ø)

Söz ay- [Kaynak] + (Ø) + (Ø)

*Güher+**din***_[Belirteç Tümlecisi, Ayrılma, Kaynak] *söz aymış*_[Özne, 3.t.k.] *erin söz başı* (A486) Gevherden söz söylemiş, bu sözlerin başıdır.

Söz ay- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A486, T467, AU482, S420, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

243.SÖZİN BİLİP TUT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “sözünü anlayıp dinle-”

Yüklem:

SÖZİN BİLİP TUT- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Sözin bilip tut- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Bilip tutsa her kim*_[Özne, 3.t.k.] *edibning sözin* (T488). Edibin sözünü kim anlayıp dinlerse...

Sözin bilip tut- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; T488, S441, şeklindedir. A, AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

244.

244.1. SÖZLE-_{[2]: [Özne, Dolaysız Nesne]} “(bir şeyi) söyle-”

Fiilimsi:

SÖZLE _{[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)}

Sözle- _{[Bilgili] + (Ø) + (Ø)}

*Biliglig*_[Özne, 3.t.k.] *kereklig sözi* + **n**_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *sözleyüp* (A115). Bilgili gerekli sözünü söyleyerek;

Sözle- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. S nüshasında dolaysız nesne *sözü* + **g** şeklinde geçmektedir. Yani zorunlu istem olarak +**g belirtme** hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A115, T116, AU115, S114, H101 şeklindedir.

244.2. SÖZLE- _{[1]: [Özne]} “söyle-”

Fiilimsi:

SÖZLE- _{[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)}

Sözle- _{[Ø] + (Ø) + (Ø)}

*Sanıp sözlegen er sözi*_[Özne] *söz sagı* (A129). Düşünerek söyleyen kişinin sözü, sözlerin en iyisidir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A129, T132, AU129, S130 şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

244.3. SÖZLE- _{[0]: [Ø]} “söyle-”

Fiilimsi:

SÖZLE- _{[0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Öküş)}

Sözle- _{[Ø] + (Ø) + (Ø)}

*Öküş*_[Eklenti] *sözlegende öküngen tilim* (A139). Çok konuşanlar arasında pişman olan çoktur.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. *Öküş* sözcüğü eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A139, T142, AU139, S140 şeklindedir. H nüshasında bu beyitte yer verilmemiştir.

244.4. SÖZLE- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) söyle-”

Yüklem:

SÖZLE- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Sözle- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Kalı sözleseng[Özne, 2.t.k.] *SÖZ*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *bilip sözlegil* (A222). Söz söyleyeceksen, sözü bilerek söyle.

Sözle- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A222, T225, AU222 şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

244.5. SÖZLE- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) söyle-”

Yüklem:

SÖZLE- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Sözle- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Kalı sözleseng söz[Dolaysız Nesne, Eksiz Belirtme, Konu] *bilip*[Belirteç Tümleci] *sözlegil*[Özne, 2.t.k.] (A222). Söz söyleyeceksen, sözü bilerek söyle.

Sözle- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A222, T225, AU222 şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

245. SÖZLEME- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) söyleme-”

Yüklem:

SÖZLEME- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Sözleme- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ukub sözle söz+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ivip*[Belirteç Tümleci] *sözleme*[Özne, 2.t.k.] (A353)
Sözünü düşünerek söyle, acele etme.

Sözleme- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A353, T356, AU353, S311, H284 şeklindedir.

246.SUGLUP KURU- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) kuruyup çekil-”

Yüklem:

SUGLUP KURU- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Suglup kuru- [Pınar] + (Ø) + (Ø)

Vefā köli suglup kurup[Özne, 3.t.k.] *yulları*[Dolaysız Nesne, Sıfır belirtme, Etkilenen] (A383) Vefa gölünün suyu çekildi, kaynakları kurudu.

Suglup kuru- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. S nüshasında fiil sadece kurup şeklindedir istemde bir değişiklik yoktur. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A383, T386, AU382, S324, H314 şeklindedir.

247.

247.1. SUN- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) sun-”

Yüklem:

SUN- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Sun- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Uluğluk taparu elig[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *şundukung*[Özne, 2.t.k.] (A282). Büyüklüğe doğru elini sunduğun.

Sun- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A282, T285, AU282, H215 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

247.2. SUN- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeye) uzan-”

Fiilimsi:

SUN- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Sun- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kidinrek kadeh+ka[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *sunup zehr katar*[Özne, 3.t.k.] (A204). Biraz sonra kadehe uzanıp zehir katar.

Sun- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A204, T207, AU204, S199, H158 şeklindedir.

Sun- fiili anlam olarak *bir şey sun-* anlamında kullanıldığında zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâline ihtiyaç duymaktadır (bir şey sun-). Ancak *bir şeye uzan-* anlamında kullanıldığı durumda yönelme hâline ihtiyaç duymaktadır. Bu durum Saussure¹³ ikiliklerinde gösteren-gösterilen ilişkisi ile açıklanabilir. Gösteren değişmiyor ama gösterilen değişiyorsa istemde de bir değişiklik meydana geliyor.

<i>Gösteren</i>	<i>Gösterilen</i>
Sun-	bir şeyi sun-
Sun-	bir şeye uzan-

Bu değişiklik gösterilenin anlam dünyası içinde kendini tamamlayabilmesi için alması gereken istem durumunu değiştiriyor. Sunmak; *bir şeyi sun-* zorunlu tamlayıcısına ihtiyaç duyarken uzanmak; *bir şeye uzan-* zorunlu tamlayıcısına ihtiyaç duymaktadır.

248. TANUKLUK BİR-[2]:[Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) tanıklık et-”

Yüklem:

TANUKLUK BİR-[1] + (0) + (0):[Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tanukluk bir-[Kutsal Varlık] + (Ø) + (Ø)

Sening barlığın+**ga**[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *tanukluk birür* (A5) / *Cemāt canvār uçan yügürgeŋ nenge*[Özne].(A6). Canlı, cansız, uçan, koşan her şey senin varlığına tanıklık eder.

Tanukluk bir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekini almıştır (bir şeye tanıklık et-). *Tanukluk bir-* fiili diğer nüshalarda da +*ga* yönelme hâl ekini zorunlu tamlayıcı olarak almıştır. Ancak bu ek, S nüshasında +*ka* şeklindedir. Diğer dört nüshada +*ga* şeklinde kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A5/6, T5/6, AU5/6, S5/6, H5/6 şeklindedir.

249. TARI- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) ek-”

Yüklem:

TARI-[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tarı- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tarıklıkda katlan tarı[Özne, 2.t.k.] *edgölük*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A188). Tarlada çalış çabala ve iyilik ek.

¹³ Ferdinand de Saussure, Genel Dilbilim Dersleri 1, çev. Berke Vardar, TDK Yayınları, 1976.

Tarı- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A188, T191, AU188, H142 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

250. TARU- [1]: [Özne] “**darda kal-**”

Fiilimsi:

TARU- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Taru- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ceza’ kıılma yā renc içisi tarub (A460) Ey ızdırıp sahibi, darda kalıp şikâyet etme

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A460, T445, AU456, S395, H391 şeklindedir.

251. TAŞ[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “**(bir şeyden) taş-**”

Yüklem:

TAŞ- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Taş- [Konu] + (Ø) + (Ø)

Cefā[Özne, 3.t.k.] *toldı taştı dingiz+din*[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *ediz* (A384) Cefa denizden genişledi doldu taştı.

Taş- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A384, T387, AU384, S325, H315 şeklindedir.

252.

252.1. TAT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “**(bir şey) tat-**”

Fiilimsi:

TAT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tat- [Ø] + (Ø) + (Ø)

‘Ase[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *tatrub*[Özne, 3.t.k.] *elgin tıamak tatıtıp* (A203). Önce bal tattırarak ağız tatlandırır.

Tat- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A203, T206, AU203, S198, H157 şeklindedir.

252.2. TAT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) tat-”

Fiilimsi:

TAT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tat- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Süçüg[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tatting erse*[Özne, 2.t.k.] *ackığka anun* (A205). Tatlıyı tattığında acıya hazırlan.

Tat- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A205, T208, AU205, S200, H159 şeklindedir.

252.3. TAT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) tat-”

Yüklem:

TAT- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tat- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Arı zehri[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tatar*[Özne, 3.t.k.] *‘aseldin oza* (A436) Baldan önce arının zehri tadılır.

Tat- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A436, T421, AU432, 367 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

252.4. TAT- [1]: [Özne] “tat-”

Yüklem:

TAT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tat- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Okusa tatır til yimiş teg ‘asel (A462) Okursa, dil bal yemiş gibi, tatlı olur

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A462, T447, AU458, S397, H393 şeklindedir.

253.

253.1. TATI-[3]:[Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümleci] “(bir şeyle, bir şey) tatlan-”

Yüklem:

TATI- [2 + (1) + (0): [Özne+ Dolaysız Nesne] + (Belirteç Tümleci) + (Ø)]

Tatı- [İnsan] + (Araç) + (Ø)]

Aning medh birle[Belirteç Tümleci, Vasıta, Araç] *tatır*[Özne, 3.t.k.] *bu tilim*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A27). Onun medhi ile bu dilim tatlanır.

Tatı- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâli ile kullanılmaktadır. “medhi birle” seçimlik istemdir ve vasıta-araç anlamı katmaktadır. A, T, AU ve H nüshalarında istemde farklılık yoktur. Ancak S nüshasında *medh birle* değil *ögdisindin* şeklinde istem değişmiştir. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A27, T27, AU27, S25, H27 şeklindedir.

S25: Aning ögdisin+din[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *tatır*[Özne, 3.t.k.] *bu dilim*[Dolaysız Nesne, Yalın, Etkilenen]. Onun övgüsünden bu dilim tatlanır.

S nüshasında *tatı-* fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâl ekini almıştır (bir şeyden bir şey tatlan-). Ayrılma hal ekinin işlevleri göz önüne alındığında, derin yapıda ayrılma hâlinin “yüzünden” işlevi bu istem farklılığını açıklamaktadır. Vasıta ekinin de ilk örnekte “sayesinde işlevi” düşünüldüğünde bu durum aslında bu istem farklılığının birbirine yakın işlevde kullanılan hâl eklerinin birbirleri yerine kullanılabildiğini açıklayabilmektedir.

253.2. TATI- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) tatlan-”

Fiilimsi:

TATI- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tatı- [Ø] + (Ø) + (Ø)

‘*Asel tatrüb elgin tamar*’[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tatıtır*[Özne, 3.t.k.] (A203). Önce bal tattırarak ağız tatlandırır

Tatı- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A203, T206, AU203, S198, H157 şeklindedir.

254. TALULAP KELTÜR- [1]: [Özne] “seçerek getir-”

Yüklem:

TALULAP KELTÜR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Talulap keltür- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Talulab keltürdüm[Özne, 1.t.k.] *kemiştim yüzük* (A474) Seçerek getirdim ve çözülmüşleri attım.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A474, T455, AU470, S408 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

255. TATUR- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir yerde, birine, bir şey) tattır-”

Yüklem:

TATUR- [2] + (1) + (0): [Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] + (Belirteç Tümleci) + (Ø)

Tatur- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Taturmas[Özne, 3.t.k.] *esenin*+*de*[Belirteç Tümleci, Bulunma, Zaman] *tuz*[Dolaysız Nesne, Yalın] *dostın*+*a*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] (A259). Sağlığında dostuna tuz tattırmaz.

Tatur- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme ve yalın hâlini almıştır. Belirteç tümlecinde bulunan bulunma hâli seçimli istemdir. S nüshasında yönelme hâli +*ge* şeklinde kullanılmıştır diğer 4 nüshada +*a* şeklindedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A259, T262, AU259, S234, H196 şeklindedir.

256. TAZARRUG KİL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) yalvar-”

Yüklem:

TAZARRUG KİL- [1] + (0) + (1): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Eklenti)

Tazarrug kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Eşit büt bu sözke kamug tangda ten*_[Özne] (A143) / *Kobub*_[Eklenti] *til+ke*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *yüknüb tazarrug kılur*_[Özne, 3.t.k.] (A144). Dinle ve bu söze inan ki, vücut her sabah kalkıp, eğilerek, dile yalvarır.

Tazarrug kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A143-144, T146-147, AU143-144, S144-145, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

257.

257.1. TEG- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne,] “(bir şeye, biri) değ-/eriş-”

Yüklem:

TEG- [2] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne, Özne] + (Ø) + (Ø)

Teg- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Tegilmiş murād+ka*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *akı er*_[Özne, Yalın, Eden] *teger*_[Özne, 3.t.k.] (A230). Erişilecek murada cömert adam erişir.

Teg- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme ve yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A230, T233, AU230, H167 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

257.2. TEG- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) eriş-”

Fiilimsi:

TEG- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Teg- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Uluğluğ+ka*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *tegseng*_[Özne, 2.t.k.] *yangılma özüng* (A349). Büyüklüğe erişirsen kendini şaşırma.

Teg- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A349, T352, AU349, S307, H280 şeklindedir.

257.3. TEG- [1]: [Özne] “(bir şeye) değ-”

Yüklem:

TEG- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Teg- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ğamuğ tegdeçi[Özne] *neng kazādın irür* (A453) Başa gelecek her şey, kaderdendir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A453, T438, AU449, S388, H384 şeklindedir.

258. TEGİL- [1]: [Özne] “(bir şeye) erişil-”

Fililmsi:

TEGİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tegil- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tegilmiş murādka ağı er[Dolaysız Nesne, Yalın, Eden] *teger*[Özne, 3.t.k.] (A230). Erişilecek murada cömert adam erişir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A230, T233, AU230, H167 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

259. TEKEBBÜR TUT- [1]: [Özne] “kibirli ol-”

Fililmsi:

TEKEBBÜR TUT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tekebbür tut- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tekebbür tutar[Özne, 3.t.k.] *erni kemşür çoğı* (A278). Kibirli olan eri aşağı atar.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A278, T281, AU278, S253, H211 şeklindedir.

260. TENG BOL-[1]: [Özne] “denk ol-”

Yüklem:

TENG BOL- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Eklenti)

Teng bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Biliglig biligsiz*_[Özne 3.t.k.] *kaçan*_[Eklenti] *teng bolur* (A85). Bilgili ve bilgisiz nasıl denk olur.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A85, T86, AU85, S85, H71 şeklindedir.

260.1. TENGE- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, bir şeye (bir şeyle)) karşılaştır-”

Yüklem:

TENGE- [2] + [0] + [0]: [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tenge- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Kim erse bu söz+ge*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *adınlar sözi+n*_[Dolaysız Nesne, Vasıta, Araç] (A463) / *Tengese*_[Özne, 3.t.k.] *tengedi dürüstka bedel* (A464) Kim, bu sözü başkalarının sözü ile karşılaştırırsa, hakikiyi sahte ile karşılaştırmış olur.

Tenge- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme ve vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A463-464, T448-449, AU459-460, S398-399, H394-395 şeklindedir.

260.2. TENGE- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, bir şeye (bir şeyle)) karşılaştır-”

Yüklem:

TENGE- [2] + [0] + [0]: [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tenge- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Kim erse bu sözge *adınlar sözün* (A463) / *Tengese tengedi*_[Özne, 3.t.k.] *dürüst+ka*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *bedel*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Vasıta, Araç] (A464) Kim, bu sözü başkalarının sözü ile karşılaştırırsa, hakikiyi sahte ile karşılaştırmış olur.

Tenge- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme ve sıfır vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A463-464, T448-449, AU459-460, S398-399, H394-395 şeklindedir.

261. TER- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şey) de-”

Yüklem:

TE- [2] + (0) + (1): [Dolaylı Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Öküş)

Te- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bahîl[Özne, 3.t.k.] *terdi er sîm*[Dolaylı Nesne] *harâmdın*[Dolaylı Nesne, Ayrılma, Kaynak] *öküş*[Eklenti] (A237). Hasis, haram ile çok altın ve gümüş topladı.

Te- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir(birinden birine bir şey demek). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A237, T240, AU237, S222, H174 şeklindedir.

262. TIY- [2]: [Özne,, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi, bir şey) kapat- , engelle-”

Yüklem:

TIY- [1] + (1) + (0): [Özne] + (Dolaysız Nesne) + (Ø)

Tıy- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Sökünç kelgü yol+nu[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *akıllık*[Özne, Yalın] *tıyur*[Özne, 3.t.k.] (A228). Sövme gelecek yolu cömertlik kapatır.

Tıy- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A228, T231, AU228, H165 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

263.

263.1. **Tİ-** [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “de-”

Yüklem:

Tİ- [0] + (0) + (0):[0] + (Ø) + (Ø)

Ti- [0] + (Ø) + (Ø)

*Bilig bilmemekdin bir ança bodun (H107) / Öz ilgin but itip idim bu*_[Dolaysız Nesne] *tidi*_[Özne, 3.t.k.] (H108). Bir halk bilgisizlikten kendi eli ile put yapıp Rabbim budur dedi.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; T122-123, S120-121, H107-108 şeklindedir. Bu beyitler A ve AU nüshalarında yer almamaktadır.

263.2. **Dİ-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Fiilimsi:

Dİ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Di- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Mening dimişing*_[Özne, 2.t.k.] *neng adınlar onı* (A194). Benim dediğin mal başkalarının kısmetidir.

Di- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A194, T197, AU194, S189, H148 şeklindedir.

263.3. **Dİ-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Fiilimsi:

Dİ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Di- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Eger kibr idisi*_[Özne, 3.t.k.] *aşıl men*_[Dolaysız Nesne] *dise*(A285). Eğer kibir sahibi -ben asilim- diyorsa.

Di- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A285, T288, AU285, H218 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

263.4. Dİ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Yüklem:

Dİ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Di- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Emel[Dolaysız Nesne, Yalın] *dimişim*[Özne, 1.t.k.] *dost uzun sanmak ol* (A291). Ey dost emel dediğim, uzun düşünmektir.

Di- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A291, T294, AU291, H224 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

263.5. Dİ- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] “(birine, bir şey) de-”

Yüklem:

Dİ- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Di- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Kerem kimde bolsa a+nu[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *er*[Dolaysız Nesne, Yalın] *digil*[Özne, 2.t.k.] (A318). Kerem kimde ise ona er de.

Di- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Fiil, etkilenen rolündeki ögeye AH’de belirtme hâl eki yüklemiştir (*anı*). Ancak bu, Türkiye Türkçesinde yönelme hâl ekidir (*ona*). Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A318, T321, AU318, S276, H251 şeklindedir.

263.6. Dİ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Fiilimsi:

Dİ- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Di- [Konu] + (Ø) + (Ø)

Bilür men[Dolaysız Nesne, Yalın, Konu] *dise* Özne, 3.t.k.] ‘ayb özi bilmesin (A500) Kendi bilmediğine, bilirim, demesi ayıptır.

Di- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A500, T481, S434, şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

263.7. Tİ₋[2]:[Özne, Dolaysız Nesne] “de-”

Filimsi:

Tİ₋ [1] + (0) + (0): [Özne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti₋ [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Çıkardım ajunda atı kalsu[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tip* (A68). Dünyada adı kalsın diye yazdım.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır (bir şeyi de-). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A68, T70, AU68, S68 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

263.8. Tİ₋[2]:[Özne, Dolaysız nesne] “(bir şey) de-”

Filimsi:

Tİ₋ [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti₋ [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Şahımğa dua birle yād kılsu[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tip* (A70). Şahıma dua ile yad etsin diyerek

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır (bir şeyi de-). Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A70, T72, AU70, S70 şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

263.9. Tİ₋[1]:[Özne] “de-”

Filimsi:

Tİ₋ [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ti₋ [Ø] + (Ø) + (Ø)

Anıng zikr tonsuķ ediz kalsu[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tip* (A72). Onun hatırası hasretle anılsın ve yüksek olsun diyerek.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır (bir şeyi de-). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A72, AU72, S74 şeklindedir. T ve H nüshasında bu beyit yoktur.

263.10. **Tİ**-_[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “de-”

Filimsi:

Tİ-_[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti-_[Ø] + (Ø) + (Ø)

Aning yadı birle ajun [Dolaysız Nesne, Eksiz Belirtme, Etkilenen] *tolsu*[Özne, 3.t.k.] *tip* (A74). Dünya onun yadı ile dolsun diyerek.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır (bir şeyi de-). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A74, T75, AU74, S72, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

263.11. **Tİ**-_[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “de-”

Filimsi:

Tİ-_[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti-_[Ø] + (Ø) + (Ø)

Bezedim [Özne, 1.t.k.] *kitāb+ni* [Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *muva'af mesel* (A75) / *Bakıglı oğuglı asıg alsu tib* (A76). Gören ve okuyan istifade etsin diye, kitabı nadir sözlerle süsledim.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır (bir şeyi de-). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A75-76, T76-77, AU75-76, S75-76, şeklindedir. H nüshasında bu beyitler yoktur.

263.12. **Tİ**-_[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “de-”

Filimsi:

Tİ-_[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti-_[Ø] + (Ø) + (Ø)

Havadarlığımı tükel bilsu tib (A78). Sevgimi tam bilsin diyerek.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır (bir şeyi de-). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A78, T79, AU78, S78, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

263.13. $\dot{T}i$ -_[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “de-”

Yüklem:

$\dot{T}i$ -_[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti -_[Ø] + (Ø) + (Ø)

*Bilig Çinde erse siz arkang*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tidi*_[Özne, 3.t.k.] (A102). Bilgi Çin’de bile olsa, arayınız! Dedi.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır (bir şeyi de-). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A102, T103, AU102, S101, H88 şeklindedir.

263.14. $\dot{T}i$ -_[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Yüklem:

$\dot{T}i$ -_[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti -_[0] + (Ø) + (Ø)

*Biligsizlik içre hayr yok*_[dolaysız nesne] *tidi*_[Özne, 3.t.k.] (A120). Bilgisizlikte hayır yok, dedi.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A120, T121, AU120, S119, H106 şeklindedir.

263.15. $\dot{T}i$ -_[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “de-”

Yüklem:

$\dot{T}i$ -_[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti -_[Ø] + (Ø) + (Ø)

Bilig bilmemekdin bir ança bodun (H107) / *Öz ilgin but itip idim bu*_[Dolaysız Nesne] *tidi*_[Özne, 3.t.k.] (H108). İr halk bilgisizlikten kendi eli ile put yapıp Rabbim budur dedi.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; T122-123, S120-121, H107-108 şeklindedir. Bu beyitler A ve AU nüshalarında yer almamaktadır.

263.16. $\dot{T}\dot{I}$ -_[1]: [Özne] “(bir şey) de-”

Yüklem:

$\dot{T}\dot{I}$ -_{[0] + (0) + (0):[0] + (0) + (0)}

$\dot{T}i$ -_{[0] + (0) + (0)}

*Edepler başı til küdezmek*_[Dolaysız Nesne] *tiyür*_[Özne, 3.t.k.] (H114). Edeplerin başı dili gözetmektir, diyor

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A126, T129, AU126, S127, H114 şeklindedir.

263.17. $\dot{T}\dot{I}$ -_[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “de-”

Yüklem:

$\dot{T}\dot{I}$ -_{[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (0) + (0)}

$\dot{T}i$ -_{[0] + (0) + (0)}

*Resul*_[Özne, 3.t.k.] *erni otka yüzün atguçı* (A147) *til ol*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tidi* (A147). Resul, ‘insanı yüzü koyun ateşe atan dildir’ dedi.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. AU nüshasında *ti*- fiili kullanılmamıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A147, T150, AU147, S156, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

263.18. $\dot{T}\dot{I}$ -_[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Fiilimsi:

$\dot{T}\dot{I}$ -_{[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (0) + (0)}

$\dot{T}i$ -_{[0] + (0) + (0)}

*İşim*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *tib*_[Özne, 2. t.k.] *inanıb sır ayma sakın* (A169). Arkadaşım deyip, inanıp sakın sırrını söyleme

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A169, T172, AU169, S171, H123 şeklindedir.

263.19.Tİ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Fiilimsi:

Tİ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Cıgaylık[Dolaysız Nesne, Sıfır belirtme, Konu] *tip*[Özne, 2.t.k.] *ayma azuk tokluğu* (A184). Fakirlik diyip karın tokluğunu söyleme.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A184, T187, AU184, S185, H138 şeklindedir.

263.20.Tİ- [1]: [Özne] “(bir şey) de-”

Fiilimsi:

Tİ- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ti- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Yırağ turgu yumşak[Dolaysız Nesne, Yalın] *tib*[Özne, 2.t.k.] *inanmagu* (A212). Ondan uzak durmalı ve yumşak diye inanmamalı.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A212, T215, AU212, S207, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

263.21.Tİ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Yüklem:

Tİ- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Ti- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Alap birür erseng[Belirteç Tümleci] *neçe tirse*[Dolaysız Nesne, Sıfır ,Belirtme, Etkilenen] *tir*[Özne, 3.t.k.] (A244). Alıp verirse ne derse der.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A244, T247, AU244, şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

263.22. **Tİ-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Fiilimsi:

Tİ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Alap birür erseng neçe[Dolaysız Nense, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tirse*[Özne, 3.t.k.] *tir* (A244). Alıp verirse ne derse der.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A244, T247, AU244, şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

263.23. **Tİ-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Yüklem:

Tİ- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Ti- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ol ir kim uluğsındı men men[Dolaysız Nense, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tidi*[Özne, 3.t.k.] (A267). O kişi ki yücelendi, ben ben, dedi.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A267, T270, AU267, S242, H204 şeklindedir.

263.24. **Tİ-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Yüklem:

Tİ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Uluğluğ mening siz alınmang[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *tidi*[Özne, 3.t.k.] (A280). “Ululuk benimdir, siz üzerine almayın” dedi.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A280, T283, AU280, S255, H213 şeklindedir.

263.25. **Tİ-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Yüklem:

Tİ- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti- [Konu] + (Ø) + (Ø)

*Uküp tidi pendin bulunmas*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *tidi*_[Özne, 3.t.k.] (A413) anlayıp dedi, (onun) nasihati bulunmaz dedi.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A413, AU410, S353, H344 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yok.

263.26. **Tİ-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Fiilimsi:

Tİ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Qalu barsa özüm atım kalsu*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *tip* (A472). Eğer geçip giderse özüm kalıversin diye.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A472, T453, AU468, S406, H403 şeklindedir.

263.27. **Tİ-** [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) de-”

Fiilimsi:

Tİ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ti- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Manga hediye kılsu dua'*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *tib*_[Özne] *sini* (A480). Sen de bana dua hediye edersin diye.

Ti- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A480, T461, AU476, S414, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

264.

264.1. TİP AY-_{[2]: [Özne, Dolaysız Nesne]} “(bir şey) de-”

Filimsi:

TİP AY-_{[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)}

Tip ay- _{[İnsan] + (Ø) + (Ø)}

*Öküş az*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *tip aymas pezirler* _[Özne, 3.t.k.] *dingiz(A63)* / *Bulut hediye kılsa uşak katreni(A64)*. Bulut ufak katresini hediye etse; deniz, az çok demeden kabul eder.

Tip ay- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır (bir şeyi de-). Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A63-64, T65-66, AU63-64, S63-64, şeklindedir. H nüshasında bu beyitlerin ikisine de yer verilmemiştir.

264.2. TİP AY-_{[1]: [Özne]} “(bir şey) deyip söyle-”

Yüklem:

TİP AY- _{[0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)}

Tip ay- _{[Ø] + (Ø) + (Ne)}

*Eşitsiz*_[Özne, 3.t.k.] *biliglig negü*_[Belirteç Tümleci, Eklenti] *tip ayur* (A125). İşitmeyen bilgili ne deyip söyler.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A125, T128, AU125, S126, H113 şeklindedir.

265.

265.1. TİK- _{[2]: [Özne, Belirteç Tümleci]} “(bir şeyle) dik-”

Yüklem:

TİK- _{[0] + [1] + [0]: [Ø] + [Belirteç Tümleci] + [Ø]}

Tik- _{[Ø] + [Konu] + [Ø]}

*Anıng emri birle*_[Belirteç Tümleci, Vasıta, Araç] *tiker tikküçi*_[Özne, 3.t.k.] (A448) Dikici okun emriyle diker.

Tik- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak bir şey dik- olması lazım ama yüzey yapıda bu yok. Belirteç tümleci seçimli istem olarak

kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A448, T433, AU444, S383, H379 şeklindedir.

265.2. TİK- [1]: [Özne] “dik-”

Fiilimsi

TİK- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tik- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Anıng emri birle tiker tikküçi[Özne] (A448) Dikici okun emriyle diker.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A448, T433, AU444, S383, H379 şeklindedir.

265.3. TİLE- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir yerde, bir şey) iste-”

Fiilimsi:

TİLE- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tile- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Sevülmek[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme] *tileseng*[Özne, 2.t.k.] *kişiler ara*[Dolaysız Nesne, Sıfır Bulunma, Kaynak] (A255). İnsanlar arasında sevilme istersen.

Tile- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır bulunma ve sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A255, T258, AU255, S230, H192 şeklindedir.

265.4. TİLE- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) iste-”

Yüklem:

TİLE- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Tile- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Öküş[Belirteç Tümlenci] *kıl ol ernal senasın*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *tile*[Özne, 2.t.k.] (A332).

O adamı çok öv ve iste.

Tile- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A332, T335, AU332, S290, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

265.5. TİLE- [1]: [Özne] “dile-”

Yüklem:

TİLE- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Til- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Qanı bir vefālīg bar erse tile*_[Özne, 2.t.k.] (A390) Hani bir vefalı varsa, dile.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A390, AU388, S331, H321 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

265.6. TİLEME- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) dileme-”

Yüklem:

TİLEME- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tileme- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yörüngil tilemegil*_[Özne, 2.t.k.] *özüng hoşluğu*_{+n}_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A412). Yürü, kendi iyiliğini dileme.

Tile- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A412, AU409, şeklindedir. T, S ve H nüshalarında bu beyite yer verilmemiştir.

265.7. TİLEME- [1]: [Özne] “dile-”

Yüklem:

TİLEME- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Tileme- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Al*_[Özne, 3.t.k.] *artuk*_[Belirteç Tümleci] *tileme vebāl yütgölük* (A186). Fazlasını isteme, (fazlası) yüklenilecek vebaldır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Belirteç tümleci cümlede eklenti olarak bulunmaktadır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A186, T189, AU186, S187, H140 şeklindedir.

266. TİP AY- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi, bir şey) diyip döyle-”

Yüklem:

TİP AY- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tip ay- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tarıklık[Dolaysız Nesne, Yalın, Konu] *tip aymış ajun*+*ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *Resûl*[Özne, 3.t.k.] (A187). Resul dünyayı tarla diyerek söylemiş.

Tip ay- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın ve belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A187, T190, AU187, S188, H141 şeklindedir.

267.

267.1. TİR- [1]: [Özne] “der-/ topla-”

Fiilimsi:

TİR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tir- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Yirilgen sökülgen tirip birmegen[Özne, 3.t.k.] (A243). Yerilen ve sövülen kimse, toplayıp da vermeyendir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A243, T246, AU243, H180 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

267.2. TİR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) topla-”

Fiilimsi:

TİR- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tir- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Harîş[Özne, 3.t.k.] *todmas ajun nengi*+*ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *tirip* (A301). Haris dünya malını toplayarak doymaz.

Tir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A301, T304, AU301, S266, H234 şeklindedir.

267.3. TİR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) der-/topla-”

Fiilimsi:

TİR- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Eklenti)

Tir- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yıkıklığa tirip kişiliğe ula (A339). Eğilene destek ver ve kişiliğe ekle.

Tir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur.

267.4. TİR- [1]: [Özne] “topla-”

Fiilimsi:

TİR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tir- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bu kün kendü süçüg bu tirmek sanga (A431) Bugün toplamak senin için tatlıdır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A431, T416, AU427, S370, H362 şeklindedir.

268. TİRGÜZ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) dirilt-”

Yüklem:

TİRGÜZ- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tirgüz- [İlahi Varlık, İnsan] + (Ø) + (Ø)

Ölügler+ni [Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *tirgüzmek* [Özne, 3.t.k.] *āsān anga* (A20). Ölülerini diriltmek ona kolaydır.

Tirgüz- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. *Tirgüz-* fiili zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâl ekini almaktadır (bir şeyi diriltmek). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A20, T20, AU20, S18, H20 şeklindedir.

269.

269.1. TİRİL- [2]: [Özne, Belirteç Tümlenci] “(bir şeyde) diril-, yaşa-”

Filimsi:

TİRİL- [1] + (0) + (0)[Belirteç Tümlenci] + (Ø) + (Ø)

Tiril- [Yer] + (Ø) + (Ø)

*Ajun+da*_[Belirteç Tümlenci, Bulunma, Kaynak] *tirilgü*_[Özne] *kışisiz kalur* (A360) Yaşamak için dünyada adam bulunmaz.

Tiril- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlencidir. Zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A360, T363, AU360, H291 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

269.2. TİRİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “diril-”

Yüklem:

TİRİL- [0] + [1] + [0]: [Ø] + [Dolaysız Nesne] + [Ø]

Tiril- [Ø] + [Kavram] + [Ø]

*Tilek+çe*_[Dolaysız Nesne, Eşitlik] *tiril*_[Özne, 3.t.k.] *inç fāriğ kadğusuz* (A411) Dilediğince sakin, huzurlu, kaygısız diril.

Tiril- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak eşitlik hâlini almıştır. İnç, fariğ ve kadgusuz kelimeleri eklentidir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A411, T400, AU408, S351, H342 şeklindedir.

270. TİRİP BİRME- [1]: [Özne] “toplayıp verme-”

Filimsi:

TİRİP BİRME- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tirip birme- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yirilgen*_[Özne, 3.t.k.] *sökülgen*_[Özne, 3.t.k.] *tirip birmegen* (A243). Yerilen ve sövülen kimse, toplayıp da vermeyendir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) ve özne var. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A243, T246, AU243, H180 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

271.

271.1. TOD-[1]: [Özne] “doy-”

Yüklem:

TOD- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Tod- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yıgıḡb*_[Belirteç Tümleci] *köngli*_[Özne] *todmas közi suḡ baḡıl* (A251). Aç gözlü hasisin gönlü toplamakla doymaz.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A251, T254, AU251, S226, H188 şeklindedir.

271.2. TOD-[1]: [Özne] “doy-”

Yüklem:

TOD- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Tod- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Ḥarīṣ*_[Özne, 3.t.k.] *todmas ajun nengini tirip*_[Belirteç Tümleci] (A301). Haris dünya malını toplayarak doymaz.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A301, T304, AU301, S266, H234 şeklindedir.

272.

272.1. TOL-[2]: [Özne, Belirteç Tümleci] “(bir şey, bir şeyle) dol-”

Filimsi:

TOL- [2] + (0) + (0): [Özne, Belirtme Tümleci] + (Ø) + (Ø)

Tol- [Madde, Araç] + (Ø) + (Ø)

*Anıḡ vuddı dostluḡu birle*_[Belirtme Tümleci, Vasıta, Araç] *köngüller*_[Özne, Etkilenen] *tolub* (A73). Gönüller onun dostluğu ile dolup

Tol- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme ve vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A73, T74, AU73, S71, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

272.2. TOL- [3]:[Özne, Belirteç Tümleci] “(bir şey, bir şeyle) dol-”

Fiilimsi:

TOL- [2] + (0) + (0): [Özne Belirtme Tümleci] + (Ø) + (Ø)

Tol- [Madde, Araç] + (Ø) + (Ø)

Aning yadı birle [Belirtme Tümleci, Vasıta, Araç] *ajun*[Özne, 3.t.k.] *tolsu tib* (A74). Dünya onun yadı ile dolsun diye.

Tol- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme ve vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A74, T75, AU74, S72, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

272.3. TOL- [1]: [Özne] “(bir şey) dol-”

Fiilimsi:

TOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tol- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Qamuğ[özne] *tolğan irlür tükel eksiyür* (A195). Her dolan azalır, her tam olan eksilir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A195, T198, AU195, S190, H149 şeklindedir.

272.4. TOL- [2]: [Özne, Belirteç Tümleci] “(bir şeyle) dol-”

Yüklem:

TOL- [1] + (0) + (0)[Belirteç Tümleci] + (Ø) + (Ø)

Tol- [Araç] + (Ø) + (Ø)

Ajun[Özne, 3.t.k.] *toldı ‘udvān cefā cevır bile*[Belirteç Tümleci, Vasıta, Araç] (A389) Dünya, düşmanlık, cefa ve üzüntü ile doldu.

Tol- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A389, AU387, S330, H320 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

273. TÖKÜL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyden) tökül-”

Yüklem:

TÖKÜL- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tökül- [Organ] + (Ø) + (Ø)

*Tilin + **din*** [Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *töküldi tilim er kanı* [Özne, 3.t.k.] (A138). Birçok adamın kanı dilleri yüzünden döküldü.

Tökül- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A138, T141, AU138, S139, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

274.

274.1. TÖRÜT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) yarat-”

Yüklem:

TÖRÜT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Aya)

Törüt- [Varlık] + (Ø) + (Ø)

*Aya til **törüt*** [Özne, 2.t.k.] *medh* [Dolaysız Nesne, Yalın] *ötüngil kanı* (A39). Ey dil medih yarat ve sun, hani.

Törüt- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A39, T41, AU39, S39, H41 şeklindedir.

274.2. TÖRÜT- [1]: [Özne] “yarat”

Fiilimsi:

TÖRÜT- [0] + (0) + (0): [0] + (Ø) + (Ø)

Törüt- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bilig birle bilnür törütgen idi (A119). Yaradan tanrı bilgi ile bilinir

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A119, T120, AU119, S118, H105 şeklindedir.

275. TUR- [1]:[Özne] “dur-”

Filimsi:

TUR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tur- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ḳanı kendü edgü kişi turğu yir (A402) Hani iyi kişinin kendi duracağı yer.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A402, AU400, S343, H333 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

276.

276.1. TUT-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] (birini) tut-

Yüklem:

TUT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tut-[İnsan] + (Ø) + (Ø)

Seḫāvet simakat[Özne, 3.t.k.] *tutar* ‘Osmān+ı[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A52). Cömertlikte de Osman’a denktir.

Tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A52, T54, AU52, S52, H54 şeklindedir.

276.2. TİP TUT-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyle bir şeyi) yeterli bul-/say-”

Yüklem:

TİP TUT- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Tip tut- [Kavram] + (Ø) + (Araç)

Keḫim birle [Belirteç Tümlenci, Vasıta, Araç] *tip tut* [Özne, 2.t.k.] *ḳarın tokluğu+n* [Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A182). Giyim ile karın tokluğunu yeterli tut.

Tip tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A182, T185, AU182, S183, H136 şeklindedir.

276.3. TUT- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyle, bir şey) tut-”

Yüklem:

TUT- [2] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tut- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bir elgi+n[Dolaylı Nesne, Vasıta, Araç] *tutar*[Özne, 3.t.k.] *şehd*[Dolaysız Nesne, Yalın, Konu], *biri zehr katar* (A202). Bir eliyle bal tutar, biriyle zehir katar.

Tut- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın ve vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A202, T205, AU202, S197, H156 şeklindedir.

276.4. TUT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) tut- , sakla- / muhafaza altında tut-”

Yüklem:

TUT- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Tut- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Yıgar yimes içmes tutar[Özne. 3.t.k.] *berk*[Belirteç Tümlenci] *a+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] (A258).
Toplar, yemez, içmez ve onu sıkı tutar.

Tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A258, T261, AU258, S233, H195 şeklindedir.

276.5. TUT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) tut-/kazan-”

Fiilimsi:

TUT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tut- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kalur sabr idisi[Özne, 3.t.k.] *sevabı+n*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *tutup* (A348). Sabır sahibi sevabını kazanmakla kalır.

Tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A348, T351, AU348, S306, H279 şeklindedir.

277. TUTNUP YALINGLAN- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) tutuşarak alevlen-”

Yüklem:

TUTNUP YALINGLAN- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tutnup yalinglan- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yalinglansa tutnup gāzab hīnd otı[Özne, 3.t.k.] (A335). Hiddet ve düşmanlık ateşi tutuşarak alevlenirse.

Tutnup yalinglan- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A335, T338, AU335, S293, H266 şeklindedir.

278. TUTUP TUR- [1]: [Özne,] “(bir şey) tutup dur-”

Yüklem:

TUTUP TUR- [1] + (0) + (0)[Özne] + (Ø) + (Ø)

Tutup tur- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Sanga ḥasret ol bik[Belirteç Tümleci,] *tutub turduḡung*[Özne, 2.t.k.] (A430) O tek tutup durduğu sana hasrettir.

Tutup tur- fiilinin mantıksal istemi öznedir . Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A430, T415, S369, H361 şeklindedir. AU nüshasında bu beyit yoktur.

279. TÜKEN- [1]: [Özne] “tüken-”

Fiilimsi:

TÜKEN- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

TÜKEN- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Tavarsız+ḡa bilig tūkenmes tavar (A123). Bilgi, malı olmayana tükenmez bir hazinedir. Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A123, T126, AU123, S124, H111 şeklindedir.

280.

280.1. TÛKET- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) tüket-”

Yüklem:

TÛKET- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tüket- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tüketti ‘ömür+ni[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *bu yazım küzüm*[Özne, 3.t.k.] (A468) Yazım güzüm ömrü tüketti.

Tüket- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A468, AU464, S402, H399 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

281. TÛNET- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) karart-”

Yüklem:

TÛNET- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tünet- [İlahi Varlık, İnsan] + (Ø) + (Ø)

Tünetür[Özne, 3.t.k.] *tününg+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *kününg kiterip*. (A15). Gününü giderip, geceni karartır.

Tünet- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâl ekini almıştır. Diğer nüshalarda istemde bir değişiklik olmamıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A15, T15, AU15, S14, H15 şeklindedir.

282. TÛZET- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, bir yerde) tamamla-”

Yüklem:

TÛZET- [2] + [0] + [0]: [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Tüzet- [Konu] + (Ø) + (Ø)

Tözetim[Özne, 1.t.k.] *bu on dört bab iç+re*[Dolaylı Nesne, Yön Gösterme] *Sözi*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A482) Sözü bu on dört bab içinde tamamladım.

Tüzet- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme ve yön gösterme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A482, T463, AU478, S416, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

283.1.TÜŞ- [2]: [Özne, Belirteç Tümleci] “(bir yere) in-”

Fiilimsi:

TÜŞ- [1] + (0) + (0):[Özne, Belirteç Tümleci] + (Ø) + (Ø)

Tüş- [İnsan, Yer] + (Ø) + (Ø)

Ribāt+ka[Belirteç Tümleci, Yönelme, Hedef] *tüşügli tüşer*[özne, 3.t.k.] *köçgülüg* (A174). İnsan kervansarayaya geçmek için inen iner.

Tüş- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A174, T177, AU174, S176, H128şeklindedir.

277.2.TÜŞ- [2]: [Özne, Belirteç Tümleci] “(bir yere) in-/geç”

Fiilimsi:

TÜŞ- [1] + (0) + (0):[Özne, Belirteç Tümleci] + (Ø) + (Ø)

Tüş- [İnsan, Yer] + (Ø) + (Ø)

Ribāt+ka[Belirteç Tümleci, Yönelme, Hedef] *tüşügli*[özne, 3.t.k.] *tüşer köçgülüg* (A174). İnsan kervansarayaya geçmek için inen iner.

Tüş- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A174, T177, AU174, S176, H128şeklindedir.

284.TÜŞÜP KÖÇ- [1]: [Özne] “konup göç-”

Yüklem:

TÜŞÜP KÖÇ- [0] + (0) + (0):[Ø] + (Ø) + (Ø)

Tüşüp köç- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bu ajun ribāt ol tüşüp köçgülüg (A173). Bu dünya konup-göçmek için bir kervansaraydır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A173, T176, AU173, S175, H127 şeklindedir.

285. TÜZÜNREK BOL- [1]: [Özne] “yumuşak ol-”

Fiilimsi:

TÜZÜNREK BOL- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Tüzünrek bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Uluğ bolduğunca*_[Belirteç Tümleci] *tüzünrek bolup* (A351) Büyük oldukça daha çok yumşak olup.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A351, T354, AU351, S309, H282 şeklindedir.

286.

286.1. UÇ- [1]: [Özne] “uç-”

Fiilimsi:

UÇ- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Uç- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Senning barlığınğa tanıkluk birür*_[Özne, 3.t.k.] (A5) / *Cemād canvār uçan yügürge nenge.* (A6). Canlı, cansız, uçan, koşan her şey senin varlığına tanıklık eder.

Bu örnekte sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A5/6, T5/6, AU5/6, S5/6, H5/6 şeklindedir.

286.2. UÇ- [1]: [Özne] “(bir şey) uç-”

Yüklem:

UÇ- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Ekleni)

Uç- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Direngsiz keçer baht*_[Özne, 3.t.k.] *ya kuş teg*_[Ekleni] *uçar* (A220). Durmadan geçer baht veya kuş gibi uçar.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda yönelme ister ancak orijinal metinde yüzey yapıda yönelme yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A220, T223, AU220, S215, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

286.3. UÇ- [1]: [Özne] “uç-”

Fiilimsi:

UÇ- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Uç- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Ḳazā birle uçkan halık kuşları*_[Özne, 3.ç.k.] (A455) / *Ḳarığa konar hem kafeska kirür* (A456)

Havada uçan gökyüzü kuşları kader ile, kola konar ya da kafese girer.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A455-456, T440-441, AU451-452, S390-391, H386-387 şeklindedir.

287. UD-[2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) uymak-”

Fiilimsi:

UD- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Ud- [İnsanlar] + (Ø) + (ardı sıra)

*Uḍup bir biri+ke*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *yorur*_[özne, 3.t.k.] *öng songa* (A14). Birbirine uyup birbirinin ardı sıra yürür.

Ud- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır (birine uymak). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A14, T14, AU14, S13, H14 şeklindedir.

288. UK-[1]: [Özne] “anla-”

Fiilimsi:

UK- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Uk- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Baḳa körgil emdi uḳa sınayu (A97). Şimdi anlayarak ve sınavarak bakıp gör.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A97, T98, AU97, S96, H83 şeklindedir.

289.UK [1]: [Özne] “anlamama-”

Fiilimsi:

UK-[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Uk- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Bilgisiz ne aysa ayur*_[özne, 3.t.k.] *uğmadın* (A117). Bilgisiz ne söylese anlamadan söyler

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A117, T118, AU117, S116, H103 şeklindedir.

290.UKUP SÖZLE- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) anlayıp söyle-”

Yüklem:

UKUP SÖZLE- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ukup sözle- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Uğub sözle*_[özne, 2.t.k.] *söz+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ivip sözleme* (A353) Sözünü düşünerek söyle, acele etme.

Ukup sözle- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A353, T356, AU353, S311, H284 şeklindedir.

291.UKUP Tİ- [1]: [Özne] “anlayıp de-”

Fiilimsi:

UKUP Tİ- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ukup ti- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Uğup tidi pendin bulunmas tidi (A413) Anlayıp dedi, (onun) nasihati bulunmaz dedi.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A412, AU410, S353, H344 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yok.

292. UKUŞ HŪŞ YİTİT-[1]: [Özne] “akıl ve dikkat kesil-”

Fiilimsi:

UKUŞ HŪŞ YİTİT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ukuş hūş yitit- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ukuş hūş yititip[Özne, 2.t.k.] *sözümni onga* (A22). Akıl ve dikkat kesilip, sözümü anla

Ukuş hūş yitit- fiilinin bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A22, T22, AU22, S20, H22 şeklindedir.

293. UL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) üz-”

Yüklem:

UL- [1] + [0] + [1]: [Dolaysız Nesne] + [Ø] + [Belirteç Tümlecisi]

UL- [Konu] + (Ø) + (Ø)

Bile bilmegendin[Belirteç Tümlecisi] *ular*[Özne, 3.t.k.] *özi+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A502)

Anlayamadıkları için kendilerini üzerler.

UL- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A502, T483, S436, şeklindedir. AU ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

294.

294.1. ULA-[3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] “(bir şeye, bir şey) ekle-”

Yüklem:

ULA- [2] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ula-[İnsan, Kavram, Kavram] + (Ø) + (Ø)

Siyāset riyāset kiyāset kerem (A59) /*Ziyādet ’ula*[Özne, 2.t.k.] *’adl*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *işit uķ munı* (A60). Siyāset riyāset kiyāset kerem /bunlara adalet ekle, bunu dinleyip anla. (işit ve anla).

Cümleye bakıldığında bir tane istem olduğu saptanmıştır. “*Ula-*” fiilinin anlamını tamamlayabilmesi için zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekine ihtiyacı vardır. Çünkü eklemek “*bir şeye*” “*bir şey*” eklemek anlamındadır. Adalet kelimesiyle “bir şey” eklemek anlamı karşılayıp, derin yapıda “bunlara” kelimesiyle “bir şeye” eklemek zorunlu istemini eksiz

olarak almıştır. Diğer nüshalarda istem aynı şekilde kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A59-60, T61-62, AU59-60, S59-60, H61-62 şeklindedir.

294.2. ULA-[3][Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, bir şeye) bağla-”

Yüklem:

ULA- [2] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Ula- [İnsan] + (Bilgi) + (Ø)

Biliglig+ke[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *ya dost özüng+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *ula*[özne 2.t.k.] (A80). Ey dost kendini bilgiye bağla(yaklaştır anlamında).

Ula- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A80, T81, AU80, S80, H66 şeklindedir.

295. ULA AY-[3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Belirteç Tümlecisi] “(bir şeyden, bir şeye) temel at-”

Yüklem:

ULA AY- [1] + (1) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Belirteç Tümlecisi) + (Ø)

Ula ay- [İnsan, Bilgi] + (Kavram) + (Ø)

Bilig+tin[Belirteç Tümlecisi, Ayrılma, Kaynak] *ayurur men*[özne 1.t.k.] *sözüm+ke*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *ula* (A79). Bilgiden sözüme temel atarım.

Ula ay- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Seçimli istem olarak ayrılma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A79, T80, AU79, S79, H65 şeklindedir.

296. ULUG BOL- [1]: [Özne] “büyük ol-”

Yüklem:

ULUG BOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ulug bol- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Uluğ bolduğunca[Özne, 3.t.k.] *tüzünrek bolup* (A351) Büyük oldukça daha çok yumşak ol.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A351, T354, AU351, S309, H282 şeklindedir.

297.

297.1. ULUGSIN- [1]: [Özne] “yücelen-”

Yüklem:

ULUGSIN- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ulugsin- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ol ir[Özne, 3.t.k.] *kim ulugsindi, men men, tidi* (A267). O kişi ki yücelendi, ben ben, dedi.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A267, T270, AU267, S242, H204 şeklindedir.

297.2. ULUGSIN- [1]: [Özne] “büyüklük tasla-”

Yüklem:

ULUGSIN- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Eklenti)

Ulugsin- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ulugsinma[Özne, 2.t.k.] *zinhār*[Eklenti] *uluğ bir bayat* (A279). Sakın ululuk taslama, ulu yalnız bir Tanrı’dır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A279, T282, AU279, S254, H212 şeklindedir.

298.

298.1. UM- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyden, bir şeye) ümit et-”

Yüklem:

UM- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Um- [Kutsal Varlık] + (hedef) + (Ø)

Sening rahmeting+din[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *umar men*[Özne, 1.t.k.] *ong+a*[Dolaylı Nesne, Yönelme Hedef]. (A2). Senin rahmetinden hayır umarım.

Um- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma ve yönelme hâlini almaktadır (birinden bir şeye ummak). Bu şekilde **um-** fiili anlamını tamamlamış olur. Diğer nüshalar da incelendiğinde istemde bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A2, T2, AU2, S2, H2 şeklindedir.

298.2. UM- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) um-”

Fiilimsi:

UM- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Um- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Aya edgü[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *umğan*[Özne] *isizlik kılib* (A371) Ey kötülük yapıp, iyilik uman.

Um- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A371, T374, AU370, H302 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

299.UN- [1]: [Özne] “gücü yet-”

Fiilimsi:

UN- [0] + (0) + (0) : [Ø] + (Ø) + (Ø)

Un- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Unarça ayayın[Özne, 1.t.k.], *yāri bir manga*. (A4) Bütün kudretimle söyleyeyim, bana yardım et.

Bu örnekte, sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. *Un-* fiili derin yapıda kendisini *bir şeye gücü yet-* şeklinde tamamlamaktadır ancak yüzey yapıda buna yer verilmemiştir Fiili olduğu durumda aldığı zorunlu tamlayıcı ile fiilimsi olduğu durumda aldığı zorunlu tamlayıcı durumunun değiştiği tespit edilmiştir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A4, T4, AU4, S4, H4 şeklindedir.

300.

300.1. UNIT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) unut-”

Yüklem:

UNIT- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Unit- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Kalı keḏseng atlas unıtma[Özne, 2.t.k.] *bözüng*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A350). Atlas giysen de bezini unutma.

Unut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A350, T353, AU350, S308, H281 şeklindedir.

300.2. UNUT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlecisi] “(birini, bir şeyde) unut-”

Yüklem:

UNUT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Belirteç Tümlecisi] + (Ø) + (Ø)

Unut- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

*Okusan dua'+da*_[Belirteç Tümlecisi, Bulunma, Yer] *unutma*_[Özne. 2.t.k.] *mi+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A478) Bunu okursan beni duada unutma.

Unut- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve bulunma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A478, T459, AU474, S412, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

301.URİL- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) söylen-”

Filimsi:

URİL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Urıl- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Bu bir söz uzakı*_[Belirteç Tümlecisi] *urılmış*_[Özne, 3.ç.k.] *mesel* (A160). Bu söz eskiden söylenmiş bir meseldir.

Urıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A160, T163, AU160, S161, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

302.

302.1. USAN-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birinden) usan-”

Fiilimsi:

Usan- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Usan- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

*Olar+**dın***[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *usanmak kaçan manga* (H32). Benim için onlardan usanmak nasıl mümkün!

Usan- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâl ekini almıştır (birinden usanmak). H nüshasında fiilimsi **utan-** şeklindedir ve zorunlu tamlayıcı olarak yine ayrılma hâlini almıştır (birinden utan-). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A32, T32, AU32, S30, H32 şeklindedir. Usanmak>utanmak

302.2. USANMAS BOL-[1]: [Özne] “usanma-”

Fiilimsi:

USANMAS BOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Usanmas bol- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Harîş[Özne, 3.t.k.] *tirip ermes usanmas bolur* (A305). Haris usanmaz ve yorulmaz.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A305, T308, AU305, S270, H238 şeklindedir.

303. UTRU KEL-[1]: [Özne,] “(bir şey) karşına gel-”

Yüklem:

UTRU KEL- [1] + (0) + (0)[Özne] + (Ø) + (Ø)

Utru kel- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ne iş[Özne, Yalın] *utru kelse anga ket yakın* (A365) Bir iş karşına gelse onu iyice düşün.

Utru kel- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A365, T368, AU365, H296 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

304. UVTAN-[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyden) utan-”

Yüklem:

UVTAN- [1] + (0) + (0): [Özne, Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Uvtan- [Varlık, Kavram] + (Ø) + (Ø)

Anıng bahşışin+din[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *buluť*[Özne 3.t.k.] *uvtanur* (A55). Onun ihsanından bulut utanır.

Uvtan- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. Fiil A, T ve S nüshalarında *uvtan-*, AU nüshasında *ubtan-*, H nüshasında ise *uftan-* şeklinden kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A55, T57, AU55, S55, H57 şeklindedir.

305. UYALIP BİR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) utanıp ver-”

Yüklem:

UYALIP BİR- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Uyalıp bir- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Uyalıb birürler[Özne, 3.ç.k.] *şarınğu bözüng*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A428) Sarınacık bezini utandıkları için verirler.

Uyalıp bir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A428, T413, AU425, S367, H359 şeklindedir.

306. ÜÇÜKTÜR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini, bir şeyle) kızdır-”

Yüklem:

ÜÇÜKTÜR- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Belirteç Tümlenci) + (Ø)

Üçüktür- [İnsan] + (Dil İle) + (Ø)

Öçüktürme[Özne, 2.t.k.] *er+ni*[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *tili+n*[Belirteç Tümlenci, Vasıta, Araç] *bil bu til* (A135). İnsanı dil ile kızdırma; bil bu dili

Üçüktür- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlencinin aldığı vasıta hâli seçimli istem olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A135, T138, AU135, S136, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

307. ÜLÜŞ AL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyden) hisse al-”

Yüklem:

ÜLÜŞ AL- [1] + (2) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Dolaysız Nesne, Dolaysız Nesne) + (Ø)

Ülüş al- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Bahîl[Özne, 3.t.k.] *aldı andın sökünç* + *din*[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *ülüş* (A240). Hasis bunda pişmanlıktan hisse aldı.

Ülüş al- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A240, T243, AU240, H177 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

308. ÜLÜŞ BOL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey, bir şeyde) hisse al-”

Yüklem:

ÜLÜŞ BOL- [1] + (1) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Dolaysız Nesne) + (Ø)

Ülüş bol- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ülüş boldı malı[Özne, Yalın] *kişiler ara*[Dolaysız Nesne, Sıfır Bulunma, Kaynak] (A239). Malı başkaları arasında çok oldu.

Ülüş bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır bulunma hâlini almıştır. Dolaysız nesne seçimli istem olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A239, T242, AU239, H176 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

309. ÜŞENME- [1]: [Özne] “üşenme-”

Yüklem:

ÜŞENME- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Üşenme- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Bilig bil üşenme[Özne, 2.t.k.] *bil ol haķ Resûl* (A101). Bilgiyi bil, üşenme; bil ki o hak resul.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A101, T102, AU101, S100, H87 şeklindedir.

310. YAD KIL- [3]: [Özne, Dolaylı Nesne, Belirteç Tümlecisi] “(birine, bir şeyle) yad et-”

Yüklem:

YAD KIL-[2] + (0) + (0): [Özne, Dolaylı Nesne, Belirteç Tümlecisi] + (Ø) + (Ø)

Yad kıl-[İnsan, Yönetici, Araç] + (Ø) + (Ø)

Şāhım+ga[Dolaylı Nesne, Belirtme, Etkilenen] *dua birle*[Belirteç Tümlecisi, Vasıta, Araç] *yād kılsu*[Özne, 3.t.k.] *tip* (A70). Şahıma dua ile yad etsin diyerek

Yad kıl- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaylı nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme ve vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istem farklılığı vardır. A ve AU nüshasında yönelme ancak T ve S nüshasında belirtme eki zorunlu istem olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A70, T72, AU70, S70, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

T72: *Şahım+ni dua birle yad kılsu tip.* (Şahımı dua ile yad etsin diyerek.)

S70: *Şahım+ni dua birle yad kılsu tip.* (Şahımı dua ile yad etsin diyerek.)

311. YAKIN- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) düşün-”

Yüklem:

YAKIN- [1] + (0) + (0)[Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yakın- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Ne iş utru kelse an+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *ket*[Eklenti] *yakın*[Özne, 2.t.k.] (A365) Bir iş karşına gelse onu iyice düşün.

Yakın- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Ket sözcüğü eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A365, T368, AU365, H296 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

312. YANGIL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeye) şaşır-”

Fiilimsi:

YANGIL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yangıl- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Uluğluğka tegseng[Eklenti] *yangılma*[Özne, 2.t.k.] *özüng*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A349). Büyüklüğe erişirsen kendini şaşırma.

Yangılma- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A349, T352, AU349, S307, H280 şeklindedir.

313. YANGŞA- [1]: [Özne] “gevezelik et-”

Fiilimsi:

YANGŞA- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Öküş)

Yangsa- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Öküş*_[Eklenti] *yangşagan til*_[Özne] *ay almas yagı* (A130). Çok gevezelik eden dil karşı konulmaz düşmandır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A130, T133, AU130, S131, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

314. YANUT BOL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) yanıt ol-”

Yüklem:

YANUT BOL- [1] + (0) + (0)[Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yanut bol- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*İsiz idgü iş+ke*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *yanut bolmas*_[Özne, 3.t.k.] *ol* (A370) İyi işe kötülükle yanıt olmaz.

Yanut bol- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A370, H301 şeklindedir. T, AU ve S nüshalarında bu beyit yoktur.

315. YANUT KIL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine, bir şeye) cevap ver-”

Yüklem:

YANUT KIL- [1] + (0) + (1): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Yanut kıl- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Cefâ kıldaçın+ga*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *yanut kıl*_[Özne, 2.t.k.] *vefa*_[Belirteç Tümleci, Eksiz Vasıta] (A323). (Sana) eziyet edene vefa ile yanıt ver.

Yanut kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Belirteç tümlecinde bulunan vasıta hâli eklenti olarak kullanılmıştır.

Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A323, T326, AU323, S281, H256 şeklindedir.

316. YAPUŞ- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) sarıl-”

Yüklem:

YAPUŞ- [1] + (0) + (Belirteç Tümleci): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Yapuş- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Tevāzu 'nı berk tut yapuş[Özne, 2.t.k.] keç[Belirteç Tümleci] an+ga[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] (A264).

Tevazunu sıkı tut ve ona sıkı sarıl.

Yapuş- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A264, T267, AU264, S239, H201 şeklindedir.

317.

317.1. YARAT- [1]: [Özne] “yarat-”

Yüklem:

YARAT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yarat- [İlahi Varlık] + (Ø) + (Ø)

Yok erdim yaratting[özne, 2.t.k.] yana yok kılıp (A9). Yok idim yarattın; yine yok edip,

Bu örnekte, *yarat-* fiilinin mantıksal istemi öznedir. *Yarat-* fiili derin yapıda “*bir şey yarat-*” şeklinde kullanılmaktadır ancak cümlede bu durum yüzey yapıda belirtilmemiştir ve istem almadan kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A9, T9, AU9, S8, H9 şeklindedir.

317.2. YARAT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) yarat-”

Yüklem:

YARAT [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yarat- [İlahi Varlık] + (yaratı) + (Ø)

Yarattı uğanım[Özne, 3.t.k.] tününg[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] kündüzüng[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A13). Tanrım geceni ve gündüzünü yarattı.

Yarat- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır (bir şeyi yaratmak). “Tününg” ve “küdüzüng” kelimelerinde sıfır belirtme vardır. Diğer nüshalarda istemde bir değişiklik saptanmamıştır. Ancak H nüshasında fiilde bir değişiklik olmuştur. H nüshasında fiil *yarat-* şeklinde değil *törüüt-* şeklinde kullanılmıştır. *Törüüt-* fiili anlam olarak yine *yarat-* anlamındadır ve istemde bir değişiklik yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A13, T13, AU13, S12, H13 şeklindedir.

318. YÂRI BİR- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) yardım et-”

Yüklem:

YÂRI BİR- [1] +(0) +(0): [Dolaylı Nesne] +(Ø)+(Ø)

Yâri bir-[İnsan] +(Ø)+(Ø)

Unarça ayayın, yâri bir [Özne, 2.t.k.] *man+ga* [Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef]. (A4) Bütün kudretimle söyleyeyim, bana yardım et.

Yâri bir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâl ekini almıştır(birine yardım etmek). Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A4, T4, AU4, S4, H4 şeklindedir.

319.

319.1. YARIT-[2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi) aydınlat-”

Yüklem:

YARIT-[1] +(0) +(0): [Dolaylı Nesne] +(Ø) +(Ø)

Yarıt- [Kavram] +(Ø) +(Ø)

Kününg kiterip baz yarıtur[Özne, 3.t.k.] *tan+ga*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] (A16). Gününü giderip, tekrar tanı aydınlatır.

Yarıt- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Cümleye bakıldığında bir tane istem olduğu saptanmıştır. “Tan” anlamına gelen *tang* sözcüğü yönelme hâli olan “+ga” ekini almıştır. Diğer nüshalarda da *yarıt-* fiili zorunlu istem olarak “+ga” yönelme hâl ekini almıştır. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A16, T16, AU16, S14, H16 şeklindedir.

319.2. YARAT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “yarat-”

Fiilimsi:

YARIT- [1] + (0) + (0) : [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yarıt- [İlahi Varlık] + (Ø) + (Ø)

Qazālar yorutgan yaratkan[Özne, 3.t.k.] *melik* (A450) Kaza ve kaderi yürüten yaratan Tanrı.

Yarat- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A450, T435, AU446, S385, H381 şeklindedir.

320. YAT- [2]: [Özne, Belirteç Tümleci] “(bir yerde) yat-”

Fiilimsi:

YAT- [1] + (0) + (0): [Belirteç Tümleci] + (Ø) + (Ø)

Yat- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Ol an+da[Belirteç Tümleci, Bulunma, Yer] *yatıban*[Özne, 3.t.k.] *birür sanını* (A272). Onun yanında yatarak, vücudunu verir.

Yat- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A272, T275, AU272, S247, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

321. YAVIZ TUT- [1]: [Özne] “kötülük yap-”

Yüklem:

YAVIZ TUT- [1] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Yavız tut- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yılan[Özne, 3.t.k.] *yumşak erken*[Belirteç Tümleci] *yavız fi'l tutar* (A211). Yılan yumuşak olduğu halde kötülük yapar.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda yönelme ister aktarım sırasında yönelme kullanılmıştır ancak orijinal metinde yüzey yapıda yönelme yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A211, T214, AU211, S206, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

322. YAWUMA- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(bir şeye) yaklaş-”

Yüklem:

YAWU- [1] + (0) + (0)[Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yawu- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*İsiz+ke*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *yawuma*_[Özne, 2.t.k.] (A375) Kötüye yaklaşma.

Yawu- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A375, T378, AU374, S317, H306 şeklindedir.

323. YAZ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(biri, bir yere) yaz-”

Yüklem:

YAZ- [1] + (0) + (0)[Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yaz- [Madde] + (Ø) + (Ø)

*Ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme] *yazdı bu acun+ga*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *şāhib hüner*_[Özne] (A441).

Hüner sahibi bu dünyaya ne yazdı.

Yaz- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A441, T426, AU437, S376, H372 şeklindedir.

324.

324.1. YIG- [1]: [Özne] “topla-”

Fiilimsi:

YIG- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yığ- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Yığıb köngli todmas közi suķ baḥīl (A251). Aç gözlü hasisin gönlü toplamakla doymaz.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. S ve H nüshasında fiilimsi *tirip* şeklindedir aşağıda istem gösterimi yapılmıştır:

S226: Tirip köngli todmas közi suķ baḥīl. Aç gözlü hasisin gönlü toplamakla doymaz.(istemsiz)

H188: Tirip köngli todmas közi suķ baḥīl. Aç gözlü hasisin gönlü toplamakla doymaz.(istemsiz)

Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A251, T254, AU251, S226, H188 şeklindedir.

324.2. YIG- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) yığ-”

Fiilimsi:

YIG- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yığ- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Eger yığdung erse*_[Özne, 2.t.k.] ‘umurluk tavar’_[Dolaysız Nesne, Yalın] (A295). Eğer ömürlük mal yığdın ise;

Yığ- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A295, T298, AU295, S260, H228 şeklindedir.

324.3. YIG- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyden) menet-”

Yüklem:

YIG- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yığ- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Bidağ+dın*_[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *yığıklı*_[Özne] *kişi kalmadı* (A399) Peygamberden sonra iman eden kalmadı.

Yığ- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A399, T392, AU397, S340, H330 şeklindedir.

324.4. YİĞ- [1]: [Özne] “topla-”

Yüklem:

YİĞ- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yığ- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yığar*_[Özne, 3.t.k.] *yimes içmes tutar berk anı* (A258). Toplar, yemez, içmez ve onu sıkı tutar.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A258, T261, AU258, S233, H195 şeklindedir.

325. YIGA TUT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) sıkı tut-”

Yüklem:

YIGA TUT- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yıga tut- [Organ] + (Ø) + (Ø)

Sözüng boşlag ıdma yıga tud[Özne, 2.t.k.] *tilning*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A131).

Sözünü başını boş bırakma dilini sıkı tut.

Yıga tut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A131, T134, AU131, S132, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

326.

326.1. YIRAK TUR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birinden/bir şeyden/bir yerden) uzaklaş-”

Fiilimsi:

YIRAK TUR- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Yırak tur- [İnsan] + (Ø) + (hızlıca)

*Tili yalğan er+**din***[Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *yırak tur*[Özne, 2.t.k.] *teze*[Belirteç Tümleci] (A153).

Dili yalan insandan hızlıca uzaklaş.

Yırak tur- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak ayrılma hâlini almıştır. Belirteç tümleci eklentidir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A153, T156, AU153, S150, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

326.2. YIRAK TUR- [1]: [Özne] “(biri) uzak dur-”

Yüklem:

YIRAK TUR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yırak tur- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yırak turgu[Özne, 3.t.k.] *yumşak tib inanmagu* (A212). Uzak durmalı ve yumşak diye inanmamalı.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A212, T215, AU212, S207, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

327.

327.1. **Yİ-**_[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey, bir şeyi) ye-”

Yüklem:

Yİ- _{[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)}

Yi- _{[Organ] + (Ø) + (Ø)}

*Anıng öz tili*_[Özne, Yalın] *öz başı* + **ni**_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *yi yür*_[Özne, 3.t.k.] (A118). Onun kendi dili kendi başını yer.

Yi- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A118, T119, AU118, S117, H104 şeklindedir.

327.2. **Yİ-**_[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) ye-”

Yüklem:

Yİ- _{[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)}

Yi- _{[İnsan, İnsan] + (Ø) + (Ø)}

Tilim baş + **ni**_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *yidi*_[Özne, 3. t.k.] *bu til söz başı* (A134). Bu boş-boğazlık ve ağız gevşekliği çok başları yedi.

Yi- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A134, T137, AU134, S135, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

327.3. **Yİ-**_[1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) ye-”

Fiilimsi:

Yİ- _{[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)}

Yi- _{[Ø] + (Ø) + (Ø)}

*Basal*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *yip acıtma*_[Özne, 2.t.k.] *ağız yi asel* (A158). Soğan yiyip ağızını acıtma, bal ye.

Yi- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A158, T161, AU158, S159, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

327.4. Yİ-_[1]: [Özne] “(bir şey) ye-”

Fiilimsi:

Yİ- _[1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yi- _[Ø] + (Ø) + (Ø)

*Basal yib acıtma ağız yi*_[Özne, 2.t.k.] *asel*_[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] (A158). Soğan yiyip ağzını acıtma, bal ye.

Yi- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A158, T161, AU158, S159, şeklindedir. H nüshasında bu beyite yer verilmemiştir.

327.5. Yİ-_[1]: [Özne] “ye-”

Yüklem:

Yİ- _[0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yi- _[Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yığar yimes*_[Özne, 3.t.k.] *içmes tutar berk anı* (A258). Toplar, yemez, içmez ve onu sıkı tutar.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A258, T261, AU258, S233, H195 şeklindedir.

327.6. Yİ-_[2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) ye-”

Yüklem:

Yİ- _[1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Yi- _[Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Ölür kalur āhīr*_[Belirteç Tümlenci, Sıfır Bulunma, Yer] *yīyūr*_[Özne, 3.t.k.] *düşman*⁺¹_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A260). Ölür kalır ve sonunda (onun) düşmanı (malını) yer.

Yi- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A260, T263, AU260, S235, H197 şeklindedir.

327.7. Yİ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şey) ye-”

Fiilimsi:

Yİ- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yi- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Helāl[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *yigli*[Özne] *kanı körünmes bodı* (A414) Hani helal yiyen görünmez.

Yi- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A414 AU411, S354, H345 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yok.

327.8. Yİ- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) ye-”

Fiilimsi:

Yİ- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yi- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Harām+nu[Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *yyürde*[Özne] *helāl tip yidi* (A416) Haramı yerken helal diyerek yedi.

Yi- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A416, AU413, S356, H347 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yok.

327.9. Yİ- [2]: [Özne, Belirteç Tümlenci] “(bir şey) ye-”

Fiilimsi:

Yİ- [1] + [0] + [1]: [Özne] + [Ø] + [Belirteç Tümlenci]

Yi- [Madde] + (Ø) + (Ø)

Oķusa tatır til[Özne, 3.t.k.] *yimiş teg*[Belirteç Tümlenci] *‘asel* (A462) Okursa, dil bal yemiş gibi, tatlı olur

Yi- fiilinin mantıksal istemi öznedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A462, T447, AU458, S397, H393 şeklindedir.

328. YİL-[2]: [Özne, Belirteç Tümlecî] “(bir yerde) koş-”

Fiilimsi:

YİL- [1] + (0) + (0): [Belirteç Tümlecî] + (Ø) + (Aya)

Koş- [İnsan] + (Ø) + (Ey)

*Aya*_[Eklenî] *şek yolın*+*da*_[Belirteç Tümlecî, Bulunma, Yer] *yiligi*_[Özne, 2.t.k.] *oğun* (A11). Ey şüphe yolunda koşan, uyan

Yil- fiilinin mantıksal istemi özne ve belirteç tümlecîdir. *Yil-* fiili zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâl ekini almıştır (bir yerde koşmak). *Yil-* fiili cümlede yönetici konumunda değil fiilimsi konumundadır. Ancak *yil-* fiili anlamını tamamlayabilmesi için bir bulunma ekine ihtiyaç duymaktadır bunu da *yolın*+*da* kelimesinin aldığı bulunma hâl ekiyle tamamlamaktadır. Diğer nüshalarda istemde farklılık görülmemiştir. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A11, T11, AU11, S10, H11 şeklindedir.

329.

329.1. YİR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) yer-”

Yüklem:

YİR- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yir- [Zaman] + (Ø) + (Ø)

*Yirer sen*_[Özne, 2.t.k.] *zamānang*+*nı*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *halkın kodub*_[Belirteç Tümlecî] (A403) Halkını bırakıp, zamanını yerersin.

Yir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A403, AU401, S344, H334 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

329.2. YİR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(birini) yer-”

Yüklem:

YİR- [1] + (0) + (0) : [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yir- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

*Zamānangnı yirme kişisi+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *yir*_[Özne, 3.t.k.] (A404) Zamanını yerme, kişisini yer.

Yir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A404, AU402, S345, H335 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

329.3. YİR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) yer--”

Filimsi:

YİR- [1] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümlenci)

Yir- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

*Yirib*_[Özne, 3.t.k.] *mu+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *birer yana*_[Belirteç Tümlenci] *ökküçi* (A446)
Bunu yerip tekrar öven.

Yir- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. *Birer yana* olan belirteç tümlenci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A446, T431, AU442, S381, H377 şeklindedir.

330.

330.1. YİRİL- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “yeril-”

Filimsi:

YİRİL- [1] + (0) + (0): [Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yiril- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Hisābsız+ga*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *bilgi yirilmes*_[özne] *hisāb* (A124). Bilgi hesapsıza yerilmez bir hesaptır.

Yiril- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A124, T127, AU124, S125, H112 şeklindedir.

330.2. YİRİL- [1]: [Özne] “yeril-”

Fiilimsi:

YİRİL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yiril- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yirilgen sökülgen tirip birmegen*_[Özne, 3.t.k.] (A243). Yerilen ve sövülen kimse, toplayıp da vermeyendir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A243, T246, AU243, H180 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

330.3. YİRİL- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şey, bir şeyde) yeril-”

Fiilimsi:

YİRİL- [2] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yiril- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Tekebbür*_[Özne, 3.t.k.] *kamuğ til* + *de*_[Dolaylı Nesne, Bulunma, Yer] *yirlür kılığ* (A265). Kibir bütün dillerde yerilen bir huydur.

Yiril- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme ve bulunma hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A265, T268, AU265, S240, H202 şeklindedir.

331. YİRME- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) yeme-”

Yüklem:

YİRME- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yirme- [Zaman] + (Ø) + (Ø)

Zamānang + *ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *yirme*_[Özne, 2.t.k.] *kişisini yir* (A404) Zamanını yerme, kişisini yer.

Yirme- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A404, AU402, S345, H335 şeklindedir. T nüshasında bu beyit yoktur.

332. YİTE BİL- [1]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(biri, bir şeyi) yedebil-”

Yüklem:

YİTE BİL- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yite bil- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Akı er*_[Özne, 3.t.k.] *bilig*+*ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *yite bildi kör* (A233). Bak, cömert adam bilgiyi yedebildi.

Yite bil- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. H nüshasında *bilig*+*ni* değil *bilig*+*in* şeklinde kullanılmıştır. İstemde bir değişiklik yoktur. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A233, T236, AU233, S218, H170 şeklindedir.

333. YİTÜK KÖR- [1]: [Özne] “kaybolmuş sayıl-”

Yüklem:

YİTÜK KÖR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yitük kör- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Bilgisiz*_[özne] *tirigle yitük körgülüg* (A92). Bilgisiz hayattayken kaybolmuş sayılır.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A92, T93, AU92, H78 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yoktur.

334. YİYÜME- [1]: [Özne] “yiyeme-”

Yüklem:

YİYÜME- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yiyüme- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

*Yiyümedi bardı*_[Özne, 3.t.k.] *körüng halini* (A270). Yiyemeden gitti, hallerini görün.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A270, T273, AU270, S245, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

335. YOK KIL- [1]: [Özne] “(bir şeyi) yok et-”

Yüklem:

YOK KIL- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirte. Tümleci)

Yok kıl- [Ø] + (Ø) + (yine)

*Yok ırdım yaratting yana*_[Belirteç Tümleci] *yok kılp*_[özne, 2.t.k.] (A9). Yok idim yarattın; yine yok edip,

Bu örnekte, *yok kıl-* fiilinin mantıksal istemi öznedir. *Yok kıl-* fiili derin yapıda “bir şeyi yok et-” şeklinde kullanılmaktadır ancak cümlede bu durum yüzey yapıda belirtilmemiştir ve istem almadan kullanılmıştır. *Yana* sözcüğü ise eklentidir. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A9, T9, AU9, S8, H9 şeklindedir.

336. YOKA- [1]: [Özne] “(bir şeye) dokun-”

Fiilimsi:

YOKA- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yokamak- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yokamakka yumşak aynı pür agu (A210). Yumuşak bir şeye dokunmakla zehir koklamak aynı.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Derin yapıda yönelme ister aktarım sırasında yönelme kullanılmıştır ancak orijinal metinde yüzey yapıda yönelme yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A210, T213, AU210, S205, şeklindedir. H nüshasında bu beyit yoktur.

337. YOKAR YOKLA- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyle) yüksel-”

Yüklem:

YOKAR YOKLA- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yokar yokla- [Ø] + (Birle) + (Ø)

*Bilig birle*_[Dolaysız Nesne, Vasıta, Araç] ‘*âlem*_[Özne, 3.t.k.] *yokar yokladı* (A99). Alim bilgi ile yükseldi.

Yokar yokla- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak vasıta hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A99, T100, AU99, S98, H85 şeklindedir.

338.YOL TUT-[1]: [Özne] “yol tut-”

Yüklem:

YOL TUT- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yol tut- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Öng arkış uzadı kopup yol tutup (A175). Kervanın başı kalkmış ve yolu tutarak uzaklaşmış.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A175, T178, AU175, S177, H129 şeklindedir.

339.YORÇI BOL-[1]: [Özne] “kılavuz ol-”

Yüklem:

YORÇI BOL- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yir- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Kerek erse yiglig yori yüzçi bol*_[Özne, 2.t.k.] (A406) Gerekirse varmak için kılavuz bil/ol.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A406, T395, AU404, S347, H337 şeklindedir.

340.

340.1. YORI-[1]: [Özne] “yürü-”

Yüklem:

YORI- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yorı- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Yörügil*_[Özne, 3.t.k.] *tilemegil özüng hoşlugın* (A412). Yürü, kendi iyiliğini dileme.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A412, AU409, şeklindedir. T, S ve H nüshalarında bu beyite yer verilmemiştir.

340.2. YORU-[1]: [Özne] “yürü-”

Yüklem:

YORU- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Yoru- [Ø] + (Ø) + (Ekleni)

Udup bir birike[Belirteç Tümleci] *yorur*[Özne, 3.ş.k.] *öng songa*[Belirteç Tümleci, Ekleni] (A14).

Birbirine uyup birbirinin ardı sıra yürür.

Bu örnekte, *yoru-* fiilinin bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A14, T14, AU14, S13, H14 şeklindedir.

341. YORUT- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “yürüt-”

Fiilimsi:

YORUT- [1] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yorut- [İlahi Varlık] + (Ø) + (Ø)

Kažālar[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Konu] *yorutgan*[Özne, 3.t.k.] *yaratkan melik* (A450) Kaza ve kaderi yürüten yaratan Tanrı.

Yorut- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır. H nüshasında fiil *yorut-* şeklinde değil *törüt-* şeklinde anlam ve görev olarak aynı ve istemde de bir değişiklik olmamıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A450, T435, AU446, S385, H381 şeklindedir.

342.

342.1. YU-[1]: [Özne] “yık-”

Fiilimsi:

YU- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yu- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Cāhil yup arınmasın arıgsız irür (A110). Cahil yıkamakla temizlenmeyen bir kirdir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A110, T111, AU110, S109, H96 şeklindedir.

342.2. YU- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) yıka-”

Yüklem:

YU- [2] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Belirteç Tümleci)

Yu- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Akılık[Özne, 3.t.k.] *kamug*[Belirteç Tümleci] *ayb*[kiri+ni][Dolaysız Nesne, Belirtme, Konu] *yuyur* (A226).

Cömertlik tüm ayıpların kirini yıkar.

Yu- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve sıfır belirtme hâlini almıştır. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A226, T229, AU226, şeklindedir. S ve H nüshalarında bu beyit yoktur.

342.3. YU- [1]: [Özne] “yık-”

Yüklem:

YU- [0] + (0) + (1): [Ø] + (Ø) + (neçe)

Yu- [Kavram] + (Ø) + (Ø)

Arımas neçe[Eklenti] *yusa*[Özne] *kan birle kan* (A324). Ne kadar yıkanırsa yıkansın kan kan ile temizlenmez.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A324, T327, AU324, S282, H257 şeklindedir.

343. YUL- [3]: [Özne, Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] “(bir şeyi, bir şeyden) kurtar-”

Yüklem:

YUL- [2] + (0) + (1): [Dolaysız Nesne, Dolaylı Nesne] + (0) + (Belirteç Tümleci)

Kurtar- [İnsan, İnsan] + (0) + (Ölmeden önce)

Kel ot+dın[Dolaylı Nesne, Ayrılma, Kaynak] *özüng*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *yul*[Özne, 2.t.k] *ölümdin önge*[Belirteç Tümleci] (A12). Gel, ölmeden önce kendini ateşten kurtar.

Yul- fiilinin mantıksal istemi özne, dolaysız nesne ve belirteç tümlecidir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme ve ayrılma hâl eklerine ihtiyaç duymaktadır. *Özüng* ve *otdın* kelimelerinin aldığı ekler zorunlu istemdir, *ölümdin önge* ise eklentidir. *Özüng* kendini anlamında sıfır belirtme ile *otdın* ise +dın ayrılma eki ile fiilin anlamını tamamlamasına yardımcı olmuştur. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A12, T12, AU12, S11, H12 şeklindedir.

344. YUM- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyi) yum-”

Fiilimsi

YUM- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yum- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

*Yüz evrüb kiçerler yumup*_[Özne, 3.ç.k.] *közleri* + **n**_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] (A420) Gözlerini yumup, yüz çevirip geçerler.

Yum- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak belirtme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A420, T405, AU417, H351 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yok.

345. YÜD- [1]: [Özne] “yükle-”

Fiilimsi:

YÜD- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yüd- [Ø] + (Ø) + (Ø)

Ol artuķ tileme vebal yütgölük (A186). Fazlasını isteme, (fazlası) yüklenilecek vebaldir.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A186, T189, AU186, S187, H140 şeklindedir.

346.

346.1. YÜGÜR- [1]: [Özne] “koş-”

Fiilimsi:

YÜGÜR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yügür- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Senning barlıģinga tanuķluķ birür*_[Özne, 3.t.k.] (A5)/ *Cemād canavār uçan yügürgen nenge*. (A6). Canlı, cansız, uçan, koşan her şey senin varlığına tanıklık eder.

Bu örnekte sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A5/6, T5/6, AU5/6, S5/6, H5/6 şeklindedir.

346.2. YÜGÜR- [2]: [Özne, Dolaysız Nesne] “(bir şeyde) koş-”

Fiilimsi:

YÜGÜR- [1] + (0) + (0): [Dolaysız Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yügür- [Yer] + (Ø) + (Ø)

*Bu dünyā songı+da*_[Dolaysız Nesne, Bulunma, Yer] *yügürmek neçe* (A177). Bu dünya arkasından koşmak niçin?

Yügür- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak bulunma hâlini almıştır. Belirteç tümleci eklenti olarak kullanılmıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A177, T180, AU177, S178, H131 şeklindedir.

346.3. YÜGÜR- [1]: [Özne] “koş-”

Fiil

YÜGÜR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yügür- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Ḳazā kelse*_[Belirteç Tümleci] *yügrük*_[Özne, 3.t.k.] *yügürmes urub*_[Belirteç Tümleci] (A457) Kaderde varsa hızlı koşan vursan da koşmaz.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A457, T442, AU453, S392, H388 şeklindedir.

347. YÜZ EVÜR- [1]: [Özne] “yüz çevir -”

Fiilimsi:

YÜZ EVÜR- [0] + (0) + (0): [Ø] + (Ø) + (Ø)

Yüz evür- [Ø] + (Ø) + (Ø)

*Yüz evrüp keçerler*_[Özne, 3.ç.k.] *yumub közlerin* (A420) Gözlerini yumup, yüz çevirip geçerler.

Bulunduğu cümlede sadece yöneten (kendisi) var. Yönetilenler yok. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A420, T405, AU417, H351 şeklindedir. S nüshasında bu beyit yok.

348.YÜZ UR- [2]: [Özne, Dolaylı Nesne] “(birine) teveccüh et-”

Fiilimsi

YÜZ UR- [1] + (0) + (0)[Dolaylı Nesne] + (Ø) + (Ø)

Yüz ur- [İnsan] + (Ø) + (Ø)

Bodun mallıg er+ke[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *urub*[Özne, 3.t.k.] *yüzlerin* (A417) Halk malı olan kimseye teveccüh edip

Yüz vur- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâlini almıştır. Diğer nüshalarda istemde farklılık yoktur. Diğer nüshalardaki beyit numaraları; A417, T402, AU414, S357, H348 şeklindedir.

3.2. ATEBETÜ'L-HAKÂYİK'İN NÜSHALARI ARASINDA TESPİT EDİLEN İSTEM FARKLILIKLARI

Eski Türkçeden günümüze dilin değişim ve gelişim gösterdiği bilinen bir durumdur. Bu değişimler dilin her düzeyinde olabilmektedir. “İstem” de, bu değişimlerin görüldüğü alanlardan biridir. Fiillerin istem tercihlerindeki farklılıklar, yalnızca Türkçenin tarihi dönemleri arasında olabileceği gibi aynı eserin farklı nüshaları arasında da tespit edilebilir. Bu çalışmada da AH'nin her nüshası müstakil bir eser olarak değerlendirilmiş ve nüshalar arasında bazı istem farklılıkları görülmüştür. Tespit edilen istem farklılıklarının olduğu fiiller *tatı-*, *yad kıl-*, *bildür-*, *isiz bol-*, *kör-*, *kir-*, *keçür-*, *hilm ol-*, *hayr kıl-* ve *çal-* fiilleridir.

1. **Tatı-** : Tatı- fiili aşağıdaki cümleler içinde tespit edilmiştir:

A27 – Aning medh **birle** tatır bu tilim. “*Onun medhi ile bu dilim tatlanır*”

S25 – Aning ögdīsindin tatır bu dilim. “*Onun övgüsünden bu dilim tatlanır*.”

Tatı- fiili A27 numaralı beyitte sıfır belirtme ve vasıta hâliyle (“bir şey bir şeyle tatlan-” şeklinde) kullanılmıştır. Ancak S nüshasında istem tercihinde değişiklik meydana gelmiştir. S25 numaralı beyitte **tatı-** fiili ayrılma ve sıfır belirtme hâli ile kullanılmıştır (bir şey bir şeyden tatlan-). Bu istem farklılığının sebebi, hâl eklerinin işlevleri ile açıklanabilir. Ayrılma hâl ekinin işlevlerinden biri olan “vasıtasıyla/sebebiyle” işlevi, vasıta hâlinin “sebebiyle” işlevi ile ortaktır. Yani fiil, istem değiştirirken tamamen bağımsız hareket etmemiş, aynı anlamı verecek şekilde başka bir istem tercih etmiştir. Buradan, işlevleri ortak olan hâl eklerinin birbirini yerine kullanılabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Ahmet Buran'ın “Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri”¹⁴ adlı kitabında yer alan “*çıkma hâli ekinin “eşyanın neden meydana geldiğini ve iş ve hareketin sebebini” bildiren fonksiyonları, bir yönüyle vasıta hâli ekinin fonksiyonlarına yaklaşıp. Bu yakınlık dolayısıyla da vasıta hâli eki yerine sıkça çıkma hâl eki kullanılmaktadır*” (Buran, 1996, s. 233) şeklindeki açıklaması da konuyu desteklemektedir.

¹⁴ Buran Ahmet (1996), *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim(Hâl) Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara.

2. **Yad kıl-** : Fiilin tespit edildiği beyitler şunlardır:

A70 – Şāhımğa dua **birle** yād kılsu tib. “Şahıma dua ile yad etsin diyerek.”

T72 – Şahımni dua **birle** yad kılsu tib. “Şahımı dua ile yad etsin diyerek.”

S70 – Şahımni dua birle yad kılsu tib. “Şahımı dua ile yad etsin diyerek.”

Yad kıl- fiili A70 numaralı beyitte yönelme ve vasıta hâli ile kullanılmıştır (bir şeye bir şeyle yad et-). Ancak T ve S nüshalarında yönelme hâli yerine belirtme hâli zorunlu istem olarak kullanılmıştır. Yönelme ve belirtme hâlinin birbirleri yerine kullanılması durumu Türkiye Türkçesi ağızlarında da görülen bir durumdur. Bu konuyla ilgili İlker Ağız Alanlarında Yükleme ve Yönelme Değişmesinin Sebepleri Üzerine Yeni Bir Bakış adlı çalışmasında istem nöbetleşmesi olarak tanımlar ve ağızlarda belirtme-yönelme nöbetleşmesini hem eylemin belirttiği sürecin tipine hem de derin yapıdaki istem yapısının yüzey yapıya taşınırken değişmesine bağlar (İlker, 2013).

3. **Bildür-** : Bu fiil, şu beyitlerde tespit edilmiştir:

A105 – BiligØ bildürür erge bilig kadrini. “Kişiye bilginin kadrini yine bilgi bildirir.”

S104 - biligØ bildürür bil bilig kadrini. “Bilgi bildirir; bilginin kadrini bil.”

Bildür- fiili A105 numaralı beyitte özne ile yönelme ve belirtme hâllerini almıştır (bir şeyi birine bildir-). Ancak S nüshasında istem sayısında bir eksilme olmuştur. Hem yönelme hem de belirtme hali bu fiil için kullanılmamıştır. Bunun sebebi A105 numaralı beyitte yönelme halini alan *erge* kelimesinin S nüshasında yazılmamış olması ve üzerinde belirtme hali eki olan *kadrini sözcüğünün* buraya eklenen *bil-* fiiline bağlanmış olmasından kaynaklanmaktadır.

4. **İsiz bol-** : Bu fiil, şu beyitlerde geçmiştir:

A142 – Bu tildir kim edgü kimØ isiz bolur. “Dili yüzünden kimi iyi, kimi kötü olur.”

T145 – Bu tildin kimØ edgü kim isiz ayur. “Bu dille kimi iyi, kimi kötü söyler.”

İsiz bol- fiilinin mantıksal istemi öznedir. T nüshasında fiil değişmiştir. *İsiz bol-* değil *isiz ay-* şeklinde yazılmıştır. Ayrıca *dildir* şeklindeki bitimli cümle oluşturan sözcük, *tildin* şeklinde değiştirilerek diğer cümleye dahil edilmiştir. Bu değişiklikler, doğal olarak istemin de değişmesine sebep olmuştur.

5. **Kör-** : Şu beyitlerde geçer:

A18 – Çıkarur körer sen muni ket anga. “Çıkarır, görürsün; bunu iyice bil.”

A69 – Kitabımnı körgeñ işitgeñ kişi. “Kitabımı gören duyan kişi.”

A167-168 - Kamyğ yaşru işing bolub aşkarā / Bu körgeñ işitgeñ sanga külmesün. “Bütün gizli işlerin aşikâr olup/ gören ve duyan sana gülmesin”.

A215 – Bakıp taş bezekin körüb sen munga / köngül bamaking bil hatalar başı. Bakıp, dış süslemesini görüp buna gönül bağlaman, bil ki hataların başıdır.

S210 – Bakıp taş bezekli körüb sen munga. “Sen bakıp dışı süslü görürsün.”

A233 – Akı er biligni yite bildi kör. “Bak, cömert adam bilgiyi yenebildi.”

A234 – Anın sattı malın ögdi aldı kör. “Malını onunla sattı ve övgü aldı bak.”

A236 – Ajunda at eğgü qodup bardı kör. “Dünyada iyi ad bırakarak öldü, bak.”

A270 – Yiyümedi bardı körüng halini. “Yiyemeden gitti, hallerini görün.”

A419 – Kim ol malsız erse ol erni körüb. “Ki o malsızsa o kişiyi görünce.”

A454 – Uquşsuzlar anı sebebdin körür. “(Başa gelen her şey kaderden gelir) Akılsızlar onu sebepten bilir.”

H385 – Uquşsuzlar anı sebebdin bilür. “Akılsızlar onu sebepten bilir.”

A501 – Köb ilni körür men. “Birçok kimseleri görüyoruz.”

Kör- fiili A215 numaralı beyitte bulunma ve belirtme hâllerini ile kullanılmıştır (bir şeyde bir şeyi kör- şeklinde). Ancak S nüshasında ekte bir farklılık olmuştur. A nüshasında belirtme hâlini alan *bezek+in* kelimesi S nüshasında belirtme halini almamış *bezek+li* olarak yazılmıştır. Bu şekilde ekin yazılmaması da istem sayısının azalmasına neden olmuştur. Diğer beyitlerde kör- fiili gör- anlamında kullanıldığı durumlarda belirtme hâlini almaktadır. Ancak A454 numaralı beyitti anlam olarak gör- değil bil- olarak yapılan aktarım bağlama duyduğu için bu anlam seçilmiş ve istem sayısında bir atış meydana gelmiştir.

6. **Kir**¹⁵ : Metinlerde geçtiği yerler şunlardır:

A274 – Kirip halkda köksüngØ azurlap tilin. “Halkda göğsünü kabarttıysan dilini hemen düzelt.”

T277 – Kirip halkka köksüngØ azurlap tilin. “Halka karşı göğsünü kabarttıysan dilini hemen düzelt.”

S449 – Kirip halkka köksüngØ azurlap tilin. “Halka karşı göğsünü kabarttıysan dilini hemen düzelt.”

H207 – Kirip halkka köksüngØ azurlap tilin. “Halka karşı göğsünü kabarttıysan dilini hemen düzelt.”

A274 numaralı beyitte bulunma ve belirtme hâliyle kullanılmıştır (birinde bir şeyi kabart- şeklinde). Ancak T, S ve H nüshalarında bulunma yerine zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâli kullanılmıştır (birine bir şeyi kabart-).

7. **Keçür**- fiilinin yazılı olduğu beyitler şunlardır:

A333-Yazukluk kişining yazuku+n keçür (A333). Günahkâr kişinin günahlarını affet.

H264-Yazukluk kişi+din yazuklar keçür. Günahkâr kişiden günahları affet. (Birinden, bir şey affet-)

Keçür- fiili A333 numaralı beyitte yüzey yapıda değil ancak, derin yapıda belirtme hâli ile kullanılmıştır (bir şeyi affet-). Ancak H nüshasında istem sayısında bir artış meydana gelmiştir. H nüshasında ayrılma ve belirtme hâli ile kullanılmıştır (birinden bir şey affet- şeklinde). A nüshasında *kışining* olan kelime H nüshasında *kışidin* şeklinde; A nüshasında *yazukun* kelime de H nüshasında *yazuklar* şeklinde yazılmıştır. A nüshasında *kışining* kelimesinde ilgi ekinin kullanılması, ayrılma hal eki kullanılmamasına neden olmuştur. Ancak H nüshasında ilgi eki olmadığı için onun yerine ayrılma hâli gelmiş ve *yazuklar* kelimesi de derin yapıda belirtme hâlini üzerinde taşımıştır. Böylece fiil istem ihtiyaçlarını gidermiştir.

¹⁵ Sözlükte kir- sözcüğünün anlamı için ker- maddesine yönlendiriliyor. Ker- anlamı “ger-, kabart-”tır.

8. Hilm ol- : Şu beyitlerde geçer:

A337 - Kerem bir binā teg **angar**^[Dolaylı Nesne, Yön Gösterme, Hedef] hilm ol. Kerem bir bina gibi, ona sabret.

S295 - Kerem bir binā teg **anga** hilm ol. “*Kerem bir bina gibi, ona sabret.*”

H268 - Kerem bir binā teg **anga** hilm ol. “*Kerem bir bina gibi, ona sabret.*”

Hilm ol- fiili A337 numaralı beyitte yön gösterme eki ile kullanılmıştır. S ve H nüshalarında ise yönelme hâli ile kullanılmıştır. Bu istem farklılığını, hâl eklerinin birbirlerine yakın olan işlevleri ile açıklamak mümkündür. Bu durum 1. maddede açıklanmıştı.

9. Hayr kıl- : Metinlerde şu beyitlerde rastlanmıştır:

A374 - Er işi edgüsindin öküş hayr kılur. “*Kişi işin iyisinden çok hayır görür.*”

T377 - Er iş edgüsinde öküş hayr kılur. “*Kişi işin iyisinde çok hayır görür.*”

Hayr kıl- fiili A374 numaralı beyitte ayrılma hâli ile kullanılmıştır (bir şeyden hayır kıl-). T nüshasında ise bulunma hâli ile kullanılmıştır (bir şeyde hayır kıl-). Bu durum +DA ekinin Eski Türkçedeki gibi ayrılma işleviyle kullanımının devam etmesiyle açıklanabilir. +DA eki, Eski Türkçede hem bulunma hem de çıkma hâli işleviyle kullanılmaktadır. Daha sonra çıkma hâli için müstakil başka bir ek kullanılmaya başlansa da +DA eki bulunma/çıkma işleviyle kullanılmaya devam etmiş olmalıdır.

10. Çal- : Şu beyitlerde geçer:

A443 - Hasîslerni kötrüp nefisni **çalı**b. “*Hasislerini götürüp nefisini yere atıp.*”

H374 - Hasîslerni kötrüp nefisni **qoyub**. “*Hasislerini götürüp nefisini yere atıp.*”

Çal- fiili A443 numaralı beyitte belirtme hali ile kullanılmıştır (bir şeyi koy-/bırak-). H nüshasında *çal-* fiili yerine *koy-* yazmaktadır ve bu fiil de zorunlu tamlayıcı olarak yine belirtme hâlini almıştır. Fiil değişmiş olsa bile istem değişmemiştir çünkü *çal-* fiilinin bir şeyi yere vurmak/bırakmak/atmak anlamı da vardır. Ancak burada fiilin kılınışına değinmek doğru olacaktır. Çal- ve koy- fiillerinin ikisi de elinden bir şeyi bir yere bırak- şeklindedir. Ancak eylemin gerçekleşme süresi açısından bir farklılık vardır. Koy- fiili bir şeyi bir yere normal hızda bırakmak anlamında iken çal- fiili bir şeyi bir yere daha hızlı bir sürede bırak- / at- anlamına gelmektedir. Burada gösterilen aynı gibi görünse de aslında fiilin kılınışında bir farklılık vardır. Bu farklılık fiilin hareketinin gerçekleşme süresiyle ilgilidir.

Gösteren-gösterilen ilişkisi bağlamında bu farklılık açıklanabilir. Gösteren değişiyor ama gösterilen aynı kalıyorsa istemde değişiklik meydana gelmiyor. Çünkü gösterilenin yönetim çerçevesi istemini belirliyor.

Gösteren

Gösterilen

Çal-

bir şeyi yere bırakmak

Koy-

bir şeyi bırakmak

Gösteren değişmiş olsa bile gösterilen aynı kaldığı için istem de değişmemiştir.

3.3. KARAHANLI TÜRKÇESİNDEN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE İSTEM FARKLILIKLARI

Tezde Karahanlı Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında bazı fiillerde istem farklılıkları tespit edilmiştir. Tespit edilen farklılıkların olduğu fiiller *um-*, *di-* ve *biril-* fiilleridir.

1. Um- :

A2 - Sening rahmetingdin umar men onga “*Senin rahmetinden hayır umarım.*”

A371 - Aya edgüØ umağan isizlik kılıb “*Ey kötülük yapıp, iyilik uman.*”

Um- fiili A2 numaralı beyitte ayrılma ve yönelme hâliyle kullanılmıştır (birinden bir şeye *um-*). *Um-* fiili Türkiye Türkçesinde *birinden bir şey um-/bekle-* şeklinde ayrılma ve belirtme zorunlu tamlayıcılarını almaktadır. Dilin gelişen ve değişen doğası gereği *um-* fiilinin anlam çerçevesi değişmiş ve bu da istem tercihinde farklılığa yol açmıştır. Bu durum gösteren-gösterilen bağlamında ele alındığında da *um-* fiilinin gösteren ve gösterileninin aynı olduğu ancak isteminin değiştiği görülmektedir.

	Gösteren	Gösterilen
Karahanlı Türkçesi	<i>Um-</i>	<i>birinden bir şey um-</i>
Türkiye Türkçesi	<i>Um-</i>	<i>birinden bir şey um-</i>

AH'nin içerisinde *um-* fiili iki kez geçmektedir. A2 beyitindeki kullanım TT ile farklılık göstermesine karşın A371 numaralı beyit TT ile benzerlik göstermektedir. Yukarıda yaptığımız açıklama TT'den farklı kullanıma sahip A2 beyiti için geçerli olup *um-* fiilinin hem o dönemde hem de TT'de benzer ve farklı kullanımlarının olduğu görülmektedir.

2. Di- :

A194 - Mening dimişing neng adınlar ongi. “*Benim dediğin mal başkalarının kısmetidir.*”

A285 - Eger kibr idisi aşıl men dise. “*Eğer kibir sahibi -ben asilim- diyorsa.*”

A291 - Emel dimişim dost uzun sanmak ol. “*Ey dost emel dediğim, uzun düşünmektir.*”

A318 - Kerem kimde bolsa anı er digil. “*Kerem kimde ise ona er de.*”

A500 - Bilür men dise ‘ayb özi bilmesin. “*Kendi bilmediğine, bilirim, demesi ayıptır.*”

A194, A285, A291 ve A500 numaralı beyitlerde *di-* fiilinin istem tercihleri, Türkiye Türkçesinde olduğu gibidir. Ancak A318 numaralı beyitte farklı bir durum söz konusudur. Yukarıdaki beyitlerin hepsinde etkilenen rolündeki öge, Ø belirtme hâli eki almıştır. Yalnızca A318’de görülen etkilenen rolündeki öge ise +nı belirtme ekini almıştır. hedef rolündeki öge Türkiye Türkçesiyle aynı istemi alıyorken, etkilenen rolündeki ögenin istemi bugün yönelme eki olacak şekilde değişmiştir. Türkçede buna benzer pek çok değişim bulunmaktadır. Örneğin; Eski Anadolu Türkçesinde *dua* ismi *kıl-* yardımcı fiili ile bir araya gelerek *dua kıl-* birleşik yapısını oluşturuyorken günümüzde anlam aynı olsa da *dua kıl-* yerine yardımcı fiil değişmiş ve *dua et-* yapısı türetilmiştir. Buna benzer durum fiillerin istemleri için de geçerlidir. *Di-* fiili AH’de yalnızca belirtme hâliyle kullanılıyorken Türkiye Türkçesinde artık belirtme hâl ekleri ile birlikte yönelme hâl ekini de alabilmektedir. AH’dan TT’ye *di-* fiilinin istem çeşitlerinde artış meydana gelmiştir.

	<i>Gösteren</i>	<i>Gösterilen</i>
<i>Karahanlı Türkçesi</i>	<i>Di-</i>	<i>birini bir şey de-/söyle-</i>
<i>Türkiye Türkçesi</i>	<i>De-</i>	<i>birine bir şey de-/söyle-</i>

Gösteren ve gösterilen aynı olmasına rağmen tarihsel süreçte *de-* fiilinin istem çeşitlerindeki bu farklılığın sebebi, aynı fiilin anlam çerçevesinin değişmiş olması olabilir.

3. Biril- :

A307 - Haber bar birilse eger âdem+i / iki kol dinar ma ol üç kol kolur. “*Bir söz vardır: Eğer bir kimseye iki vâdi dolusu dinar verilirse, o üç vâdi ister.*”

Biril- fiili A307 numaralı beyitte özne ve bir tane belirtme hâl eki ile kullanılmıştır (birini bir şey biril-). Ancak Türkiye Türkçesinde “*Ali’ye haber verin.*” örneğinde görüldüğü gibi *birine bir şey ver-* yapısıyla kurulmaktadır. AH’de aynı ögedeki belirtme hâli ekine karşılık TT’de yönelme hâli eki bulunmaktadır. Bu değişimin yukarıdaki *di-* fiilinde olan değişime çok benzediği dikkati çekmektedir.

3.4.İSTEM DEĞİŞİMİNİN NEDENLERİ

Fiiller, kendi anlamsal çerçevelerini tamamlayabilmek için istemlere ihtiyaç duyarlar. Gerekli ögeleri, uygun istemlerle bir araya getiren fiiller, kendilerini tamamlanmış olur. Fiillerin istemleri, art zamanlı ve eş zamanlı boyutta çeşitli sebeplerle değişebilmektedir.

Her fiilin kendi anlamsal çerçevesi, diğerlerinden farklı olduğu için fiillerin istemleri de birbirlerinden farklı olacaktır. Örneğin *gel-* fiilinin istemleri, bir özne ile birlikte ayrılma ve yönelme hâli ekleridir (*Biri, bir yerden bir yere gel-*). Ancak *sev-* fiilinin istemi, bir özne ile birlikte yalnızca belirtme hâli ekidir (*Biri, birini sev-*). Örneklerden de görüldüğü üzere istem değişimlerinin temel sebebi, öncelikle fiillerin değişmesidir. Bu tezde, AH'de yer alan fiillerin hangi istemleri aldığı, yukarıda tek tek incelenmişti. Ancak kimi zaman, fiiller aynı kalsa bile istemin yine de değiştiği görülmüştür. AH'deki fiillerle ve TT'dekilerin karşılaştırıldığı yukarıdaki bölümde bu konu ele alınmış, yer yer sebeplerine de değinilmişti. Burada ise söz konusu sebepler, gruplandırılarak ele alınacaktır. AH ve TT arasındaki istem değişikliklerinin yanı sıra AH'nin kendi nüshaları arasında bile birtakım farklılıklara rastlanmıştır. Tezin bu kısmında bunlar da incelenecek ve sebepleri tespit edilmeye çalışılacaktır.

Tez kapsamında yapılan incelemelere göre istemin değişme sebepleri şunlardır:

1. Bir fiilin yüklem ve fiilimsi olduğu durumda, istemlerinde değişim meydana gelmektedir. Fiiller cümlede yönetici olabileceği gibi fiilimsi ekleri alarak isim yapısında bir yardımcı unsur olarak da görev yapabilmektedirler. Ancak artık isim olmuş olsalar bile fiillerin sahip olduğu yönetim alanını kaybetmezler ve isteme ihtiyaç duyarlar. Fakat fiilimsi olduklarında istem sayıları ve istem çeşitleri değişebilmektedir. Bunun sebebi fiilimsi eki almış fiillerin artık yeni bir anlama sahip olmalarıdır. Bu bağlamda genel olarak istem değişimine sebep olan faktörlerden biri fiilin cümlede yüklem veya fiilimsi olma durumudur. Bununla ilgili eğ- fiili üzerinden bir örnek verilebilir. Aşağıda eğ- sözcüğünün hem yüklem hem de fiilimsi olarak yer aldığı cümleler örnek olarak verilmiştir:

EG- “(biri, bir şeyi) eĝ-”

Yüklem:

*Eğilmez köngül+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *aķı er*_[Özne, Yalın, Eden] *eger* (A229).

Eğilmez gönlü cömert adam eĝer.

EG- “(bir şeyi) eĝ-”

Fiilimsi:

*Eğilmez köngülñi aķı er*_[Özne, Yalın, Eden] *eger* (A229). Eğilmez gönlü cömert adam eĝer.

Eğ- fiilinin cümlede yüklem olduğu durum ve fiilimsi olduğu durum birlikte verilmiştir. İlgili örneklerde yüklem konumundayken mantıksal istemi özne ve dolaysız nesne, zorunlu tamlayıcıları ise belirtme ve yalın hâlleri iken fiilimsi olduğu durumda mantıksal istemi yalnızca öznedir. Yani bir fiilin yönetici olduğu ve yönetici olmadığı durumlarda istem sayısı değişebilmektedir.

2. Bir fiilin anlamı değişmese bile aynı fiilin isteminde zaman içinde değişiklikler olabilmektedir. Yani başka bir deyişle, anlamı değişmeksizin eskiden başka bir istemle kullanılıp Türkiye Türkçesinde başka bir istemle kullanılır hâle gelebilir. Örneğin; Eski Anadolu Türkçesinde *dua* ismi *kıl-* yardımcı fiili ile bir araya gelerek *dua kıl-* birleşik yapısını oluşturuyorken günümüzde anlam aynı olsa da *dua kıl-* yerine yardımcı fiil değişmiş ve *dua et-* yapısı türetilmiştir. Buna benzer bir durum fillerin istemleri için de geçerlidir. AH’de belirtme hâl ekini alan *de-* fiilinin anlamı günümüze kadar değişmese de Türkiye Türkçesindeki isteminin değiştiği görülmekte ve artık *de-* fiili yönelme ve belirtme hâl eki ile kullanılmaktadır.

Dİ- “birine bir şey de-”

Yüklem:

*Kerem kimde bolsa a+ni*_[Dolaysız Nesne, Belirtme, Etkilenen] *er*_[Dolaysız Nesne, Etkilenen] *digil*_[Özne, 2.t.k.] (A318). Kerem kimde ise ona er de.

Di- fiili A318 numaralı beyitte iki tane belirtme hâl eki ile kullanılmıştır (birini bir şey de- şeklinde). Türkiye Türkçesinde **de-** fiili *birine bir şey de-* şeklinde yönelme ve sıfır belirtme ile kullanılmaktadır.

3. İsim+fiil yapısı ile kurulmuş birleşik fiillerde, bu iki unsurdan herhangi birinin değişmesi , istemin de değişmesine sebep olmaktadır. Çünkü her iki durumda da fiilin anlam dünyası değişmektedir.

- İsim unsurunun sabit kalıp fiil unsurunun değiştiği durumda istemde meydana gelen değişimin bir örneği aşağıda verilmiştir:

İSİZ KIL- “kötülük yap”

İsiz kılğan[Özne, 3.t.k.] **er+ke**[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *sen edgü kıla* (A329). Kötülük yapan adama sen iyilik yap.

İSİZ BOL- “kötü yap-”

Bu tildir kim edgü kim [Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] *ısız bolur*[Özne, 3.t.k.] (A142). Bu dil ki; kimini iyi kimini kötü yapar.

İsiz kıl- fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaylı nesnedir(*birine kötülük yap-*). Ancak *İsiz bol-* fiilinin mantıksal istemi özne ve dolaysız nesnedir. Zorunlu tamlayıcı olarak sıfır belirtme hâlini almıştır(*birini kötü yap-*). İsim+fiil yapısıyla oluşturulmuş birleşik fiillerde istem tercihi yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi ikinci unsur olan fiil unsuruna göre gelmiştir. İsim unsurunun sabit tutulup fiilin değişmesi istemin de değişmesine sebep olmuştur.

- Fiil unsurunun sabit kalıp isim unsurunun değiştiği durumda istemde yaşanan değişim örneği:

TAZARRUG KIL- “(bir şeye) yalvar-”

Eşit büt bu sözke kamug tangda ten (A143) / *Kobub til+ke*[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *yüknüb tazarru’ kılur*[Özne, 3.t.k.] (A144). Dinle ve bu söze inan ki, vücut her sabah kalkıp, eğilerek, dile yalvarır.

AZ KIL- “(bir şeyi) kısa kes-”

Küdezgil tilningni kel az kıl[Özne, 2.t.k.] *sözüng*[Dolaysız Nesne, Sıfır Belirtme, Etkilenen] (A145). Dilini sıkı tut,gel sözünü kısa kes.

Kıl- yardımcı fiili ile oluşturulan yukarıdaki örneklerde *tazarrug kıl-* fiili zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâline ihtiyaç duyarken; *az kıl-* birleşik fiili zorunlu tamlayıcı olarak belirtme haline ihtiyaç duymaktadır. Fiil unsuru sabit kalıp isim unsuru değiştiğinde anlamsal farklılıklar olmaktadır. Bu farklılıklar da birleşik fiilin istem tercihini etkilemekte ve değiştirmektedir.

Sonuç olarak isim+fiil yapısıyla oluşturulmuş birleşik fiillerde isim unsuru da fiil unsuru da değiştiğinde anlamsal değişim meydana gelmektedir. Oluşan yeni anlama bağlı olarak da birleşik fiillerin zorunlu ve seçimli istem tercihleri farklılaşmaktadır.

4. İstem değişimine sebep olan bir diğer durum da hâl eklerinin işlevlerindeki ortaklıklardır.

TATI- “(bir şeyle, bir şey) tatlan-”

A27: *Anıng medh birle* [Belirteç Tümleci, Vasıta, Araç] *tatır* [Özne, 3.t.k.] *bu tilim* [Dolaysız Nesne, Yalın, Etkilenen]. Onun medhi ile bu dilim tatlanır.

TATI- “(bir şeyden, bir şey) tatlan-”

S25: *Anıng ögdisin+din* [Dolaysız Nesne, Ayrılma, Kaynak] *tatır* [Özne, 3.t.k.] *bu dilim* [Dolaysız Nesne, Yalın, Etkilenen]. Onun övgüsünden bu dilim tatlanır.

Yukarıda *tatı-* fiiliyle ilgili iki örnek de incelendiğinde, A nüshasında vasıta hâl eki ile S nüshasındaki ayrılma hâl ekinin *sebep işlevleri* bakımından ortak olduğu açıktır. Aslında bu istem farklılığının birbirine yakın işlevde kullanılan hâl eklerinin aynı zamanda birbirleri yerine de kullanılabildiğini tezini ortaya koymaktadır. -). Bu istem farklılığının sebebi, hâl eklerinin işlevleri ile açıklanabilir. Ayrılma hâl ekinin işlevlerinden biri olan “vasıtasıyla/sebebiyle” işlevi, vasıta hâlinin “sebebiyle” işlevi ile ortaktır. Yani fiil, istem değiştirirken tamamen bağımsız hareket etmemiş, aynı anlamı verecek şekilde başka bir istem tercih etmiştir.

5. İstem değişimine sebep olan durumlardan biri de gösteren-gösterilen ilişkisidir. Gösteren değişmeyip gösterilenin değiştiği durumlarda istemde değişiklik olmaktadır. Yani bir fiilin gösterdiği anlamı, istem unsurunu değiştirmektedir. Gösterenin gösterilenle kurduğu ilişkide istem değişikliği meydana gelmektedir.

BÜT- “(bir şey) kapan-”

Yüklem:

*Başık tursa bütmes*_[Özne, 3.t.k.] *büter ok başı* (A136). Yaralarsa kapanmaz, kapanır ok yarası

BÜT- “(bir şeye) inan-”

Yüklem:

*Eşit büt*_[Özne, 2.t.k.] *bu söz+ke*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *kamug tangda ten* (A143) / *Kobub tilke yüknüb tazarrug kılur*(A144). Dinle ve bu söze inan ki, vücut her sabah kalkıp, eğilerek, dile yalvarır

Yukarıda *büt-* fiili ile ilgili iki farklı örnek vardır. Anlamsal olarak *bir şey kapan-* anlamında kullanıldığında zorunlu tamlayıcı olarak yalın hâline ihtiyaç duymaktadır. Ancak *bir şeye inan-* anlamında kullanıldığı durumda zorunlu tamlayıcı olarak yönelme hâline ihtiyaç duymaktadır. Bu durum Saussure¹⁶ ikiliklerinde gösteren-gösterilen ilişkisi ile açıklanabilir.

Gösteren değişmiyor ama gösterilen değişiyorsa istemde de bir değişiklik meydana geliyor.

<i>Gösteren</i>	<i>Gösterilen</i>
Büt-	kapan-
Büt-	birine inan-

Bu değişiklik gösterilenin anlam dünyası içinde kendini tamamlayabilmesi için alması gereken istem durumunu değiştiriyor.(Aynı durum A204/A282 sun- fiillerinde ve A136/A143 büt- fiillerinde de vardır.)

6. İstemi etkileyen diğer bir unsur da fiillerde çatıdır.

TEG- “(bir şeye) eriş-”

Yüklem:

*Uluğluğ+ka*_[Dolaylı Nesne, Yönelme, Hedef] *tegseng*_[Özne, 2.t.k.] *yangılma özüng* (A349). Büyüklüğe erişirsen kendini şaşırma.

¹⁶ Ferdinand de Saussure, Genel Dilbilim Dersleri 1, çev. Berke Vardar, TDK Yayınları, 1976.

TEGİL- “(bir şey) erişil-”

Fiilimsi:

Tegilmiş murādka aklı er [Dolaysız Nesne, Yalın, Eden] *teger* [Özne, 3.t.k.] (A230). Erişilecek murada cömert adam erişir.

Teg- fiilinin etken ve edilgen olduğu iki durum da yukarıdaki örneklerde verilmiştir. Etken konumundayken yönelme ve yalın hâli zorunlu olarak alırken edilgen olduğu durumda istemsiz olarak kullanılmıştır. Bir fiilin çatısı gibi biçimbilgisel değişimler fiil istem potansiyelinin değişmesine neden olmaktadır. Yukarıdaki örneklerden de görüldüğü üzere çatı ile ilgili istem farklılıkları, fiilin istem sayısında değişikliğe neden olmaktadır..

SONUÇ

Sonuç olarak tezin başlangıç aşamasında oluşturulan,

- “AH’deki fiillerin ve fiilimsilerin istemleri nelerdir?”
- AH’deki fiillerin, cümle içerisinde yüklem ya da fiilimsi olmaları durumunda aldıkları istemlerde bir değişiklik var mıdır?
- Atebetü’l Hakâyık’ın nüshaları arasında istem farklılıkları var mıdır? Varsa bunların nedenleri nelerdir?
- Karahanlı Türkçesinden Türkiye Türkçesine kadarki süreçte fiillerin istem tercihleri konusunda bir değişiklik var mıdır? Varsa bunların sebepleri nelerdir?”

soruları elden geldiğince cevaplanmıştır. Böylelikle hem istem hem de Türk dilinin tarihî dönemleri ile ilgili yapılacak çalışmalara az da olsa bir katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

AH’de yer alan yüklem görevindeki fiillerin ve fiilimsilerin istemleri incelenmiştir. Ele alınan istemlerin incelenmesinde Helbig ve Schenkel’in önerdiği istem gösterimi şemasından faydalanılmıştır. AH’nin Arap ve Uygur harfli olmak üzere toplam beş nüshası arasından, Arap harfli olan Ayasofya nüshası temel nüsha kabul edilmiş, istem gösterimleri bu nüsha üzerinden yapılmıştır. Beyitlerde tespit edilen istemlerin durumları ve nüshalar arasındaki benzerlik ve farklılıkları tek tek incelenmiş, karşılaştırılmış ve ilgili beyitin altına yazılmıştır.

AH’dan derlenen 580 fiil arasından 445 tanesinin yüklem ve 135 tanesinin fiilimsi olarak kullanıldığı görülmüştür. 580 fiilin aldığı hâl eklerinin dağılımı ise şu şekildedir: 250 belirtme, 80 yönelme, 36 yalın, 28 ayrılma, 27 vasıta, 26 bulunma, 3 yön gösterme, 1 eşitlik hâli tespit edilmiştir (Bkz. Grafik 1).

AH’nin her nüshası kendi ses ve şekil özelliklerine sahip müstakil bir eser olarak incelenmiş ve nüshalar arasında bazı istem farklılıkları olduğu görülmüştür. Bu farklılıkların olduğu fiiller, şöyle gruplandırılabilir:

- AH’nin nüshaları arasında *tatı-, yad kıl-, bildür-, isiz bol-, kör-, kir-, keçür-, hilm ol-, hayr kıl-, çal-* fiillerinin farklı istemlerle kullanıldığı tespit edilmiştir.
- AH’deki fiillerle TT’deki fiiller istemleri bakımından karşılaştırılmış ve büyük oranda aynı fiillerin aynı istemlerle kullanıldığı görülmüştür. Ancak *um-, di-* ve *biril-* fiillerinin istemlerinin AH ve TT’de birbirinden farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tezde sadece fiillerin istemleri ve istemlerdeki farklılıklar tespit edilmemiş, aynı zamanda bunların sebepleri üzerine de düşünölmüştür. Buna göre istem değışimine sebep olan etkenler şöyle listelebilir:

1. Bir fiilin yüklem veya fiilimsi olduğı durumlarda istem yükü farklılaşmaktadır. Adet ve çeşit bakımından yüklem olan fiiller daha çok istem alırken fiilimsi olanlarda bu sayı oldukça düşüktür.
2. İsim+fiil yapısıyla kurulan birleşik fiillerde, birleşik fiili oluşturan unsurlarından herhangi birinin değışmesi anlamsal değışime sebep olmaktadır. Oluşan yeni anlama bağı olarak da zorunlu ve seçimli istem tercihleri de farklılaşmaktadır.
3. Hâl eklerinin birden fazla sayıdaki işlevleri, diğer hâl eklerinin işlevleriyle aynı olabilmektedir. Bu durum, bir hâl ekinin diğerinin yerine kullanılmasına, yani istem değışikliğe sebep olmaktadır.
4. Gösteren-gösterilen ilişkisine bağı olarak da istemde değışiklik meydana gelebilmektedir.
5. Fiillerde çatı da istemi değıştiren etkenlerden biridir.

EKLER

	FiİL	ANLAMI	TÜRÜ	İSTEM SAYISI	HÂL EKLERİ	BEYİT NUMARALARI
1.	abadan bol-	mamur ol-	Fiil	1	yalın	A395, T-, AU393, S336, H326
2.	acıg bol-	acı gel-	Fiil	1	yalın	A432, T417, AU428, S371, H362
3.	acıt-	acıt-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A158, T161, AU158, S159, H-
4.	aç-	aç-	Fiil	1	0 belirtme	A217, T220, AU217, S212, H-
5.	adling bol-	adaletli ol-	Fiilimsi	1	+ga	A38, T40, AU48, S38, H40
6.	akı bol-	cömert ol-	Fiil	0		A256, T259, AU256, S231, H193
7.	al-	al-	Fiil	1	0 belirtme	A234, T237, AU234, S219, H171
8.	alıp birme-	alıp verme-	Fiil	0		A248, T251, AU248, S223, H185
9.	amel koy-	ameli bırak-	Fiil	0		A397, T390, AU395, S338, H328
10.	anga-	anla-/ bil-	Fiil	1	+nı	A18, T18, AU18, S16, H18
11.	anga-	bil-	Fiil	0		A24, T24, AU24, S22, H24
12.	anun-	hazırlan-	Fiil	1	+ka	A205, T208, AU205, S200, H159
13.	arı-	temizlen-	Fiil	0		A108, T110, AU109, S108, H95
14.	arı-	temizlen-	Fiil	0		A324, T327, AU324, S282, H257
15.	arı-	temizlen-	Fiilimsi	0		A110, T111, AU110, S109, H96
16.	arka-	ara-	Fiil	1	0 belirtme	A102, T103, AU102, S101, H88
17.	arta-	bozul-	Fiil	0		A391, T-, AU389, S332, H322
18.	arta tur-	arkada dur-	Fiil	2	+de +g	A400, T393, AU398, S341, H331
19.	artut kıl-	hediye et-	Fiil	2	+ga +nı	A40, T42, AU40, S40, H42
20.	aşkara bol-	aşikâr ol-	Fiil	1	0	A167-168, T1170-171, AU167-168, S169-170, H121-122
21.	aşundur-	geçir-	Fiil	0		A429, T414, AU426, S368, H360

22.	ata kıl-	bağışla-	Fiil	2	+ga +ni	A61-62, T63-64, AU61-62, S61-62, H63-64
23.	atı kal-	adı kal-	Fiilimsi	1	+da	A68, T70, AU68, S68, H-
24.	ay-	söyle-	Fiil	0		A4, T4, AU4, S4, H4
25.	ay-	söyle-	Fiil	0		A117, T118, AU117, S116, H103
26.	ay-	söyle-	Fiil	2	0 vasıta , +n	A225, T228, AU225, S-, H-
27.	ay-	söyle-	Fiil	1	yalın	A262, T265, AU262, S237, H199
28.	ay-	söyle-	Fiil	1	+n	A286, T289, AU286, S-, H219
29.	ay-	söyle-	Fiil	0		A293, T296, AU293, S258, H226
30.	ay al-	karşı konul-	Fiilimsi	0		A130, T133, AU130, S131, H-
31.	ayb bol-	ayıbı ol-	Fiil	0		A358, T361, AU358, S-, H289
32.	ayma-	söyleme-	Fiil	1	0 belirtme	A169, T172, AU169, S171, H123
33.	ayma-	söyleme-	Fiil	1	0 belirtme	A184, T187, AU184, S185, H138
34.	ayt-	söyle-	Fiil	1	+le	A496, T477, AU-, S430, H-
35.	ayt-	söyle-	Fiilimsi	1	+ni	A504, T485, AU-, S438, H-
36.	ayu-	söyleyebil-	Fiil	1	yalın	A3, T3, AU3, S3, H3
37.	ayu bir-	söyleyiver-	Fiil	1	+ga	A310, T313, AU310, S-, H243
38.	az bol-	az ol-	Fiil	1	0 belirtme	A475, T456, AU471, S409, H-
39.	az kıl-	kısa kes-	Fiil	1	0 belirtme	A145, T148, AU145, S154, H-
40.	azla-	azımsa-	Fiil	1	+nı	A356, T359, AU356, S314, H287
41.	azurla-	düzeltil-	Fiil	1	+n	A274, T277, AU274, S249, H207
42.	bak-	gör-	Fiilimsi	0		A75-76, T76-77, AU75-76, S75-76, H-
43.	bak-	bak-	Fiilimsi	1	0 ayrılma	A215, T218, AU215, S210, H-
44.	baka kör-	bakıp gör-	Fiil	0		A97, T98, AU97, S96, H83
45.	bar-	git-/var-	Fiil	0		A198, T201, AU198, S193, H152
46.	bar-	öl-/git-	Fiil	0		A236, T239, AU236, S221, H173

47.	bar-	git-	Fiil	0		A283, T286, AU283, S-, H216
48.	bar-	git-	Fiil	0		A466, T-, AU462, S401, H397
49.	bar-	git-	Fiil	0		A467, T-, AU463, S-, H398
50.	bar kıl-	var et-	Fiil	0		A10, T10, AU10, S9, H10
51.	barur kal-	varıp kal-	Fiil	1	+ga	A427, T412, AU424, S366, H3528
52.	Başı bol-	eşi ol-	Fiil	0		A488, T469, AU484, S422, H-
53.	başık tur-	yarala-	Fiil	0		A136, T139, AU136, S137, H-
54.	bekte tut-	muhafaza altında tut-	Fiil	1	0 belirtme	A127, T130, AU127, S128, H-
55.	belek ıt-	Hediye et-	Fiil	2	+nı , +ga	A77, T78, AU77, S77, H-
56.	belgölüg bol-	belli ol-	Fiil	0		A91, T92, AU92, S92, H77
57.	berk tut-	sıkı tut-	Fiil	1	+nı	A264, T267, AU264, S239, H201
58.	beze-	süsle-	Fiil	2	birle , 0 belirtme	A41, T43, AU41, S41, H43
59.	beze-	süsle-	Fiil	1	+nı	A75-76, T76-77, AU75-76, S75-76, H-
60.	beze-	süsle-	Fiil	1	0 belirtme	A155, T158, AU155, S152, H-
61.	beze-	süsle-	Fiil	2	+le , +ni	A156, T159, AU156, S153, H-
62.	bezir-	kabul et-	Fiil	0		A63-64, T65-66, AU63-64, S63-64, H-
63.	bi namaz bol-	namazsız ol-	Fiil	0		A396, T-, AU394, S337, H327
64.	biç-	biç-	Fiil	1	0 belirtme	A372, T375, AU371, S-, H303
65.	bil-	bil-	Fiil	0		A24, T24, AU24, S22, H24
66.	bil-	bil-	Fiil	1	0 belirtme	A82, T83, AU82, S82, H68
67.	bil-	bil-	Fiil	1	0 belirtme	A91, T92, AU92, S92, H77
68.	bil-	bil-	Fiil	1	0 belirtme	A101, T102, AU101, S100, H87
69.	bil-	bil-	Fiil	1	0 belirtme	A101, T102, AU101, S100, H87
70.	bil-	bil-	Fiil	1	+n	A104, T105, AU104, S103, H90

71.	bil-	bil-	Fiil	2	0 belirtme , +n	A111, T112, AU111, S110, H97
72.	bil-	bil-	Fiil	1	+ni	A112, T113, AU112, S111, H98
73.	bil-	bil-	Fiil	1	yalın	A162, T165, AU162, S164, H116
74.	bil-	bil-	Fiil	0		A245-246, T248-249, AU245-246, S-, H182-183
75.	bil-	bil-	Fiil	1	0 belirtme	A306, T309, AU306, S271, H-
76.	bil-	bil-	Fiilimsi	0		A364, T367, AU364, S-, H295
77.	bil-	bil-	Fiil	1	+nı	A380, T383, AU379, S321, H311
78.	bil-	bil-	Fiil	1	yalın	A421, T406, AU418, S360, H352
79.	bil-	bil-	Fiil	1	+n	A497, T478, AU-, S431, H-
80.	bil-	bil-	Fiil	1	sıfır	A498, T479, AU-, S432, H-
81.	bil-	bil-	Fiil	1	+ni	A499, T480, AU-, S433, H-
82.	bil-	bil-	Fiil	1	+n	A499, T480, AU-, S433, H-
83.	bil-	bil-	Fiil	0		A500, T481, AU-, S434, H-
84.	bil-	bil-	Fiil	0		A500, T481, AU-, S434, H-
85.	bil-	bil-	Fiil	1	+nı	A78, T79, AU78, S78, H-
86.	bildür-	bildir-	Fiil	2	+ge , +ni	A105, T106, AU105, S104, H91
87.	bin-	bin-	Fiil	2	birle , 0 belirtme	A81, T82, AU81, S81, H67
88.	bin-	bin-	Fiil	2	birle , yalın	A119, T120, AU119, S118, H105
89.	bilip tut	bilip tut-	Fiil	1	+in	A-, T488, AU-, S441, H-
90.	bilme-	bilme-	Fiilimsi	1	yalın	A-, T122-123, AU-, S120-121, H107-108
91.	bilme-	bilme-	Fiil	0		A165, T168, AU165, S167, H119
92.	bir-	ver-	Fiil	1	+nı	A272, T275, AU272, S247, H-
93.	birdi er-	ver-	Fiil	1	yalın	A242, T245, AU242, S-, H179
94.	birik-	topla-	Fiil	2	birle , 0 belirtme	A439, T424, AU435, S374, H370

95.	biril-	veril-	Fiil	2	+1	A307, T310, AU307, S272, H240
96.	biring-	birleş-	Fiilimsi	1	+de	A149, T152, AU149, S146, H-
97.	birme-	verme-	Fiilimsi	0		A243, T246, AU243, S-, H180
98.	biti-	yaz-	Fiilimsi	2	+ga , 0 belirtme	A459, T444, AU455, S394, H390
99.	biti-	yaz-	Fiil	2	+n1 , 0 belirtme	A461, T446, AU457, S396, H392
100	biti-	yaz-	Fiil	1	+n	A471, T452, AU467, S405, H402
101	biti-	yaz-	Fiil	1	0 belirtme	A505, T486, AU-, S439, H-
102	bitil-	yazıl-	Fiil	1	0 belirtme	A311, T314, AU311, S-, H244
103	bol-	ol-	Fiil			
104	bol-	ol-	Fiil	1	0 belirtme	A373, T376, AU372, S315, H304
105	bol-	ol-	Fiil	1	0 belirtme	A424, T409, AU421, S363, H355
106	bol-	ol-	Fiil	0		A488, T469, AU484, S422, H-
107	bul-	bul-	Fiil	2	0 belirtme ,	A7/8, T7/8, AU7/8, H7/8
108	bul-	bul-	Fiilimsi	1	+n1	A82, T83, AU82, S82, H68
109	bulun-	bulun-	Fiil	2	+da , 0 belirtme	A378, T381, AU377, S-, H309
110	bulun-	bulun-	Fiil	1	+n	A413, T-, AU409, S-, H-
111	bulun-	bulun-	Fiilimsi	0		A440, T425, AU436, S375, H371
112	busug-	saklı ol-	Fiil	2	+da , yalın	A290, T293, AU290, S-, H223
113	buşur-	hiddetlendir-	Fiil	2	+n1 , +ga	A343, T346, AU343, S302, H274
114	büken-	kapan-	Fiil	2	+ke , yalın	A150, T153, AU150, S147, H-
115	büt-	kapan-	Fiil	0		A136, T139, AU136, S137, H-
116	büt-	kapan-	Fiil	0		A136, T139, AU136, S137, H-
117	büt-	inan-	Fiil	1	+ke	A143-144, T146-147, AU143-144, S144-145, H-
118	bütür-	giydir-	Fiil	1	+n1	A326, T329, AU326, S284, H259

119	canı sevin-	içi açıl-	Fiil	0		A42, T44, AU42, S42, H44
120	cefa kıl-	eziyet et-	Fiilimsi	0		A323, T326, AU323, S281, H256
121	ceza kıl-	şikâyet et-	Fiil	0		A460, T445, AU456, S395, H391
122	çal-	çal-/koy-	Fiilimsi	1	+ni	A443, T428, AU439, S378, H374
123	çıkâr-	çıkâr-	Fiil	2	+tin , 0 belirtme	A17, T17, AU17, S15, H17
124	çıkâr-	çıkâr-	Fiil	1	0 belirtme	A67, T69, AU67, S67, H-
125	çıkâr-	çıkâr-	Fiil	2	+din , +n	A181, T184, AU181, S182, H135
126	çıkâr-	çıkâr-	Fiil	1	0 belirtme	A469, T450, AU465, S403, H400
127	çın tut-	doğru tut-	Fiil	2	0 belirtme , +1	A54, T56, AU54, S54, H56
128	çın tut-	doğru tut-	Fiil	2	+ni , +1	A56, T58, AU56, S56, H58
129	çöker-	düşür-	Fiil	1	+ni	A100, T101, AU100, S99, H86
130	delil arka-	delil ara-	Fiil	1	+ga	A7/8, T7/8, AU7/8, H7/8
131	dokun-	dokun-	Fiil	2	0 yönelme 0 vasıta	A386, T389, AU385, S-, H317
132	dost kıl-	dost gör-	Fiil	1	+i	A470, T451, AU466, S404, H401
133	dürud teg-	selam gönder-	Fiil	2	+din , +ga	A29-30, T29-30, AU29-30, S27-28, H29-30
134	edergen bol-	ararken bul-	Fiil	1	+ni	A103, T104, AU103, S102, H89
135	edgü bol-	iyi yap-	Fiil	1	0 belirtme	A142, T145, AU142, S143, H-
136	edgü bol-	iyi ol-	Fiil	0		A373, T376, AU372, S315, H304
137	edgü kıl-	iyilik yap-	Fiil	1	+ke	A329, T332, AU329, S287, H262
138	edizrek tut-	yüksek tut-	Fiil	2	+tin , 0 belirtme	A47, T49, AU47, S47, H49
139	eg-	eğ-	Fiil	2	+ni , yalın	A229, T232, AU229, S-, H166
140	eg-	eğ-	Fiilimsi	0		A229, T232, AU229, S-, H166
141	eksil-	eksil-	Fiil	0		A195, T198, AU195, S190, H149
142	emgek tegür-	zahmet çektir-	Fiil	1	+ke	A327, T330, AU327, S285, H260

143	erte tut-	gel-	Fiil	0		A180, T183, AU180, S181, H134
144	eskür-	eski-	Fiil	0		A191, T192, AU191, S-, H145
145	eşit-	dinle-	Fiil	0		A143-144, T146-147, AU143-144, S144-145, H-
146	eyle-	yap-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A372, T375, AU371, S-, H303
147	fazlmg bol-	faziletin ol-	Fiilimsi	1	+ga	A37, T39, AU37, S37, H39
148	garib bol-	garip ol-	Fiil	1	yalın	A393, T-, AU391, S334, H324
149	gile kıl-	şikâyet et-	Fiil	1	+ga	A392, T-, AU390, S333, H323
150	güzinle-	itibarını yükselt-	Fiil	1	0 bulunma	A-, T489, AU-, S442, H-
151	hamd ay-	hamd et-	Fiil	1	+ga	A1, T1, AU1, S1, H1
152	Halal bir-	Helal olandan ver-	Fiilimsi	0		A244, T247, AU244, S-, H-
153	harab bol-	harap ol-	Fiil	1	0 belirtme	A396, T-, AU394, S337, H327
154	hayr kıl-	hayır gör-	Fiil	1	+din	A374, T377, AU373, S316, H305
155	hediye kıl-	hediye et-	Fiil	1	+ni	A63-64, T65-66, AU63-64, S63-64, H-
156	hedy kıl-	hediye et-	Fiil	2	+ga , 0 belirtme	A479, T460, AU475, S413, H-
157	hedy kıl-	hediye et-	Fiil	2	+ga , 0 belirtme	A480, T461, AU476, S414, H-
158	Hisab bol-	Hesabı ol-	Fiil	0		A424, T409, AU421, S363, H355
159	hiredlıkmu bol-	adam akıllı ol-	Fiil	0		A133, T136, AU133, S134, H-
160	hilm ol-	sabret-	Fiil	1	+gar	A337, T340, AU337, S295, H268
161	ıdma-	boş bırak-	Fiil	1	+g	A131, T134, AU131, S132, H-
162	ınan-	inan-	Fiilimsi	0		A169, T172, AU169, S171, H123
163	icabet kıl-	kabul et-	Fiil	0		A506, T487, AU-, S440, H-
164	iç-	iç-	Fiil	0		A258, T261, AU258, S233, H195
165	ilig sunul-	el uzat-	Fiil	1	+ke	A90, T91, AU90, S90, H76
166	ilin-	düşür-/yakalan-	Fiil	2	+le , +ka	A452, T437, AU448, S387, H383

167	inan-	inan-	Filimsi	0		A212, T215, AU212, S207, H-
168	irdi-	irdele-	Fiil	1	+n	A317, T320, AU317, S275, H250
169	iril-	azal-	Fiil	0		A195, T198, AU195, S190, H149
170	irte-	araştır-	Fiil	0		A288, T291, AU288, S-, H221
171	isiz bol-	kötü yap-	Fiil	1	0 belirtme	A142, T145, AU142, S143, H-
172	isiz kıl-	kötülük yap-	Fiil	1	+ke	A329, T332, AU329, S287, H262
173	isiz kılık kıl-	kötü huylu yap-	Fiil	1	+ni	A376, T379, AU375, S318, H307
174	isizlik kıl-	kötülük yap-	Fiil	0		A371, T374, AU370, S-, H302
175	iş it-	iş yap-	Fiil	0		A113, T114, AU113, S112, H99
176	işit-	dinle-	Fiil	2	0 belirtme , +dın	A21, T21, AU21, S19, H21
177	işit-	duy-	Fiilimsi	1	+nı	A69, T71, AU69, S69, H-
178	işit-	duy-	Fiilimsi	0		A167-168, T1170-171, AU167-168, S169-170, H121-122
179	işitip uk-	dinleyip anla-	Fiil	1	+nı	A59-60, T61-62, AU59-60, S59-60, H61-62
180	it-	yap-	Fiil	1	+ni	A112, T113, AU112, S111, H98
181	it-	yap-	Fiilimsi	1	yalın	A-, T122-123, AU-, S120-121, H107-108
182	itab kıl-	Kabul et-	Fiil	1	+i	A470, T451, AU466, S404, H401
183	itab kıl-	kabul et-	Fiil	0		A506, T487, AU-, S440, H-
184	iter bol-	yap-	Fiil	1	+ni	A363, T366, AU363, S-, H294
185	İtikad tut-	İnanç besle-	Fiil	1	+ke	A-, T35-36, AU-, S33-34, H35-36
186	kabul kıl-	kabul et-	Fiil	1	+ni	A66, T68, AU66, S66, H-
187	kaç-	kaç-	Fiil	0		A218, T221, AU218, S213, H-
188	kal-	kal-	Fiil	1	0 belirtme	A198, T201, AU198, S193, H152
189	kal-	kal-	Fiil	0		A260, T263, AU260, S235, H197

190	kal-	kal-	Fiilimsi	1	Yalın	A271, T274, AU271, S246, H
191	kal-	kal-	Fiil	0		A348, T351, AU348, S306, H279
192	kal-	kal-	Fiil	1	+da	A466, T-, AU462, S401, H397
193	kalma-	kalma-	Fiil	0		A399, T392, AU397, S340, H330
194	kalu bar-	kalıver-	Fiil	1	0 belirtme	A472, T453, AU468, S406, H403
195	karı-	ihtiyarla-	Fiilimsi	0		A302, T305, AU302, S267, H235
196	karı-	ihtiyarla-	Fiil	0		A302, T305, AU302, S267, H235
197	kaş çat-	kaş çat-	Fiil	0		A201, T204, AU201, S196, H155
198	kat-	kat-	Fiil	2	0 vasıta , 0 belirtme	A202, T205, AU202, S197, H156
199	kat-	kat-	Fiil	2	+ka , 0 belirtme	A204, T207, AU204, S199, H158
200	katlan-	çalış-	Fiil	1	+da	A188, T191, AU188, S-, H142
201	kaz-	kaz-	Fiilimsi	1	+ni	A334, T337, AU334, S292, H265
202	kaza kayratıl-	kaderi değiştiril-	Fiil	0		A458, T443, AU454, S393, H389
203	kaza kel-	kaza gel-	Fiil	0		A457, T442, AU453, S392, H388
204	kazgan-	kazan-	Fiilimsi	1	+nı	A269, T272, AU269, S244, H-
205	keç-	geç-	Fiil	1	yalın	A190, T193, AU190, S-, H144
206	keç-	geç-	Fiil	0		A220, T223, AU220, S215, H-
207	keç-	geç-	Fiil	1	+i	A347, T350, AU347, S305, H278
208	keçür-	geçir-/affet-	Fiil	1	+n	A333, T336, AU333, S291, H264
209	ked-	giy-	Fiilimsi	1	+n	A273, T276, AU273, S248, H206
210	ked-	giy-	Fiil	1	0 belirtme	A350, T353, AU350, S308, H281
211	ked-	giy-	Fiil	1	0 belirtme	A350, T353, AU350, S308, H281
212	kel-	gel-	Fiilimsi	0		A145, T148, AU145, S154, H-
213	kel-	gel-	Fiil	0		A180, T183, AU180, S181, H134

214	kel-	gel-	Fiil	0		A228, T231, AU228, S-, H165
215	kel-	gel-	Fiil	3	+din , +ga , 0 belirtme	A331, T334, AU331, S289, H-
216	kel-	gel-	Fiil	0		A345, T348, AU345, S303, H276
217	kel-	gel-	Fiil	1	+le	A447, T432, AU443, S382, H378
218	kel-	gel-	Fiilimsi	0		A447, T432, AU443, S382, H378
219	kel-	gel-	Fiil	0		A467, T-, AU463, S-, H398
220	kelme-	gelme-	Fiil	2	+din , +ke	A166, T169, AU166, S168, H120
221	kelme-	gelme-	Fiil	2	+ga , yalın	A227, T230, AU227, S-, H164
222	kemiş-	at-	Fiil	1	+ni	A278, T281, AU278, S253, H211
223	kes-	kes-	Fiilimsi	1	+n	A359, T362, AU359, S-, H290
224	kesip örte-	kesip yak-	Fiil	1	+nı	A320, T323, AU320, S278, H253
225	kıl-	gel-	Fiilimsi	0		A71, T73, AU71, S-, H-
226	kıl-	yap-	Fiil	1	+ni	A106, T107, AU106, S105, H92
227	kıl-	kıl-	Fiil	1	0 belirtme	A276, T279, AU276, S251, H209
228	kıl-	kıl-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A277, T280, AU277, S252, H210
229	kıl-	kıl-	Fiil	1	0 belirtme	A292, T295, AU292, S257, H225
230	kıl-	yap-	Fiil	2	+nı , 0 belirtme	A308, T311, AU308, S273, H241
231	kıl-	kıl-	Fiil	2	+nı , 0 belirtme	A312, T315, AU312, S-, H245
232	kıl-	yap-	Fiil	2	+ni	A344, T347, AU344, S-, H275
233	kılın-	yap-	Fiil	1	0 belirtme	A410, T399, AU407, S350, H341
234	kına-	kına-	Fiil	1	+nı	A442, T427, AU438, S377, H373
235	kiç-	geç-	Fiil	1	yalın	A467, T-, AU463, S-, H398
236	kiçür-	bağışla-	Fiil	0		A35, T37, AU35, S35, H37
237	kiçür-	geçir-	Fiilimsi	2	0 belirtme , 0 vasıta	A154, T157, AU154, S151, H-

238	kil-	gel-	Fiil	0		A12, T12, AU12, S11, H12
239	kir-	kabart-	Fiil	2	+da , 0 belirtme	A274, T277, AU274, S449, H207
240	kir-	gir-	Fiilimsi	1	+ge	A303-304, T306-307, AU303-304, S268-269, H236-237
241	kir-	gir-	Fiil	2	+le , +ka	A455-456, T440-441, AU451-452, S390-391, H386-387
242	kiter-	gider-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A15, T15, AU15, S-, H15
243	kiter-	gider-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A16, T16, AU16, S14, H16
244	kiy-	giy-	Fiil	1	+n	A163, T166, AU163, S165, H117
245	kiy-	git-	Fiil	1	+ni	A296, T299, AU296, S261, H229
246	kizle-	sakla-	Fiil	1	0 belirtme	A165, T168, AU165, S167, H119
247	kizle-	gizle-	Fiil	2	+ga , 0 belirtme	A224, T227, AU224, S-, H-
248	kizle-	gizle-	Fiil	1	0 belirtme	A354, T357, AU354, S312, H285
249	kizleme-	gizleme-	Fiil	1	0 belirtme	A354, T357, AU354, S312, H285
250	kob-	kalk-	Fiilimsi	0		A143-144, T146-147, AU143-144, S144-145, H-
251	kobub uza-	uzaklaş-	Fiil	0		A175, T178, AU175, S177, H129
252	kod-	bırak-	Fiilimsi	1	+n	A163, T166, AU163, S165, H117
253	kod-	bırak-	Fiilimsi	1	+da	A236, T239, AU236, S221, H173
254	kod-	koy-/bırak-	Fiilimsi	1	+n	A403, T-, AU401, S344, H334
255	kodup bar-	koyup git-	Fiil	0		A432, T417, AU428, S371, H362
256	kon-	kon-	Fiil	0		A176, T179, AU176, S-, H130
257	kon-	kon-	Fiil	2	+le , +ga	A455-456, T440-441, AU451-452, S390-391, H386-387
258	koy-	bırak-	Fiil	2	+nı , +ge	A303-304, T306-307, AU303-304, S268-269, H236-237
259	koy-	düş-	Fiilimsi	1	+ka	A503, T484, AU-, S437, H-

260	köç-	göç-	Fiilimsi	1	+ka	A173, T176, AU173, S175, H127
261	köçür-	göçür-	Fiil	0		A334, T337, AU334, S292, H265
262	kögül tut-	gönül tut-	Fiil	1	+ga	A367, T370, AU367, S-, H298
263	kömüp kizle-	gömüp gizle-	Fiil	1	+ni	A116, T117, AU116, S115, H102
264	köngül bağla-	gönül bağla-	Fiil	1	+ga	A179, T182, AU179, S180, H133
265	köngül bağla-	gönül bağla-	Fiil	0		A216, T219, AU216, S211, H-
266	köngüller al-	gönüller al-	Fiil	0		A361, T364, AU361, S-, H292
267	köni bol-	doğruluk yap-	Fiil	0		A161, T164, AU161, S163, H115
268	köni kıl-	doğru ol-	Fiil	0		A161, T164, AU161, S163, H115
269	köni kıl-	doğru ol-	Fiil	0		A386, T389, AU385, S-, H317
270	kör-	gör-	Fiil	0		A18, T18, AU18, S16, H18
271	kör-	gör-	Fiilimsi	1	+nı	A69, T71, AU69, S69, H-
272	kör-	gör-	Fiilimsi	0		A167-168, T1170-171, AU167-168, S169-170, H121-122
273	kör-	gör-	Fiil	2	+n , +ga	A215, T218, AU215, S210, H-
274	kör-	gör-	Fiil	0		A233, T236, AU233, S218, H170
275	kör-	gör-	Fiil	0		A234, T237, AU234, S219, H171
276	kör-	gör-	Fiil	0		A236, T239, AU236, S221, H173
277	kör-	gör-	Fiil	1	+ni	A270, T273, AU270, S245, H-
278	kör-	gör-	Fiilimsi	1	+ni	A419 T404, AU416, S359, H350
279	kör-	gör-	Fiil	2	+nı , +din	A454, T439, AU450, S389, H385
280	kör-	gör-	Fiil	1	+ni	A501, T482, AU-, S435, H-
281	körme-	görme-	Fiil	0		A355, T358, AU355, S313, H286
282	körün-	görün-	Fiilimsi	0		A414 T-, AU411, S354, H345
283	kötrü bar-	götürül-	Fiil	2	Yalın,	A238, T241, AU238, S-, H175

284	kötür-	götür-	Fiil	1	0 belirtme	A217, T220, AU217, S212, H-
285	kötür-	yükselt	Fiil	0		A277, T280, AU277, S252, H210
286	kötür-	götür-	Fiilimsi	1	+ni	A443, T428, AU439, S378, H374
287	kul kıl-	kul yap-	Fiil	1	+n	A418, T403, AU415, S358, H349
288	kulak tut-	kulak ver-	Fiil	1	+ga	A262, T265, AU262, S237, H199
289	kur-	kur-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A458, T443, AU454, S393, H389
290	kutul-	kurtul-	Fiil	1	yalın	A37, T39, AU37, S37, H39
291	küç tegür-	zorluk çektir-	Fiil	1	+ke	A327, T330, AU327, S285, H260
292	küçe-	zorla-	Fiil	1	0	A178, T181, AU178, S179, H132
293	küd-	bekle-	Fiilimsi	1	+ga	A345, T348, AU345, S303, H276
294	küdez-	gözet-	Fiil	1	0	A126, T129, AU126, S127, H114
295	küdez-	sıkı tut-	Fiil	1	+ni	A145, T148, AU145, S154, H-
296	küdez-	gözet-	Fiil	1	+n	A341, T344, AU341, S299, H272
297	küdez-	gözet-	Fiil	1	+dın	A342, T345, AU342, S300, H273
298	küdezil-	korun-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A146, T149, AU146, S155, H-
299	küdezil-	korun-	Fiil	1	0 belirtme	A146, T149, AU146, S155, H-
300	kül-	gül-	Fiil	1	+a	A167-168, T1170-171, AU167-168, S169-170, H121-122
301	külçir-	gülümse-	Fiil	1	yalın	A201, T204, AU201, S196, H155
302	küzeb kiç-	arzu etmekle geç-	Fiil	0		A369, T372, AU369, S-, H300
303	la'n ıd-	lanet gönder-	Fiil	1	+ga	A-, T36, AU-, S34, H36
304	mecaz bol-	hayal ol-	Fiil	1	0	A377, T380, AU376, S319, H308
305	mecaz bol-	hayal ol-	Fiil	0		A394, T-, AU392, S335, H325
306	mihrübān bol-	bağışla-	Fiil	1	+ka	A321, T324, AU321, S279, H254

307	munga igir-	sıkıntıya düş-	Fiil	0		A29-30, T29-30, AU29-30, S27-28, H29-30
308	müşfik bol-	şefkatli ol-	Fiilimsi	1	+ga	A321, T324, AU321, S279, H254
309	okı-	oku-	Fiilimsi	0		A42, T44, AU42, S42, H44
310	okı-	oku-	Fiil	0		A462, T447, AU458, S397, H393
311	okla-	avla-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A209, T212, AU209, S204, H163
312	oku-	oku-	Fiilimsi	0		A75-76, T76-77, AU75-76, S75-76, H-
313	oku-	oku-	Fiil	0		A478, T459, AU474, S412, H-
314	onga-	anla-/ bil-	Fiil	1	+ni	A22, T22, AU22, S20, H22
315	otalap ongul-	tedavi et-	Fiil	0		A249, T252, AU249, S224, H186
316	otun-	uyan-	Fiil	0		A11, T11, AU11, S10, H11
317	oz-	geç-	Fiil	2	+de , +dın	A53, T55, AU53, S53, H55
318	öç-	sön-	Fiil	1	+ı	A347, T350, AU347, S305, H278
319	öçür-	söndür-	Fiil	1	+nı	A336, T339, AU336, S294, H267
320	ög-	öv-	Fiil	1	+ni	A122, T125, AU122, S123, H110
321	ög-	öv-	Fiil	1	+ni	A223, T226, AU223, S-, H-
322	ög-	öv-	Fiilimsi	0		A223, T226, AU223, S-, H-
323	ög-	öv-	Fiilimsi	1	+nı	A231, T234, AU231, S216, H168
324	ög-	öv-	Fiil	1	+nı	A232, T235, AU232, S217, H169
325	öge bil-	öğüt öğret-	Fiilimsi	0		A43, T45, AU43, S43, H45
326	öğret-	öğret-	Fiil	2	+ke , yalın	A43, T45, AU43, S43, H45
327	ök-	öv-	Fiilimsi	2	+n , 0	A445, T430, AU441, S380, H376
328	ök-	öv-	Fiilimsi	0		A446, T431, AU442, S381, H377
329	ökün-	pişman ol-	Fiil	0		A112, T113, AU112, S111, H98
330	ökün-	pişman ol-	Fiilimsi	1	+de	A139, T142, AU139, S140, H-

331	öl-	öl-	Fiil	0		A93, T94, AU93, S92, H79
332	öl-	öl-	Fiil	0		A94, T95, AU94, S93, H80
333	öl-	öl-	Fiil	0		A260, T263, AU260, S235, H197
334	ölme-	ölme-	Fiil	0		A93, T94, AU93, S92, H79
335	ölüp yat-	ölüp yat-	Fiil	0		A303-304, T306-307, AU303-304, S268-269, H236-237
336	ötün-	sun-	Fiil	1	0 belirtme	A39, T41, AU39, S39, H41
337	rahat kıl-	rahat gel-	Fiilimsi	0		A206, T209, AU206, S201, H160
338	rahmet it-	rahmet et-	Fiil	2	0 bulunma , +ga	A487, T468, AU483, S421, H-
339	raks çıkar-	dans et-	Fiil	0		A398, T391, AU396, S339, H329
340	renç kıl-	zahmet gel-	Fiilimsi	0		A206, T209, AU206, S201, H160
341	riya bol-	riya ol-	Fiil	1	yalın	A394, T-, AU392, S335, H325
342	sabr it-	sabret-	Fiil	0		A345, T348, AU345, S303, H276
343	saç-	saç-	Fiil	1	+n	A336, T339, AU336, S294, H267
344	sakın-	düşün-	Fiil	1	+nı	A171-172, T174-175, AU171-172, S173-174, H125-126
345	sakın-	düşün-	Fiil	2	+ni , +nı	A366, T369, AU366, S-, H297
346	sakın-	düşün-	Fiil	1	+dın	A368, T371, AU368, S-, H299
347	sakın-	sakın-	Fiil	1	0 ayrılma	A422, T407, AU419, S361, H353
348	sal-	sal-	Fiilimsi	2	+ni , +din	A263, T266, AU263, S238, H20
349	salın-	çıkart-	Fiilimsi	1	+n	A273, T276, AU273, S248, H206
350	salın-	dolaş-	Fiil	1	+in	A409, T398, AU-, S350, H340
351	san-	say-	Fiil	1	0 belirtme	A58, T60, AU58, S58, H60
352	san-	düşün-	Fiilimsi	0		A129, T132, AU129, S130, H-
353	san-	düşün-	Fiil	0		A291, T294, AU291, S-, H224

354	san-	düşün-	Fiilimsi	0		A292, T295, AU292, S257, H225
355	san-	düşün-	Fiil	1	+ga	A322, T325, AU322, S280, H255
356	san-	düşün-	Fiilimsi	1	+ga	A322, T325, AU322, S280, H255
357	sana-	say-	Fiilimsi	1	+n	A57, T59, AU57, S57, H59
358	sançıl-	bat-	Fiil	2	+le , +ka	A451, T436, AU447, S386, H382
359	sanıp sahnıp it-	ayıbı ol-	Fiil	1	+ni	A363, T366, AU363, S-, H294
360	sanma-	sanma-	Fiil	1	+ga	A242, T245, AU242, S-, H179
361	sarın-	sarın-	Fiilimsi	0		A428, T413, AU425, S367, H359
362	sat-	sat-	Fiil	2	+n , +n	A234, T237, AU234, S219, H171
363	Sena al-	Övgü al-	Fiil	1	0 belirtme	A234, T237, AU234, S219, H171
364	sehv kıl-	yanlışlık yap-	Fiil	0		A357, T360, AU357, S-, H288
365	selam ıd-	selam gönder-	Fiil	1	+ge	A31, T31, AU31, S29, H31
366	semag ayur-	sema söyle-	Fiil	0		A398, T391, AU396, S339, H329
367	ser-	sız-	Fiilimsi	1	+de	A171-172, T174-175, AU171-172, S173-174, H125-126
368	sev-	sev-	Fiil	0		A256, T259, AU256, S231, H193
369	sev-	sev-	Fiil	1	+nı	A268, T271, AU268, S243, H205
370	sevül-	sevil-	Fiil	0		A255, T258, AU255, S230, H192
371	sı-	kır-	Fiil	1	+ni	A128, T131, AU128, S129, H-
372	sın-	kırıl-	Fiil	1	0 belirtme	A127, T130, AU127, S128, H-
373	sına-	sına-	Fiilimsi	0		A97, T98, AU97, S96, H83
374	sınardın sal-	kenara çek-	Fiil	2	+tin , +ni	A362, T365, AU362, S-, H293
375	silig kıl-	tatlı kıl-	Fiil	3	+ka , 0 belirtme	A352, T355, AU352, S310, H283
376	singip tur-	sabret-	Fiil	0		A171-172, T174-175, AU171-172, S173-174, H125-126

377	sökül-	sövül-	Fiilimsi	0		A243, T246, AU243, S-, H180
378	söz ay-	söz söyle-	Fiil	1	+din	A486, T467, AU482, S420, H-
379	sözle-	söyle-	Fiilimsi	1	+n	A115, T116, AU115, S114, H101
380	sözle-	söyle-	Fiil	0		A129, T132, AU129, S130, H-
381	sözle-	söyle-	Fiilimsi	0		A139, T142, AU139, S140, H-
382	sözle-	söyle-	Fiil	1	0 belirtme	A222, T225, AU222, S-, H-
383	sözle-	söyle-	Fiil	1	0 belirtme	A222, T225, AU222, S-, H-
384	sözleme-	söyleme-	Fiil	1	+ni	A353, T356, AU353, S311, H284
385	suglup kuru-	kuruyup çekil-	Fiil	1	0 belirtme	A383, T386, AU382, S324, H314
386	sun-	sun-	Fiil	1	0 belirtme	A282, T285, AU282, S-, H215
387	sun-	Sun-/uzan-	Fiilimsi	1	+ka	A204, T207, AU204, S199, H158
388	tanukluk bir-	tanıklık et-	Fiil	1	+ga	A5/6, T5/6, AU5/6, S5/6, H5/6
389	tarı-	ek-	Fiil	1	0 belirtme	A188, T191, AU188, S-, H142
390	taru-	darda kal-	Fiilimsi	0		A460, T445, AU456, S395, H391
391	taş-	taş-	Fiil	1	+din	A384, T387, AU384, S325, H315
392	tat-	tat-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A203, T206, AU203, S198, H157
393	tat-	tat-	Fiil	1	0 belirtme	A205, T208, AU205, S200, H159
394	tat-	tat-	Fiil	1	0 belirtme	A436, T421, AU432, S-, H-367
395	tat-	tat-	Fiil	0		A462, T447, AU458, S397, H393
396	tatı-	tatlan-	Fiil	2	birle , 0 belirtme	A27, T27, AU27, S25, H27
397	tatı-	tatlan-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A203, T206, AU203, S198, H157
398	tatulap keltür-	seçerek getir-	Fiil	0		A474, T455, AU470, S408, H-
399	tatur-	tattır-	Fiil	3	+de , +de , +a	A259, T262, AU259, S234, H196
400	tazarrug kıl-	yalvar-	Fiil	1	+ke	A143-144, T146-147, AU143-144, S144-145, H-

401	te-	de-	Fiil	0		A237, T240, AU237, S222, H174
402	teg	değ-/eriş-	Fiil	2	+ka , 0 belirtme	A230, T233, AU230, S-, H167
403	teg-	değ-	Fiil	2	0 belirtme , +din	A328, T331, AU328, S286, H261
404	teg-	eriş-	Fiilimsi	1	+ka	A349, T352, AU349, S307, H280
405	teg-	değ-	Fiil	2	0 belirtme , 0 yönelme	A453, T438, AU449, S388, H384
406	tegil-	erişil-	Fiilimsi	0		A230, T233, AU230, S-, H167
407	tekebbür tut-	kibir tut-	Fiilimsi	0		A278, T281, AU278, S253, H211
408	teng bol-	denk ol-	Fiil	0		A85, T86, AU85, S85, H71
409	tenge-	karşılaştır-	Fiil	2	+ge , +n	A463-464, T448-449, AU459-460, S398-399, H394-395
410	tenge-	karşılaştır-	Fiil	2	+ka , 0 vasıta	A463-464, T448-449, AU459-460, S398-399, H394-395
411	tıy-	menet-	Fiil	1	+nı	A228, T231, AU228, S-, H165
412	di-	de-	Fiilimsi	0		A194, T197, AU194, S189, H148
413	di-	de-	Fiil	0		A285, T288, AU285, S-, H218
414	di-	de-	Fiil	1	yalın	A291, T294, AU291, S-, H224
415	di-	de-	Fiil	2	+nı , yalın	A318, T321, AU318, S276, H251
416	di-	de-	Fiil	1	yalın	A500, T481, AU-, S434, H-
417	ti-	de-	Fiilimsi	1	yalın	A68, T70, AU68, S68, H-
418	ti-	de-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A70, T72, AU70, S70, H-
419	ti-	de-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A72, T-, AU72, S74, H-
420	ti-	de-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A74, T75, AU74, S72, H-
421	ti-	de-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A75-76, T76-77, AU75-76, S75-76, H-
422	ti-	de-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A78, T79, AU78, S78, H-
423	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A102, T103, AU102, S101, H88

424	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A120, T121, AU120, S119, H106
425	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A-, T122-123, AU-, S120-121, H107-108
426	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A126, T129, AU126, S127, H114
427	ti-	de-	Fiil	1	+ni	A147, T150, AU147, S156, H-
428	ti-	de-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A169, T172, AU169, S171, H123
429	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A184, T187, AU184, S185, H138
430	ti-	de-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A212, T215, AU212, S207, H-
431	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A244, T247, AU244, S-, H-
432	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A244, T247, AU244, S-, H-
433	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A267, T270, AU267, S242, H204
434	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A280, T283, AU280, S255, H213
435	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A413, T-, AU409, S-, H-
436	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A472, T453, AU468, S406, H403
437	ti-	de-	Fiil	1	0 belirtme	A480, T461, AU476, S414, H-
438	tib ay-	de-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A63-64, T65-66, AU63-64, S63-64, H-
439	tib ay-	diyip söyle-	Fiil	1	0 belirtme	A125, T128, AU125, S126, H113
440	tik-	dik-	Fiil	1	+le	A448, T433, AU444, S383, H379
441	tik-	dik-	Fiilimsi	0		A448, T433, AU444, S383, H379
442	tile-	dile-	Fiilimsi	0		A186, T189, AU186, S187, H140
443	tile-	iste-	Fiil	2	0 belirtme , 0 bulunma	A255, T258, AU255, S230, H192
444	tile-	iste-	Fiil	1	0 belirtme	A332, T335, AU332, S290, H-
445	tile-	dile-	Fiil	0		A390, T-, AU388, S331, H321
446	tileme-	dileme-	Fiil	1	+n	A412, T-, AU409, S-, H-
447	tip ay-	diyip söyle-	Fiil	2	yalın, +n1	A187, T190, AU187, S188, H141

448	tir-	der-/topla-	Fiilimsi	0		A243, T246, AU243, S-, H180
449	tir-	topla-	Fiilimsi	1	+ni	A301, T304, AU301, S266, H234
450	tir-	der-/topla-	Fiilimsi	1	+ke	A339
451	tir-	topla-	Fiil	0		A431, T416, AU427, S370, H362
452	tirgüz-	dirilt-	Fiil	1	+ni	A20, T20, AU20, S18, H20
453	tiril-	diril-	Fiil			
454	tiril-	diril-/yaşa-	Fiil	1	+da	A360, T363, AU360, S-, H291
455	tiril-	diril-	Fiil	1	+çe eşitlik	A411, T400, AU408, S351, H342
456	tod-	doy-	Fiil	0		A251, T254, AU251, S226, H188
457	tod-	doy-	Fiil	0		A301, T304, AU301, S266, H234
458	tol-	dol-	Fiilimsi	2	birle , 0 belirtme	A73, T74, AU73, S71, H-
459	tol-	dol-	Fiilimsi	2	birle , 0 belirtme	A74, T75, AU74, S72, H-
460	tol-	dol-	Fiilimsi	0		A195, T198, AU195, S190, H149
461	tol-	dol-	Fiil	1	bile	A389, T-, AU387, S330, H320
462	tökül-	dökül-	Fiil	1	+din	A138, T141, AU138, S139, H-
463	törüt-	yarat-	Fiil	1	yalın	A39, T41, AU39, S39, H41
464	törüt-	yarat-	Fiilimsi	0		A119, T120, AU119, S118, H105
465	tur-	dur-	Fiil	0		A402, T-, AU400, S343, H333
466	tut-	tut-	Fiil	1	0 belirtme	A29-30, T29-30, AU29-30, S27-28, H29-30
467	tut-	tut-	Fiil	1	+1	A52, T54, AU52, S52, H54
468	tut-	tut-	Fiil	2	birle , +n	A182, T185, AU182, S183, H136
469	tut-	tut-	Fiil	2	+n , yalın	A202, T205, AU202, S197, H156
470	tut-	tut-	Fiil	1	+n1	A258, T261, AU258, S233, H195
471	tut-	tut-/kazan-	Fiilimsi	1	+n	A348, T351, AU348, S306, H279
472	tutnup yalınlan-	tutuşarak alevlen-	Fiil	1	0 belirtme	A335, T338, AU335, S293, H266

473	tutup tur-	tutup dur-	Fiil	1	yalın	A430, T415, AU-, S369, H361
474	tüken-	tüken-	Fiilimsi	0		A123, T126, AU123, S124, H111
475	tüket-	tüket-	Fiil	1	+ni	A468, T-, AU464, S402, H399
476	tüket-	tamamla-	Fiil	2	+re , 0 belirtme	A482, T463, AU478, S416, H-
477	tünet-	karart-	Fiil	1	+ni	A15, T15, AU15, S-, H15
478	tüş-	in-	Fiil	1	+ka	A174, T177, AU174, S176, H128
479	tüşüp köç-	konup göç-	Fiil	0		A173, T176, AU173, S175, H127
480	tüzünrek bol-	yumuşak ol-	Fiil	0		A351, T354, AU351, S309, H282
481	uç-	uç-	Fiilimsi	0		A5/6, T5/6, AU5/6, S5/6, H5/6
482	uç-	uç-	Fiil	0		A220, T223, AU220, S215, H-
483	uç-	uç-	Fiilimsi	0		A455-456, T440-441, AU451-452, S390-391, H386-387
484	ud-	uy-	Fiilimsi	1	+ke	A14, T14, AU14, S13, H14
485	uk-	anla-	Fiilimsi	0		A97, T98, AU97, S96, H83
486	ukma-	anlama-	Fiil	0		A117, T118, AU117, S116, H103
487	ukup sözle-	anlayıp söyle-	Fiil	1	yalın	A353, T356, AU353, S311, H284
488	ukup ti-	anlayıp de-	Fiilimsi	0		A412, T-, AU409, S-, H-
489	ukuş huş yitit-	akıl ve dikkat kesil-	Fiilimsi	0		A22, T22, AU22, S20, H22
490	ul-	üz-	Fiil	1	+ni	A502, T483, AU-, S436, H-
491	ula-	ekle-	Fiil	2	0 belirtme , 0 yönelme	A59-60, T61-62, AU59-60, S59-60, H61-62
492	ula-	bağla-	Fiil	2	+ke , +ni	A80, T81, AU80, S80, H66
493	ula ay-	temel söyle-	Fiil	2	+tin , +ke	A79, T80, AU79, S79, H65
494	ulug bol-	büyük ol-	Fiil	0		A351, T354, AU351, S309, H282
495	ulugsın-	yücelen-	Fiil	0		A267, T270, AU267, S242, H204

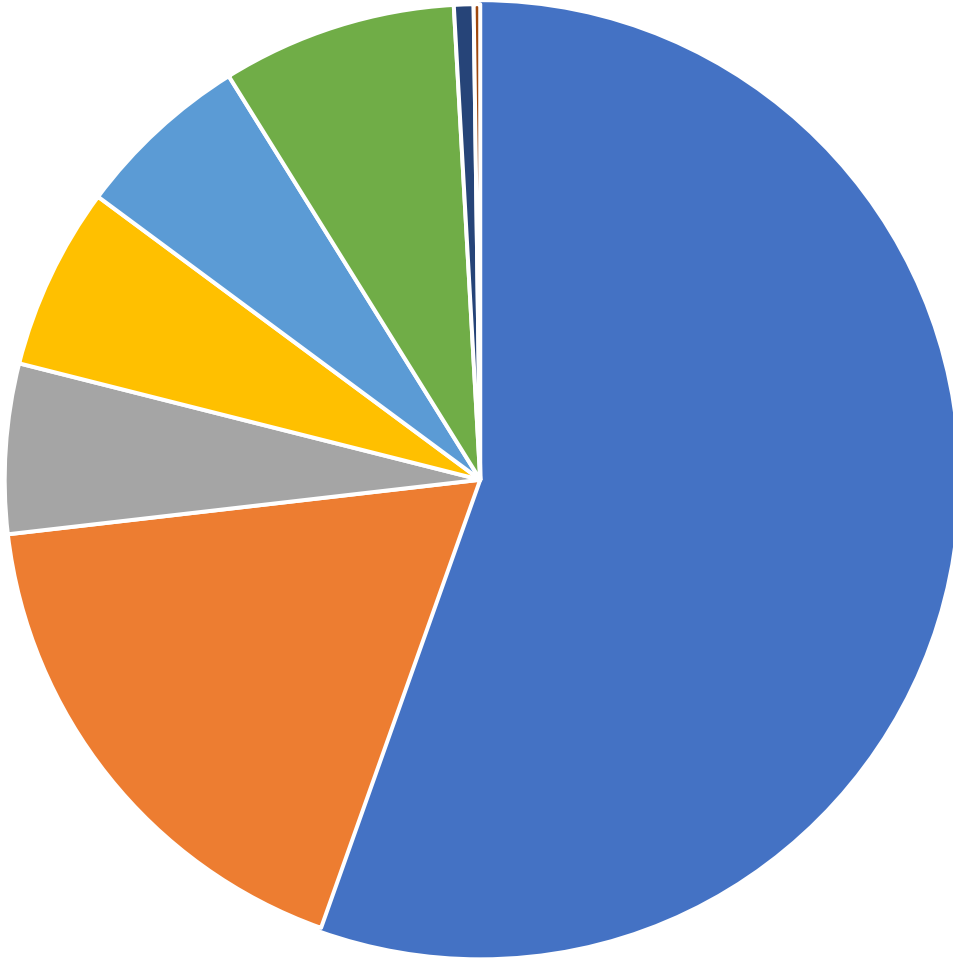
496	ulugsın-	büyükklük tasla-	Fiil	0		A279, T282, AU279, S254, H212
497	um-	ümit et-	Fiil	2	+dın , 0 belirtme	A2, T2, AU2, S2, H2
498	um-	um-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A371, T374, AU370, S-, H302
499	un-	gücü yet-	Fiilimsi	0		A4, T4, AU4, S4, H4
500	unıt-	unut-	Fiil	1	0	A350, T353, AU350, S308, H281
501	unut-	unut-	Fiil	1	+da	A478, T459, AU474, S412, H-
502	urıl-	söylen-	Fiilimsi	1	yalın	A160, T163, AU160, S161, H-
503	usan-	utan-	Fiilimsi	1	+dın	A32, T32, AU32, S30, H32
504	usan-	usan-	Fiilimsi	0		A305, T308, AU305, S270, H238
505	utru kel-	karşına gel-	Fiil	1	0 belirtme	A365, T368, AU365, S-, H296
506	uvtan-	utan-	Fiil	1	+dın	A55, T57, AU55, S55, H57
507	uyalıp bir-	utanıp ver-	Fiil	1	0 belirtme	A428, T413, AU425, S367, H359
508	üçüktür-	kızdır-	Fiil	1	+ni	A135, T138, AU135, S136, H-
509	Ülüş al-	Hisse al-	Fiil	1	+dın	A240, T243, AU240, S-, H177
510	ülüş bol-	hisse al-	Fiil	2	yalın, 0 bulunma	A239, T242, AU239, S-, H176
511	üşenme-	üşenme-	Fiil	0		A101, T102, AU101, S100, H87
512	verag koy-	takvayı bırak-	Fiil	0		A397, T390, AU395, S338, H328
513	yad kıl-	yad et-	Fiil	2	+ga , birle	A70, T72, AU70, S70, H-
514	yakın-	düşün-	Fiil	1	+ga	A365, T368, AU365, S-, H296
515	yangıl-	şaşıır-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A349, T352, AU349, S307, H280
516	yangsa-	gevezelik et-	Fiilimsi	0		A130, T133, AU130, S131, H-
517	yanut bol-	yanıt ol-	Fiil	1	+ke	A370, T-, AU-, S-, H301
518	yanut kıl-	cevap ver-	Fiil	1	+ga	A323, T326, AU323, S281, H256
519	yapuş-	sarıl-	Fiil	1	+ga	A264, T267, AU264, S239, H201
520	yarat-	yarat-	Fiil	0		A9, T9, AU9, S8, H9

521	yarat-	yarat-	Fiil	1	0 belirtme	A13, T13, AU13, S12, H13
522	yarı bir-	yardım et-	Fiil	1	+ga	A4, T4, AU4, S4, H4
523	yarıt-	aydınlat-	Fiil	1	+ga	A16, T16, AU16, S14, H16
524	yarıt-	yarat-	Fiilimsi	1	0	A450, T435, AU446, S385, H381
525	yat-	yat-	Fiilimsi	1	+da	A272, T275, AU272, S247, H-
526	yavız tut-	kötülük yap-	Fiilimsi	1	yalın	A211, T214, AU211, S206, H-
527	yawu-	yaklaş-	Fiil	1	+ke	A375, T378, AU374, S317, H306
528	yaz-	yaz-	Fiil	1	+ga	A441, T426, AU437, S376, H372
529	yığ-	topla-	Fiil	0		A251, T254, AU251, S226, H188
530	yığ-	yığ-	Fiil	1	yalın	A295, T298, AU295, S260, H228
531	yığ-	menet-	Fiil	1	+dın	A399, T392, AU397, S340, H330
532	yığ	topla-	Fiil	0		A258, T261, AU258, S233, H195
533	yığa tut-	sıkı tut-	Fiil	1	0	A131, T134, AU131, S132, H-
534	yırak tur-	uzaklaş-	Fiil	1	+dın	A153, T156, AU153, S150, H-
535	yırak tur-	uzak dur-	Fiilimsi	0		
536	yi-	ye-	Fiil	1	0 belirtme	A118, T119, AU118, S117, H104
537	yi-	ye-	Fiil	1	+nı	A134, T137, AU134, S135, H-
538	yi-	ye-	Fiil	1	0 belirtme	A158, T161, AU158, S159, H-
539	yi-	ye-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A158, T161, AU158, S159, H-
540	yi-	ye-	Fiil	0		A258, T261, AU258, S233, H195
541	yi-	ye-	Fiil	1	0 belirtme	A260, T263, AU260, S235, H197
542	yi-	ye-	Fiil	1	0 belirtme	A414 T-, AU411, S354, H345
543	yi-	ye-	Fiilimsi	1	+nı	A416, T-, AU413, S356, H347
544	yi-	ye-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A462, T447, AU458, S397, H393
545	yil-	koş-	Fiil	1	+da	A11, T11, AU11, S10, H11

546	yir-	ye-	Fiil	1	+nı	A403, T-, AU401, S344, H334
547	yir-	ye-	Fiil	1	+ni	A404, T-, AU402, S345, H335
548	yir-	kıma-	Fiil	1	+nı	A446, T431, AU442, S381, H377
549	yiril-	yeril-	Fiilimsi	0		A124, T127, AU124, S125, H112
550	yiril-	yeril-	Fiilimsi	0		A243, T246, AU243, S-, H180
551	yiril-	yeril-	Fiilimsi	2	+de , 0 belirtme	A265, T268, AU265, S240, H202
552	yirme-	yeme-	Fiil	1	+nı	A404, T-, AU402, S345, H335
553	yite bil-	yenebil-	Fiil	1	+ni	A233, T236, AU233, S218, H170
554	yitük kör-	kaybolmuş sayıl-	Fiil	0		A92, T93, AU92, S-, H78
555	yiüyümedi bar-	yiüyümeden git-	Fiil	0		A270, T273, AU270, S245, H-
556	yok kıl-	yok et-	Fiil	0		A9, T9, AU9, S8, H9
557	yokama-	dokun-	Fiilimsi	0		A210, T213, AU210, S205, H-
558	yokar yokla-	yüksel-	Fiil	1	birle	A99, T100, AU99, S98, H85
559	yol tut-	yol tut-	Fiil	0		A175, T178, AU175, S177, H129
560	yorçı bol-	kılavuz ol-	Fiil	0		A406, T395, AU404, S347, H337
561	yori-	yürü-	Fiil	0		A412, T-, AU409, S-, H-
562	yoru-	yürü-	Fiil	0		A14, T14, AU14, S13, H14
563	yorut-	yürüt-	Fiilimsi	1	0 belirtme	A450, T435, AU446, S385, H381
564	yu-	yıka-	Fiilimsi	0		A110, T111, AU110, S109, H96
565	yu-	yıka-	Fiil	2	0 belirtme , +ni	A226, T229, AU226, S-, H-
566	yu-	yıka-	Fiil	0		A324, T327, AU324, S282, H257
567	yul-	kurtar-	Fiil	2	+dın , 0 belirtme	A12, T12, AU12, S11, H12
568	yum-	yum-	Fiilimsi	1	+n	A420, T405, AU417, S-, H351
569	yüd-	yükle-	Fiil	0		A186, T189, AU186, S187, H140
570	yügür-	koş-	Fiilimsi	0		A5/6, T5/6, AU5/6, S5/6, H5/6

571	yüğü-	koş-	Fiil	1	+da	A177, T180, AU177, S178, H131
572	yüğü-	koş-	Fiil	0		A457, T442, AU453, S392, H388
573	yüz evrüb keç-	yüz çevirip geç-	Fiil	0		A420, T405, AU417, S-, H351
574	yüz ur-	yüz vur-	Fiil	1	+ke	A417, T402, AU414, S357, H348
	Toplam	574	445 Fiil 135 Fiilimsi		250 belirtme 80 yönelme 26 bulunma 28 ayrılma 27 vasıta 30 yalın 3 yön gösterme 1 eşitlik	Toplam : 3500 beyit

Hâl Eklerinin Dağılım Grafiği

■ Belirtme hâli ■ Yönelme hâli ■ Bulunma hâli ■ Ayrılma hâli
■ Vasıta durumu ■ Yalın hâl ■ Yön gösterme ■ Eşitlik

Grafik 1

KAYNAKÇA

- Akar, A. (2013). Türk Dili Tarihi, Ötüken Yayınevi.
- Alyılmaz, S. (2010). Türkiye Türkçesinde Bulunma Hâli Kategorisi. *Dil Araştırmaları*, 7, 107-123.
- Arat, Reşid Rahmeti (haz.), *Edib Ahmed b. Mahmud Yükeki, Atebetü'l- Hakâyık*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.
- Argunşah, M., Sağol Yüksekaya, G. (2016). Karahanlıca, Harazmce, Kıpçakça dersleri, Kesit Yayınları.
- Atebetü'l Hakâyık/Edib Ahmed bin Mahmud-ı Yükeki*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2020.
- Aydın Özkan, Evrensel Dilbilgisi ve Türkçede İstem, Gece Akademi, 2018
- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Buran Ahmet (1996), *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim(Hâl) Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Çakmak, Serkan (haz.), *Edip Ahmet Yükeki, Atebetü'l Hakâyık (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2019.
- Demir, N., & Yılmaz, E. (2012). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Demirci, K. (2007). Türkçedeki Hal Eki Nöbetleşmeleri Üzerine. *Karaman Dil-Kültür ve Sanat Dergisi*, 126-139.
- Doğan, N. (2011). *Türkiye Türkçesi Fiillerinde İsteme Göre Anlam Değişiklikleri*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Erdem, M. (2004). Eski Anadolu Türkçesinde Fiiller ve Unsurları. *V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri I* içinde (s. 951-958). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Erdem, M. (2006). Türkçede Gramatikal İlişkiler ve Anlamsal Roller. *Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri* (s. 523-529). Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- Heyet, C. (2008) . Çeviren: Prof. Dr. Mürsel ÖZTÜRK, *Türk Dilinin ve Lehçelerinin Tarihi Seyri*, TDK Yay. , Ankara.

- İleri, E. (1997). Türkçedeki Fiillerin Birleşim Değeri. *VIII. Uluslararası Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri (7-9 Ağustos 1996)*, (s. 157-165). Ankara.
- İlker, A. (2013). Ağız Alanlarında Yükleme ve Yönelme Değişmesinin Sebepleri Üzerine Yeni Bir Bakış. *Leyla Karahan Armağanı* içinde (s. 633-649). Ankara: Akçağ Yayınları.
- İmer K., Kocaman, A., & Özsoy, S. (2013). Dilbilim Sözlüğü, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, T. (1996). *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karabulut, F. (2006). “Türk Diline Kuramsal Yaklaşımlar (Taşınımlı-Dönüşümlü Dilbilgisi ve Yönetim ve Bağlama Kuramı Işığında Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi’nde Edilgen Oluşumların ve Sıfat Fiilli Yapıların İncelenmesi)”, I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı Kitabı. (ss. 1255-1270). 9-15 Nisan Düzenleyen: Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Çeşme.
- Karaca, O. S. (2011). *Kazak Türkçesinde Fiil İstemleri*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karaca, N. (2021). Eski Türkçede Edatların İstemi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
- Karahan, L. (1997). Fiil-Tamlayıcı İlişkisi Üzerine. *Türk Dili* (549), 209-213.
- Kerimoğlu, C. (2014). *Genel Dilbilime Giriş*. Ankara: Pegem Yayınları
- Korkmaz, Z. (1995). Batı Anadolu Ağızlarında Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar II* içinde (s. 222-231). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nuh Doğan, Türkiye Türkçesi Fiillerinde İsteme Göre Anlam Değişiklikleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2011
- Ozil, Ş. (1982). *Almanca Eylemlere Bağımsal Dilbilgisi Açısından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Ozil, Ş. (1990). *Valenzwörterbuch Deutsch-Turkish, Arbeiten zur Mehrsprachigkeit*. Hamburg.
- Özkan, A. (1999). Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkisi ve Fiillerin İstem Değiştirmesi. *Araştırmalar-İnsan Bilimleri Araştırmaları* (1), 125-143.

Saussure, Ferdinand de, *Genel Dilbilim Dersleri 1*, çev. Berke Vardar, TDK Yayınları, 1976.

Uğurlu, M. (2001). Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi. N.

Uzun, N. E. (2000). Anaçizgileriyle Evrensel Dil Bilgisi ve Türkçe. Multilingual Yayınları, İstanbul.

